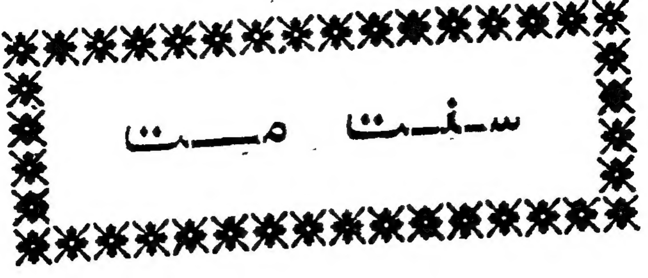

❀ سنگره ڪرتا ۽ انوادڪ ❀
ڪرشن ٻاٻاڻي

راڌا سوامي ستسنگ، بياس (پنجاب)

ڇپائيندڙ:

ايس-ايل-سرلاڻي

سيڪريٽري
واڌا سوامي ستسنگ، بياس
پوسٽ آفيس ڏيرا بابا جيمل سنگهه (پنجاب)

ڇاپو چوٿون] جولاءِ ١٩٦٩ [جلد ٣٠٠٠
ڇاپو پنجون] فيبروري ١٩٨٠ [جلد ٢٠٠٠

ڇپيندڙ: شري گرداري لعل گر
ڪوهنور پرنٽرس، شهنا محلا، دگي بزار، اجمير

فهرست

(١)

(٢)

ڀومڪا

پرم سنت حضور مهاراج ساون سنگهہ جن کان ڪنهن ستسنگيءَ سوال پڇيو، ”حضور، جيئن ڪيترن سنتن پنهنجي باڻي رچي آهي ليڪن توهين ڇو ڪين ڪا رچيو؟“ جواب ۾ فرمايائون تہ مونکي ’حڪم‘ آهي تہ انهن جي باڻيءَ جو صحيح، سچو ۽ اندروني مطلب کولي ظاهر ڪريان.

سچ پچ، حضور مهاراج جن جدا جدا سنتن ۽ مهاتمائن جهڙوڪ ڪبير صاحب، گرو نانڪ صاحب ۽ ٻين گورو صاحبن، گسائين تلسي داس ۽ تلسي صاحب، سوامي جن، پلٽو صاحب، مولانا روم صاحب، حافظ شيرازي وغيره جي باڻيءَ جو مطلب پنهنجن ستسنگن ۾ جنهن ريت کولي سمجهايو آهي سو بي مثال آهي. سنتن جي باڻيءَ ۾ جيڪي ڳوڙها روحاني راز لڪل آهن سي ڪڏهن بہ گذريل وقت ۾ ان ريت ظاهر نہ ڪيا ويا آهن. واقعي سنت ئي سنتن جي باڻيءَ جو ڀيد سمجهي ۽ سمجهائي سگهن ٿا چاڪاڻ تہ هنن پنهنجي اندر ئي سڀ منزلون پار ڪري مالڪ سان وصال ڪيو آهي ۽ کين هر ڳالهہ جو شخصي آزمودو آهي.

حضور مهاراج جن جي ستسنگ ۾ اهڙي مقناطيسي ڪشش هوندي هئي جو ٻڌندڙن جو من هڪدم اڪاگر ٿي ويندو هو. ڪن کي تہ پنهنجي تن بدن جي سڌ نہ رهندي هئي. ڪي ورودي مٿن وارا جيڪي بحث مباحثي لاءِ وٽن ايندا هئا سي سندن ستسنگ ٻڌي ورود ڇڏي سندن شيوڪ ٿي ويندا هئا. جيڪي من ۾ شڪ ۽ سوال کڻي ستسنگ ۾ ويندا هئا انهن کي سندن شڪن ۽ سوالن جا جواب ستسنگ ۾ ئي ملي ويندا هئا. اهڙي آهي پوري سنت جي ستسنگ ۾ شڪتي!

اسالي مس لي ڪردوره جمن جا ٻيا سنسڪار جمي ۽ ٻڪا
لي و.ا.ا آهن جن کي لاڏي مس کي لوءِل ڪرڻ ۽ مالڪ ذاتون
متوج ڪرڻ جو طرائو ستسنگ لي آهي. إدا گورج هن فسر جا
ڪتاب اوري ڪن ٿا. هن ڪتاب جي ڇپائي ۽ سرول لوءِلي سنسڪ
سم سمجهاڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. لاڏون ڪالهوره حضور مهاراج جن
جي مڪرواڪ ستسنگن مان سترهن ستسنگن جو ترجمو آهي. هن
ڪتاب جا ٣ ڀاڱا اڳ ۾ سنڌي مان ڇپجي چڪا آهن. هن چوٿون
ڀاڱو شري مڪوارام دلال اڄمير ۾ ڇپايو آهي جنهن لاءِ اسين سندس
شڪرگذار آهيون.

شيرا ٨

ايس . ايل . سونڌي

سيڪريٽري

إدا سوامي ستسنگ بياس

سنت مت ڇا آهي ؟

ڀاڳ هٿا ڳور سنت ملائيا،
ڀريو ابناسي گهر مهه پائيا.

سڄو سنسار سک ڳوليان، پر آهي دکي.

سڄو سنسار دکي آهي، غريب، چاهي وچولي درجي وارو چاهي شاهوڪار. ڪنهن کي تن ڳهڻجي، ڪنهن کي اولاد، ڪنهن کي بيماري آهي، ڪنهن تي مقدمو. ڪنهن کي عهدو ڪونهي، ڪنهن کي ناماچار. مطلب ته سڀ خواهشن ۽ ترشنائن جي آگ ۾ جلي رهيا آهيون.

"سڪل سرشٽ ڪو راجا دکيا"

واچار ڪجي ته اهين ڇو آهي. ڪبير ته سکي ڪونهي جيتوڻيڪ هرڪو سک پٺيان ڊوڙي رهيو آهي. ان جو ڪارڻ اڳياڻائي آهي. سامي ان کي اوديا ٿو ڪوٺي.

"دکي سڀ سنسار ڦاٿو اوديا ڦاس ۾"

اسين جن سکن پٺيان ڊوڙي رهيا آهيون سي سڀ ڪوڙا آهن ۽ مايا جي وچنا آهن. جو سک ٿوري وقت لاءِ آهي يا جا شي ٿوري وقت لاءِ آهي سا مايا آهي، ڪوڙي آهي. ڪبير صاحب جن ان جو سهڻي ۽ سرل نموني بيان ڪن ٿا:

"سنتو آوي جاءِ سو مايا."

جو نا جيڪا وسنو اچي ۽ وڃي ٿي يا نهي ۽ ڊهي ٿي يا ڪڏهن آهي ڪڏهن ڪانهي سا مايا آهي. ڏسڻ ڪجي ته سڀ سک يا اهي شيون جن مان سک ملڻ جي اسين اميد رکون ٿا اهي سڀ عارضي نه يا دائمي؟ تن، عهدو، ناماچار، اولاد، استري، سونهن،

[illegible] لاء آهي، لهن

مال اسباب سب عارضي ۽ ٿوري وقت [illegible] عارضي آهي،
ماڻهوي ڀا ناسودب آهي. وڻندي اسانجو [illegible] ان اهي سچي وسئن
ڪري لي اٿا آهي. لهي هوندي [illegible] وقت اچڻ لي چڙهن ڪا
سچو سمجهي، جنهن ڀا آهيون [illegible] ڏهن ڏکي. جيڪو سک
اسان وٽان هلئو وڃي [illegible] اسانجو لم روپ آل
[illegible] نور عمر قدرتي ڪوڙي، ڀا آهي سڀاء اعلى [illegible] ڪي اهو سک ڪوي
[illegible] ۽ سک آلما جو اعلى سياء آهي [illegible]
ماڻهوي [illegible] سچو ۽ [illegible] هجي.

سچو سک ڪئن ملندو؟

[illegible] جا سه ارش لا
سچو سک انڌهن ملندو جڏهن آلما جا [illegible] ملندي. هن
اسانکي سچو سک آنش آهي لهن سان واپس ملندي. هن
مالڪ، جنهنجي هوء آنش آهي لهن سان واپس [illegible] دش سچڪند
اڪون ۾ هن هيء آلما جا پنهنجي سچي ۽ اصلي آئي آهي، لهن وند
ماں پنهنجي پنهي ۾ نرمالما ڪان وڃڙهي هتي
واپس موني وڃندي. ديس پسر ڪيا لج سارا."
"هيو اجان پيا پردسي هڪ مهاڀاري د دوار آهي ۽ هڪ
آلما ۽ مالڪ جي وچ ڪرائي اسان پنهنجي ڏکي
اسانجي آهي، اهو آهي من. من جي طرح جا ڪشت ڀوڳي، ڏکي
پرد و آهي، هب لاوطن تي طرح چڪر مان جني انا سگهون. الهي
ڪان وڇڙهي ۽ ڪرڻ جي بالڪل لاء گرلڻ جو پاسو ڪانڪ
تي رهيا آهيون ۽ ڪرڻ ڪان مڪي ۽ بيلسري جو اپاس ڪر
آوازن ڀا ڪرڻ، ودڀا ۽ بيلسري جو لوڪ علاج نه آهي
دوري د [illegible] جي پورا ڪرڻ، الهن مان ڪرڻ لوڪ علاج نه آهي
[illegible] ڀيٽي ڀا حب تب، الهن مان ڪري
[illegible] صاحب جن ۾ فرمائن ٿا:
گرو [illegible] سب لب سب چترائي، اجهڙ اري راه نه پالي
"سب جب سب لب سب چترائي، آهنڪار لو جائي.
اهي سچي ڳالهين ڪرڻ سان الئو من ۾ آهنڪار لو. گرو جن
[illegible] ني سچي سک جو رستو ماي لو. گرو جن

ٿا: ”نانڪ من جيتي جڳ جيت.“ سامي صاحب ٻ سا ڳي ڳالهه ٿا چون:

”جنهن جيتيو من تنهن جيتيو جڳ ڪي.“

انسان جو من ۽ اندريون ٻاهر ملي هن ڪي جونس سوادن ۽ مزن ۾ ڦاسائي وجھنا آهن ۽ ڪيس حقيقتن ڪي سمجهڻ جو وقت ئي نٿا ڏين. سڀ سواد ۽ لذتون، انسان انهن اندرين جي نون دروازن رستي ماڻي ٿو. اهي آهن ٻه اکيون، ٻه ڪن، ٻه ناسڪائون، وات، اندري ۽ گد ٻا. اهي سواد ۽ مزا جي سمجهيو آهي ته اسين ماڻيون ٿا سي دراصل، اسانکي ماڻين ٿا، ڇاڪاڻ ته اهي لذتون وٺي وٺي انسان پاڻ ختم ٿيو وڃي. سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”نؤ دروازي نوا سن درڦيڪي رس اَمرت دسوان چوئيجي.“

يعني انهن نون دروازن جي ذريعي اسين جيڪي مزا ماڻيون ٿا اهي اي سوادي ۽ ڦڪا آهن تنهن ڪري نکما آهن. سچو اَمرت رس انهن دروازن کان مٿي آهي ۽ انهيءَ جي پيئڻ سان ئي من وس ايندو. من کي ظابطي ۾ آڻڻ جو طريقو، من کي دٻائڻ (Suppress) نه آهي ڇو جو هي دٻائڻ سان دٻجي ازار ٿو ۽ ٿوري وقت بعد وري اڃا زور سان اُٿي بغاوت ٿو ڪري. تنهن ڪري ان کي دٻائڻ بدران ان جي زور جو رخ ڦيرائڻ گهرجي. اسان مان ڪيترا آهن جن جو من مالڪ جي ڀڳتيءَ ڏانهن مائل آهي ۽ ڪن جو دنيا جي ڀڳتيءَ ڏانهن. انهيءَ جو ڪارڻ ڇا؟ من ئي ڪيترن جنمن جي ڪني تيل پاپن جي ميل چڙهيل آهي، اها ميل جيستائين صاف نه ٿيندي ۽ نرملتا نه ايندي تيستائين من مالڪ جي ڀڳتيءَ ڏانهن نه جهڪندو. من کي ڌوئي نرمل ڪرڻ جي وات گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”ڀريئي هٿ پير تن ديهه، پاڻي ڌوتيءَ اترس کيهه.
مُوت پليتي ڪپڙ هوءِ، دي صابون لئيئي اوه ڌوءِ.
ڀريئي مت پاپان ڪي سنگ، اوه ڌوپي ناويءَ ڪي رنگ.“

مطلب ته اهامن جي مهل نام جي ولنگ سان ئي ذوڳهي لي
سچي ترمليا حاصل ٿئي. ڪبير صاحب جن بہ اهائي ڳالهہ
فرمائين:

"آد نام پارس هئہ، من هي ميلا لوہ،
پرست هي ڪنچن ڀيا، ڇوٽا بنڌن موہ."

سچو سڪر ستنام يا شبد ذريعي ملندو.

عام طرح سان پرمانما جي نالن کي "ستنام" يا "نام" سمجهو
وڃي ٿو پر انهن ڪوٺهي. "هري رام هري رام"، "واهگورو
واهگورو" يا "الله الله" اهي فقط اکر يا لفظ آهن. سچو "نام"
اکر ڪونهي پر وڏي طاقت يا شڪتي آهي. جهڙي طرح "پاڻي"
اکر ۽ "پاڻي" شيءِ ۾ تفاوت آهي اهڙي طرح نام اکر ۽ نام شڪتي
۾ فرق آهي. ڇا پاڻي پاڻي چوڻ سان ڪنهن اُڃ لٿي آهي؟ جڏهن
پاڻي پيئبو تڏهن ئي اُڃ لهندي. ڏسو سائين صاحب اسانجي سنڌ
جو سنت ڇا ٿو چوي.

"مک سان رام چئي سالت نہ ٿيو جيڪي،
اَن پاڻيءَ جي نالو سان ٿڪ اُڃ ڪنهن لٿي."
ڪبير صاحب جن بہ ساڳي ڳالهہ ٿا چون:
"ڪرت نام سنسار ۾ ٿالي مڪت نہ ٿيو."

يعني هي جيڪي هيترا نالا پرڀوءَ جا سنسار ۾ آهن انهن جي جپڻ
سان مڪتي حاصل ملندي. پر اهو اصل "نام" جيڪا شڪتي
طاقت آهي تنهن کي پراپت ڪرڻ گهرجي. انهيءَ "نام" شڪتيءَ
مان سرشٽي ٿي آهي ۽ انهيءَ ذريعي سڄي سرشٽيءَ ۾ پرلئہ ٿئي
ٿي ۽ وري اُتپتي ٿئي ٿي. پاڻي چوي ٿي:
"الهت پرلئہ شبدي هووي، شبدي هي ٿر اوپت هووي."
انهيءَ "نام" شڪتيءَ جي آڌار تي سڀ جيو ٽڪيا رهيا آهن
۽ ڪنهن پرڀو ڌاران هلي رهيا آهن:

”نام کي ڌاري سگهي جنت، نام کي ڌاري ڪنڌ ٻرهمنڊ.“
جيڪڏهن ”نام“ اکر يا لفظ هجي ته لفظ مان ڪي سڀئي سرشٽي پيدا
ٿي چا؟ ۽ لفظ جي آڌار ٿي هيءَ رچنا هلي رهي آهي ڇا؟
ڪتابن ۽ گرنٿن ۾ ”نام“ ڪونهي پر نام جي مهما آهي.
”نونڌ امرت ٻوپ ڪا نام، ڏهي ۾ اس ڪا ٻسرام.“
شبد يا نام يا ڌُن هڪ ئي ڳالهه آهي. ويد انهي کي ”ناد“ يا
”آڪاش واڻي“ ٿا سڏين. اسلام وارا ان کي ”ڪلام الاهي“،
”اسم اعظم“ يا ”ندائي آسماني“ ٿا ڪوٺين. ايران جا سنت انکي
”ٻانگ آسماني“ ڪري چوندا. بائيبل ۾ انکي Word ڪري
بيان ڪيو ويو آهي. سري گورو نانڪ صاحب جن انکي ڪيترائي
نالا ڏنا آهن، جهڙوڪ: انهد شبد، باڻي، اڪٿ ڪٿا، سچ، حڪم،
اجپا جاپ، ڪيرتن وغيره. اهو ستنام يا شبد سڄي ڪنڊ مان نڪري
ٿو ۽ سڄي سرشٽيءَ جي رچنا ڪندو هرهنڌ سمايو پيو آهي ۽
هر ڪنهن انسان ۾ اهو ئي ٻڌو وڃي رهيو آهي ساهي جن فرمائين
ٿا:

”منجهه ٿن تنوار وڃي وائي سڀ ڪنهين،
چنگ تنوروا ڪيترا ساهي ساز اپار.“

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:

”ڪبير شبد سرير ۾ بن گن باجي تانت،
باهر ڀيتر وم رها تائين چوڻي ڀرانت“

باڻي ۾ چوي ٿي:

”گهٽ گهٽ واجي ڪنگري“

خواجه حافظ فرمائين ٿا:

”ڪس نه داندڪ منزل گاهه معشوق ڪجا ست،
اين قدر هست ڪه بانگ جرس مي آيد.“

يعني ڪنهنکي خبر ڪانهي ته معشوق (مالڪ) جو گهر ڪٿي آهي
پر اها خبر آهي ته اتان گهنڊ جو آواز اچي رهيو آهي.

اهو شبد ٻڌڻ سُکو ۽ سولو آهي. اهڙو ڪو سنسار ۾ مثال
ڪونهي جنهن سان انهيءَ جي مهاتم جي ڀيٽ ڪري سگهجي.
”ڪهڻ نه جاڻي اُهڙي ٻساد“. ڇاڪاڻ ته انساني من سواد جو عاشق
آهي سو جڏهن انهيءَ شبد کي ٻڌي ٿو تڏهن ٻاڪل متوالو ٿيو
پوي ۽ دنيا جا سواد ڦڪا ڪتا ڪري ڇڏي. جيئن جيئن من جو ان
شبد سان ناتو وڌي ٿو تيئن تيئن من جي مَل لهندي وڃي ٿي ۽
نرملتا حاصل ٿيندي ٿي ۽ انسان کي سمجهه ۾ اچڻ وڃي ته سچي
دنيا واپار جو ڪيل آهي. ان بعد ئي پنهنجي اصلي ديس ”سچ کنڊ“
ڏانهن سنڌس واپسي مسافري شروع ٿيندي. هاڻي هيڪي دنيا جو
ڪرم ٻندارمڪ ڪيئنجي ٽٽي سگهي. سوامي جي مهاراج جن فرمائن ٿا:

”پورب ٿي جب ڌن ڪو پڪڙا، آسمان پر چڙهه گئي،
هو گئي قابل وهان پر قرم نه ڪوئي غم رها.“

مطلب ته شبد جي مهما ڳائڻ يا انهيءَ جو مهاتم بيان ڪرڻ انساني
طاقت کان ٻاهر آهي. سنت تلسيداس جن فرمائن ٿا:

”ڪهون ڪهان لگ نام وڏائي، رام نه سڪي نام گڻ گائي.“

جيتوڻيڪ شبد هڪ ئي آهي پر هن لوڪ کان سچ لوڪ تائين
پنج ديس يا پنج سرڪيمتا جا درجا (Stages) آهن ۽ شبد انهن
پنجن ديسن ۾ جدا جدا نمونن ۾ ٻڌڻ ۾ اچي ٿو. تنهن ڪري سنتن
۽ مهاتمائن ان کي ”پنج شبد“ ڪري ڪوٺيو آهي.

دنيا جا جدا جدا سنت انهيءَ حقيقت جي ثابتي پنهنجي ٻانيءَ
۾ ڏين ٿا. ڪبير صاحب جن فرمائن ٿا:

”پنجي شبد اناحد باجي، سنگي سارنگ پاني،
ڪبير داس تيري آرسه ڪمي، نرنڪار نرباني.“

گرو نانڪ صاحب جن فرمائن ٿا:

”واڄي پنچ سبد تت گهٽ سڀاڳي،
گهر سبا گهي سبد واڄي ڪلا جت ڪير ڌار ٻئا.“

تلسي صاحب جن فرمائن ٿا:

"هر روز پنج نوبت ٻر در آر،
همي ڪر بند ڪوس ڪبريائي."

مولانا روم صاحب به فرمائين ٿا:

"خاموش پنج نوبت بشنوز آسماني."

سوامي جي مهاراج جن به فرمائين ٿا:

"پانچ شبد گهٽ ۾ بجي ٿا، ترنيه ڪرلي شبد ڪي."

انسان کي جيڪڏهن ڪير پڇهي ته مالڪ کان جدا ڪري، هن دنيا ۾ ڦاسائي وجهو آهي ته اهو من آهي. ڪام، ڪروڌ، لوڀ، موه ۽ اهنڪار، اهي من جا شستر آهن جن جي وسيلي هو انسان تي راڄ ڪري رهيو آهي. ڌرمي پستڪن ۾، تواريخ ۾ ۽ هلندڙ زماني ۾ گهڻيئي مثال آهن ته ڪيئن نه ڪيترا لوگي، گياني، پنڊت، فيلسوف، عالم، ڀڳتيءَ ۽ وئراڳ جون ڪتابون ڪندڙ، ڪنهن نه ڪنهن وقت ڪام، ڪروڌ، لوڀ، موه ۽ اهنڪار جي وس ٿيو وڃن. انجو ڪارڻ اهو ئي آهي جو هنن شبد مارگ اختيار نه ڪيو آهي ۽ شبد ۾ پڪل ڪونهن. جيئن ڪري وڻ وڪار روڪي باهه باهرين طرح رکي سان ڍڪيل رهندي ۽ جڏهن ڪنهن هوا جي جهوني سا رکي آڏامي ٿي ته باهه ظاهر ٿيو پوي. اساٽي چوائي:

"ڪرپا ڪري ٽاڻيل ملائي هومي مما شبد جلائي"

(راڳ مارو محلا ٣)

اهڙي طرح سڀئي اساٽيءَ ۾ شبد جي مهما ڪيل آهي ۽ شبد جي واٽ ٻڌائل آهي. هي جو اڪثر چيو ويندو آهي ته مالڪ کي ملڻ جون واٽون گهڻيون آهن، اهو ٺيڪ ناهي. جهڙي طرح انسان جي اندروني ۽ باهرين بناوٽ هڪ آهي، انسان جي پيدا ٿيڻ ۽ مرڻ جو طريقو هڪ ئي آهي، مالڪ وٽان آتما جي هن انساني ديهيءَ ۾ اچڻ جي واٽ هڪ آهي ايئن ديهيءَ مان مالڪ وٽ واپس پهچڻ جي واٽ به هڪ ئي آهي.

اها آهي شبد جي واٽ يا شبد مارگ. ٻاڻيءَ ۾ ڏور ڏور ڪري صاف چيل آهي:
”بن شبدي اتر انڌيرا، نه ونسه لهي نه چورکي ڦيرا.“
(راڳ ... مالجهو محلا ٣)

يعني شبد ٻنا انسان اڱيان جي انڌڪاري ۾ رهي ٿو ۽ ڪيس اڪر ڪوريل پداوند (مالڪ) ٿو ملي ۽ نه هو جنم مرڻ جي ڦيري کان ڇٽڪي ٿو حاصل ڪري. ڪبير صاحب جن ٻيو چون ٿا:
”شبد کوج من بس ڪريو، سهج اوک هي ايه.“
يعني من کي وس ڪرڻ لاءِ شبد ضروري آهي ۽ شبد مارگ جهڙو ٻيو ڪو سولو اوک ڪونهي.

شبد يا نام حاصل ڪرڻ لاءِ ستگورو ضروري

جهڙي طرح دنيا جي ڪنهن به علم يا هنر سکڻ لاءِ استاد جي ضرورت آهي ساڳي طرح شبد جي پراپت ڪرڻ ۽ شبد مارگ تي هلڻ لاءِ به ستگوروءَ يا ڪامل مرشد جي ضرورت آهي. دنيا جوئي ٿي ته هرڪو انسان پنهنجي ذاتي ڪوشش ۾ مالڪ کي حاصل ڪري سگهي ٿو، پوءِ گوروءَ جي ضرورت ڪهڙي آهي؟ انهن واسطي، سنت تلسيداس جن فرمائين ٿا:
”رام ڪرشن سي ڪو ٻڙو تنهون ڀي گرو ڪين،
تين لوڪ کي وي ڌڻي گرو آڳي آڌين.“
يعني رام ۽ ڪرشن جيڪي ٽن لوڪن جا ڌڻي هئا تن کي به گرو ڪرڻو پيو ته اسانکي ڪيئن گرو ڪرڻو نه پوندو؟
سري گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:
”مت ڪوئي ڀرم ڀلائي سنسار، گرو بن ڪوئي نه اترس پار.“
يعني ڪير به انهيءَ ڀل ۾ نه رهي ته ستگوروءَ کانسواءِ هن ڀيانڪ ساگر مان پار ٿي سگهبو جاڪاڻ ته:
”... نانڪ ٻرهه اهه جناڻي، بن گرو مڪت نه پائي پائي.“

يعني بنا گروءَ جي ڪنهن کي به مڪتي ڪانه ملندي ڇاڪاڻ
جو هر هڪڙو ٻاڻ اهو طريقو (System) ٺاهيو آهي. وري اڳتي هلي
فرمائين ٿا:

"آپن ڪيا جي ماهي وچڙ ڪهن روون."

جيڪڏهن پنهنجي عقل ۽ چترائيءَ سان مالڪ ملي سگهندو
هجي ته پوءِ هي سڀ ڪائنات وڇڙي دک ۽ ڪشت ڇو ڀوڳيندا
پون ها؟ سامي جن فرمائين ٿا:

"جيهن جيهن پد پاتو تيهن سنتن سان ملي،
سنتن وي ڪنهن پاٺهي سار نه سڃاڻو."

ساڳي ڳالهه مولوي روم ٿو چوي:

"يار بايد راه را تنها مرو، از سر خود اندرين صحرا مرو."

يعني الهيءَ رستي تي اڪيلو نه وڃ، ٻاڻ سان رهبر ڪر. هن
بيابان ۾ پنهنجي طاقت تي ڀاڙي، نه گهڙ.

ڪبير صاحب جن به ساڳي ڳالهه ٿا فرمائين:

ڪهه ڪبير تب پائيئي جو ڀيدي ليجي هاٿ"

ڇاڪاڻ ته سچو گرو ٻاڻ الهيءَ راه تي اچي ۽ وڃي ٿو ۽ ان جو
پوريءَ طرح واقف آهي تنهنڪري گروءَ جي ضرورت آهي.

ستگرو سچ پچ ڪير آهي؟

ست معنيٰ سچ، ڪ معنيٰ اونده ۽ رو معنيٰ روشني. اونده
۾ سچي روشني ڏيکاريندڙ سنت ستگرو يا ڪامل مرشد ۽ ٻاڻ
مالڪ ۾ ڪوبه تفاوت ڪونهي. ٻاڻ هر هڪ انسان کي هن سنسار
روپي ڀوساگر مان پار ڪرڻ لاءِ ديا ڪري انسان جو جامو اختيار
ڪري ٿو اچي.

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

"گرو گوبند، گوبند گرو هي نانڪ ڀيد نه ڀائي."

يعني ستگرو ٻاڻ مالڪ آهي ۽ مالڪ ستگرو آهي اُنهي ۾

ٺاوس ڪرائي. وري فرمائن ٿا:
"گرو مهن آپ رکيا ڪرتاري."

...مي ڪرتار ٻاڻي کي گوروءَ جي جاءِ ۾ پرسٽ ڪرائڻ.

گرو ارجن صاحب جن فرمائن ٿا:
"گرو پرميشور ايڪ جاڻ جو تس ڀاوي سو پروان."
(واڪ گرنٿ- محلا ٥)

...سائي صاحب جن به ساڳي ڳالهه ٿا ڪن:
"نرآڪار آڪار ڌاري آهيو جڳ ۾."

وري علي شاه به ائين ٿا چون:
"مولا آدمي ان آيا، اوهه آيا جڳ جڳايا."

ڪبير صاحب جن فرمائن ٿا:
"رام ڪبير ايڪ ٿئي هين، ڪوئي نه سڪي پڇاڻي."

حضرت يسوع به فرمائين ٿا:
"I and Father are one"

سوامي جي مهاراج جن به فرمائين ٿا:
"گرو ڪر ڄاڻ مانش مت جاڻ، وي هين ست پرش ڪي جان."

شمش تبريز فرمائين ٿا:
"آن بادشاه اعظم در بسته بود محڪم، پوشيد دلق آدم امروز ڪه در آمد."

يعني اهو مالڪ، اڪال مضبوط دروازي پٺيان پاڻ لڪي ويٺل...
ڪري وري پاڻ لاءِ انسان جو روپ ڌاري يعني گرو لـ...
دروازو کولي اچي ٿو.

سچي گوروءَ جي سڃاڻپ

ان ۾ گرو نانڪ صاحب جن اسانجي سچي رهبري ٿا ڪ...
فرمائين ٿا:
"سچ پرک جي جاڻيا ست گرو تس ڪا ناءُ،

ال لي رهي هو. سندس ٻار هندو، مسلمان، سک، عيسائي،
دي سڀ ساڳيا آهن.
ت جو ستگوروءَ ٿي مالڪ سان ملائي سگهيو.
ڪدي وال سنت يا ستگوروءَ جي پستڪن ۽ ٻاڻيءَ ذريعي
ـتي حاصل ٿي ڪري سگهجي ٿي؟ نه ! انهن جي ٻاڻي پروڙ
هي ۽ انسان ۾ مالڪ جي ملڻ لاءِ شوق وڌائي ٿي، پرمارٿ ڏر
ڪيان وڌائي اسي پر نه ٻاڻيءَ پڙهڻ سان مڪتي ٿي ماي
ٻه پريم ۽ شرڌا سان ڪرڻ. اهو
سگهي. ڪيترا ٻه ورهيه، ڪتري ٻه ٻه پڙهندو ڪجهه ٻه ڪرڻ.
پستڪ يا گرنٿ واري پڙهڻ ٻه ٻه ٻاهڻدو فرمايو آهي:
گرو نانڪ صاحب جن صاف فرمايو آهي:
"پڙهه پڙهه ڀريجن ٻيڙيون، پڙهه ڀريجن ماس،
پڙهيئي جيتي برس برس پڙهيئي جيتي ماس."
گرو نانڪ صاحب جن پڙهيئي جيتي آرجا، پڙهيئي جيتي ساس."
مهامالڪن گرنٿ لکيا آهن ته انهن ستگوروءَ ۽ انسان
ملڻ کي ۽ ٻاڻيءَ ۾ لکيل آهي ته اسان اهڙي جي ڳالهه.
خود سهڻي سنتن جي ٻاڻيءَ ۾ مالڪ ملندو. ٿلهن ته اهڙا آهن ته انهيءَ مرجب هارن
ملندو ۽ نام ذريعي مالڪ ملندو. ٿلهن ته اهڙا آهڙن ته انهيءَ مرجب هارن
آهي جو اسين وڳو ٻاڻي اڙهي وهيا آهڙن ته انهيءَ مرجب هارن
ڪرڻ گا.
ڪبير صاحب جن فرمائن ٿا:
"ستگرو دنيا سي ٻالدي، سڀ نام لکي ساري،
ستگرو دانا نام ڪا، هرو دانا ڪرهي ناهين."
گرو نانڪ صاحب جن فرمائن ٿا:
"اس ڪاليا الدو نام لوڪ ٻالدي،
گرو کي سمجهه وچارا."
سنت پلٽو صاحب جن فرمائن ٿا:
"نام سچائي سنت نام ڪو وهي ملاون."
ملڪي ويل سنتن ۽ ستگرو جي اسين ورڻي ۾ وڏي

لڏهن ڪنداسين جڏهن سندن ٻاڻيءَ موجب هلنداسين. سڀني سنتن
پنهنجي ٻاڻيءَ ۾ پنهنجي گوروءَ کي ساراهيو آهي جيئن،
ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:
"ٻلهاري گور اپڻي جن گوبند ديا بتاءِ."
گورو ارجن صاحب جن فرمائين ٿا:
"سد ٻلهاري ستگور اپڻي،
نانڪ جس پرساد ائسا پرڀ جپي."
سري گورو رامداس صاحب جن فرمائين ٿا:
"سڀ دنس رنگ ديکهه گور اپڻا."
گذريل سنتن ۽ گورن جي وقت ۾ جن جن سندن شرڻ ورتي
انهن جو هن موڪش ڪيو. وقت اچڻ تي سنت مالڪ جي حڪم
سان پنهنجو Mission پورو ڪري ديهي ڇڏي ويا ۽ انسان کي
مالڪ سان جوڙڻ جو ڪم ٻئي سنت کي سونپيندا ويا. تنهن ڪري
هيئنر اسالڪي انهيءَ وقت تي وڃڻو آهي جو اڄ موجود آهي.
جيڪڏهن گذريل سنتن کان مالڪ ملي سگهي ها ته هن دنيا ۾
هڪ ئي سنت جي اچڻ جي ضرورت هجي. اهڙيءَ حالت ۾
هر ڪنهن جڳه ۾ ۽ هميشه انهيءَ ئي سنت کان سيکڙ ٻرپوءِ جي
راهه وٺندو اچي ها. پر ائين نه آهي، تنهنڪري وقت به وقت
دنيا ۾ سنت ۽ ستگورو پيدا ٿيندا آيا آهن.
ٻاڻي چوائي:
"ڌري سي ڌاوا پر ڪاسيا."
هڪ ٻرندڙ ڏاڻي مان ٻيو ڏاڻو ٻاري سگهبو. جيڪڏهن ماضيءَ
جا سنت جيون کي جتائي سگهن ته پوءِ سنتن جي اچڻ جي ضرورت
ئي ڪهڙي؟ مالڪ اهڙو سمرٿ ڪونهي جا جو جيون کي پاڻ
سان ٻانهي ٻاهران ءِ مدد ڪانسواءِ ملائي سگهي؟ ڇاڪاڻ ته انسان
ئي سمجهي سگهندو ۽ سمجهائي سگهندو تنهن ڪري مالڪ پاڻ
انسان جو چولو ڌاري، سنت ستگورو ٿي سنسار ۾ اچيتو. جهڙي

پاڻ وارا هئا جن انهن جي شرڻ ورتي. پر جڏهن اهي سنت
دنيا ڇڏي ويا تڏهن انهن جو قدر ٿيڻ لڳو. گورو نانڪ صاحب
جن جو ان وقت قدر نه ڪيو ويو، مهاتما يسوع (Christ) کي
عذاب ڏنا ويا ۽ صليب تي چاڙهيو ويو، ساڳي حالت منصور،
سقراط ۽ پلٽو صاحب سان ڪئي وئي. گورو ارجن صاحب جن کي
تتل لٺي تي وهاريو ويو، وغيره وغيره. انهن ٿي ٿيندو آيو
آهي جو اسين اڳ جي وقت جي گوروءَ جو قدر نه ڪري، ماضيءَ
جي مهاتمائن جي نيڪ ونون ٿا. جن سان نه شخصي لاڳو رکي ٿو
سگهجي، نه انهن جي رهبري ملي ٿي سگهي ۽ نه انهجي ڀڳتي
ڪري ٿي سگهجي. پر ڀڳتيءَ کانسواءِ پنهنجي نج ديس ۾ پهچڻ
ناممڪن آهي. جڳت سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا:

"ان گورو وقت ڀڳتي نهين پاوي،
ٻيا ڀڳتي ست لوڪ نه جاوي."

پر افسوس جو اسين جهڙا موجوده وقت جي (Contemporary)
گوروءَ کي نه ڳولهي انهن گورن ۽ سنتن ۾ ڀروسو رکي مات ڪري
ويٺي رهيا آهيون جي پنهنجو ڪارج پورو ڪري سائينءَ ۾
سمائجي ويا آهن. نه اسان هنن کي ڪڏهن اکين سان ڏٺو ۽ نه
انهن اسان کي پنهنجو شش قبول ڪيو.

جڳت سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا:

"پڇلون ڪي جو ٽارن ٽيڪا،
جن ڪو ڪبهي آنک نهين ديکا.
پورنن ۾ سني ان ڪي مهما،
ٽيڪ پانڌ من سڪا پروا."

مولانا روم صاحب فرمائين ٿا:

"مکمل از پيغمبر ايام خويش،
تکيه کم کن ارمن وبر کام خويش."

يعني پنهنجي وقت جي گوروءَ کي نه ڇڏ، دنيوي پدارٿن

هڪ ٺهر چيو آهي:

ڏي عقل لي ازو ـ رد ڪم. اٿي هڪ ٺهر جستجو."

"ٻڌي ٺٺاري رميده ابرسيد رحمت جستجو.

جو ڏن مان اڏامي وڃي ڪنڌوري ڳراٽڙي جي

يعني مثل هرڻ جي

ڪار ڪرشش ۽ ڪر.

ڇڙو پورو سلت سنگورو موجوده وقت ۾ آهي؟

اڄ ڪلهه دنيا ۾ جيترا گروهه آهن اوترا شش ۽ ڪراڙن. انهن

ڪري دنيا گور اڳتي ۽ مان وشراس گهٽائي ڇڏيو آهي. اهو انسان

جو دردناڪ آهي. انسان جو من ارمل ڪرلوي، جنهن ڪري سچ؟

ڪوڙ جي امرڪ لئا ڪري سگهون. دنيا جا جيو، مالڪ ڪي

ملڪ جي مراد سان ۽، ان ڏن ۽ اولاد ٻيا ناموس ۽ تندرستي

اي ڪا لالچ من ۾ رکي گورو ڪن ٿا ۽ انهن کي گورو ٻه انڌا

ٿا ملن. جنهنجو نتيجو ڪوڙو ڳر ڪري سر ڪڍو صاحب جن

فرمايو ٿا: "گورو ملا ڳ شش ملالالچ ڪيلا داؤ،

دوارن ٻه واي ڌار ۾ چوڙه ٻالڪي لساو."

يعني اهو گورو ۽ شش جو ملڪ لالچي ۽ لالچ جو قندو آهي

۽ ٻنهي جي اڏوڙي ۽ سمان آهي جنهن ۾ ائي اڏي وڃن ٿا. ان جو

مطلب اهو ڪرلهي ۽ سچو سنت ستگورو آهي ئي ڪونه. جيتري

جنري ڪا شئي دولت ۽ قيمتي ٿئي ٿي اوترو ئي ان جو اڻ

ماده ڪهر وڃي ٿو. ان مان ۽ اهو ظاهر ٿيئو ته اصل موجود

آهي. تنهن ڪالسراءِ جنهنکي اصل ڪورجي سر ليستائن سگ

سڌي جيستائن ان کي پرايپ لئو ڪري. جيڪڏهن انسان

سچو هدرو لئاي هدرن ۽ ڪانچ جي آڪرن جي ٻه ار ۾ ڪم

وڃي ۽ ان کي ڳرائي لئڻ لمام مشڪل آهي، پر تنهن

آن کي ڳولهو ڪرڻ جا؟

جڏهن ڪان هيءَ سرشتي ٿئي آهي تڏهن ڪان الس

چوڻ ڪاري واسطي، هڪ ئي هڪ کان مٿي سنت ستگورو دنيا ۾
ڙهندو آيو آهي، يعني هيءَ ڌرتي سنتن کان ڪڏهن به خالي
ڪانهي.

سنت تلسي صاحب جن فرمائين ٿا:

"سنت نه هوئي جڳت ۾ جل مرتا سنسار."

سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

"جڳ جڳ پيڙهي گورو چلندي."

يعني جڳن کان وٺي سنتن جي پيڙهي هلندي اچي ٿي.
وري ٻاڻي چوي ٿي

"اِڪو امر اِڪا پاتشاهي جڳ جڳ سرڪار بنائي هيءِ."

يعني مالڪ هڪ آهي، سندس حڪم به هڪ آهي. هو سڀني
جو بادشاه آهي. سنت مهاتمائون سندس سرڪار آهن جي هر جڳ
۾ سندس حڪم سان اچن ٿا، حڪم جو پرچار ڪن ٿا ۽ واپس
حڪم ۾ سمائجي وڃن ٿا. حڪم جو مطلب شبد يا نام آهي.
جڏهن جيو جي اندر مالڪ سان ملڻ جي اُڪير ۽ تڙپ جاڳي
ٿي، جڏهن شش لائق ۽ تيار ٿئي ٿو تڏهن هن جو پورڻ سنت
يا ڪامل مرشد سان ميلاپ ٿئي ٿو. اهڙي قدر جو ڪن حالتن
۾ ستگورو اهڙي شش کي ڳولي وڃي ٿو لهي. اهڙا مثال گورو
ڳرنٿيءَ جي اتهاس ۾ گهڻي ئي آهن. مولانا روم جن وٽ، شمس
تبريز صاحب جن ويا، ڌني ڌرمداس جن وٽ ڪبير صاحب جن
ويا، حضور بابا ساون سنگهه جن وٽ، مهاراج بابا جيمل سنگهه
جن ويا.

سائين جن فرمائين ٿا:

"جيڪو هن وليُ اچي سڪ سچيءَ سان،
تنهن کي ڏيان لنڪال ۾ من موهن ملي."

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:

"جن ڍونڍيا تن پائيا، گهري پاڻي پيٺ."

يعني جن اونهائيءَ ۾ وڃي اُن کي ڳوليو آهي تن کيس پرابت ڪيو آهي.

بائيبل ۾ چيل آهي:

"Knock and it shall be opened.
Ask and it shall be given."

جڏهن دروازو کڙڪائيندين تڏهن کلندو، جڏهن ڳوليندين تڏهن ملندو. سو مالڪ هميشه سنت ستگوروءَ جي چوڌاري ۽ موجود آهي پر ملي انهيءَ کي ٿو جيڪو هن جي سچي کوج ۾ آهي.

ستگوروءَ جو نام ڏيڻ.

پراچين وقت ۾، وڏين پورن صدين تائين سنت مهاتمائون نام گهٽي پرکيا بعد شش کي قبول ڪندا هئا ۽ نام ڏيندا هئا. سنتن جي اتهاس ۾ اهڙا ڪيترائي مثال آهن. ليڪن هن گهور ڪلجڳ جي سمي ۾ پاپ ۽ ڪڪرم جو زور ڏسي، انسان جي ڀري دڙڪتي ۽ قياس جوڳي حالت ڏسي، سنت ستگورو وڏيڪ دَيا ۽ مهر جي نظر ڪن ٿا ۽ جيستائين ڪي ڪنهن جا ڪرم تمام ابرا نه آهن [uncertain reading]، نام جي بخشش ڪن ٿا. اها هن جي اپار ڪرپا ۽ ڀلائي آهي جنهن سان هنجي هردي جو پيار هميشه نمايان آهي. جڏهن مالڪ جو ڳولائو ان حيثيت ۾ ڀروسو ڪري ته مالڪ کي ملڻ لاءِ ستگوروءَ ڪالسراءِ اي واٽ ڪاڻي، تڏهن هن کي اڏون مهاتما يا سنت ستگوروءَ کي ڳولي، سندس شرن وٺي، کيس نام جي دان لاءِ وينتي ڪرڻ گهرجي. نام وٺي، پهنجي ستگوروءَ ۾ ڀروسو رکي، پهنجي ٻڌيءَ ۽ چترائيءَ جو آڌار ڇڏي، هن جي هدايت موجب ڪمائي ڪرڻ ۾ لڳي وڃڻ گهرجي.

"پهه ڪرلي ڪا پد هي تاهي بد وچار،
بد جوڙ ڪرلي ڪرو تو ٻاور ڪي سار."

ڪورو يا ڪامل مرشد جڏهن نام بخشي ٿو تڏهن

"جهڙ جهل مهه جل آءِ ڪتا
ته جوتي سنگ جوت سما"

هي آهي سنت مت.

اسين جيڪو ڪيڏي نه اگهور ننڊ ۾ آهيون
۽ نٿي ٻورا آهيون. اهو ياد نٿي ڪونه اٿئو
ٻين کي مرندو ڏسي ٿا ائين سمجهي ويٺا آهيون ته اسان کي مرڻو
نٿي ڪونهي. جيئن سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:
"ڪاٿا پيٺا هسٽا سُتا وسر گيا هيءِ مرڻا."

ڀيا ڪهڙيءَ نا سوچ ويچار ڪريون، عقل جا داو پيچ لڙايون
پر اهو ڪي سوچيون ٿا ته هن دنيا ۾ آيا ڇا جي واسطي آهيون؟
ڇا، گهر گرهست ٺاهئي، ڪائي، پي، سمهي، آخر مري وڃڻ لاءِ؟
اهو ته جانور به پيا ڪن. باقي هي عقل ۽ ٻڌي صاحب ڇا لاءِ
ڏني؟ انهيءَ لاءِ ته ستيه ۽ استيه پرکيون، پنهنجو پاڻ ۽ پرو سڃاڻون!
دنيا جا پدارٿ جي استيه آهن، مايا جو کيل آهن، سي پڪا آهن
انهن ۾ اٽڪو ته ڦيٽجي ويا آهيون جو پنهنجو نج روپ، پنهنجو
نج ديس، جو سي ستيه آهي ۽ امر آهي انهيءَ کي وساري ويٺا
آهيون. ڪوڙن سکن پٺيان پوندي، ٺوڪرون به کائون ٿا، ڏکي
به ٿيون ٿا، پر نه سڌرون ٿا، نه سمجهون ٿا.

هيءَ دنيا اسپتال آهي، جتي اسين ڪام، ڪروڌ، لوڀ،
موهه ۽ اهنڪار روپي بيمارن جي علاج لاءِ آيا آهيون، پر ان کي
پنهنجو گهر سمجهي ويٺا آهيون. اسپتال ڪيتري به سٺي
هجي پر ان ۾ ڪير سک سان رهي سگهندو؟ سچو سک ته پنهنجي
گهر ۾ ئي ملندو آهي.

"پنهنجي گهر" واپس موٽڻ جي وات سنت مت آهي. هي
مت ڪنهن گرنٿ يا ڪنهن پير پيغمبر جي آڌار تي ٻيٺل ناهي پر
"انحد شبد" جنهن کي گورو نانڪ صاحب جن "آد سچ، جگاد سچ،

آندرين دنيا ۾ روحاني منزلن ڏانهن سک جي مسافري شروع
ٿئي ٿي.

ڌيان.

هاڻي انهيءَ هنڌ تي (ٻن اکين ٻنهي) ٻنهي جي ستگروءَ جي
جيوت سروپ جو (نه ته ٻاهرين تصوير جو) ڌيان ڪرڻو آهي.
اهو انهيءَ ڪري ڪرڻو ڪم وڃي ته انساني من جو هڪ هنڌ
ٽڪڻ ڪان ٿئي ٿو ۽ هيٺ نون دروازن ڏانهن ڦهلجي ٿو ٽڪڻ
ڪي ستگروءَ جي روپ جو ڌيان ڏيڻ مجهس هڪ هنڌ ٽڪڻ
جي عادت پئجي وڃي.

"گرو کي مورت من مهه ڌيان،
گر کي شبد منتر من مان."

ڌن.

جيڪڏهن ستگرو لاءِ پيار ۽ پريم آهي ۽ مجهس پورن ڀروسو
آهي ته سندس سروپ اندر اچيندو. شبد، گروءَ جو آنڪ روپ
آهي ۽ گرو، شبد جو انساني روپ آهي، تنهڪري شبد ۽
ستگرو ٻئي هڪ ئي آهن. سو جيڪڏهن اندر ستگروءَ سان
ميلاپ ٿيو ته شبد سان ميلاپ ٿيو.
ٻاڻي چوي ٿي:

"شبد گرو، سرت ڌن چيلا."

شبد ۾ زبردست ڪشش آهي. انسان جي آتما شبد جي ئي
انس آهي تنهن ڪري جڏهن شبد سان ملي ٿي تڏهن سرت مان
ڪيتري مٿي روحاني دنيا ۾ چڙهڻ وڃي. پوءِ اندر ستگروءَ
جي نوراني روپ جي رهبريءَ هيٺ جدا جدا منزلون طئي ڪندي،
۽ جتان شبد نڪري ٿو (سچ کنڊ) اتي وڃي پهچي ۽ مالڪ سان
اچي رلي ملي ٿي وڃي جهڙي طرح جهرڻ ۾ جهرڻ يا سمنڊ

"جهڙ جل مهه جل آءِ کٿا
تهڙ جوتي سنگ جوت سما"

هي آهي سنت مت.

اسين جيڏو ڪيڏي نه اگهور ننڊ ۾ آهيون
۽ ٿي پورا آهيون. اهو ياد ئي ڪونه اٿئو
اين ڪي مرندو ڏسي به اهين سمجهي ويٺا آهيون ته اسان ڪي مرڻو
ئي ڪونهي. جيئن سري گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:
"ڪاٿا پيٺا هسٿا سٿا وسر گيا هيءُ مرٿا."

ڀيا گهڙيءِ ٿا سوچ ويچار ڪريون، عقل جا داو پيچ لڙايون
۽ اهو ڪي سوچيون ته ته هن دنيا ۾ آيا ڇا جي واسطي آهيون؟
ڇا، گهر گرهست ٺاهڻ، کائي، پي، سمهي، آخر مري وڃڻ لاءِ؟
اهو ته جانور به پيا ڪن. باقي هي عقل ۽ ٻڌي صاحب ڇا لاءِ
ڏني؟ انهيءَ لاءِ ستيه ۽ استيه پرکيون، پنهنجو ڀلو ۽ برو سوچيون!
دنيا جا پدارٿ جي استيه آهن، مايا جو کيل آهن، سي ڇڏيا آهن
انهن ۾ اٽڪو ته ليپيٽجي ويا آهيون جو پنهنجو نج روپ، پنهنجو
نج ديس، جو سي ستيه آهي ۽ امر آهي انهيءَ کي وساري ويٺا
آهيون. ڪوڙن سکن پٺيان ڀوندي، ٺوڪرون ٿا کائون ٿا، دکي
۽ ٿيون ٿا، پر نه سڌرون ٿا، نه سمجهون ٿا.

هيءَ دنيا اسپتال آهي، جتي اسين ڪام، ڪروڌ، لوڀ،
موهه ۽ اهنڪار روپي بيمارن جي علاج لاءِ آيا آهيون، پر ان کي
پنهنجو گهر سمجهي ويٺا آهيون. اسپتال ڪٿي ڪيتري به سٺي
هجي پر ان ۾ ڪير سک سان رهي سگهيو؟ سچو سک ته پنهنجي
گهر ۾ ئي ملندو آهي.

"پنهنجي گهر" واپس موٽڻ جي وات سنت مت آهي. هي
مت ڪنهن گرنٿ يا ڪنهن پير پيغمبر جي آڌار تي بيٺل ناهي پر
"انحد شبد" جنهن کي گورو نانڪ صاحب جن "آد سچ، جگاد سچ،

مالڪ هو سي ئي سچ.“ ڪرلين ٿا، سولي هن جو اندرين دنيا. هيءُ مت مرڻ بعد مالڪ سان ملڻ جو اقرار نٿو ڪري ٿو، ئي حياتيءَ ۾ گهر ٻار ڇڏڻ کانسواءِ، دنيا جا ڪم ڪارين، ڪندي ٻاره ڪي ٻاڻ جي واٽ آهي. هي واد وواد، گيان گوشٽ ۽ ڳالهين ڪرڻ جو مت نه آهي ۽ نه ڪرٽي ۽ رهڻيءَ جو مت آهي. هن اکرن ۾، هي جاڻڻ جو نه پر بڻجڻ جو مت آهي.

To be and not to know, is the essence of this system

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:

”ڪٿي ميلي ڪاڪا سي ڪرٽي وش ڪي لوڀ،
ڪٿي نج ڪرتي ڪري لو وش سي اوبت هو.“

سنت مت ۾ ٽي مکيه ڳالهيون آهن. ستگورو، ست نام، ستسنگ.

ستگورو مالڪ جو مانش روپ آهي جو هن دنيا ۾ اچي، انسان کي نام ڏئي، ڀڳتي ڪرائي، ڀوساگر پار ڪرائي انهيءَ نج گهر، سچ کنڊ وٺي وڃي.

ست نام هي شبد ڌارا آهي جا مالڪ وٽان نڪري ٿي ۽ هميشه ۽ هر ڪنهن ۾ وڃي رهي آهي. انسان آتما جڏهن ستگوروءَ جي دنيا سان اچيءَ ڀان ڳنڍجي ٿي ۽ مڃيس لوڏن ٿي ٿي، تڏهن سندس هوءِ ٻاس ٿيو وڃي ۽ ان ڪمس هن ستول دنيا مان ڪيڏي، سچ کنڊ ڪيو وڃي ۽ ڪمس جمر مرڻ کان ڇٽڪي ڏيو ڇڏي.

”جيون مکت سو آکئي جس وچون هوءِ جاءِ.“

ستسنگ. ستگوروءَ جي حاضريءَ ۾ وهڻ، سندس وچن ستڻ ۽ ويچارڻ، سنتن جي باڻي پڙهڻ ۽ ويچارڻ اهو آهي ٻاهرين ستسنگ. ستگوروءَ جي ٻڌايل نام جو سمرن ڪرڻ، ستگوروءَ جي روپ جو ڌيان ڪرڻ ۽ آتما کي شبد ۾ لوليئن ڪرڻ، اهو آهي اندرين ستسنگ.

سنت مت اهڙو قدم آهي جيڪو انسان. اهوئي مڪتيءَ جو سولو مارگ آهي. هن سيني متن ۾ وهنوارن جو ڀيد آهي پر سنتن جي وچارن ۾ ايڪتا آهي. گرو نانڪ صاحب، ڪبير صاحب، شمس تبريز، مولانا روم، سوامي جي، تلسي صاحب، پلٽو صاحب، سامي صاحب وغيره، سڀني جي ٻاڻي پڙهو ڏسو. هڪ ئي ڳالهه آهي. ستگرو ڳولهيو، نام وٺو، ڪمائي ڪري مڪتي پايو.

انهن ڪري هي موقعو آهي .... سوچڻ جو، سمجهڻ جو. جيڪو وقت ويو سو ويو، باقي جيڪي آهي سو نه وڃايون. ڪنهن شبد ابياسي مهاتما جي شرن وٺي پنهنجي "نج گهر" ڏانهن وک وڌايون. جيئن سامي جن فرمائين ٿا:

"گذري سا گذري باقي رک رهت سان،
وڃي ساڌ سنگت ۾ سامي پيٺ ڪري؛
نه ٻرڇي ٻاڻ ٻران، ڪٽي ولن هٿ سان."

ڪرشن ٻاٻاڻي

پرم سنت ستگورو

حضور ٻابا ساون سنگھ جي مهاراج جن

جا مک واک ۽ ستسنگ

سَنسنگ جا وچن

سري راڳ محلا ۴

نام ملي من ترپتئي بن نامي ڌرگ جيواس.

هيءُ مضمون سري گورو رامداس جي مهاراج چوٿين پاتشاهيءَ جو آهي.

جيڪڏهن سچي شانتي وٺڻي آهي ته اها نام ۾ آهي. ڪروڙن ڪمبن برهمڻن جي بادشاهي ملي وڃي تڏهن به شانتي نه ٿي ملي. ڪروڙن پدارٿ پورڻ لاءِ ملن ته به شانتي نه ٿي ملي، ڇو ته اکين ۾ اِئين جِهڙي ته جيترا به دنيا جا سامان آهن انهن ۾ شانتي ڪانهي. جيڪڏهن آهي ته به ٿوري وقت لاءِ. جيڪا سچي شانتي آهي سا انسان جي اندر آهي. ٻيا اندرئين پردي ڪارڻ جي شانتي ڪانه ملندي. شانتيءَ جي پراپتي نام ۾ آهي. جي شانتي اِهو هجي ته جيڪي علم ۽ سائنس پڙهيل آهن انهن کي ملي. اِهو علم ڪهڙي ڪم جو، جنهن ڪري انسان ڪاسائي بڻجي، انسان جو قتلام ڪري.

ڪوئي گورمکه سجڻ جي ملئي،
مئن دسي پربه گڻ تاس.

گورو رامداس صاحب فرمائين ٿا ته شانتي نام ۾ آهي، خوشي نام ۾ آهي، تسلي نام ۾ آهي؛ ٻيا نام جيئن ڪتا اُلا پيٽ پري هلمر وڃن ليڪن انسان به هلمر وڃن. جنم برباد ڪيو ڇڏين. جيڪڏهن هنن انساني جنم پائي نام جي ڪمائي نه ڪئي ته ڪهڙو ڌڪار آهي. فرمائين ٿا ته اي واهگورو! ٿون مون تي اِها ڪرپا

کر، کر گورمکن، موالماڻ سنس، سچکنڊ ڏالهن وڃڻ واارو ستگرور ملاه نه اهو مولکي تنهنجي برابر ۽ پيار جي اوستا سمجهائي.

هؤن تس وتهہ چؤکنيئي، مڻن نام کري پرگاس.

فرمائين ٿا ته جڏکر مولکي نام ڏئي، مان انهيءَ کي ان من ڏن ڏيسڻ لاه تيار آهيان. مان انهيءَ تسان بار بار قربان ٿيڻ لاه تيار آهيان.

ميري پريتما هيؤن جيوا نام ڏيائي،
پن ناويءَ جيوڻ نه ٿيئي ميءي ستگور نام درڙاءِ.

فرمائين ٿا: اي پرميشور! بنا نام جيئڻ نٿو ٿئي. چاهيان ٿو نه سڄي عمر تنهنجو نام جپيندو رهان. اي ستگورو! لون مولکي نام ڏي!! جيئن مان نام جي لوسان ملي وڃان، تنهنجي شوا کريان. حافظ پڙاهو ته جي نام لفظ هڄي نه کتاب پورا پيا آهن. گوروءَ وٽ وڃڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي؟ نام لہ گورمکي آهي، نه عربي، نه فارسي ۽ نه سنسڪرت. اهو لکڻ پڙهڻ ۽ جوڻ بہ لہ لو اچي. ماي ڪڏهن ٿو؟ جڏهن لڻ دروازا چڙي مٿي چڙهو. جي الهن تي ملي وڃي لہ گورو امرداس صاحب برڏا اوستا بہ بارهن سال بائي جو ڏوڙيو بنا ٻين ميالمائن محنتون جو ڪيون؟

نام اموڪ رتن هيءَ پوري ستگور پاس،
ستگور سيوءَ لڳيا ڪڍ رتن ديوءَ پرگاس.

فرمائين ٿا ته نام اموڪ دولت آهي پر پوري گوروءَ بنا ڪامل مرشد وٽ آهي. سچو گورو گرنٿ صاحب پڙهي ڏسو لہ پوري گوروءَ جي مهما ڪيل آهي. نام جي ڏن کان مٿي ٻيو ڪوءِ ڏن ڪونهي. دنيا بہ گورو گيٽيئي آهن، سک لورا آهن، انهيءَ ڪري دليت بوڻي کان نٿرمه ٿي کري پرسچ اهو [illegible]

"اِن گورڏاڻي ڪرئي نہ پائي، لک ڪوٽي جي ڪرم ڪمائي."
(سري گورو امرداس صاحب)

جيستائين پورو گورو نہ گڏبو آهي تيستائين نام ڪونہ ملندو. پورا گورو هندن ۾ بہ آهن، مسلمانن ۾ بہ آهن، پر انهن سان ميلاپ ڀاڳن سان ٿئي ٿو. توهين "اَنند صاحب" ۾ روز پڙهو ٿا، گورو امرداس صاحب جن چون ٿا:

"ڌرم ڪرم پائيا تتہ جن ڪو سي نام هرڪي لاڳي،
ڪهي نانڪ تهہ سک هوئا تت گهر انهد واجي."

ڌر درگاه مان جن کي مالڪ ڏاڻ چاهي ٿو انهن کي ڏِٺين اڇيتو ۽ انهن اندر انهد شبد وڄي ٿو، باقي ٻاهر ئي ٻاهر رهيا، خالي آيا خالي هليا ويا. سڀني آتما شبد سان ڪونہ جڙي. اها دولت سنت اسان واسطي ڪٺي ٿا اچن پر اسين انهن سان ڪهڙو ورتاءُ ٿا ڪريون؟

اسين انهن کي چئون ٿا تہ توهين آهيو اپديش اسان کي ڇو ٿا ڪريو؟

حضرت محمد صاحب جا ڏند ڀڳا ويا، حضرت عيسيٰ (Christ) کي سوريءَ تي چاڙهيو ويو. گورو تيغ بهادر جن جو چانڊني چوڪ دهليءَ ۾ سر لاٿو ويو، گورو ارجن صاحب جن کي تتل توي تي ويهاريو ويو، گورو نانڪ ديو جن کي قيد ڪيو ويو. ڇهين پاتشاهيءَ کي گواليار جي قلعي ۾ بند ڪيو ويو. مطلب تہ هو اسان کي ڪيڏو اچن ۽ اسين هنن کي ڏک ڏيون. هو (ڪال ڀڳوان) پنهنجن چاڙن کي سنتن جي مخالفت لاءِ ساڻ موڪليندو آهي، اهڙي جتي رحمان (دئيال) آهي اتي شيطان (ڪال) بہ اچيتو.

جيڪڏهن ستگوروءَ جي شيوا ڪبي تہ نام روپي رتن ملندو. پر هتي هڪ ٻي ڳالهہ آهي. ستگورو تن من ڌن نٿو وٺي. ستگورو جنهن شيوا تي راضي ٿئي ٿو اها ٻي آهي. اها ڪهڙي آهي؟

سو جد شبد جي ڪمائي، ڀڄن، سمرن. ستگرو ته انسان کي سچکنڊ
وڃڻ لاءِ هلائي ٿو. هو جڏهن نام ڏئي ٿو تڏهن چوي ٿو، ”هي
اڄ دروازا کليل آهن، [illegible]“ سنت [illegible] اسانجي [illegible] اهي، توهين
ڪڏهن ڪٿ چوندا آهن ته اسين گورو آهيون. گورو نانڪ ديو جن
ڪٿي فرمايو آهي ته مان گورو آهيان؟ بلڪ چون ٿا:
”هڪ نانڪ هم نيچ ڪرما، سرن پري ڪي راکو سرما“
گورو گوبندسنگهه صاحب جن به فرمائين ٿا:-
”مين هون پرم پرش ڪو داسا، ديکن آيو جگت تماسا“
سنت فرمائين ٿا ته توهين اسانکي وڏو ڀاءُ سمجهو، دوست
سمجهو، جڏهن اندر چڙهو ته سچ ڏسو تڏهن جيڪي وڻيو سو
ڪرڻو. پر جي اسين گورونانڪ صاحب جن کي واهگورو چئون
ته به چئي سگهون ٿا. ستگرو جي تعليم ڪهڙي آهي؟ اڄ دروازا
کليل اکين کان مٿي چڙهو اتيان ستگرو ملندو. الهيءَ [illegible]
[illegible] ڪا به شيوا ڪانهي. راجائون بيشمار دان پنج ڪن ٿا، ڇا
انهن جي شيوا وڏي آهي؟ نه، هرگز نه. پر جڏهن هيءَ شيوا
ڪندا تڏهن گورو هر وقت ساٿ رهندو. گورو ارجن ديو جن
فرمائين ٿا:
”گورو ميري سنگ سدا هئي نالي“
توهين انگلنڊ وڃو گورو ساٿ هوندو، امريڪا وڃو گورو
ساٿ هوندو، آمريڪا وڃو ته به ساٿ هوندو. ڪمرو بند آهي
رات جو وقت آهي، هن کي ياد ڪريو هو توهان جي ساٿ ۾
هوندو، توهان سان ڳالهيون ڪندو.
[illegible] آهي. نام لفظ ڪرلهي. جي نام لفظ هجي ته پره
[illegible] به نام ڏيئي سگهي ٿي، جن جون اکيون
[illegible] جو قدر ڄاڻن ٿا پر جن جون اکيون بند

تڏهن آواز آيو تہ جي تون چئين تہ مان هنن کي ماري ڇڏيان. مگر ڪرائيسٽ چيو، ”جي تون ڪرپا ڪرڻ چاهين تہ هنن کي اکيون بخش تہ مونکي سڃاڻي سگهن.“ هنن کي سمجھ ئي ڪونہ هئي تہ هو ڪير هو.

ڪيترائي ستسنگي اچن ٿا ۽ چون ٿا تہ مونکي نام ورتي وڏا سال ٿي ويا آهن پر اندر ڏري ۽ روشني ڪونہ ٿي ڏسجي؟ جي اندر نہ ويندا تہ روشني ڪيئن ڏسڻ ۾ ايندي؟ جيڪڏهن بيمار ڊاڪٽر کان دوا وٺي ڪٻٽ ۾ رکي ڇڏي تہ بيماري ڪيئن لهندي؟ جيستائين نام جي ڪمائي نہ ڪبي تيستائين اندر پردو ڪونہ کلندو، شبد پرگهٽ نہ ٿيندو ۽ نہ روح مالڪ سان ملندو.

ڌن وڏڀاڳي وڏ ڀاڳيا، جو آئہ ملي گور پاس.

هائي گورو رامداس جن فرمائين ٿا: اهي وڏن ڀاڳن وارا آهن، اهي ڌن آهن جن گوروءَ جي شرن وٺي نام جي ڪمائي ڪئي آهي.

جنان ستگور پرکہ نا پيکيو، سي ڀاڳ هيڻ وس ڪال.

فرمائين ٿا تہ جن منکہ جنم پائي ستگوروءَ کي پراپت نہ ڪيو اهي ڏاڍا بدنصيب آهن. جڏهن موت ايندن تڏهن ڪيڏانهن ويندا. انهنکي جمدوت وٺڻ واسطي ايندا.

جيڪڏهن سک نام جي ڪمائي ڪري تہ گورو امرداس جن جو هي چوڻ ڪڏهن ڪوڙو ڪونہ ٿيندو.

”آوا جم مارڻا نہ جائي، گور ڪي سبدي لوڙ نہ آئي.“

”سبد سمي تان دور ڀر ڀاڳي، مت ماري هر جيؤ وي پرواها هي.“

نام جي ڪمائي ڪرڻ واري وٽ جمدوت نٿو اچي پر ڀاڳ ستگورو اچي ٿو. پر جي ڪمائي نہ ڪبي تہ ستگورو اچي يا نہ اچي سندس مرضي. پر اها هن جي مهانتا ۽ مهرباني آهي جو هو اچي ٿو. لوهين پريمي ستسنگين کي مرڻ مهل ڏسو نہ ڪيئن ستگورو اچي ٿو ۽ ڪين ڀاڳ سان وٺيو وڃي. گورو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا:

[illegible] (Christ) [illegible]

[illegible]

تڏهن آواز آيو ته جي تون چئين ته مان هنن کي ماري ڇڏيان. مگر ڪرائيسٽ چيو، "جي تون ڪريا ڪرڻ چاهين ته هنن کي اکيون بخش ته مونکي سڃاڻي سگهن." هنن کي سمجهه ئي ڪونه هئي ته هو ڪير هو.

ڪيترائي ستسنگي اچن ٿا ۽ چون ٿا ته مونکي نام ورتي ويهه سال ٿي ويا آهن پر اندر ڏري ۽ روشني ڪونه ٿي ڏسجي؟ جي اندر نه ويندا ته روشني ڪيئن ڏسڻ ۾ ايندي؟ جيڪڏهن بيمار ڊاڪٽر کان دوا وٺي ڪٻٽ ۾ رکي ڇڏي ته بيماري ڪيئن لهندي؟ جيستائين نام جي ڪمائي نه ڪبي تيستائين اندر پردو ڪونه کلندو، شبد پرگهٽ نه ٿيندو ۽ نه روح مالڪ سان ملندو.

ڌن وڏڀاڳي وڏ ڀاڳيا، جو آئه ملي گور پاس.

هاڻي گورو رامداس جن فرمائين ٿا: اهي وڏن ڀاڳن وارا آهن، اهي ڌن آهن جن گوروءَ جي شرن ورتي نام جي ڪمائي ڪئي آهي.

جنان ستگور پرکه نا پيکيو، سي ڀاڳ هيڻ وس ڪال.

فرمائين ٿا ته جن منکه جنم پائي ستگوروءَ کي پراپت نه ڪيو اهي ڏاڍا بدنصيب آهن. جڏهن موت ايندن تڏهن ڪيڏانهن ويندا. انهن کي جمدوت وٺڻ واسطي ايندا.

جيڪڏهن سک نام جي ڪمائي ڪري ته گورو امرداس جن جو هي چوڻ ڪڏهن ڪوڙو ڪونه ٿيندو.

"اڙاءِ جم مارڻا نه جائي، گور کي سبدي لوڙ نه آئي."
"سبد سبي ڪان دور هر ڀاڳي، مت ماري هر جهڙو وي پرواها هي."

نام جي ڪمائي ڪرڻ واري وٽ جمدوت نٿو اچي پر پاڻ ستگورو اچي ٿو. پر جي ڪمائي نه ڪبي ته ستگورو اچي يا نه اچي سندس موج. پر اها هن جي مهانتا ۽ مهرباني آهي جو هو اچي ٿو. گرهين پريمي ستسنگين کي مرڻ مهل ڏس نه ڪيئن ستگورو اچي ٿو ۽ ڪين پاڻ سان وٺيو وڃي. گورو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا:

سرمد شبد جي ڪمائي، ٻڌڻ، سمرڻ. ستگرو ته انسان کي سيکڻ
واري حالت ڇاهي ٿو. هو جڏهن نام ڏئي ٿو تڏهن چوي ٿو، "هي
تو دروازا کلي ڏنا." ستسنگ جيسين انساني ديهه ۾ آهن، تيسين
تڏهن ڪرڻ چوندا آهن ته اسين گرو آهيون. گرو نانڪ ديو جن
ڪٿي فرمايو آهي ته مان گرو آهيان؟ ٻاڪ چون ٿا:

"ڇهه نانڪ هر ليچ ڪرما، سرن ٻري کي واڪر سرما"

گرو گوبندسنگهه صاحب جن به فرمائن ٿا:-

"مٽن هؤن ٻوم پرش ڪر داما، ديکن آيو جگت تماسا"

ستسنگ فرمائن ٿا ته توهين انسانکي واڌو ٻاڻ سمجهو، دوست
سمجهو، جڏهن اندر چڙهندو ته سڄ ڏسو تڏهن جيڪي وڻيو سو
ڪرلو. ٻر جي اسين گرو نانڪ صاحب جن کي واهگرو چئون
ته ٻه چئي سگهون ٿا. ستگروءَ جي تعليم ڪهڙي آهي؟ ته دروازا
ڇڏي اکين ڪان مٿي چڙهو اٿيان ستگرو پيو هوندو. الهيءَ ٻکتيءَ
برابر اي ڪاهه شيوا ڪانهي. واجاتون بيشمار دان پن ڪن ٿا، ڇا
الهن جي شيوا وڏي آهي؟ نه، هرگز نه. ٻر جڏهن هيءَ شيوا
ڪندا تڏهن گرو هر وقت ساڻ رهندو. گرو ارجن ديو جن
فرمائن ٿا:

"گرو ميري سنگ سدا هٿ نالي."

توهين انگلينڊ وڃو گرو ساڻ هوندو، آمريڪا وڃو گرو
ساڻ هوندو، آفريڪا وڃو ته به ساڻ هوندو. ڪمرو بند آهي
راٽ جو وقت آهي، هن کي ياد ڪريو هو توهان جي ساهمون
هوندو، توهان سان ڳالهيون ڪندو.

نام سنتن وٽ آهي. نام لنڊ ڪرڻي. جي نام لنڊ هجي ته ٻره
چرخو هلائيندو چرڪري به نام ڏئي سگهي ٿي. جن جون اکيون
ڪليل آهن آهي ستگروءَ جو قدر جاڻن ٿا پر جن جون اکيون بند
آهن انهن کي ڪهڙي خبر ته ستگرو ڇا آهي.

جڏهن حضرت عيسيٰ (Christ) کي ڦاسي ڏني ٿي ويئي،

لڏهن آواز آيو ته جي تون چئين ته مان هنکي ماري ڇڏيان. مگر
ڪرائيسٽ چيو، ”جي تون ڪرپا ڪرڻ چاهين ته هِن کي اکيون
بخش ته مونکي سڃاڻي سگهان.“ هن کي سمجھ ئي ڪونه هئي
ته هُو ڪير هو.

ڪيترائي ستسنگي اچن ٿا ۽ چون ٿا ته مونکي نام ورتي
ويهه سال ٿي ويا آهن پر اندر ڏري ۽ روشني ڪونه ٿي ڏسجي؟
جي اندر نه ويندا ته روشني ڪيئن ڏسڻ ۾ ايندي؟ جيڪڏهن
بيمار ڊاڪٽر کان دوا وٺي ڪبٽ ۾ رکي ڇڏي ته بيماري ڪيئن
لهندي؟ جيستائين نام جي ڪمائي نه ڪبي تيستائين اندر پردو
ڪونه کلندو، شبد پرگهٽ نه ٿيندو ۽ نه روح مالڪ سان ملندو.

ڌن وڏڀاڳي وڏڀاڳيا، جو آئه ملي گور پاس.

هاڻي گورو امرداس جن فرمائين ٿا: اهي وڏن ڀاڳن وارا آهن،
اهي ڌن آهن جن گوروءَ جي شرن وٺي نام جي ڪمائي ڪئي آهي.

جنان ستگور پرکه نا پيکيو، سي ڀاڳ هيڻ وس ڪال.

فرمائين ٿا ته جن منکه جنم پائي ستگوروءَ کي پرايت نه ڪيو
اهي ڏاڍا بدنصيب آهن. جڏهن موت ايندن لڏهن ڪيڏانهن
ويندا. انهنکي جمدوت وٺڻ واسطي ايندا.

جيڪڏهن سکه نام جي ڪمائي ڪري ته گورو امرداس جن
جو هي چوڻ ڪڏهن ڪوڙو ڪونه ٿيندو.

”اٺراو جم مار نه جائي، گور ڪي سبدي لهڙ نه آئي.“
”سبد سي ڪان دور هو ڀاڳي، مت ماري هر جهڙو وي پروا هي.“

نام جي ڪمائي ڪرڻ واري وٽهو جمدوت نٿو اچي پر پاڻ
ستگورو اچي ٿو. پر جي ڪمائي نه ڪبي ته ستگورو اچي يا نه
اچي سندس مرضي. پر اها هن جي مهانتا ۽ مهرباني آهي جو هو
اچي ٿو. توهين پريمي ستسنگين کي مرڻ مهل ڏسو ته ڪيئن
ستگورو اچي ٿو ۽ ڪئين پاڻ سان وٺيو وڃي. گورو امرداس صاحب
جن فرمائين ٿا:

"بالڪ جن ڪر سڳورو مليا لن ڪا ليکا لڙ ا"

"بالڪ جن ڪر سڳورو مليا لن ڪا ليکا لڙا" وسنا ڪر وڪرال.
اوء ڦر ڦرجون پواتيھ، وڃ وسنا ڪر وڪرال. جر رستو له
آهي جن کي اورو گورو له ملير ۽ پيھن شبدن جر طرفن ۽ و ۽ آهيدا.
ملور آهي نار نار مرلدا ۽ جمهدا ۽ گيدان جرطين ۽ هڪ هڪ لڪ ۽ شبد
گزلت صاحب جي هڪ هڪ پيھي ۽ هڪ هڪ ...
جي مهما ڪمل آهي. ۽ جيڪڏهن چهري کي سورج ... اها ڳالهه
آڇي ته ذره سورج جو ڪرلهي. ساڳي طرح جي ڪم
له واچاريندو ته گورو صاحب جو له قصور ڪرلهي.
اونها پاس دڻاس نه پيئي، جن انتر ڪروڙ چنڊال.
سري گورو رامداس جن فرمالن لا جن ۽ تعصب ۽ پکشپاس
آهي، اهي لسڪ، ڪرڙا الزام لڳائي وارا آهن ۽ الوسن وت
وهڻ ۽ له گورجي. الهن جون ڳالهيون ... اندڻ گهرجن. ذمر
جيڪڏهن انسان جي ولدڻي ۽ ڪاڪرس ڪٽيندڙ ۽ ڪي آڇي له
انسان کي جيڪر روني ۽ ڪاله وٺي، آهڙي طرح جدهنجي هردي
۽ ڪروڙ آهي الي شانتي ڪٿي!
ستگورو پرڪ آمرتسر وڏ ياڳي ناوهر آه.
ان جهر حمر ڪي ميل اتري نرمل نام دُرڙاء.
هالي الهيء ۽ ڪنهڙي رمز آهي. هر ڪنهن انسان جي آلدر،
ٻره چاهي هر ڪنهڙي ۽ قوم يا مذهب جو هجي، آمرت وسي
رهير آهي. پر ستگورو ملور له پيڙدر ڪلدو ۽ له آمرت
پيتالمن. جيڪر ستگورو ڪان نام ولي ڪمائي ڪري لو، ستگورو
الهيء کي ياد ڀرهم ۽ ولور وجي ۽ جيڪر الي پهچي ار سر آمرت
پيئي لو. گورو آمرداس صاحب جن فرمالن لا: "ڪاليا آلـ
آمرتسر ساچا من پيوي ڀائي سڀالي هي." سچو آمرتسر هن
آندر آهي. ڀائي جي لاهڻ لاه سچي ارهماله ۽ هڪ اي دوا آهي
اها ڪهڙي آهي؟ نام. گورو ارجن صاحب جن فرمالن
"سرب .. ڪ ... ا، اڙکد نام." له لمريڪ، له جمب، له لمب،

ستسنگ جا وچن - (٢)

راڳ گونڊ - محلا ٥

گورو گورو گور ڪر من مور،
گورو بنا مين ناهين هور.

هاڻ گورو ارجن صاحب جن فرمائن ٿا ته اي من! تون گورو گورو ڪر. مونکي گوروءَ کان سواءِ ٻيو ڪوبه ٺڪاڻو ڪونهي. اهوءِ ٻراٻر مونکي ٻيو ڪو پيارو ڪونهي. ڪيڏو نه اتم ويچار آهي!

گور ڪي ٽيڪ رهئه دن رات،
جاڪي ڪوءِ نه ميٽئي دات.

دنيا جون جيڪي ۽ حشمتون آهن سي سڀ ٻيهي ٿيا آهن. بادشاهتون، حڪومتون سڀ ناس ٿيو وڃن، پر ڏاتارون سڀ گذاري ويندا، پر جيڪا ڏات ٻيا اشيش گورو ڪري ڏئي سا ڪڏهن به ناس ٿيڻي ناهي. هو ڪهڙي ڏات ڪري ڏئي؟ نام. جنهن کي ڪو چور چورائي ڪو سگهي، ڪو جمدوت ڪسي سگهي؟ جنهن ڪري ڌرمراءِ جي دربار ۾ به وچٽر لٽر ٻوءِ. اهوءِ نام ٻراٻر ٻي ڪتاه ڏات ڪانهي. ورڏيڪ فرمائن ٿا ته اسين راسه ڏينهن، سمهندي جاڳندي گوروءَ جي ڌيان ۾ مگن آهيون، اسان کي اٿي ڪڏهن سان به پيار ڪونهي.

گور پرميسر ايڪو جاڻ، جو تس ڀاوئي سو پرواڻ.

ڏاڍي ڏکي ڳالهه آهي. انسانن مان ڪي مڃائڻ ته گورو ۽ مغرور هڪ ئي ڳالهه آهي. اهوءِ منزل ئي ڏاڍي ڪٺن ورلي

جو ڪم آهي نه ته نه مَن ڪيترائي شڪ شبهه پيدا ڪري، اُپاءُ
آڻيو ڇڏي. اهڙا سکيا گرو نانڪ صاحب جن جي آهي. تمام
اوچي منزل آهي. آسان ڪم نه آهي.

گور چرڻي ڪا من لاگئي، دُک درد پرم تاڪا ڀاگئي.

فرمائين ٿا ته نو دروازا ڇڏي، سورج منڊل، چندرما منڊل
۽ تارا منڊل لنگهي، گوروءَ جي چرنن ۾ پيار لڳي وڃي. پوءِ
دک ڇا جو؟ جڏهن ڪا تڪليف اچي ته ستگورو ان لاءِ ٻڌائيندو
ته هي دک تنهنجي ڀلائي پوئين ڪرم ڪري آهي، انهن ڪري
پيار سان ڀوڳي وٺ. جيڪڏهن ٻالڪ ٻار کي ماءُ جي گود ۾
ڇڏي ڏئي ته ڪيس ڪهڙو ڏکُ؟ ماءُ کيس سنان ڪرائيندي،
ڌوئيندي، کارائيندي، پيئارائيندي. مطلب ته سندس سموري
سنڀال ڪندي. اهڙي طرح جيڪڏهن سک پاڻ کي گوروءَ جي
حوالي ڪري ڇڏي ته ڪيس ڪو به دک نه ايندو. پوءِ باقي کيس
ڪرڻو ڇا؟ "مليا رام ڀي آنت سک." هڪ دفعي حيدرآباد جي
نظام، گرو گوبند سنگهه صاحب جن کي چيو ته پنج سک ڏياري
موڪليو. گرو صاحب پنهنجن ديوانن ۽ اهلڪارن وغيره کي
چيو ته نظام جي حڪم جي تعميل ڪريو. ٻه ٽي چوڻ لڳا ته
هرنام سنگهه، ويرسنگهه وغيره مضبوط ۽ بهادر سک آهن انهن کي
موڪلي ڏيو. گرو صاحب کي ته فقط پرکيشا وٺڻي هئي، سکن
کي موڪلڻو ڪونه هو. سو اهو حال ڏسي ڪلي چوڻ لڳا ته اسان
جو گوردوارو انهن جي راست ۾ آهي الي ٻاهران گهٽيئي سک
وڃن ٿا، پاڻيهي هُو پنج سک انهن مان ڪڍندو. اهو ٻڌي سيئي
پڇتايا ۽ چوڻ لڳا ته اسان چونڊ پاڻکي پيش ڪيو. آخر چوڻ لڳا
ته "اسان جي سمجهه ۾ ڪجهه نه ٿو اچي، بادشاهن جون رمزون
بادشاهه ئي سمجهن." حقيقت ۾ اسين ناالي ۾ سک آهيون ۽ اسان
۾ سچي سک جي لياقت ڪانهي. هڪ دفعي ڀائي سري گرو
ارجن صاحب جن کي عرض ڪيو ته اسان جي نجاتيءَ جو واهه

هر هڪ سک کان هڪ ٽڪو اوڳاڙ ڪرائي ڏيندا ته اسان جو
...ڄ لئي ويندو. گرو صاحب چيو چڪو. ڀڳت ڏاڍا خوش ٿيا.
...ن ولاچار ڪري ته هيڏانهن تائين ڦنڊار ٽالين، هوڏانهن ٻنگال ٽالين
...ڪ آهن، هزارن رپيا ڪٺا ٿي ويندا. ڪجهه ڏينهن اهڙي طرح
...ڊري ويا. آخر هڪ ڏينهن هڪ جوڙي عرض ڪيائون حضور!
...اسان کي هر هڪ سک کان ٽڪو وٺي ڏيو. وري گرو صاحب
...چيو چڪو ۽ پيا ته مهينا گذري ويا. ڀڳتن وري عرض ڪيو مهاراج!
...اسالڪي شادي ڪرائڻي آهي ڪرپا ڪريو. گرو جن چيو سڀاڻي
...ڳوهالڪي ڏينداس هاڻي سنڌ وت ڇا هوندو آهي؟ ڀڳت سڀڻي
...لڳا ته اوڳاڙ تي ڪاٿي ڀتو ناهي ته ڪٿان ڏيندو. چلهن اهو
...ڏينهن ٿيو ته ته ڪا سک تي آئي ته ڀتا ملي. گرو جن سادا
...چار لڳا ڀڳتن جي اڳيان رکيا ۽ چيو ته هي ولو. ڀڳت حيران ٿي
...ويا، چوڻ لڳا ته هي ڇا آهي؟ گرو صاحب چيو ته ٻهراڻن سک
...گرو نانڪ صاحب، ٻيو سک گرو انگد صاحب، ٽيون سک گرو
...امرداس صاحب، چوٿون سک گرو رامداس صاحب ۽ آءٌ سک
...مان آهيان. ...ڀڳتي چيلي ڳالهه

ڀڳت ڏاڍا ناواقف ٿيا. هير وڏ ڪ ڇا ٿيو لهنڪي ... اهڙو
جو مطلب اهو آهي ته سچو سک ٿيڻ ڏاڍو ڏکيو آهي.
سک ڪٿي لطر تورا هي.

گرو نانڪ صاحب جن فرمايو آ:
"سچ لسان پسر جائي سک سوچي لسي،
دنيا جائي جه ڪي ڪع پس دان ڪري"
سک جو ڏور آهي ته سڪڙو ۽ ڪان ايدش ولي، ڪ
ڪري الدو وهي. فرمايو آ:
"سچ ڪان ٻر جائي جان آلم ڪيرت ڪري نراس"
جيڪو دسوس دوار ٻر ٽائي، الي سوچي امرلسر ۽
... جون آ ته جيڪڏهن ڪيل

هي، گرو ارميدو آهي، گرو سمه پرش آهي.

ڪوه ٿالڪ جا ڪي ٻوري ياگر،

گور چرني تا ڪا من لاگر.

هاڻ گرو صاحب فرمائين ٿا تہ جنهن جو نام امر ناڳہ آهي، سان
الوي ٻولي گرو سان اروڻ اٻار ٿئي لو ۽ هن جو گرو ۽ آهسڪار ۽ ٻيا
لاار جزي لو. تہ تہ ڪام، ڪروڌ، لوڀ، موهہ، تنا ڏين. امام
سساري ماڻهو، هن ڪسي گرو طرف وجهي ٿي ناڳہ هجن جو
وڏا ناڳہ هجن جو اسائي چرلو ملي الوي ڪان
سنڪرو ملي ۽ نام ماي. اس.

سنسنگ جا وچن - (۳)

ملاري وار - محلا ۱.

گهر مهه گهر دکاءِ ديئہ سو ستگور پرک سجاڻ ،
پنچ سبد ڌنکار ڌن تهہ باجي سبد نيساڻ .

ڪنهن سري گورو نانڪ صاحب ڀرين پاتشاهيءَ کان پڇيو تہ گوروءَ جي نشاني ڪهڙي آهي؟ گورو جا ٽو ڏني؟ گوروءَ جي سڃاڻپ ڪيئن ڪجي؟

تنهن تي مهاراج جن فرمائين ٿا تہ هيءَ جيڪي آتما يا روح آهي، هي سراسر انهيءَ جو گهر آهي، پر هي گهر هميشہ رهڻ وارو ڪونهي. هر هڪ آتما پنهنجي ڪرمن انوسار ڪڏهن ڪيڙو، ڪڏهن پتنگ، ڪڏهن انسان، ڪڏهن حيوان ٿيندي ٿي ۽ اهڙي طرح جنم مرڻ جو ڦيرو پوئيندي رهي ٿي. جيڪڏهن ڪو سچو گورو يا ڪامل مرشد ملي وڃي ۽ اسان کي رستو ڏسي، تہ پنهنجي اصل گهر پهچي وڃون. سو جيڪو اسان کي پنهنجي گهر يعني پنهنجي سراير ۽ پنهنجو اصلي گهر ڏيکاري، اهو اسانجو گورو آهي. ڪروڙين جگ گذري ويا آهن اسين پنهنجي ديس (سچ کنڊ) مان پرديس (دنيا) ۾ اچي ڦاٿي رهيا آهيون. هاڻي جيڪڏهن ڪو اسانکي پنهنجي مالڪ سان ملائي الهيءَ کان مٿي ٻيو احسان ڪهڙو؟ ڪهڙو جو ٿي نہ. جيڪڏهن ڪو شخص ڪنهن قيديءَ کي جيل مان هميشہ لاءِ آزاد ڪرائي ڇڏي تہ هو ان جو هميشہ لاءِ احسانمند رهي ٿو. اهڙي طرح ستگرو جيڪو اسان کي هن چوراسيءَ جي قيدخاني مان ڇڏائي ٿو الهيءَ جو احسان ڪيترو؟ جڏهن سک ستگوروءَ جي شرن ۾ اچي ٿو تہ ڏهن ستگرو کيس

۽ ڪا لفظ انهيءَ جي

ڪن ٻڌا آهن. ٻ ڪا لفظ انهيءَ

جي لڙ ٻ انهيءَ الدر پنج شبد وچي رهيا آهن. ٻ ڪا لفظ انهيءَ جي ۽ مٿي مٿي ٻڌ ٿيو. ٻ ڪا لفظ انهيءَ جي لڙ ٻ انهيءَ الدر پنج شبد وچي رهيا آهن. عيسالي چاهي ڪوڙي ۔

در، ٻر ڪتري، ٻرهمڻ، ٻوردي، عيسالي چاهي ڪوڙي ٻ رهيا آهن.

، جو چرل هچي، هرهڪ جي آلدر پنج شبد وچي ٻ رهيا آهن.

ڪر انهن شبدن جو پتو ڏني، جيڪو انهن شبدن ڪي ٻرڳهت

ڪري، انهن سان ملائي چڏي اهو سگهرو آهي.

ديپ لوءِ پاتال تهه ڪنب منڊل حيران،

نار گهور ٻا جنتر تهه ساچ تخت سلطان.

انسان جي الدر ڪروڙن ملڪ، ڪروڙن پهاڙ، ڪروڙن

در راه، ڪروڙن سورج ۽ چنڊ آهن. انهن ڪان ٻ وڏو هن سڀ جي

دنيا جي لاهل وارو خود خدا، لهن جو لشع ۽ سندس آلدر

آهي. چا لوهمن اها ڳالهه معيدا؟ جيڪڏهن مڃون ٿا انسان جي

الدر ٻ واهگورو جو واسو آهي ٻ هرلد ڪڙ ڳالهايون ۽ ٻيا ٻرا

ڪرم ڪرايون؟ هرگز ٻ. اسين ٻ انهن ٿا سمجهون ٻ هو ڪنار،

گرلن، لڏالن ۽ مندون ٻ اکي ويلو آهي. جيڪر ڪنهن ڏهن

سالن جي ٻالڪ جي حاضريءَ ٻ ڪر ٻرو ڪم ٻيا زاله ڪاري

ڪري سگهجي؟ لهه. اهڙيءَ مان لڳايب آهي ته انسان ڪي مالڪ

جو، ڏهن سالن جي ٻالڪ جيترو ٻ دب ڪرلهي. جيڪڏهن دب

ڪرلهي ٻ سگهرو ڇا ڏاني؟ هاڻ سوال الي لو ٻ ڪوڙي ويتي

الدر وچي، اکين جي، ڪن جي، واس ٻيا لڪ جي. اڳتي

ٻرمالين ٿ.

سکمن ڪي گهور راڳ سن سن منڊل لولاءِ،

اکت ڪٿا بيچاريئي مسا مدهم سماءِ.

سگهروره ڪان واه ولي، لڙ دوارا چڏي ڏي، ڏهن ڏ

ڪول، سکمن جي راه ڪان ٿارا منڊل سورج ۽ چندرما منڊ

لنگهي وڃ، چڙهي سکمن ٻ انهن لڪڙهن راڳ ٻڌڪ ٻ انهن

ٻاهرمان راڳ ٻاجا لهه ٻ ڪلاڪ، چار ڪلاڪ وچي ٻڌ لير و

ٻر جي ٻاجا لهيچي الدر آهن آهي ڪڏهن ٻڌ لتا آ

جڏهن موت ايندو تڏهن بند ٿيندا. پوءِ فرمائين ٿا ته جڏهن اهو
راڳ ٻڌبو تڏهن ڪام، ڪروڌ، آشائون ۽ منشائون مري وينديون.
انهيءَ راڳ جو نمونو ٻاهر آهيئي ڪونه. اهو اَڪٿ آهي ۽ ان جو
بيان ڪري نٿو سگهجي. انهيءَ کي ٻڌڻ جون اندريون هيٺيون
پنهنجو ڪم نٿيون ڪن. تڏهن اها ڪيفيت ڪڏهن پيدا ٿيندي؟
جڏهن تون سڪمن مان ٽپي پار برهم ۾ پهچندين. هتي ٻهچي، آتما
۽ روح کان استول، سوکيم، ڪارڻ، اهي ٽيئي سرير، من ۽ مايا،
ڪام، ڪروڌ، لوڀ، موه، اهنڪار ۽ ٽيئي گڻ لهيو وڃن.
اهڙي طرح جڏهن سڀ پردا لهي ٿا وڃن، تڏهن آتما نڪي ٿيو
پوي ۽ چوي ٿي ته "مان آتما آهيان". اها حالت ستگوروءَ جي
ڪرپا سان حاصل ٿئي ٿي.

الکهه کمل امرت پرئا اِهه من کتهه نه جاءِ،
اجپا جاپ نه ويسري آد جگاد سماءِ.

فرمائين ٿا ته جهڙي طرح هر ڪنهن جي اندر ۾ راڳ وڄي
رهيو آهي اهڙيءَ طرح هر هڪ اندر سچو اَمرت پڻ برسي رهيو
آهي. توهين چوندا ته پوءِ اسان کي ملي ڇو ڪونه ٿو؟
اسان جي هردي جو ڪمل اُبتو ٿيو پيو آهي، اسان جو ڌيان
دنيا جي سامانن ۽ پدارٿن ڏانهن لڳو پيو آهي. جهڙي طرح
ڪنهن گلاس کي اوندو ڪري رکبو پوءِ چاهي ڪيتري به برسات
ڇو نه پوي ته به انهيءَ ۾ هڪ ڦڙو به مينهن جو نه ويندو، پر
جيڪڏهن گلاس کي سڌو ڪري رکبو ته ضرور ڀرجي ويندو.
اهڙي طرح جڏهن اسان جي هردي جو ڪمل سڌو هوندو تڏهن
اهو اَمرت سان ڀرجي. اسان ۽ واهگوروءَ جي وچ ۾ جيڪڏهن ڪو
پردو آهي ته من جو. جيڪي هاءِ هاءِ ٿا ڪن ته من نٿو لڳي
اهي محنت نٿا ڪن. جي محنت ڪن، اندر وڃي مٿي چڙهن،
ته امرت ضرور ملندن. پر اسان جي محنت لڳي پيئي آهي دنيا
سان، پوءِ ملندو ڇا؟ گورو تيغ بهادر صاحب جن فرمائين ٿا:

”سن ماليا مين ور رهيو اڪسمه ناهين ميسه،
لسانڪ مورمه چتر جمون چارمه لساهه پيسه“

جهڙي طرح ڪنهن ديوار لاءِ لڪڙ آڪريل هجي ۽ اسين
انهيءَ کي چٽون ته اسان سان اهي ڳالهه پراهه ڪر ته اها ڪنهن
ديوار جهڙي لڳي اهي اسان سان ڳالهيون ڪندي؟ اهڙي طرح
اسان جو من دنيا جي پدارٿن ۾ جڪڙيل پيو آهي. پر جڏهن انتر
کي ابوسه پهچندو تڏهن اهو لاءِ ويندو ۽ من قيد کان ڇوٽڪارو پائي
آتما آزاد ٿي ويندي. انڌو ۾ منڌو ڪان منڌو ۽ سرشٽا واڳ ايڪ ۾
ابندا ۽ ابوسه وس ايو پيو. اهو واڳ ڪڏهن کان شروع ٿيو آهي؟
جڏهن کان دنيا اڀي آهي. ڪڏهن بند ٿيندو؟ جڏهن دنيا ختم
ٿيندي. انهيءَ واڳ ڊوڙ ۾ روح اِي متي ڇڙهيل آهي.

سب سکيتان پهچي ملي گورمکه نج گور واس.
سبد گوچ اهه گور اوچ لسانڪ تاتا داس.

الدو جڏهن شبد پرگهٽ ٿي ٿو تڏهن پرلين ديس جي ڏن
پرڇي ٿي، جا سهس دل ڪنول ۾ ولهو وجهي. انهيءَ کي
ڪڙي پرهم داس جي ڏن پرڇي ۾ اچي ٿي. وري انهيءَ کي
ڪڙي ڀاو پرهم جي ڏن پرڇي ۾ اچي ٿي ۽ انهيءَ کي ڪڙي
ڀرور ڦتا جي ڏن پرڇي ۾ اچي ٿي. پوءِ انهيءَ کي ڪڙي سچ کنڊ
جي ڏن پرڇي ۾ اچي ٿي. انهيءَ سچ کنڊ ديس مان اي اسين هتي
اچي ڦاسي پيا آهيون. پر جڪڏهن هڪ واريءَ سچ کنڊ پهچي
وياسين ته ورهه ته آجڙ ته وڃڻ پوندو.

اهو پدارٿه گورو ڏيندو. گورو نانڪ صاحب جي فرمانن ۾
ته جيڪو شبد جي ڪمائي ڪري انهيءَ ديس ۾ پهچي وڃيو
انهيءَ جا وڏا ۽ اوچا ڀاڳ آهن. اسين انهيءَ جا داس آهيون. شبد
ابياسي گورو هندو ۾ به آهن، مسلمان ۾ به آهن پر ڪڏهن ڪڏهن
... مان ملن ٿا.

ستسنگ جا وچن - (۴)

راڳ ڪلياڻ محلا ۴ - اشٽپديون

راما رم رامو سن من ڀيجئي.

من کي قابو ڪرڻ جي، سڄي برهمانڊ ۾ هڪ ئي دوا آهي. جيڪڏهن رشين منين من وس ڪيو ته انهيءَ دوا سان، جيڪڏهن ولين ۽ پيغمبرن ڪيو، ته به انهيءَ دوا سان. جيڪڏهن باهه ۾ وڏا ڪاٺيون وجهندا ته ڀڙڪي پوندي، پر جي پاڻي ۾ وجهندا ته وسامي ويندي. ساڳي طرح من کي جيترا مزا ۽ سواد ڏبا اوترو ئي ترشنا وڌندي رهندي. جڏهن نو دروازا ڇڏي مٿي چڙهبو ته اتي امرت وسي رهيو آهي. جيستائين اهو امرت نه پيئبو تيستائين من وس نه ايندو. اسان جو جيڪڏهن هن دنيا ۾ ڪو دشمن آهي ته من. فرمائين ٿا ته جيڪڏهن من وس ڪرڻو آهي ته رام ۾ رمي وڃو. هاڻ سوال ٿو اٿي ته ڪهڙو رام آهي جنهن ۾ رمي وڃڻ سان من وس ۾ ٿو اچي. رام چار آهن. ڏسو ڪبير صاحب جن ڇا ٿا فرمائين:

"اڪ رام دسرٿ ڪا بيٽا، اڪ رام گهٽ ۾ ليٽا،

اڪ رام ڪا سڪل پسارا، اڪ رام سڀ هون سي نيارا."

هڪ رام دسرٿ جو پٽ هو جو ترتا جڳ ۾ آيو ۽ پنهنجو ڪم ڪري هليو ويو. ٻيو رام من آهي. ٽيون رام برهم آهي جنهن جي هيءَ سڄي رچنا آهي. چوٿون رام، ست نام آهي. جيستائين انهيءَ رام سان لو نه لڳندي تيستائين مڪتي ڪانه ملندي. رام لفظ (Word) ڪرني ۽ شڪتي (Power) آهي جا

فرمائين ٿا ته اهو رام سڀني عالم جي جانن جي جان آهي.
اهائي نت وستو آهي ۽ جڏهن من جي ميل ڇڏائي، گروءَ جي
مت وٺي لڌهن رام روپي نت لکرندو.

نئون دروازي نوين در ڦيڪي،
رس انمرت دسوين چوئيجي.

انسان جي سريرَ ۾ نَوَ دروازا آهن. ٻه اکيون، ٻه ڪن، ٻه نڪ جا سوراخ، هڪ وات ۽ ٻه هيٺ جا سوراخ. انهن ۾ جيڪا لذت آهي سا ڪنهن ڪم جي ڪانهي، جيڪا لذت انهن دروازن کان مٿي ڏهين ماڙي ۾، انهيءَ سان ٻي ڪنهن وس اچي ٿي. اها سکيا گرو نانڪ صاحب جن جي آهي، ڪيڏي نه اُتم سکيا آهي!
جڏهن گرو گرنٿ صاحب جي شبدن جو اَرٿ اُهڙي رسم ٿو ڪري ته ماڻهو پڇن ٿا ته ڀائي توهان واڏا سوامي ڇو ڪوٺيو آهين؟
جڏهن مان مهاراج جن (پرم سنت ستگورو ٻابا ڄيمل سنگهه جي) وٽ ويس لڌهن مون کين عرض ڪيو ته ڪرپا ڪري نام ڏيو، ۽ واڏا سوامي نه ڏيو. فرمايائون ته توکي اهو ئي ڏيان پر اڳ ته ڪوڙي ڀائي توهان نت ڪيئن سان پڙهندو آهين؟ مون جواب ڏنو، "جاپ صاحب ۽ جپ جي صاحب" نت نيم سان پڙهندو آهيان. ٿورهيئي پڇيائون ته گرو گوبند سنگهه صاحب جن جاپ صاحب ۾ واهگوروءَ جا ڪيترا نالا لکيا آهن؟ مون جواب ڏنو، "اٽڪل چوڏهن سؤ ٿيندا." فرمايائون ته انهن چوڏهن سؤ لکيا ۾ جي انسان واهگوروءَ جو هڪ نالو "واڏا سوامي" رکيو ته توکي ڇو ٿو آنڊي؟ اُتي "سار وچن" ۾ لکيل هئي. اها ڪولي چيائون ته هي پڙهه. پڙهيم، لکيل هو:

"واڏا آد سرت ڪا نام، سوامي آد شبد نج ڌام،
سرت شبد اور واڏا سوامي، دونو نام ايڪ ڪر جاني."

انهين اچي ويو. سو مطلب اهو آهي ته جيڪي ٻه سنت سڳنڌ

فرمائين ٿا ته واهگورو اَگم آهي. ستگورو واهگوروءَ جي داس
۾ وڃڻ آهي لڪل ڪري اهو به اَگم آهي. هر ڪنهن اِنسان جي
اَندر اَمرت وسي رهيو آهي ڪين ڪري سنڌس فرض آهي ته
گوروءَ کي پائي، اَندر اون پردو کولي، انهيءَ اَمرت کي پيئي.

ڪرپا ڪرپا ڪر ڏين هم سارنگ،

اِڪ بوند مکه نام ڏيجئي.

سارنگ چوندا آهن پپيهي کي. هيٺئين سري گورو رامداس
جن پزار ٿنا ٿا ڪن، "اي مالڪ! مان پپيهو آهيان. منهنجي اَندر
اَمرت جو سمنڊ آهي. ڪرپا ڪري هڪ بوند منهنجي وات
۾ وجهو."

لالن لال لال هيءِ رنگن، من رنگن ڪؤ گور ڏيجئي.

پهرين فرمايائون ته مالڪ تُنهن هٿ اندو چڙهن اَمرت پيئبو.
هاڻي چون ٿا ته من رنگڻ ڪانسواءِ مالڪ نه ملندو. اللاريءَ کي
رنگراز (رنگ چاڙهيندڙ) ڪونبو آهي. رنگن چٽبو آهي اللاريءَ
جي مٽڪي کي. ستگورو رنگراز آهي. هن جي مٽڪي ڳوڙهي
رنگ سان ڀريل آهي. هو ڪنهن کي تو رنگي؟ من کي.
ڪنهن جي من کي؟ جيڪو پنهنجو من سنڌس حوالي ڪري.
اِنسان پنهنجو تن به ڏئي ٿو، ڌن به ڏئي ٿو، پر من نٿو ڏئي.
جهڙي طرح اِستري پنهنجي پتيءَ کي سڀ ڪجهه ڏيئي ڇڏي
ٿي پر من نه ٿي ڏئي. جيڪڏهن ڏئي ته پوءِ رهيو ڇا؟ ڪجهه
به نه.

رام رام رام رنگ رانـــي،

رس رسڪ گنڪ نت پيجئي.

فرمائين ٿا ته جن کي رام جو رنگ چڙهي وڃي، آهي هميشه
اَندر ۾ اَمرت پيا پين.

بسنا سپت ڏيپ هيءِ ساگر،

ڪڍ ڪنچن ڪاڍ ڏيجئي.

هاڻي مثال ڏيئي سمجھائين ٿا ته هن دنيا جا سڀ ڏيپ آهن ۽
سڀ سمنڊ آهن. جيڪڏهن انهن ستن ڏيپن ۽ ستن سمنڊن جيان
سچو سون ڪيو وڃي ۽ جيڪي رام جا پيارا آهن، جن کي رام نام
جو سواد اچي ويو آهي، جيڪي سچو امرت پيئن ٿا، انهن کان
پڇو ته لوهان کي رام کوئي يا ستن سمنڊن ۽ ستن ڏيپن جو سون؟
اڳتي فرمائين ٿا:

ميري ٺاڪر ڪي جن اُنور نه باڇھو،
هر مانگھو هر رس ديجيئي.

ته اهي نام جا پيارا، رام يعني نام جو رس گهرندا پر اهو
سون ڪونه گهرندا.

ساڪت نر پراني سد پوڇي،
تِت پوڇن پوڇ ڪريجيئي.

فرمائين ٿا ته جن پردو نه کرايو، اندر رام نام جو سواد نه
چکيو انهن کي ڇا ڪرڻجي؟ منمک. اهي ڪِيا آيا ۽ ڪيا لي هليا
ويندا. انهن جي اندر اهيا دولت لڪل هئي ۽ لڪل ئي
رهجي رهئي.

ڌاوت ڌاء ڌاوهہ پريت مائيا،
لکم کوسن ڪو بت ديجيئي.

فرمائين ٿا ته جيڪي مايا سان پيار ڪن ٿا ۽ جيڪي رام کي پيار
ڪن ٿا، تن جي وچ لکن ڪوهن جو فرق آهي. هڪن جو
طرف هڪڙو آهي، ٻين جو طرف ٻيو آهي.

هر هر هر هر جن اُتم،
ڪيا اُپما تن ڪي ڪيجيئي.

سري گرو رامداس جن فرمائين ٿا ته هن دنيا ۾ ٻه شيون اهم
آهن. هڪ رام ۽ ٻيو رام جا پيارا. جي لکمن سان ماي رهن ته
جيڪر اسين رام جي پيارن کي هڪڙو لقب ڏيون؟ ڀلا هڪڙو

خطاب ڏيون؟ ڪهڙي نالي سان ڪين ياد ڪريون؟ اهو اڳتي
هلي ٿا ٻڌائين.

رام نام تُل آور نہ اُپما،
جن نانڪ ڪرپا ڪريجئي.

گرو رامداس جن چون ٿا تہ رام جي پيارن کي اسين ڇو نہ
رام ئي ڪوٺيون؟ ڇاڪاڻ تہ جڏهن قطرو سمنڊ ۾ ملي ويو تہ سمنڊ
ٿي ويو. اسين پوءِ انهيءَ کي سمنڊ ڪوٺيون ٿا. ساڳيءَ طرح رام
جا پيارا، جيڪي رام ۾ ملي ويا آهن، انهن کي رام ئي چوڻ
گهرجي.

ستسنگ جا وچن - (۵)

راڳ مانجهه - محلا ۳

اس غفا مهه اکهٽ ڀنڊارا،
تس وچ وسئي هر الکهه اپارا.

سري گرو امرداس صاحب، ٽين پاتشاهي فرمائين ٿا ته هي
جيڪو اسانجو وجود يعني سرير آهي سو روح جي رهڻ جي جڳهه
آهي. انهيءَ ۾ بيشمار ڀنڊارن، سڌاين، شڪتين ۽ طاقتون آهن،
بلڪ خود مالڪ اڪال پرکه ۾ موجود آهي، جو ٻاهر نه ڪٿين
کي مليو، نه ملندو. شايد ڪو ائين چوي ته مالڪ ذري ذري ۾
موجود آهي. ائين آهي، پر انهيءَ طرح جيئن کير ۾ گيهه. کير
ڏسڻ ۾ اچي ٿو پر ان ۾ گيهه نٿو ڏسڻ ۾ اچي. ڪٿين کير مان
گيهه نه ڪڍيو هجي ۽ پوءِ به چوي ته هي گيهه آهي، اها ڳالهه
ڪيتري قدر درست آهي؟ گيهه ۾ پوريون تري سگهجن ٿيون
۽ کير ۾ نه. گيهه ۾ سيرو ٿي سگهي ٿو پر کير ۾ نه. گيهه ۾ اوڳ
ڳري وڃي ٿو پر کير ۾ نه. جڏهن کير مان ڏڌ ڄمائبو ۽ انکي ولوڙي
مکڻ ڪڍبو ۽ مکڻ کي وجهي گيهه ڪڍبو تڏهن ئي انکي گيهه
ڪوٺي سگهبو ۽ اهو گيهه جو ڪم ڏيندو. جهڙي طرح کير ۾ گيهه
آهي پر ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي، ساڳيءَ طرح مالڪ به ذري
ذري ۾ موجود آهي پر ڏسڻ ۾ نٿو اچي. جيئن جتن ڪرڻ سان
کير مان گيهه نڪري ٿو اهڙي طرح محنت ڪرڻ سان اندر واسو
پڌرو ڪري ٿو ۽ مالڪ ڏسي سگهجي ٿو. ٻاڻي چوي ٿي:

"نانڪ سي اکڙيان ٻيان، جني ڏسندو ما پريان."

اهي ٻيون آهن جن سان واهگرو ڏسي سگهجي ٿو.

هي اسانجون اکيون ڏنا آهن. جنهن هنڌ ٻجلي، بتي، سورج جي روشني يا چنڊ تارن جي روشني ڪانهي اُتي هي اکيون ڪجهه به نٿيون ڏسي سگهن يعني اسين ڏيکي ڪجهه. هن اکين سان ڏسون ٿا سو بتيءَ يا ٻجليءَ يا سورج يا چنڊ يا تارن جي روشنيءَ جي آڌار تي. سو جيستائين هي جوءِ نون دروازن يعني اکين کان مٿي نٿو چڙهي، تيستائين هنکي ڪک به ڪونه ملندو. (اندر جتي مڙني روشنين مان ڪابه روشني ڪانهي اُتي ڪجهه ڪونه ڏسي سگهندو) اندر آئو آهي ۽ اندر ئي هلڻو وڃڻو. گرو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا:

”مايا ڌاري ات انڌا ٻولا شبد نه سُڻئي ٻهو رول گهچولا.“

انسان مايا جي پڪڙائش ۾ ٿي قابو پيو آهي. ڪيس انهيءَ ڄاڙهه جي ڪابه ڄاڻ ڪانهي. هو اندر آهي ڇاڪاڻ ته هن اندرئون اکين نه کوليون آهن هو ٻوڙو به آهي ڇو جو سندس اندريان ڪن به بند آهن. هنجي اندر ڪڏهن نه بند ٿيڻ وارو ڪيرتن ٿي رهيو آهي. گرو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا:

”ڪل ڪيرت سبد پڇاڻ، انها پڳت ڇوڪي ايمان.“

يعني هنجي اندر اکنڊ ڪيرتن ٿي رهيو آهي، جنجي اهو ٻڌڻ نه جنم ۽ مرڻ کان ڇٽي پئين. هندو، مسلمان، ڀنگي، چمار، سڀني اندر اهو ڪيرتن ٿي رهيو آهي. جيڪڏهن اهو ڪيرتن انسان نه ٻڌي سگهيو نه ڇوڙو ٻوڙو ۽ آئيو انڌو ئي هليو ويندو. ٻاهريان ڪيرتن ٻه ڪلاڪ، چار ڪلاڪ، ڏهه ڪلاڪ ٻڌي سگهبا پر اندريون ڪيرتن اٺ ئي پهر ٿي رهيو آهي. جڏهن مرت ايندو تڏهن بند ٿيندو. ٻاڻي چوي ٿي:

”اکنڊ ڪيرتن تن ڀوجن چورا ڪهه نانڪ جن ستگرو پورا.“

هو الک آهي، اڳم آهي، اپار آهي، پر آهي انسان جي اندر. ٻاهر لک ڪوششون ڪريو، نه ملندو، جي ملندو ته اندر ئي ملندو.

آپي گيت پرگٽ هيءِ آپي،
گور سبدي آپ وجساوڻيڏا.

اسان کي اکين جي پنيان پردو لڳائي ٻاهر ڪڍڻ وسو آهي. اسين سڄي عمر ٻاهر اي ٻاهر وهون ٿا. هاڻ سوال ٿو اٿي ته جيڪڏهن اسان کي مالڪ پرگهٽ ڪرڻو هجي، مالڪ کي ڏسڻو هجي، ساڻس ملڻو هجي ته ڪهڙو انتظام ڪجي؟ گورو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا ته انهيءَ واسطي اِن ڳالهين جي ضرورت آهي. "هڪ گورو ۽ ٻيو شبد". گروءَ کانسواءِ شبد لڀڻو ملي ۽ شبد بنا مڪتي لڀي ملي. عام ماڻهو وچن يا ڪلام يا اکر کي شبد چوندا آهن. انهيءَ کيتري دليا پلجي وهي ٿي.

شبد ان وسمن جو آهي، هڪ ورن آتمڪ، ٻيو ڌن آتمڪ. جيڪي لکي سگهجي، پڙهي سگهجي، ڄڻي سگهجي، پره چاهي ڪهڙي به ٻوليءَ ۾، انهيءَ ورن آتمڪ چئجي ٿو. پر جنهن شبد جي مهما گورو امرداس صاحب جن ڪن ٿا، اهو نه لکي سگهجي ٿو، نه پڙهي يا ڄڻي سگهجي ٿو. اهو سڀني ڪنڊن برهمنڊن جي جالين جي جان آهي. اهو ڌن آتمڪ آهي. جيستائين اهو نه ملي، ڀلي ڪروڙين تيرٿ ڪجن، ويد شاستر پڙهجن، مڪتي نه ملندي. انهيءَ کي شبد ڪرليو يا نام ڪرليو، ڳالهه ساڳي آهي. مڪتي تڏهن ملندي جڏهن اسان جي روح يا آتما جو شبد سان ميلاپ ٿيندو. ساڳي ڳالهه ٻيا ڪيترا سنت ۽ مسلمان فقير به ڪن ٿا.

هرءِ واري جيئم واري،
امرت نام من وساوڻيڏا.

ٻهران ان ڳالهين جي ضرورت آهي، هڪ شبد ۽ ٻيو گورو. هاڻي گروءَ جي مهما ڪن ٿا. فرمائين ٿا ته اسين جنمن جنمن جا ٻاهل هئاسين. جنهن ڪري ٻاهر ٿي ڌڪا کائي رهيا هئاسين. گروءَ ڪرپا ڪري نام جو دان ڏنو ۽ اندر شبد سان ملڻ جو رستو ٻڌايو. اهو سڀ گروءَ جي مهما آهي. هاڻي شبد (نام)

ڇا آهي سو ٻڌائين ٿا.

امرت نام مها رس ميٺا،
گُرمتي امرت پيئا وٺيا.

هر هڪ آدمي پوءِ ڇاهي ڪهڙي به مذهب يا قوم جو هجي، سڀ جي اندر اَمرت وسي رهيو آهي. انسان ڪي اکين جي پنبڻن پرڏو لڳائي ٻاهر ڪڍيو ويو آهي. اهو اَمرت ڪام، ڪروڌ ۽ مايا پيئڻ وڃن. اهڙي طرح انسان جي دولت لٽي پيئي وڃي ۽ هُو پساڻ ٻاهر شراب ڪباب ۽ قسم قسم جي وشيه وڪارن ۽ سوادن ۾ پيو آهي. فرمائين ٿا ته اهو اَمرت تمام پيارو ۽ تمام مٺو آهي. ملي ڪڏهن ٿو؟ جڏهن اسين پنهنجي مت ڇڏي گوروءَ جي مت ۾ هلون، جيئن هُو چوي ٿو ان مطابق ڪمائي ڪريون، پرڏو ڪريون ۽ مٿي چڙهون. تڏهن اهو امرت ملندو، ان ڪانسواءِ ڪونه ملندو. اهو امرت واهگوروءَ اسان واسطي ٿي پيدا ڪيو آهي، اسان جي جائداد آهي، پر افسوس اسين پيئون ٿي ڪونه ٿا.

هومئ مار بجر ڪپاٽ کلهائيا،
نام امولڪ گُر پرسادي پائيا.

فرمائين ٿا ته ستگوروءَ جي ڪرپا سان، سندن حڪم موجب ڪمائي ڪيسين، اندر نام پرگهٽ ٿيو، نام جي لذت اچي وئي. پوءِ ڇا ٿيو؟ مايا ممتا مري وئي، جنهن ڪارڻ ئي، اسين سڄي عمر ٻاهر ئي ٻاهر ڀٽڪي رهيا آهيون. جڏهن مايا ممتا ٻاهر آئون تڏهن آتما اندر هلي وئي. هاڻ اها تعليم گورو اَمرداس صاحب جن جي آهي. مٺائيءَ جي ڳالهين ڪندي سواد نه ٿو اچي، پر مٺائي کائڻ سان سواد اچي ٿو. تنهن ڪري جيڪي هُو ٻاڻيءَ ۾ چون ٿا اهو ڪريو ته اها دولت ملندي. جيڪڏهن ڪمائي نه ڪئي ويئي ته جهڙا خالي آياسين اهڙا خالي هليا وينداسين،

ته سڀ خالي اچن ۽ خالي هلندا وڃن.

گورو گيان انجن سچ نيتري پائيا،
انتر چانڻ اگيان انڌ ٻير گوائيا.

انهن چون تي سري گرو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا ته جڏهن گوروءَ جي گيان جو سرمو اکين ۾ پائو سين، اندر روشني ٿي ويئي. اگيان جو انڌارو وڃي رهيو. گورو گرنٿ صاحب، ڪتابن جي پڙهڻ کي گيان ڪونه ٿو ڪوٺي. جيئن چون گورو نانڪ صاحب جن!

"گيان ڌيان ڌن جانئي اڪٿ ڪهاوي سوئي."

جيڪا اڪٿ ڌن آهي، سڀني جي جانين جي جان آهي، اها ئي گيان آهي. جڏهن پنهنجو ڌيان انهي اکين ڪنن مٿي ٽيسري تل تي ڪٺو ڪري، ڪمائي ڪبي، پورا سان هٺ سان سهڻا، آهستي آهستي سچو شرابُ نستو ٿي ويندو. هين نون دروازن ۾ نام ڪرلهي. جڏهن مٿي چڙهنو تڏهن نام کي پائي سگهبو. هي پيار ۽ پريم جو مارگ آهي، ڳالهين ۽ واد وواد جو مارگ ڪونهي. دنيا لفظن کي جهي جهي فنا ٿيو وڃي، پر نام حاصل نٿي ڪري. سو جڏهن اندر وڃي، پردو ڪوانجي ٿو تڏهن روشني ڏسجي ٿي. پوءِ ڇا ٿو ٿئي! اڳتي هلي چون ٿا.

جوتي جوت ملي من مانيا،
هر در سويا پاوڻيا.

جوت جوتيءَ ۾ ملي وئي يعني قطرو سمنڊ ۾ ملي ويو. جڏهن حقيقت ڏسڻ ۾ آئي تڏهن من مڃي ويو. ڏسو ڪبير صاحب ڇا ٿا فرمائين:

"ڪهو ڪبير من مانيا، من مانيا تو هر جانيا."

جڏهن من مڃي ٿو تڏهن پردو کلي ٿو. پوءِ گرنا پد يا سهس دل ڪنول جو دروازو کليو پوي. هاڻي آتما پورئين استان ۾ داخل ٿئي ٿي، جتي انهيءَ استان جا مالڪ (جوتي ۽ نرنجن) ونا آهن.

حالي الي جيڪو امرت برسي رهيو آهي اهو ڪي ٻي شانتي
اچيو وڃي. گورو گوبند سنگهه صاحب جن جا سڱليا ٻڌڻ ڏسو.
جن کا جيستائين سک اندر جوش پرگهٽ نه ڪئي تيستائين هو
سک نه آهي، خالصو نه آهي. اها ستگرو جي لعاب آهي. هو انهن
ڪرڻ کا جن نه اندر نه ڇڏهو ۽ پردو نه ڪوليو.

سريرهه پالڻ ڪو باهر جائي،
نامر نه لهئي بوهت ويڳار دک پائي.

هيٺر گرو امرداس صاحب جن فرمائن ٿا ته جنهن دولت جو
بيان ڪريون ٿا اسانجي اندر آهي ۽ سرير کان ٻاهر ڪانهي.
جيترا لورهڻ ورت، ڪرم ڪانڊ آهن، اهي ٻاهرمکي ڪم آهن.
جيستائين روح يا آتما نام سان نه لڳي آهي سڀ لورهڻ ورت،
ڪرم ڪانڊ، بيڪار آهن. ٻاهريون جيترا ن ٿا سئون آهن انهن
مان ڪوبه ڦل پراپت نه ٿيندو.

من مکه اندي سوجهي ناهين،
ڦسر گور آء گورمکه وت پاوٿيڻا.

فرمائن ٿا ته جيڪي من جي چئي لي هلن ٿا، من جي چئي
لي ڪالين ٿا ۽ اها ڪم ڪن ٿا اهي انڌا آهن. من اندر وڃڻ
نه ڏيندو آهي. جيستائين اندر نه وڃبو نام ڪونه ملندو. جي
انسان ڪنهن مهاتما وٽ ويندو ۽ ان کان نام وٺي ڪمائي ڪندو
تڏهن اها دولت حاصل ڪري سگهندو. ٻيا مٿس ڪرڻ جي ۽
بردي ڪرڻ جي ڪجهه نه ڪونه ملندو.

گور پرسادي سچا هر پائي،
من تن ويکئي هومئي ميل جائي.

واهگورو اڪال پرک تڏهن ملندو جڏهن گورو جي ڪرپا
ٿيندي. جڏهن واهگورو ملندو تڏهن هومئي جي ميل لهي
ويندي. اندر پردو کلي ويو ۽ من مان سڀ شڪ لهي ويا.

هاڻي آتما ساکيات مالڪ کي ڏسي رهي آهي.

بيس ستان سد هر گڻ گاويءَ،
سچيءَ سبد سماوڻيئا.

فرمائين ٿا تہ سک کي هر روز نون دروازن کان مٿي وڃڻ گهرجي. هر هڪ استري پرش جو اهو فرض آهي تہ هر روز اندر چڙهي ۽ پنهنجي سرت کي شبد سان ملائي. اهو نت نيم هئڻ گهرجي. جڏهن اندر چڙهنو، ڏهين گليءَ ۾ پهچبو، اتي امرت وسي رهيو آهي جنهنکي پيئڻ سان شانتي اچي ويندي. هرهڪ آدميءَ جي اندر امرت سر آهي، ڪروڙين ڪنڊ ارهمنڊ ۾ سندس اندر آهن.

نوءِ در ناکي ڏاوت رهائي،
دسويءَ نج گهر واسا پائي.

هاڻي سوال اٿي ٿو تہ اها دولت ڪٿان ملندي؟ مهاراج جن فرمائين ٿا تہ هني جڏهن ٽيسري تل ۾ (اسان اکين جي وچ مٿي رو) ايندو تڏهن اها دولت ملندس. هن سرير ۾ نو دروازا آهن. ٻہ ڪن، ٻہ اکيون، ٻہ ناسون، وات، گدا ۽ اندري. انهن نون دروازن ۾ نام ڪونهي. اسين سڀ انهن نون دروازن ۾ وينا آهيون. ڏهين گلي اسانجي نج گهر يعني سچکنڊ ڏانهن وڃڻ جي وات آهي. ڪهڙي لوڪين نون دروازن کي بند ڪرڻ ۽ ڏهين گلي کوليو. اتي ڇا هوندو!

اُٿيءَ انحد سبد وجهہ دن راتي،
گورمتي سبد سٺاوڻيئا.

اتي ٻاڻي وڃي رهي آهي ڏسو ڇا ٿا چون گورو رامداس صاحب جن "باڻي گورو، گورو هيءَ باڻي وچ باڻي امرت ساري" اهوئي گورو امرداس صاحب جن چون ٿا:
"باڻي وڃيءَ چهون جگين سچو سچ سنائي"

اها چئني جڳن کان هر ڪنهن جي اندر وجي رهي آهي.
کي گروباٽي ۽ چئجي ٿو. انسان کي اکين ٻليان ٻڌو ۽ ڪٿائي،
ڪي گروباٽي ۽ چئجي ٿو. جيڪو اهو پڙهو ڪري ۽ گروباٽي حاصل
هر ڪيڏو وڏو آهي. جيڪو اهو پڙهو ڪري، سڀني جي اندر اها
ڪري. هندو ٻيا مسلمان، عورت ٻيا مرد، باهران آرتي ڪلاڪ
سڄي باٽي يعني سڄي آرتي لڳي رهي آهي. هاڻ جڏهن هي ٻاهه ڪراي
۽ ڪلاڪ هاي وري ٻند لڳي ويندي. هاڻ جڏهن هي ڪرڻ آهيو!
چئجي ته لوڪ ڇون ٽا ۽ ارهين واڌا سرامي ته آهي، اهائي شمس
جيترڻيڪ جيڪا تعليم سرامي جي مهاواڪ جي آهي ۽ اهائي اهن مهاڻيان
لبراز جي آهي، اهائي مولانا روم جي آهي ۽ اهائي واسه ۽ ٻيرو سراو
جي آهي. يعني ۽ ڪن ۽ اکيون، ته ناسون واسه وغيره مرار (ان
جا دروازا ٻند ڪري، جڏهن اڻين تون لي کي چلي هئي
آکين کان مٿي) چڙهو ته ڏهين گاي ملندي.

بن سبدئ انتر آنيرا،
نه وست لهئي نه چوڪي ڏيرا.

جيستائين روح شبد کي نه ٿو ڏسي ليستائين پردو نه ٿو کلي ۽
آلدرون دو اسه ٿئي حاصل ٿئي ۽ انسان اندر اچي ۽ اندر اي
هلير وجي ٿو. گرو امرداس صاحب جن چون ٿا:
"اڄا ڏاري اسه الها ٻولا سبد نه سٺي اهو وول گوچرلا"
شبد جي ڪمائي ۽ کان سواءِ اندر روشني لڳي ٿئي، نه جي
مرڻ کان چئجي ٿو ۽ الا جي رسائي ٿئي ٿي ۽ نه واهگورو
جر درشن ٿئي ٿو انسان خالي آهي ٿو خالي هلير وجي ٿو. ا
۽ سب شبد لي شبد پيا ڪارن ار جيڪو اصلي شبد آهي
انسان جي اندر آهي.

ستگور هت ڪنجي هو رت در ڪاوئي ناهي
گــور پــوري پــاڪ مــلاوئيٽ
جيستائين ڪر شبد سرولي، شبد ايماسي مهالما لٽر

ليستائين اندر ٻاهر ٻردو نه ڪلي. ڪنهي ستگوروءَ جي هٿ ۾
آهي. هن دنيا ۾ ڪيترائي گُٽي به آهن، گياني به آهن پر ڪنهي
وارو مهاتما ڪڏهن ورلي ملي ٿو. مون سکن جي گهر ۾ رهي
ٻاوِهه سال گهُولا ڪيا، ڪنهن سيا جو سڪريٽري ٿي رهيس،
ڪنهن جو ٻرازيڊنٽ ٿي رهيس، ڪنهن جو ڪجهه، ڪنهن جو
ڪجهه، پر مليو ڪجهه ڪونه. جڏهن گورو گرنٿ صاحب پڙهيم
ته ان ۾ لکيل هو ته ڪنهن اهڙي سنت يا گوروءَ وٽ وڃ، جو
ٻاڻ روحاني منڊان لٿي وئندو هجي. سنتن مهاتمائن جي ڳولا
ڪير، انهن کي گڏيس. عرض ڪيومان ته ڪجهه ڏيو. سڀ اهوئي
چون ته توکي ملندو پر اڃا تنهنجو وقت نه آيو آهي. پڇندو هو
سان ته توهين ڏيندا؟ چوندا هئا، نه. پڇومان ته ڪير ڏيندو؟
چوندا هئا اهو ڪير توکي ڏيندو. جڏهن وقت آيو تڏهن گهر وٺي
ملي ويو ٻاباجي مهاراج جن (پرم سنت حضور ٻابا جئمل سنگهه)
جو ستسنگ ٻڌم ۽ ٻاوِهن سالن جا گمان دور ٿي ويا. گورو
انگد صاحب جن فرمائن ٿا:

گُور ڪنهي ٻاهو نول من ڪوتا لس چيت،
نانڪ گورو بن من ڪا تاڪ نه اگهري اور نه ڪنهي هٿ.
اهوئي گورو ارجن صاحب جن فرمائن ٿا:
”جس ڪا گرهه لس ديا تالا ڪنهي گور سونپائي،
انڪ اُپاو ڪري نهين پاوي بن ستگور سرنائي.“
جڏهن ڪنهيءَ وارو ستگورو ملي، رستو ٻڌائي، سک ٻردو
کولي تڏهن مڪتي ملي ٿي، نه ته نه.

گُپت پرگٽ تون سيني ٿائي،
گور پرسادي مل سوجهي پائي.

جڏهن گوروءَ جي ڪرپا سان اندر مالڪ جو درشن ملي ٿو تڏهن
آتما شڪرانا ادا ڪري ٿي ته ”اي واهگورو! تون هر جڳهه موجود
آهين. گهٽن جي اندر گپت آهين، تون ۾ پرگهٽ آهين. تون

ملين للڏهن لو، جڏهن اردو ڪراچي لو.

نانڪ نام سلاهه سدا تون،

گورمک من وساوڻيئا.

هاڻي گورو امرداس صاحب جن فرمائن ٿا ته اهڙي
ڪمائي ڪرڻ، جيڪو نام گورمک ڏني لو. گورمک
ڇولتا ته اهو نام اوهانجي اندر آهي. اندر وڃڻ ۽
سرس شبد جي ڪمائي ڪرڻ ته مڪتي ملڻ.

ستسنگ جا وچن - (٢)

راڳ مارو - محلا ١.

بک بوهٿا لادئا ديئا سمند منجهار،
ڪنڌي دس نه آوئي نا اُروار نه پار.

سري گورو نانڪ صاحب جن دنيا جي اُپدنش ڏيندي فرمائين
ٿا ته توهين سوچيو ته ڪهڙي ۽ حالت ۾ پيا آهيو! هر هڪ انسان
من روپي اهڙي ۾ واهي پيهجي پين ۽ پاڻ جو ڀار کڻي، سنسار
جي سمنڊ ۾ لڙهي رهيو آهي. سمنڊ به ڪهڙو؟ جنهن جو نه
اوڙاڪ ڪنارو نه ڏسڻ ۾ اچي، نه پاڙ. اسان سڀني تي مـن
جو راڄ آهي. اسانجو روح من جي تابع ٿي، چوراسي لکين ڄاڻ
ڪاران ۽ طرح طرح جي پاپن جو سامان ڪٺو ڪري رهيو آهي
جنهن ڪري اسان کي ڏرمراڄ وٽ وڃڻو پوي ٿو، هو حساب
ڪري اسان کي نئون جنم ڏئي ٿو. اهڙي طرح جنم مرڻ جو
سلسلو جاري رهي ٿو. ڪروڙين جنم ٿي ويا آهن پر اسانجي اهڙي
ڪناري ڪونه لڳي آهي. اسان ڪيترائي ست جُڳ، ڪيترائي
تريتا جُڳ، ڪيترائي دواپر جُڳ ڏٺا هرندا ڪلجُڳ ۾ به ويا
آهيون. ڪهڙا ابتائي ڪونه سگهندو ته دنيا ڪڏهن ٿي ۽ ڪڏهن
ختم ٿيندي. رشي مني پرلئه، مها پرلئه جو حساب برابر لڳائو
آهي پر اهڙا ابتائي سگهن ته ڪيترا دفعا پرلئه ۽ مها پرلئه ٿي
چڪي آهي. مطلب ته سنسار سمنڊ بنا ڪناري آهي، جنهن ۾
اسانجي اهڙي بنا ملاح جي لڙهندي پيئي وڃي.

ونجهي هاٿ نه ڪيوٽو جل ساگر اسرال.

جهڪي سمنڊ جا جهاز ٿيندا آهن، انهن کي باقاعدي هلائڻ لاءِ

ڪيترن هوندو آهي. جيڪي ڏهاڙي پنهنجن هلندا رهن آهن،
انهن سان به ملاح هوندو آهي جنهن جي هٿ ۾ وڏي ٻانس جي
لٺ ليندي آهي، جنهن سان هو ٻيڙيءَ جي اوٻاڻي ڏسي سگهندو
آهي وغيره. پر اسان جي ٻيڙيءَ ساڻ نه ملاح آهي، نه سڌس
هٿ ۾ ٻانس جي لٺ آهي، بي اختيار لڙهندي پئي وڃي،
جيڪڏهن ملاح هجي ها ته هوند پار پئي پهچي گهر نه وڃنا هجون
ها؟ ڪير اڄ چون ٿا ملاح ڪي ۽ ڪوهت جهاز ڪي.

بابا جڳ ڦاٿا موا جال

اها حالت ڏسي گرو نانڪ جن چون ٿا: هاءِ افسوس! سڄو
جهان لڙهي رهيو آهي ۽ مها جمار ۾ ڦاٿو پيو آهي. هاڻي سوال
آهي ته لڪڙ جي واٽ ڪهڙي آهي؟ فرمائن ٿا نه ها آهي. اهو
ڪهڙو آهي؟ هاڻي اها ٻڌائين ٿا.

گر پرسادي ابري
سچا نام سمال،

سري گرو نانڪ صاحب جن فرمائن ٿا ته جيڪڏهن ڪو
الڳ وچڙ وارو پورو گرو ملي وڃي، جو الڳ وچڙ جي واٽ
ٻڌائي، تڏهن هن جي ٻيڙي ڪناري لڳندي. نه گهر ٻار ڇڏڻو
آهي، نه ڪاروبار ڇڏڻو آهي، بلڪ پنهنجي پنهنجي گهر ۾
رهندي، پردو ڪرڻو آهي. گرو گرنٿ صاحب جي ٻاڻيءَ ۾
اها خوبي آهي جو ڪٿي ڳالهه مونجهاري ۾ ڇڏي ٿي ڇڏي.
جيڪڏهن هڪ لڪ ۾ سوال پيدا ٿيندو ته ٻيءَ لڪ ۾ ان جو جواب
ملي ٿو. فرمائن ٿا ته نام جي ڪمائيءَ سان پردو کڻو ڪري. هاڻي
سوال اٿيو ته سچو نام ڪهڙو آهي؟ ويدانتي "اوم" "اوم"
جو نام اچارين ٿا، هندو "رام" "رام" ڪن ٿا، مسلمان "الله"
"الله" چون ٿا ۽ ڪي "سوهنگ" "سوهنگ" نام اچارين ٿا.
اڄڪلهه اهو جو حال آهي. سڀڪو چوي ٿو ته اسان جو نام ئي سچو
نام آهي. هاڻي ڪنهن کي ڪوڙو چئجي؟ پر اڳي لڪ ٻڌار

ڪرائي ڇڏي.

ستگور هيءُ بوهٿا، سبد لنگهاوڻ هار.

فرمائين ٿا ته ستگورو ملاح آهي، جيڪو خود روز روحاني منزلن تي وڃي ٿو ۽ اسان کي به وٺي وڃي سگهي ٿو. هو ٻڌائي ٿو ته هنجي اندر شبد آهي، نام آهي يعني ڪلام الاهي يا نانڪ آسماني آهي، اهو سچو نام آهي. پهنجي آتما انهيءَ سان ملاءِ. انهيءَ ۾ ڪشش آهي. هو خود اڳوڻ ڪيئي ٿو. اهو ڇهڙي، چمار ۽ هر ڪنهن اندر آهي. جڏهن انهيءَ سان آتما لڳائيندا آن تڏهن ٻيڙي جي ضرورت ڪونه پوندي، سندي سڙڪ آهي جا سچ کنڊ ٿائين وڃي ٿي. جيڪڏهن ٻيڙيءَ سان ملاح هجي ۽ سندس هٿ ۾ بانس جي لٺ هجي ته ٻيڙي ڪيئن ڪانه پار لنگهندي؟ فرمائين ٿا ته نام جي ٻيڙي آهي ۽ ستگورو ملاح آهي، جيڪو سڪ ستگروءَ جو چرڻ مٽي ته ضرور پار پوندو.

تنهنءُ پوڻ نه پاوڪو، نا جل نا آڪار.

هتي سڪ ٻڌي ٿو هي جيڪي دنيا جا جهاز آهن اُهي ڪاٺ ۽ لوه جا ٺهيل آهن، باه ۽ پاڻيءَ سان هلن ٿا، انهن جو جهاز ڪهڙو آهي؟ چون ٿا ته اسانجو جهاز نام جو جهاز آهي جو نه آگ سان هلي ٿو نه هوا سان. دنيا جا سمنڊ پاڻيءَ جا آهن، اسانجو سمنڊ پاڻيءَ جو ناهي. اڳتي ٻڌائين ٿا:

تنهنءُ سچا سچ ناءُ، پؤ جل تارڻ هار.

فرمائين ٿا ته اهو نام جو جهاز آهي، اهو شبد ڌن آهي، جا هر ڪنهن جي اندر وڃي رهي آهي. اکين ڪان مٿي چڙهو ۽ ڏسو ته انهن کي ڪيئن ٿي ڪيهي.

گورمک لنگهي سي پار پئي،

سچي سڱم لو لاءِ.

اُهو سچو نام هرهڪ جي اندر آهي پر گوروءَ بنا ڪوئ

ملندو. گرو انگد صاحب جن فرمايو ته:

"گرو ڪنجي پاهو لول مهن ڪرليا لين جمع،
نانڪ گرو بن من ڪا تاڪ نه اگهڙي اور نه ڪنجي هاٿ."

ڪنجي گرو وٽ آهي. جيستائين گرو نه لڀائي، ستر نه
ملندو. ڪتابن، ويدن، شاسترن ۾ نام ڪوٺي ۾ نام جي ساراه
آهي. نام لڪل جي اندر آهي. باڻي چوي ٿي:
"نام ڪي ڌاري سگلي جنت، نام ڪي ڌاري کنڊ برهمنڊ."

نام کنڊن برهمنڊن کي ڌاري ٿو. جا لفظ کنڊن برهمنڊن کي
ڌاري سگهي ٿو، ڪڏهن نه. اسانجا ويد ۽ شاستر جا آهن؟ وشين
مين ۽ مهاتمائن ڪمائي ڪئي، اندر چڙهي جيڪي نظارا ڏٺائون،
اسانجي سکيا واسطي ڪتابن ۾ درج ڪري ويا. اهي نظارا سي
اسانجي اندر آهن. هن لفظ ابتدا ذڪر ڪيو آهي، جڏهن اسين
اندر وڃڻ سکنداسين. جيڪو به شخص ڪنهن مهاتما
کان ستر وٺي، پنهنجي نون دروازن کي ڇڏي ٽئين چڙهندو،
انهيءَ جي اڳ سچي نام سان لڳي ويندي، استري هجي چاهي پرش،
سڀ لاءِ اهو قاعدو آهي.

آوا گون نواريا، جوتي جوت ملاءِ

جن گرومکن پردو ڪرليو ۽ اندر چڙهيا انهن جو آواگون (جنم
۽ مرڻ) ختم ٿي ويو. روح جا آليا جا اصل سچ کنڊ مان آئي سا
واپس سچ کنڊ هلي ويندي. اهو ستر سڀني لاءِ ساڳيو آهي. جيڪي
جيڪي مهاتمائن اندر ويا آهن انهن جو طريقو هڪ ئي آهي، ستر
هڪ ئي آهي، لفظ هڪ ئي آهي. توهين ڪنهن به مذهب جي
مڃيندڙ ڪي ڏسو، جيڪي مالڪ کي مليا آهن ۽ ڪٿي جدا جدا
مذهب ۾ [illegible] ستر ساڳيو وٺو آهي، چاهي شمس تبريز،
[illegible] مولانا روم، چاهي نانڪ ۽ مهاتمائن، جن لاءِ نه مالڪ

گورمتي سهج اُپجي، سچي رهي سماءِ.

هاڻ سک سوال ڪري ٿو ته جيڪڏهن گوروءَ جي مت وٺي،
نام جي ڪمائي ڪجي ته انهيءَ جو نتيجو ڪهڙو نڪرندو؟ جواب
ڏني ٿو ته سهج سماڌيءَ ۾ هليو وڃبو. سڀني سماڌين ۾ ڪهڙي
اُتم سماڌي آهي؟ گورو گرنٿ صاحب ۾ چيل آهي:

”ترهه گڻان وچ سهج نه پائيئي ترٻي گڻ ڀرم ڀلائي،
پڙهئي گڻئي ڪيا ڪٿئي جان مُنڍهه گٿا جائي؛
چوٿي پد مهه سهج هي گورمک پلي پائي.“

ترلوڪيءَ کان هيٺ سهج سماڌي ڪانهي. جوڳين جي سماڌي
۾ هيٺ جي سماڌي آهي. پارٻرهم کان مٿي سچکنڊ ۾ سهج
سماڌي آهي. جڏهن من، مايا، اندريون، ڪام ڪروڌ وغيره
سڀ پردا لهي ٿا وڃن تڏهن آتما ننگي ٿيو پوي. اها حالت
پارٻرهم ۾ ٿئي ٿي. ان وقت آتما جو پنهنجو پرڪاش ٻارهن
سورجن جيترو ٿئي ٿو. ان وقت چوٿي ته مان آتما آهيان، پوءِ
ڳولي ٿي ته منهنجو پرماتما ڪٿي آهي؟ جڏهن گوروءَ کان مت
وٺي اندر چڙهجي، سچکنڊ پهچجي، اُتي وڃي سهج سماڌي ملي
سهج پد ملي ٿو. اهو گوروءَ جي ڪرپا ڪانسواءِ نٿو ملي.

سڀ ٽڙائي پائيئي، بِک اندر من روس.

هاڻي سک هڪ تمام عمدو سوال ڪري ٿو. چوي ٿو ته جيڪڏهن
کنڊ برهمنڊ، سڄي دنيا آڪال پرک منهنجي اندر آهن ته ڏسڻ ۾
ڇو نٿا اچن! جيڪڏهن هرهڪ لاءِ مالڪ اندر جائداد رکي آهي
ته اها ملي ڇو نٿي؟ انهيءَ جو جواب گورو نانڪ صاحب ڏين
هيٺين ڏني ٿا: جهڙي طرح دبل خزاني مٿان سڀ ڪا نانگ ويٺو
هوندو آهي ۽ جيستائين ان کي ڪڍي نه وڃي ڪا ماري نه وڃي
تيستائين خزانو هٿ نه ايندو آهي، ساڳي طرح اسان ۾ من روپي
نانگ ويٺو آهي جو اندر وڃڻ نٿو ڏئي. ساري دنيا هاءِ هاءِ پيئي
ڪري. وڏا وڏا عالم، فاضل، گياني ۽ ڪٿي ابهر ماڻهن کي ماٺ

[illegible] ٿو من فاطمي ۽ ننا آئي سگهن، جهڙڪري من ڪمن
[illegible] ٿئي. من مواد جو عاشق آهي. هاڻي هر ڪنهن کي
[illegible] آهي، مان عالم، مان فاضل، مان ڪٺي، مان
[illegible] جسمانيءَ انسان کي اهڙو ڪرو نه ملي، جو
[illegible] اهو خزانو، ڪنهن برهمڻ يا اڪال برڪ
[illegible] من جو زهر نه ڪڍي سگهيا. هاڻي
[illegible] نوڪري جنهن ۾ ٿالڪ کي رکيو
[illegible] جي اندر من روپي ٿالڪ ويٺو آهي،
[illegible] تماشي جو زهر پرٻل آهي جنهن روح کي
[illegible] ٿئي. حالي جسمانيءَ اندر نه چڙهيو ليسانين زهر
[illegible] واڳاري نس، هي جيڪي ملڪن جون ٻاڻ ۽ لڙاڻون
آهن ڪير ڪرائي رهيو آهي؟ من. سڀ ڪنهن نه ڪنهن معاملي
۾ ڦٿرين جهڳڙن ۽ لڙائين ۾ لڳا پيا آهن. من سان لڙائي ڪير
ڪونه ٿو ڪري، جيڪو انسان جو ڪر دشمن آهي ته من. سڀ انسان
هڪ ئي پيءُ جو اولاد آهن ۽ ڀاءُ ڀائر آهن. انسان کي ڀلائي
واڙو ڪير آهي، من. سوچيو، دنيا جا عالم فاضل، راڄ ڌڻيون
ڪنهن نه ڪنهن لڪر ۾ لڳا ئي پيا آهن. مٿي جنهن انهن سمورن
واسطي ۽ مالڪ کي ملڻ واسطي مليو آهي. ان سڀ من جو دوکو
آهي، ير ڪير ٿو سمجهي.

يورپ لکيا پائيڻ، ڪس نؤ ديجيئ دوس.

جهڙي طرح زميندار هميشه جيڪو فصل لڻيو آهي اهو ڪاٽيندو،
وري ان کان ٻرو اهو ٻوڪيندو ۽ لڻندو. اهڙي طرح انسان جيڪي
ڪدورال ڪم ڪيا اٿس موجب هميشه انسان جي پرالبد ليکي آهي.
جيڪي هميشه ڪري رهيا آهيون اهي آئينده جنم جي پرالبد
ٿاهيندا. ڪير ٿو انسان کي چئي ته برا ڪرم ڪر؟ واڳارو ڦالو
اهو آهي. الي شاه فرمائين ٿا:

„قاهي اوڙ لسي قسي آپ“

گورمک گارڙ جي سٽي، مٺي نانءُ سنتوش.

ڀائي سکه وري گورو نانڪ صاحب کان پڇي ٿو. مهاراج!
جڏهن اهو زهر سيني کي چڙهي وڃو آهي ته ان جو ڪو علاج
آهي؟ نانگ جي جهاڙ وجهڻ وارو، انهيءَ کي چوندا آهن گارڙو
۽ جيڪا دوا آهي ان کي چوندا آهن گرڙ. ڀائي من جو گارڙو
ڪير آهي "ستگورو". دوا ڪهڙي آهي؟ "نام". نام هر ڪنهن
جي اندر آهي. ستگورو چوي ٿو ته نام سان روح کي جوڙ، پر
هؤ اُئين ڪري ٿو. ته جيڪڏهن نام جي ڪمائي ڪري ته دروازا
ڇڏي مٿي چڙهي ته ڪيس اندر ته جيڪو امرت پيو وسي، سو
ملندو. اهو هندو، مسلمان، چمار، چوڙهي، سڀ ڪنهن جي اندر
آهي پر ان کي ڪام ۽ ڪروڌ پيئڻو وڃن. گويا انسان جي دولت
لٽجي رهي آهي. اندر وڃي انهيءَ امرت کي پيئي ته شانتي
اچي وڃيس. سنتوش ڏاڻ واري دوا اندر ئي آهي. اندر وڃجي
ٿو، دوا کائجي ٿي ۽ نڪو جمڻ مرڻ کان ڇٽجي ٿو.

ماگرمڇ ڦاٿائيندي، ڪنڌي جال وڌاءِ.

ڀاڳ گورو نانڪ صاحب جن سمجهائين ٿا ته اي انسان! تون ڪير
آهين؟ پنهنجو ڀاڳ سڃاڻ. تون ته سڪندر جي سمنڊ جو ڦڙو آهين،
اشرف المخلوقات آهين. تون پنهنجي مالڪ اڪال پرکه کي وساري
ويٺو آهين. سمنڊ ۾ هيبتناڪ ماگرمڇ ٿيندا آهن، جي جهاز کي
ٽڪر هڻن ته جهاز ٻڏي پوي. پر ويسر يا شڪاري ڇا ڪندا آهن
جو ڪنڊيءَ ۾ اٽو يا گوشت اٽڪائي ڪٽي پاڻيءَ ۾ وجهن. ماگرمڇ
اٽو يا گوشت ان مان کڻي ڪونه کائي، پر ڪنڊيءَ سوڌو ڳهيو
ان کي ڳڙڪائي ۽ ان ۾ ڦاسجي، گهاٻرو اچي. ڪيڏو وڏو جانور
هڪ معمولي ڪنڊيءَ ۾ ڦاسيو وڃي! اهڙوئي اسان جي روح جو
حال آهي. گورو صاحب جن فرمائين ٿا ته تون ست نام جي اتم
ديس جو رهواسي آهين. ڀاڳکي ڏس ته سڃاڻ ته تون آهين ڪير؟
پر من سان ملي پنهنجو ڀاڳ وساري ويٺو آهين. جيئن ماگرمڇ کي

ڪرار ڇڏڻ ۽ من ٺاهڻ ۾ لڳا اچي سگهن، جنهنڪري من کين
اندر وڃڻ نٿو ڏئي. من سواد جو عاشق آهي. هاڻي هر ڪنهن کي
من جو زهر چڙهيل پيو آهي، ماڻ عالم، ماڻ فاضل، ماڻ ڪٽي، ماڻ
گياني، ماڻ ڌياني. هاڻي جيستائين انسان کي اهڙو گرو نه ملي، جو
من جو زهر ڪڍي تيستائين اهو حزالو، ڪيئ برهمنڊ ۾ اڪال ٻرڪ
نه ملندا. وڏا وڏا رشي مني من جو زهر نه ڪڍي سگهيا. هاڻي
هي سڀ هڪ پنڊي ۾ (ڍڪيل ٽوڪري جنهن ۾ مالڪ کي رکيو
آهي) رکيل آهي جنهن جي اندر من رهي ٿو مالڪ ويٺو آهي،
جنهن ۾ انسان جي پاپن ۽ گناهن جو زهر ڀريل آهي جو روح کي
اندر چڙهڻ نٿو ڏئي. هاڻي جيستائين اندر نه چڙهنو تيستائين زهر
نه لهندو. ويچاري نفس، هي جيڪي ملڪن جون پاڻ ۾ لڙايون
آهن ڪير ڪرائي رهيو آهي؟ من. سڀ ڪنهن نه ڪنهن معاملي
۾ ٻاهرين جهڳڙن ۽ لڙاين ۾ لڳا پيا آهن. من سان لڙائي ڪير
ڪري ٿو ڪري. جيڪڏهن انسان جو ڪو دشمن آهي ته من. سڀ انسان
هڪ ئي پيءُ جو اولاد آهن ۽ پاڻ ۾ ڀائر آهن. انسان کي ڀاڙائڻ
وارو ڪير آهي؟ من. سوچيو، دنيا جا عالم فاضل، واعظ ڏيندڙ
ڪنهن نه ڪنهن ٽڪر ۾ لڳا پيا آهن. مفت جنم ماڻهو سمرڻ
واسطي ۽ مالڪ کي ملڻ واسطي مليو آهي. باقي سڀ من جو دوکو
آهي، ۽ ڪير نٿو سمجهي.

پورب لکيا پائيئي، ڪس نه ديجئي دوس.

جهڙي طرح زميندار هميشه جيڪو فصل اڀرو آهي اهو ڪاٽيندو،
وري ان کان پوءِ پيو پوکيندو ۽ لڻندو. اهڙي طرح انسان جيڪي
ڪنڌ ڪم ڪيا انهن موجب هميشه انسان جي پرالبد ٺهي آهي.
جيڪي هميشه ڪري رهيا آهيون اهي آئينده جنم جي پرالبد
ٺاهيندا. ڪير ٿو انسان کي چئي ته برا ڪرم ڪر؟ ويچارو ڦاٿو
پيو آهي. ڀائي شاد فرمائين ٿا:

"ڦاٿي اور لهي ڦسي آهه"

گورمکـ گارڙ جي سٽي، مني ٿانءُ سنتوس.

هاڻي سکه وري گورو نانڪ صاحب کان پڇي ٿو. مهاراج!
ڇڏهن اهو زهر سڀني کي چڙهي ويو آهي ته ان جو ڪو علاج
آهي؟ نانگ جي جهاز وڄڻ وارو، انهيءَ کي چوندا آهن گارڙو
۽ جيڪا دوا آهي ان کي چوندا آهن گرڙ. هاڻي من جو گارڙو
ڪير آهي "ستگورو". دوا ڪهڙي آهي؟ "نام". نام هر ڪنهن
جي اندر آهي. ستگورو چوي ٿو ته نام سان روح کي جوڙ، پر
هؤ ڄاڻين ڪري ٿو. پر جيڪڏهن نام جي ڪمائي ڪري ته دروازا
ڇڏي مٿي چڙهي ته ڪيس اندر ۾ جيڪو امرت پيو وسي، سو
ملندو. اهو هندو، مسلمان، چمار، چوڙهي، سڀ ڪنهن جي اندر
آهي پر ان کي ڪام ۽ ڪروڌ پيئو وڃن. گويا انسان جي دولت
لٽجي رهي آهي. اندر وڃي انهيءَ امرت کي پيئي ته شانتي
اچي وڃيس. سنتوش ڏيڻ واري دوا اندر ۾ آهي. اندر وڃجي
ٿو، دوا کائجي ٿي ۽ نڪو جنم مرڻ کان ڇٽجي ٿو.

ماڳر مڇ ڦهائيندي، ڪندي جال وڃاءِ.

هاڻ گورو نانڪ صاحب جن سمجهائين ٿا ته اي انسان! تون ڪير
آهين؟ پنهنجو پاڻ سڃاڻ. تون ته سڪندر جي سمنڊ جو ڦڙو آهين،
اشرف المخلوقات آهين. تون پنهنجي مالڪ اڪال پرکه کي وساري
ويٺو آهين. سمنڊ ۾ هيبتناڪ ماڳر مڇ ٿيندا آهن، جي جهاز کي
ٽڪر هڻن ته جهاز پٽجي پوي. پر ويسر يا شڪاري ڇا ڪندا آهن
جو ڪنڍيءَ ۾ اٽو يا گوشت اٽڪائي ڪٽي پاڻيءَ ۾ وجهن. ماڳر مڇ
اٽو يا گوشت ان مان ڪڍي ڪونه کائي، پر ڪنڍيءَ سوڌو ڪنهو
ان کي ڳرڪائي ۽ ان ۾ ڦاسجي، گهلجو اچي. ڪيڏو وڏو جانور
هڪ معمولي ڪنڍيءَ ۾ ڦاسيو وڃي! اهڙوئي انسان جي روح جو
حال آهي. گورو صاحب جن فرمائين ٿا ته تون ست نام جي اٿم
داس جو رهواسي آهين. پاڻ کي ڏس ته سهين ته تون آهين ڪير؟
پر من سان ملي پنهنجو پاڻ وساري ويٺو آهين. جنهن ماڳر مڇ کي

پنهنجي خود ڪاڻ ٿي اوري ليڪن انسان سڀ من اندر ان سان ملي،
پنهنجي مٽي پليت ڪري رهيو آهي.

درمت ڦاٿا ڦاهيءَ، ڦر ڦر پڇوتاءِ.

چون ٿا ته انسان کي ڦاسايو ڪنهن آهي؟ سندس خواهشن، سندس ڪونيءَ مت. جيئن جيئن ملجهس خواهشون اُن ٿيون؛ هي سواد وٺي ٿو ليڪن ليڪن ڦاسندو پيو وڃي. ڪيس اهو ڦاسائڻ وارو ڪم ڪرائي. وڏي پڇتائي ٿو، هاءِ هاءِ به ٿو ڪري، دک به ٿو ڀوڳي پر زهر لٿو چڙهي!

جمڻ مرڻ نه سڄهڻي، ڪرت نه ميٽيا جاءِ.

فرمائين ٿا ته هي انترو بي‌دار ٿيو پيو آهي، پاڻ ڪرڻ ڪري انتري هن ٿي مول چڙهي وئي آهي جو چوڻو "اڻهه جگ مٿا اڱلا ڪن ٿا". ڪيس اها خبر ٿي ڪانهي ته مان ڪري چا رهيو آهيان. برا ڪم به ڪري ٿو، سزا به ڀوڳي ٿو پر باز نٿو اچي. جيڪي ڪرم ڪجن ٿا انهن جو حساب ضرور ڀوڳڻو آهي. اهو خيال ڪير به نه ڪري ته حساب ڪرڻ ورلو ويندو. گورو صاحب جن فرمائين ٿا:

"ايڪا رب منگيسيا ايلا ڪد ڇهي."

ڏومراهه حساب ولي ٿو؛ ڪيئن ته ڪري ولي ٿو.

هومي بکه پاءِ جڳت اُپائيا سبد وسيي بکه جاءِ.

هاڻ وري سک پڇي ٿو، مهاراج! هن "هومي" جي بيماريءَ کان ڇوٽڪاري لاءِ ڪو علاج آهي؟ فرمائين ٿا ته اها "هومي" جي بيماري سڄي سنسار کي لڳل آهي. گورو گرنٿ صاحب ۾ لکيل آهي:

"هوں وچ آيا، هوں وچ گيا، هوں وچ جميا، هوں وچ مرا."

سڄي ٻاڙوي "هومي" جو فوٽو کنچي ٿي. آخر چوڻيا:

"هومي ديرگهه روگ هي دارو ڀه اس ماهين."

اهو هومئِ روڳ سڀ جو مرض سڄي دنيا کي لڳل آهي.
پر بيماري اندر آهي ته دوا به اندر آهي. ڪهڙي دوا آهي:
"ڪرپا ڪري جي آپڻي تان گورو ڪا سبد ڪماهين."
جيڪڏهن واهگورو ڪيس ڀاڳ سان ملائڻ چاهي ته هن کي پورو
ستگورو ملائي ٿو. گورو چوي ٿو ته پنهنجي روح کي نام سان
ڳنڍ. جڏهن هو نام سان روح کي ڳنڍي ٿو، سندس پردو کلي
پوي، روح ڪنهن برهمنڊن تي چڙهيو وڃي ۽ سندس زهر
نڪرو وڃي. بيماري هرڪنهن جي اندر آهي ۽ دوا به هرڪنهن
جي اندر آهي پر بنا ستگورو جي نٿي ملي. دوا ڪهڙي آهي؟
"اکنڊ ڪيرتن". اِي ڳاله ته. ڪرو ڙان جپ تپ ڪرا "هومئِ"
ناس نٿي ٿئي، نام جپڻ، ناس ٿي ويندي.

جرا جوهه نه سڪئي، سچ رهئي لو لاءِ.

انسان جي اندر اهو سچ آهي، شبد ڌن آهي، گورباڻي آهي.
جڏهن روح اتهيءَ سان اڳانبو ته اندر روشني ٿيندي. پردو کلي
ويندو، جنم مرڻ کان هميشه لاءِ ڇوٽڪارو ملي ويندو. اتهيءَ
ڪانسواءِ اي ڳاله، دوا سڄي برهمانڊ ۾ ڪانهي.

جيون مڪت سو آکيئي، جس وچهه هومئِ جاءِ.

جيڪڏهن هي ڀاڳ مان هومئِ ڪڍي، سچ جي لذت وٺي ته اها
جمري ٿي مڪت ٿي وڃي. مڪتيءَ جو مطلب ڇا آهي؟ ٻهراون
استول شرار ايو سوکشم شرار، ٽيون ڪارڻ شرار ۽ وري رجو،
تمو، ستو اهي ٽي گڻ ۽ من، مايا ۽ پنجواهه پرڪراون ۽ اهي سڀ
انسان جي روح جي مٿان پردا چڙهيل آهن، جن سڀني جي لاهڻ
کي مڪتي چئجي ٿو. جڏهن آتما جي مٿان اهي سڀ پردا لهيو
وڃن تڏهن کي "جيون مڪت" چئجي ٿو. جڏهن اهي پردا لهيو
وڃن تڏهن مالڪ پرگهٽ ٿئي ٿو ۽ جنم مرڻ کان آزادي ملي ٿي.
"هومئِ" جي ڪڍڻ جي دوا شبد آهي. هيءَ شبد جي ڪمائي

ڪرڻي ڪرڻ ٿو. لکڻ پڙهڻ کي شبد سمجهي ويٺو آهي پر شبد لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ اچي نٿو سگهي، شبد ڌن انڀ آهي.

ڌن ۽ ڌاوت جگ ٻاڌيا، تا ٻوجهيءَ ويچار.

فرمائين ٿا گورو نانڪ صاحب جن ته سڄو جهان "هؤمي" جي بيماريءَ ۾ مبتلا آهي ۽ "هؤمي" ۾ جڪڙيو پيو آهي. هي دنيوي قومن ۽ ديسن کي پنهنجي قوم ۽ ديس سمجهي ويٺو آهي ۽ انهن ۾ ڦاسي پنهنجو اصل ديس ۽ قوم وساري ويٺو آهي. هي انڌو آهي ۽ انڌو ٿي ڪرم ڪري رهيو آهي ۽ ڄار کي ڦاسائي رهيو آهي.

جمڻ مرڻ وساريا، منمک مگڌ گوار.

فرمائين ٿا ته هي انڌو آهي، ٻوڙو آهي، احمق آهي، منمک آهي. جي گورمک هجي ته ڦاسي ڇو؟

گور راکي سي اُبري سچا سبد ويچار.

هاڻ وري سک پڇي ٿو ته دنيا کان ڇڏڻ جو طريقو ڪهڙو آهي؟ مهاراج جن فرمائين ٿا: مانس ديهيءَ ۾ هڪڙي گوروءَ جي تلاش ڪرڻ گهرجي، ان کا نام وٺي، ڪمائي ڪري، پنهنجي او شبد سان لڳائي، ته ته تہ ڳڪا پيو ڪائيندو. اهو سچو نام جنهن جي، ويد شاستر مهما ٿا ڪن سو هن ۾ آهي. جڏهن پنهنجو روح انهيءَ سان لڳائيندو تڏهن جمڻ مرڻ کان ڇٽندو.

سوهڻ پنجر پريم ڪيءَ، ٻوليءَ ٻولڻهار.

فرمائين ٿا ته هي شرير پڃرو آهي جنهن ۾ آتما روپي طوطو قيد ٿي دنيوي ٻوليون پيو ٻولي. سندس اندر سچ آهي، اڪال پرک آهي، امرت آهي. جي پردو کولي امرت پيئي ۽ سچ سان روح لڳائي ته ڇا ٿيندو؟ پڃرو ٽٽي پوندو، طوطو سچ کنڊ اڏامي ويندو. پر هي انهن ڪرڻي ڪرڻ ٿو. دنيا جي ڪام ڪروڌ جون ٻوليون پيو ٻولي.

سچ چکيءَ امرت پيئي، اُدئي تہ ايڪاوار.

سندس اندر آب حيات آهي، سندس اندر خود خدا آهي، سندس اندر ڪروڙين خوشيون آهن سچي شانتي آهي. هي سچ جو چوڳو چکيئي نٿو، وشيہ وڪارن جو چوڳو پيو چکي. اندر نٿو وڃي، پردو نٿو کولي. جي پردو کولي تہ پوءِ جمڻ ۽ مرڻ ۽ اچڻ وڃڻ جي ڪهڙي ضرورت؟

گور ملئي خصم پڇاڻيئي،
ڪهہ نانڪ موکہ دئار.

جيڪڏهن هن کي پورو گورو يا ڪامل مرشد ملي وڃي، اهو ڏئيس راهہ، تہ هن جي جيئري مڪتي ٿي وڃي. گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا تہ اهائي وات آهي پار ٿيڻ جي. افسوس آهي جو هي سڃي نٿو. ڪهڙي نہ عجب جي ڳالهہ آهي جو استري ۽ پرش هڪ ئي کٽ تي ليٽيا پيا آهن، پر نہ استري پرش جو منهن ڏٺو آهي ۽ نہ پرش استريءَ جو. نہ استريءَ جو پتيءَ سان ميلاپ ٿيو نہ سهاڳڻ ٿي، يعني اندر ئي آتما آهي، اندر ئي سندس پتي اڪال پرکہ آهي، ڪروڙين جنم ٿي ويا پر ميلاپ ڪرنہ ٿيو.

ستسنگ جا وچن - (٧)

راگ سوهي محلا ۳. اشٽپديون

کائيا کامڻ اتِ سُڄالهيو پِرُ وسئي جس نالي.

جهڙي ريت گهر ۾ هڪ استري جڏهن استري جو پتي ساڻس گڏ سندس ئي گهر ۾ رهي ٿو ته ان ڏانهن ڪير آڱر به نه ٿو کڻي سگهي، ڇاڪاڻ ته اها استري سڀاڳڻ آهي. اها حالت ساراهڻ جوڳي آهي. ساڳي پترولا آهي، سڀاڳڻ آهي جا تمام سهڻي آهي ۽ ان طرح هي ۾ ڪايا به سرير به استري آهي. اها ڪايا جڏهن گهڻتائي اها آهي جو سندس پتي ساڻس گڏ هوندو. ساري سڀ ڀيڻ سندس پتي پرڀو آهي، ساراهڻ جوڳي آهي. ۽ شبد، نام يا پرڀو پتي پرڀو ڪير آهي؟ شبد، نام يا پرڀو. سڀاڳڻ جو پتي ڪير آهي؟ شبد پرڀو آهي. سا ڏن ڏهاڳڻ آهن. الهيءَ شبد پرڀو آهي، شبد پرڀو آهي سا ڏن. جڏهن ڪايا ۾ نام پرڀو آهي ته اها ساراهڻ جوڳي آهي.

پِرُ سچي تي سدا سهاڳڻِ، گُر ڪا سبدُ سموالي.

پرڀو آهي سو ئي سچو پرڀو آهي. شبد پرڀو گرو آهي، فرمائين ٿا ته جڏهن ڪايا يا سرير ۾ شبد پرڀو جي ڇڪ سدائين لاءِ سڀاڳڻ آهي. ڪيس وري وري چوراسيءَ جي چڪر ۾ ڪري وڃڻو پوندو. اُها ئي جي الش آهي ته جڏهن سائين ساڻس واپس وڃي گڏجي ته پوءِ سدائين سڀاڳڻ آهي. جڏهن منش هالي، نام جي ڇڪيتي ولي، ان جي ڪمائي ڪئي، ته نام پنهنجو مهال جوڙي ڇڏيو، انهيءَ جو هن دنيا ۾ اچڻ مبارڪ آهي ۽ نام جي لاڳيتي جي لائق آهي.

هر ڪي ڀڳت سدا رنگ راتا هؤ مي وچهُ جالي.

ليڪن ٿا ته ڪنهن کي ڪنهن نه ڪنهن جو پيار لڳو

آهي ۽ جنهن هريءَ يعني هڪ ئي واهگرو وهه سان پيار ڪيو آهي، هڪ سان ئي ناتو جوڙيو آهي انهيءَ آتما جو سهاڳ، سدائين قائم آهي. جيستائين إنسان شبد سان نه مليو آهي، تيستائين هؤمي ۾ ڦاٿو پيو هرندو ۽ جيستائين هؤمي ۾ آهي تيستائين ڏک ۾ آهي ۽ ٻنڌن ۾ آهي. جيستائين چوي ٿو ته "مان ڪريان ٿو"، اوستائين ٻنڌن ۾ آهي. جي چڱا ڪرم ٿو ڪري ته چڱن ٻنڌن ۾ آهي، جي برا ٿو ڪري ته برن ٻنڌن ۾ آهي. اهو سندس مرضيءَ تي ڇڏيل آهي، چاهي نه نون دروازن ۾ وڃي ٿي هجي چاهي ته ڪنهن سنت مهاتما کان راه وٺي، نون دروازن مان نڪري، نام سان ميلاپ ڪري. جيڪي اندر وڃن ٿا انهن کي محنت ڪرڻي پوي ٿي. جيتري محنت اسين دنيا لاءِ ڪريون ٿا اوتري جي نام لاءِ ڪريون نه، ڪم ٿي وڃي ۽ جنم مرڻ کان ڇٽي وڃجي. اسين روز پيا پڙهون نه اندر ۾ نام آهي، اندر ۾ مالڪ آهي. اهو مالڪ اسانجا سڀ ڪرتوت ڏسي رهيو. اهو سڀ ڄاڻندي به ڏجون ڪريون ٿا. جيستائين ڏڄنداسين نه، تيستائين ڇٽڪي نه ٿيندي.

واه واه پوري گور کي ٻاڻي.

هي انهن جا اکر آهن جن نام جو سواد ورتو آهي. سو گورو امرداس صاحب جن چون ٿا ته مان پنهنجي گوروءَ انگد صاحب جن تان ٻلهار وڃان جن مونکي نام جي سوجهي ڏني ۽ تجربو ڪرايو. نام، نام آهي! جنهن جي ملڻ سان سڀ پاپ ناس ٿيو وڃن. مان سندن ۽ نام، ٻنهي جو شڪرگذار آهيان.

پوري گور تي اُپجي ساچ سماڌي – رهاءِ.

فرمائين ٿا نه انهيءَ نام جي ڄاڻ مونکي پوري گوروءَ کان ملي. گوروءَ ٻاڻ سان ڳُڍ رهائي، نام جي ڪمائي ڪرائي نام جو تجربو ڪرايو. انهيءَ جو نتيجو ڪهڙو نڪتو؟ پرڙ ٿ پيئي ته اڳ اسين ڪوڙ ۾ وڃنا هئاسين! راڄا به ڪوڙ آهي، پرجا به ڪوڙ

آهي، سڀ ڪُوڙ آهي، فقط ٻاڻي ۽ نام ئي سچ آهي.

"آد سچ جگاد سچ هي ڀي سچ نانڪ هوسي ڀي سچ"
(جپ صاحب)

سڀ ڪجهه ٺاهڻ واري طاقت سچ آهي، جا ڪڏهن به فنا ٿيڻ واري ڪانهي. فرمائين ٿا اسين فنا جي دائري مان نڪري بقا جي دائري ۾ آيا آهيون. هاڻ ڪڏهن فنا نه ٿيڻو آهي.

ڪائيا اندر سڀ ڪڇ وسيءِ کنڊ منڊل پاتالا.

"جو برهمنڊي سوئي پنڊي جو کوجي سو پاوي" (راڳ ڌناسري ٻاڻي پيپن جي.) اهو انهن سڀني جو چرچ آهي جن اندر وڃي ڳولي لڌو آهي، هڪ اُن جو چرچ ڪرڻهي.

"ڪوٽ برهمنڊ ڪو ٺاڪر سوامي" (سورٺ محلا ٥)

اسان کي هڪ برهمنڊ جي به خبر نه آهي. سو مالڪ جي دائري ۾ اهڙا گهڻيئي برهمنڊ آهن.

"ايها ڪيئي ايها هوئي" (جپ صاحب)

ڪيتراڻي آڪاش آهن. ڪيتراڻي پاتال آهن!

"پاتالان پاتال لک آڪاسان آڪاس" (جپ صاحب)

هڪ اُد پاتال هيٺي نه ڪٿي ڇنجي، پر لکين پاتال آهن، لکين آڪاش آهن. مالڪ به بي انت آهي نه سندس رچنا به اَن انت آهي.

ڪائيا اندر جگم جيون داتا وسيءِ،
سڀنا ڪري پرتپالا.

فرمائين ٿا نه هن ڪايا اندر سڀ ڪجهه آهي. اها ڳالهه ٺٺلي نه، پر بلڪل حقيقي آهي. گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

"حڪمي هووَن آڪار حڪم نه ڪهيا جائي،
حڪمي هووَن جيئه حڪم ملي وڊيائي."

يعني رچنا ڪرڻ وارو به اندر آهي ۽ هِن جيون کي سنڀالڻ وارو به اندر آهي. مالڪ سڀني کي روزي ڏيڻ وارو آهي.

جيتي جيتي ڪو جيئرو آهي اُتي اُتي مالڪ هن کي روزي پهچائي
ٿو. ماڻهو چوندا آهن ته اسين فصل پوکيون ٿا، لڻون ٿا، محنت
ڪريون ٿا، پرماتما ان ۾ ڇا ڪيو؟ مان چوان ٿو ته جي سورج
نه هجي ته فصل ڪيئن ٿئي؟ اهو سائنس وارن به تجربو ڪيو
آهي. هاڻي اندازو ته توهان جي محنت ڇا ٿي ڪري؟

ڪائيا ڪامڻ سدا سهيلي گورمک نام سمهالا.

فرمائين ٿا ته اها ڪايا روپي استري سدائين سکي ۽ سهاڳڻ
آهي، جنهن جي مجهس شبد پرڳٽ آهي. بار بار چون ٿا ته
شبد جي آسري ڪايا ٺهي ٿي ۽ جيڪو انهيءَ ڪايا جي اندر
ڳولا ڪري ٿو، سو شبد سان ملي سگهي ٿو.

ڪائيا اندر آپي وسي الکه نه لکيا جائي.

هن انساني ڪايا اندر وحده لاشريڪ، ڪل مالڪ پاڻ ويٺو
آهي. جيڪي نَو دروازن ۾ وهنا آهن يعني اکين ڪان ناڪ جن
جو خيال ٻيو وسي انهن لاءِ هو الکه آهي ۽ ڪين نظر نه ايندو.
هو جنهن طريقي سان ڪيس ڏسڻ چاهين ٿا انهيءَ سان ڏسڻ ۾ نه
ايندو ۽ جنهن رستي ڳولين ٿا ان رستي ڪونه لڀندو.

منمکه مگتا بوجهئي ناهين باهر ڀالڻ جائي.

فرمائين ٿا ته آهي منمک آهن، مگت آهن ۽ بيوقوف آهن،
جي، جيڪو اڪال پرک سندن اندر ويٺو آهي تنهنکي ٻاهر
ڳولي رهيا آهن. ”لڙڪا بغل ۾ ڍنڍورا شهر ۾“ ٻالڪ پنهنجي
ڪڇ ۾ کنيو بيٺا آهن ۽ شهر ۾ ڍنڍورو گهمائي رهيا آهن ته
ٻالڪ گم ٿي ويو آهي. جيتي ٻالڪ ته آهي اُتي ٻيا ڳولين، جيتي
آهي اتي ڳولين ڪونه ٿا. اهڙي طرح مالڪ کي ڳولڻ لاءِ ڪو
مسجدن ڏانهن، ڪي وري ڪتابن جا پنا ورائي رهيا آهن. مالڪ
اندر آهي پر اندر وڃڻ جي ڪوشش ڪن ٿي ڪونه ٿا. جنهن
صاحب ۾ پورن لکيل آهي:

۽ جيڪو نڌن دروازن ۾ ونڊو آهي تنهن واسطي هو الک آهي.
جيڪي گروه جي چئي موجب اندر ويا انهن واسطي هو ظاهر
آهي. جيڪي چون ٿا ته هنکي نه روپ آهي، نه ريک آهي،
پوءِ ڪيئن ملندو؟ اهڙن لاءِ الک آهي. اهو مالڪ جنهن جو
هيترو بيان ٿيل آهي سو ڪجهه نه آهي. پاڻي پانسگهه (تائيد ۾)

"سدا حضور دور نه جاڻهو گور سبدي هر انتر پڇاڻهو"

(راڳ مانجهه محله ٣)

جن اندر وڃي مالڪ کي ڏٺو انهن واسطي حاضران حضور آهي.
باقي بيا جهڙا خيال من ۾ ڌاريندا اهڙو تني کين فائدو پهچندو.
حقدار سڀ آهن پر جي اندر ۾ مالڪ کي پرکش ڪري نه
ڏٺائون ته فائدو ڪهڙو؟

ڪائيا اندر رتن پدارت پيڳت پري ڀنڊارا.

هن ڪايا (سرير) اندر بيشمار قيمتي وستر پيرن آهن. فرمائين
ٿا ته جيڪڏهن ڪايا ۾ ڪام ... وغيره آهي ته ڪميا، ووڪ
۽ ذارج ۾ آهي. هرهڪ ... جو خزانو پيو آهي، مالڪ
جي ... ا پندار پريا ... ۾ هجي ته اي ڳالهه ... هتي
ته ... بيا آهن.

اِس ڪا ... ب پرٿوي،
هات ... بازا
هن ا ... ر آهي

ڳالهه اها آهي، ته گروءَ کان سکيا وٺي نام لاءِ شبد سان ميلاپ ڪجي. پر ڪيترا وڏن سڌن جي هٿ ڪرڻ ۽ ٿي قابو وڃڻ، پر اعليٰ کان اعليٰ ڳالهه اها آهي ته نام جي ڌارا جو پچار ڪري، جتان اها اچي رهي آهي، اتي پهچي نام ۾ سمائجي وڃجي.

ڪائيا اندر ٿول ٽلاويءَ آيي دواڻ هارا.

ترمالين لا ته هن انساني وجود اندر ڪل مالڪ پساڻ وٺو آهي ۽ ٻاڪ ٿي ڪارخانو هلائي رهيو آهي.

”امل ڳڻ امل وايار امل واپاري امل ڀنڊار“ (جپ صاحب)

هيءُ سڀئي ٿاڻي نام جي داتا جي آهي. انهيءَ ڪري سڀ نام جي ٿاڻي ڪري ڪوليندا آهن. ترمالين لا ته ٻاڪ واهگرو اندر لڪوري رهيو آهي، جيڪو سڙدو آهي سو نه آندر آهي، جيڪو لورڻ وارو آهي سو ٻه اندر آهي. اندر دڪان لڳو پيو آهي ۽ سوڊو وڪامي رهيو آهي.

اهم من رتن جواهر مانڪ نس ڪا مول اڪاراءِ

ترمالين لا ته سڀئي دنيا من جي چئي تي هلي رهي آهي، من جوڙو ڪر دشمن ڪرنهي ۽ من جوڙو ڪر دوست نه ڪرائي. جيڪڏهن من کي هڪ واريءَ نام جو سواد ملي وڃي، مان چوان ٿو ته جيترو هي ٻاهر اجڻ ۾ مدد ٿو ڪري اوترو ئي پيوءَ اندر وڃڻ ۾ مدد ڪندو. پر من هي جني لڳي سڀ ڏکي پوئي رهيا آهن ۽ چوراسيءَ ۾ ڦري رهيا آهن. جڏهن من کي پهچي اصلي گهر ڏاڍين وڃڻ جي خواهش ٿئي ٿي ۽ جڏهن هي نام کي شبد جي (touch) ٿو، انهيءَ ڏيهون ڪان هن جو پيار (ٻاهران پداولڻ مان لڳي) اندر پهچي ٿو وڃي ۽ پوءِ هي بار بار روح کي وڃي ٿو ڪري ته هل، جلد ٿي پهچي گهر ڏاڍين هل!

ٻالي ٻالسگيءَ (ٽاليد ۾)

”ڪه ڪهير من مانيا من مانيا لو هر جانيا“

هي اُپديش ڪنهن واسطي آهي؟ اسان واسطي. جنهن ۾ هيءَ
اُپديش پنهنجي من ۾ گرهڻ ڪيو، اهو ٻاهر ٻوڙڻ کان ڇٽي پيو.
جنهن هن من کي وس ڪيو اهو سڀني کان اوچ آهي.

مول ڪٿي نام پائيئي،
ناهين نام پائيئي گور بيچارا.

سڀني سنساري پدارٿن کان اَمر ڇا آهي؟ سڀ الهيءَ نام جي
آڌار تي ٽڪيا رهيا آهن. اهو نام ذري ذري ۾ ڪٽي ڪٽي ۾
موجود آهي! نام وحده لاشريڪ آهي، ڪل عالم کي جهلي بيٺو
آهي، سڀني جي سنڀال ڪري رهيو آهي. فرمائين ٿا ته اهو
ڪنهن به قيمت سان نٿو ملي. اُن جو ملهه اهو آهي ته پنهنجي
مت ڇڏي ڏيو ۽ گروءَ جي مت تي هلو. پر پنهنجي مت ڇڏڻ
ڏاڍي ڏکي ڳالهه آهي. اسين اُٿي ڪنهن جي مت وٺون ٿا
ڪونه. ڪم ڪٿي ڪا سٺي صلاح ڏيندو به آهي ته به ٻاهران ها
ڪنداسين. جي اِن جي مطابق اسان جو ڪم ٿيو ته مڃ ۾ رهنداسين
پر جي نه ٿيو ته ڏاڍو ڪنداسين ته اهو اُن جي مت تي هلڻ
جو نتيجو آهي.

ٻاني پانسنگهه (ڪانڊ ۾):

”ايسا نيچ ڪتي هه من، گور ڪو اُپدا جاني نه مِيت“
(حضور سوامي جي مهاراج)

استائين ته من جو زور ۽ هلندي آهي جو هو گروءَ کي
پنهنجو نٿو ڪري سمجهي. پر اوهين سمجهائيندا رهو، وري
وري سمجهائيندا رهو، نام جي سمرن جي دوا هر گهڙيءَ واسه
۾ وجهندا اچو. جڏهن سرت سمٽجي گوڏن تائين ايندي ته
چوندو اِٿي ڪنهن پيري وڌاڪ وقت ڏيو. اِن بعد سرت ڇيلهه تائين
ايندي پوءِ اکين تائين. ڏاري ڏاري ترقي ٿيندي رهندي. پر
جي من جي ڇٽي ٽي هاي ڪجهه به ته ڪيوسين ته هڪ ڏينهن
اهڙو ايندو جو هن کي زوريءَ کيچجي اندر وٺو پوندو. پر

آن مان ڄاڻندو ڪيئن؟ من ۾ ڀرم ٿي رهيو، ڊبدائي رهي. ڀرم ڊپ ۾ ڇو رهجي؟ جڏهن جيئري ٿي ڪري ڏسجي ته سڀ شڪ ۽ ڀرم لهي وڃن.

گورمک هووي سوگاتيا ڪوجيئ،
هور سڀ ڀرم ڀلاتي.

فرمائين ٿا ته ڪايا ۾ ڀرڀور جي ڳولا ڪرڻ ممڪن ڇو ڪر ناهي! ڪايا کان ٻاهر ڏيان ڏيڻ ٿي سندن مشغولي آهي. جن پنهنجي من چڙي گوروءَ جي من ورلي سي گرمک آهن، جن پنهنجي من ورلي سي منمک آهن. فرمائين ٿا ته هن سرير ۾، سول، ستروک، ڪميا، ڏيرج ۽ شانتي به آهن. جن پنهنجي من ڦري ڪري گوروءَ جي من ورلي سي اندر ويا ۽ پار لي ويا. باقي رهجي ڪير ويا؟ منمک، جيڪي ٻاهر ئي ويندا آهن. اهي سڀ دوکي ۽ ڀرم ۾ رهجي ويا. دنيوي مهنتون جيڪي اسين ڪريون ٿا سي سڀ ڪوڙي اڄ ٻرڪڻ برابر آهن.

ٻاڻي ٻالسنگهه (ٿاڻيد ٻ):

"ڪروتا بيچ بيچيچ لهين جمي، سڀ لاها مول گوالدا."

انسان جي ڪمائيءَ ٻنا سڀ ڪرم ڪوڙي اڄ ٻرڪڻ برابر آهن. ٻائي ڪٽي چڱا ڪرم ۽ ڪجهن ته ۽ چرنڪارو ڪوله ليندو. چڱا ڪرم ڪيا ته چڱو ڦل ملندو، خراب ڪرم ڪيا ته خراب ڦل ملندو. چرنڪاري ٻنا مکتيءَ جي اهائي وات آهي ته ڪيئن نام جي واقفڪار ڪان نام ولي اندر وڃجي ۽ انسان ٻنا شهد سان ميلاپ ڪجي. جڏهن ڪايا جي اندر وڃو، نام پرکهت ليندو ۽ اندر ۾ روشني ڏسڻ ۾ ايندي. اهائي ڳالهه گورو ارجن صاحب جن فرمائين ٿا:

"نام جپت ڪوٽ سور اجارا، بنسي ڀرم اندارا."

انسان جيستائين ٻاهر ولو آهي ليستائين اکيان جي دائري ۾ ۽ دائري ۾ آهي ۽ ليستائين دکي رهندو. ڀرم ۽

ڏک، هڪ ئي چيز جا ٽالا آهن.

جس نون دي سوئي جن پاوئي،
هور کيا کو کري چترائي.

هاڻ انتري مهما ڪري فرمائين ٿا ته مالڪ پاڻ وسٽو ڏيکاري
ته ڏيکاري! اها سندس موج آهي. انهن لاءِ من مارگ ۽ پاڻ
ڏاهپ آئس ۽ نام مارگ ۽ پاڻ ڏاهپ آئس. جهڙي طرح ڪنهن
پتليءَ کي خبر هجي ته مان تار سان ٻڌل آهيان ۽ منهنجي اچڻ
وڃڻ ۾ آهي ته اها پتلي هن جي حڪم موجب پئي نچندي
پر جنهن پتليءَ کي ڏني آهي اها اهو پاو ۾ پيئي هوندي ۽
ڏک پيئي ڀوڳيندي. فرمائين ٿا ته هي عقل ۽ چترائيءَ جو ڪم
ناهي. جيڪڏهن ڪير سمجهي ته عقل ۽ چترائيءَ سان آندر
وڃي سگهبو ته اها ڀل آهي، انهن ته ڪي سگهندو.

"سهس سياڻپا لک هوءِ ته اڪ نه چلي نال" (جپ صاحب)

هي من ۽ انديءَ جو مضمون ڪرائي. جيئن ڪا شيءِ ڪنهن
ڪمري اندر پيئي هجي ۽ ان جو دروازو بند هجي ته اهو
دروازو کولي اندر وڃڻ کانسواءِ اها شيءِ هٿ ڪري نه سگهبي
ساڳي ڳالهه هتي آهي. جيڪي دروازو کولي نام سان ملي ويا
انهن کي سڀ ڪجهه حاصل ٿيو. باقي جيڪي ٻاهر ويهي انهن ٿا
چون ته ڪيترا ڀاڳوت ۾ هيئن لکيل آهي، وير شاسترن ۾ هون
لکيل آهي ۽ فلاڻي گرنٿ ۾ هيئن چيل آهي، اهي پنهنجو
پنهنجو مطلب سڌ ڪن ٿا، باقي رهجي ٻاهر ٿي ٿا ۽ ڪنهن
ملي ڪجهه ٿي ڪري ٿو.

ڪائيا اندر ريتم ياو وسئي، گور پرسادي پائي.

هاڻي جيستائين هي من ڪنهنجو ڏٻ نٿو ڪري ليستائين
ڪاميابي نٿي ٿئي يعني ڏٻ ۽ پيار، اهي ٻئي گڏوگڏ هلن ٿا.
جي ڏٻ آهي ته پيار ساڳ آهي، جي ڏٻ ناهي ته پيار ۽ ناهي

جي ادب آهي تہ ڀؤ بہ آهي جي ادب ناهي تہ ڀؤ بہ ناهي. جي ننڍڙي مشڪريءَ ۾ بہ ڏيا تہ دوستي ٽٽي پوندي، پيار ٽٽي پوندو. گھر گرهست ۾ استري ۽ پرش سان اها حالت لاڳو آهي! جي پيار پريم ۾ آهن تہ دوستي بہ هلندي، جي ننڍڙي مشڪري چالو ٿي تہ دوستي خلاص. مھاراج جن فرمائين ٿا تہ جي اندر وچڙ اٿو تہ انهي ڏاڍه جو خيال رکڻ گھرجي تہ ادب سان هلڻ ضروري آهي.

ڀائي پانسکھ (ناليد ۾):

"ڀؤ ڪرائي، ڀؤ ڀرم گرو، ڀؤ پارس، ڀؤ سار،
ڀؤ سب رهي سر آسري، غافل ڪسائي مار."

جيستائين ڀؤ ناهي تيستائين ڀڳتي ڪاٿي؟ ۽ هو جيستائين مڙس جو ڀؤ آهي تيستائين مالڪ جو پيار رهندو. ڪنهن کي مرلدو ڏسي ۽ الهن لو پانڌي تہ جنڪي مرلو آهي سي مري چڪا، باقي اسين ٻاروهي اهڙا جراٽ رهنداسين! جيستائين مرس کي وساري ويٺا آهيون تيسين ڪام ڪروڌ جو زور هلندو ڏيهڪري مالڪ کي حاضر ناظر سمجهو تہ ڪوبہ پاپ نہ ڪري سگهندا. اسين ڏهن سالن جي ٻار جي روبرو ڪوبہ پاپ نہ ٿا ڪريون. الهيءَ مان ظاهر آهي تہ اسانکي مالڪ جو ڏهن سالن جي ٻار جيترو بہ ڀؤ ڪونهي.

ڪائيا اندر برهما وسن مهيسا،
سڀ اوپت جت سنسارا.

فرمائين ٿا تہ هن سرير اندر ٽيون ٽي طاقتون ڪم ڪري رهيون آهن هڪ اها جا سرشٽيءَ کي پيدا ڪرائي، ٻي اها جا پرورش ڪري ٿي ۽ ٽين اها جا ماري ۽ ناس ڪري ٿي. انهن جو نالو برهما، وشنو ۽ مهيش آهي. اهي ٽئي سنسار جو ڪم ڪري رهيا آهن.

سڀئي آپڻا کيل رچائيا، آواگون پاسارا.

هيءَ سڄي رچنا واهگوروءَ جو کيل آهي. هو ڪائنات کي
هڪ کيل بنائي هلائي رهيو آهي يعني پيدا ڪرڻ، هلائڻ ۽ مارڻ
هي سڀ سندس تماشو آهي. برهما، وشنو ۽ مهيش سندس حڪم
هيٺ ڪم ڪري رهيا آهن. باقيءَ ۾ نه انهن لکيل آهي ته هنن
کي پنهنجي پتا جي به خبر ڪانهي.

"اڪا مائي جڳت وياائي تن چيلي پروان،
اڪ سنساري، اڪ ڀنڊاري اڪ لائي ديبان."

(جپ صاحب)

هاڻي هندستان ۾ ماڻهو انهن برهما، وشنو ۽ مهيش (شو) کي
مٿو نمائيندا ٿا رهن. ڪنهن انهنجي ڪهڙي شڪل لاهي آهي
ڪنهن ڪهڙي. جن جي خود مڪتي ٿي ڪانهي سي اسان کي ڇا
ڏئي سگهندا؟

پوريءَ ستگور آپ ڏکائيا، سچ نام نستارا.

اي ڀلي لوڪو! اندر وڃي نام سان ميلاپ ڪريو، سچ سان
ميلاپ ڪريو. باقي جيڪي هي برهما، وشنو ۽ مهيش آهن سي
سڀ مالڪ پنهنجي ڪارخاني هلائڻ لاءِ بنايا آهن.

سا ڪائيا جو ستگور سيويءَ، سچيءَ آپ سواري.

بار بار انهيءَ ڳالهه کي دهرائيندا ٿا اچون ته جن مٿس جنم پائي
ستگوروءَ جو پلئه پڪڙيو سي نام سان ملي ويا، انهن جي ڪايا
يا سرير ڪارائتو ٿيو. جيڪي ٻاهر رهيا، اهي دوکي ۾ اچي ويا.
ستگوروءَ جي شبدا جو مطلب ڪهڙو آهي؟ سندس هدايت تي
عمل ڪرڻ يعني اندر وڃي نام ۾ سمائجڻ. فرمائين ٿا ته اهڙي
ڪايا نرمل ٿيو پوي. چاڪاڻ ته منجهانئس ڪام ڪروڌ وغيره
نڪري وڃن، هوءَ سهاڳڻ ٿيو پوي ۽ جنم مرڻ جي قيد کان
آزاد ٿيو پوي. فرمائين ٿا ته اها ڏات هن کي ڪنهن ڏني؟
مالڪ! جڏهن هي مالڪ جي گهر جو ڏس پتو پڇڻ لڳو، ڪيس
ڪر انهيءَ گهر جو واقفڪار ملي ويو، جنهن کيس نام ڏنو ۽ هو

اڳي پهچي وڃو.

ونڃ ناوءِ دردوئي ناهي، تا جم ڪري خواري.

فرمائين ٿا ته اي انسان! تون پنهنجي مالڪ جي دربار ۾ ڪيئن نه
لئو وڃي سگهين. تون تي هڪ وسٿو آهي جنهن وسيلي سندس
دربار ۾ وڃي سگهين ٿو. جي تون سان ميلاپ نه ڪندا ته ڪال
جي ڦاهي ۾ رهندا يعني ڪال جي چڪر ۾ اچي ويندا.

نانڪ سچ وديا کي پائي،

جس نون هر ڪرپا ڌاري.

فرمائين ٿا ته سچي وڏائي چاهيو ٿا جي پنهنجي گهر واپس
وڃڻ اٿو ته نام سان ملي وڃو. دنيا ڪوڙ آهي، نام سچ آهي.
ووي اهوئي ٿا چون ته سندس ديا ۽ مهر سان اي ڪوڙ سان
لڪري سچ ۾ اچجي ٿو. مالڪ جي موج کان سواءِ نام ڪٿو ملي.
ڪرٿو ٿا آهي؟ اندر وڃي نام سان ملڻ آهي. اندر وڃڻ جي
جڳتي ملي ته مڪتي ٿئي ۽ جنم مرڻ کان ڇٽجي. راڌا سوامي
مت ڪوئي ٿو چوي ته سوارٿ ۽ پرمارٿ ٻئي ڪمايو. پر جيڪو
ساري عمر سوارٿ ۾ رهندو سو آخر ان وقت ڪٿي لاءِ ڪجهه نه
ڪمائي سگهندو. تنهن ڪري فرمائين ٿا ته سوارٿ نه ڪمايو
۽ پرمارٿ نه ڪمايو، جو ساڻ ڪٿي سگهجي ٿو. يعني دنيا جا
ڪم ڪار ڀون ڪندي، نام جي ڪمائي ڪريو.

[illegible] – (V)

ٿا اچن. وڌيڪ فرمائين ٿا:

”جيئڻ دان ڏي انجي لالن هر سيون لهن ملائي.“

هو اسانکي جيئدان ڏيڻ لاءِ ڏيئي واهگرو ءَ سان ملائڻ واسطي اچن ٿا، ۽ اسين هنن کي آرام سان وهڻ به نٿا ڏيون. ڪرائيسٽ يعني حضرت عيسيٰ کي سوريءَ تي چاڙهيو ويو، منصور کي ڦاسي ڏني وئي، گرو نانڪ صاحب کان ٻار ڪٽايا ويا، گرو ارجن صاحب کي تتل لوهي تي وهاريو ويو، گرو تيغ بهادر صاحب جو چانديءَ چوڪ دهليءَ ۾ سر ڪاٽيو ويو، شاهه سرمد جو به سر لاٿو ويو. سو جڏهن هو اچن ٿا تڏهن اسين انهن کي دکي ڪريون ٿا. هاڻ سک پيهجو سوال ڌاريندي پڇي ٿو ته جيڪو توهان منش روپ ڌاريو آهي سو ته ٿوري وقت لاءِ آهي ۽ اسان کي چوراسيءَ جي چڪر مان ڪڍڻ واسطي ئي ڌاريو آهي ۽ جيڪو توهانجو اصلي روپ آهي، اهو ڏيکاريو.

روپ تمهارا اگم اپارا، سوئي اب درساؤ.

جواب ۾ جيڪو توهانجو اڪال پرکـ روپ آهي، خدا روپ آهي، اگم، اپار، سي الک روپ آهي، سو مونکي ڏيکاريو. جيئن مونکي پتو پوي ته توهان جو اصلي روپ ڪهڙو آهي؟ سڪولي ڪتابن ۾ هڪ آکاڻي آهي. روس جو بادشاهه پيٽر هوندو هو، جو روس جي حالت ڪري هالنڊ ملڪ ۾ ويو ۽ انهيءَ ويس ۾ ڪيترو وقت آئي جهازن جو ڪم سکندو رهيو ۽ پورو ڪاريگر ٿيو. اتي رهندي هن جي، انهن روسي نواسين سان جاڻ سڃاڻ ٿي، جن کي بغاوت جي ڏوهه ۾ روس مان ديس نيڪالي ڏني وئي هئي. اتي رهندي انهن جي چال چلت سڌري وئي هئي. بادشاهه ته هن کي سڃاڻي ويو پر هو ڪيس انهيءَ ويس ۾ سڃاڻي نه سگهيا. بادشاهه کانئن پڇيو ته توهين ڪير آهيو؟ ۽ ڪٿان آيا آهيو؟ هنن چيو ته اسين روسي آهيون ۽ روس مان ڪڍيا ويا آهيون. تڏهن چيو ته مان به روسي آهيان. اهڙي طرح

هتي جو ناڻو برابر ٿي ويو. جڏهن بادشاه موٽڻ تي هو تڏهن هتي
کي چيائين ته توهين به روس هلو. منهنجي بادشاه سان دوستي آهي
مان توهانجي سفارش ڪندس، هو توهان کي بخشيندو. هتي اها
ڳالهه مڃي. جڏهن روس جي بندرگاه تي پهتا ته ڏسن ته اڳيان
وڏا وڏا آفيسر بادشاه جي مرحبا لاءِ بيٺا آهن. خوب ٻئنڊون ۽
باجا پيا وڄن ۽ آتشبازي ٿي رهي آهي چاڪاڻ ته سندن بادشاه
ٿي آيو. هتي ڏٺو ته هي اهو ساڳيو ماڻهو آهي جيڪو اسان سان
گڏ مزوري ڪندو هو. حيران ٿي ويا. ٺيڪ ساڳيءَ طرح سنت
اسان وانگر ٿي هت ڏيئرن ۽ پڻ وارا ٿين ٿا ۽ اسان سان ٻارن
دوستن وانگر هلت ڪن ٿا پر جڏهن اسان جون اکيون کلن
ٿيون تڏهن پتو پوي ٿو ته هو ڪير آهن ۽ ٻيا سنت ڪهڙي
هستي آهن.

ديکون روپ مگن هوئه بيٺون،
ايپه دان دلوائو.

اي ستگورو! جيڪو توهانجو اصل روپ، اڪال پرک ٻا
سنت نام آهي سو مونکي ڏيکاريو، جنهن مان اهو ڏسي جنم
مرڻ کان آزاد ٿي، توهان سان گڏ هليو هلان.

يهه ڀي روپ پيارا موکو،
اِس هي سي اُس کو سمجهائو.

اي ستگورو! جيڪو توهين انساني روپ ڌاري آيا آهيو سو
به مونکي پيارو لڳي ٿو پر چاڪاڻ ته هميشه نه رهندو تنهڪري
اهو روپ ڏيکاريو جيڪو هميشه رهندو. هن ٿي روپ ڌاري
ڏيکاريو ته توهانجو اصل روپ ڪهڙو آهي.

اي ستگورو! اسين انسان آهيون ۽ توهين پڻ انساني روپ
ڌاري آيا آهيو. توهان کان ٿي پتو پيو اٿون ته اسانجو ڪو ٻيو
ڌڻي آهي ۽ اسانجو ڪو مالڪ به آهي ته ڪو ته اسانکي ڪهڙي

ڪير نه ٻڌو، پار ٻڌو ۽ سڀ ڪنهن چيو آهي. جي توهين مالڪ جنم ڌاري نه اچو ها ته اسين جيڪر ڪالهه کٽا، ٻڏا ويندا رهون ها. هي جيڪو توهان انساني روپ ڌاريو آهي تنهن ذريعي اسان جو اڌار ٿيڻو آهي.

تاتي موما ياري اس ڪي،
پرگهه ڀئي لکوائنو.

اي ستگورو! مهنجو گهڻو پيار نه اٿيئه روپ سان آهي جنهن، مون ڪروڙن جنمن جي پاپل کي، راهه ڏيکاري آهي، ٻه اٿيئه روپ مان اهو به پتو پيو اٿم ته توهانجو هڪ ٻيو به روپ آهي جو اجر، امر ۽ اتل آهي. اهو به ڪرپا ڪري مونکي ڏيکاريو.

وهه تو روپ سدا تم ڌارو،
ٻيا تي جيو جگائنو،

اي ستگورو! جيڪو توهانجو اصلي روپ آهي جنهن ۾ توهان هميشه رهو ٿا، اهو ست نام آهي، انامي آهي ۽ خدا آهي، ٻيو جيڪو توهانجو منش روپ آهي اهو اسان جيون کي اپديش ڏيڻ واسطي آهي، سڀ ڪنهن ولي هلڻ واسطي آهي، جيستائين توهين منش روپ نه ڌاريندا تيستائين اسين جيو جاڳندا سين ڪوله ۽ لڪ سڀ ڪنهن پوڄي سگهنداسين. تنهن ڪري جيڪڏهن موما آهي ته توهانجي ڏهه روپ جي آهي جنهنجي وسيلي حقيقت جو پتو پيو آهي.

ٻهه ٻي ٻيد سنا منن تم سي،
سرت شبد مارگ ذت گائو.

! اهو ٻيد ته توهان کان معلوم ٿيو آهي ته توهان هي جنهن ۾ توهين هميشه رهو ٿا ۽ اهو به ۽ شبد جو مارگ ٿيندو آهي، جنهن جي

وسهڻي مان ترهائيءَ اهو روپ ڏسي سگهان ٿو ۽ منهنجي ساجن
ڪري سگهان ٿو ته مولڪي ڪڙاءِ پئو ڪڙاءِ ٿو.

شبد روپ جو روپ نيارا،
وا مهن ٿي اب سرت پلاءُ.

اي ستگرو! مونکي ترهين سمجهه ڏيو ته، منهنجي اندر ڪٿي
منهنجي روح ڪٿي، ڪنهن ۾ ولي هار، ۽ هن مان ترهائيءَ اهڙي
روپ ڏسي سگهان.

درتا رهون موت اور دکه سي،
ترهه ڪر اب موهي جي ڀاڳسو.

اي ستگرو! مون ڪرو ڳالهين ڏکن، ڪرو ڳالهين لوڀ ۽
ڪرو ڳالهين موهه لوڀ ڪرو ڳالهين ڪمهار جڳهون پالهون، ڪاه،
سنڀالون ۽ پسڪ وهمر ڪهڙا مان ڳالهو ڏکي آهيان. مولڪي
الي ولي هار جنهي ته ڏک آهي اسي سڪ، اسي ولي ته خوشي،
ته مونکي ته موت. منهنجي سڀ شالي آهي. ڪرپا ڪري مولڪي اهو
داس ڏي سکارو.

دين ديال جو سڪاري، راڌا سوامي ڪاج پلاءُ.

اي ستگرو! اسهين اسان جهڙن جي اڌار واسطي آيا آهيو،
اسانکي هن جهل مان ڪڍڻ واسطي آيا آهيو، اسان کي وسم ڏيا
ڪرڻ واسطي آيا آهيو. ڪرپا ڪري مولڪي هٿڻهي ڏياس ولي
هار، اصل گهر ڳالهون واسي هار. اڳتي ستگرو جواب ڏي ٿو،
اهو ته اٿو.

ستگروءَ جو اتر

ديکه پياري مهن سمجهاؤن،
روپ سمارا نيارا.

اي سڪ! هي منهن روپ منهنجو سچو روپ نه آهي. هيءُ
منهن جو سرار ترکي سمجهاڻ لاءِ ڌارو آهي. منهنجو روپ الڳ،

جي سک ڪمائي ڪرين ته ستگرو سڀ ڪجهه ڏئي ٿو.
ناانگ پت کي ڪير به ڪونه ڏيندو آهي.

ست پرش ڪا روپ دکائون،
النکهه اگمر در پسارا.

جي توهين محنت ڪري پردو ڪري ليندا ته گرو توهان کي ڏيکاري سگهندو، پر هو النکهه لوڪ، پر هو اگم لوڪ ۽ پر هو انامي ڪان پري انامي لوڪ ۾ وٺي هلندو. فرمائين ٿا ته اسين ته توهان کي وٺي وڃڻ لاءِ تيار آهيون توهين وڃو مڪمل ڪمائي ڪريو جي جيڪو محنت نه ڪري ۽ ناپاس ٿئي ته استاد ڇا ڪري؟ انهيءَ جو ڪهڙو ڏوهه؟

تاکي آگي راڌا سوامي وهه نج روپ همارا.

اي سک! الکهه ۽ اگم ۽ انامي کان پري جيڪي راڌاسوامي ڌام آهي اهو منهنجو نج روپ آهي. ستگرو آرسي وانگر آهي. جيئن اسين صاف آرسيءَ ۾ پنهنجي شڪل ڏسندا آهيون، جي مشڪندڙ شڪل هوندي ته مشڪندڙ ڏسڻ ۾ ايندي آهي، جي روئندڙ شڪل هوندي ته روئندڙ نظر ايندي. پر جي اها خراب هوندي ته شڪل ڇٽي نه ڏسڻ ۾ ايندي. ساڳي طرح جن جي دل ۾ عيب آهن، اهي گروءَ ۾ عيب ٿا ڏسن. جن جي دل ۾ پيار آهي انهن کي گرو ۾ پيار جي نرمل مورتي نظر ٿي اچي. مطلب ته جهڙي جهڙي انسان جي دل ۾ ڀاونا هوندي انهيءَ گرو نظر ايندو.

ڌيرج ڌرو ڪرو ستسنگ،
مهر ديا سي ليئون سنڀارا.

اي سک! ڌيرج ڪر، ستسنگ ۾ شوق لڳاءِ، من اندرئين کي روڪ، ڪمائي ڪر، اندر وڃ، مان توکي سنڀالي ضرور وٺي هلندس.

وھ تو روپ ڏکا ڪر چوڙون،
تم جلدي ڪيون ڪرو پڪارا.

فرمائين ٿا تہ اي سک! تون ڪرني ڪر، پيار ۽ ڀرپور سان
اندر وڃ. جيئن جيئن تون وڌائي ميدان تي چڙھندا، تيئن
تيئن منھنجي آنامي روپ ڏسڻ لاءِ تنھنجي طاقت وڌندي ويندي.
مان لوڪي تنھنجو روپ ڏيکارڻ ڪانسواءِ ڪونہ ڇڏيندس، نہ رڳو
انترو پر لوڪي تنھنجو ئي روپ بنائي ڇڏيندس.

"سنت ڀارا ايڄ گھٽ ڏولي جس جيو ڪر،
ڪر اُس سمرت ھوئي جر جاري اس ايڄ ڪر."

جنھن جي ھردي ۾ ستگوروءَ پنجن شبدن جو اپديش وڌو
آھي، انھيءَ ڪي ھن ڏاس ۾ (ھميشہ لاءِ) رھڻو ئي ڪونھي،
اھو سچکنڊ ويندو ۽ ضرور ويندو. جيڪي پنجن سمرن ۾ سستي
ڪندا انھن کي جنم ضرور ملندو مگر منش جنم کان ھيٺ نہ.
تنھنڪري اسانکي ڀل نہ وڃڻ گھرجي، بلڪ جلدي جلدي،
ڪرڻي ڪري مٿي چڙھڻ گھرجي.

تنھري چنتا مڻن من ڌاري،
تم اچنت رھو، ڌرو پيارا.

اي سک! مون کي تنھنجي چنتا آھي. جھڙي طرح مسافر
ٽڪيٽ وٺي ٽرين ۾ وھي ٿو تہ پوءِ ڊرائيور ۽ گارڊ جي جوابداري
آھي تہ ان کي سندس منزل مقصود تي پھچائين، ساڳيءَ طرح
جڏھن ستگوروءَ نام جي ٽڪيٽ ڏني ٿو ھن ڇڏيندو ڪونہ،
پھچائيندو ۽ ضرور پھچائيندو. جن جون اندر اون اکيون کليل
ڪونھن انھن کي ڪھڙي خبر تہ ستگورو ڪئن ڪئن ۾ انھنجي سک
جي ڪيئن سنڀال پيو ڪري. ڪين انھين ئي ڪونہ ايندو. پر جن
جون اکيون کليل آھن اھي ڄاڻن ٿا تہ ستگوروءَ جي ڀاوني تمام
ڪئن آھي. جنھن وقت گرو ھرڪشن صاحب جن چولو ڇڏي

رهيا هئا ته هن سکن ۾ ڇو نه هاڻي اسانکي اُپديش ڪير ڏيندو؟
هن جواب ڏنو ته "تيغ بهادر". انهيءَ وقت تيغ بهادر جن هڪ
مٽيءَ جي مڪان ۾ اڪيلي اڪيلي ٻڪالي ۾ رهندا هئا. ڪن ڪنهن
ڏسي، سوڍي خاندان جا ٻاويهه آدمي دڪان ڏيئي گرو ٿيڻ جي
واهي رهيا. انهيءَ زماني ۾ هڪ مکڻشاه نالي سوداگر، مال جو
جهاز ڀري وڃي رهيو هو ته رستي ۾ سندس جهاز لوڏا کائي
ٻڏڻ لڳو. ان وقت انهيءَ ٻاس ٻاسي ته هيڪر جيڪر گرو آهي
سو منهنجي جهاز کي پار ڪري ته مان پنج سؤ مهرون پيٽا رکندس.
هن جو جهاز پار پيو. سوداگري ڪري جڏهن واپس موٽيو ته ٻڌا
ڪندو سڌو ٻابي ٻڪالي آيو. ڏٺائين ته ٻاويهه گرو ويٺا هئا.
سوچڻ لڳو ته مهرون ڪنهنکي ڏيان. آخر هرهڪ گروءَ اڳيان
ٻه ٻه مهرون رکندو ويو ۽ من ۾ چيائين ته جيڪو گروءَ منهنجو جهاز
پار اڪارو آهي اهو پاڻهي گهر ڪندو. پر سڀني مان ڪنهن ڪونه ڪوله
ڪئي. ۽ ٻاٽ آسِس ڏيندا ويا ته خوش رهندا ان. آخر انهن
کان پڇيائين ته هت ٻيو ڪو مهاتما رهندو آهي. هڪ ٻڌايس ته
هڪ ٻيو به رهندو آهي جنهن کي "ٽيغا" "ٽيغا" ڪري ڪوٺيندا
آهن. جڏهن گرو تيغ بهادر وٽ پهتو ته ان اڳيان ٻه ٻه مهرون
رکي متو ٽيڪيائين. تڏهن تي گرو صاحب چيس ته ٻاقي ڪٿي؟
تو ته پنج سؤ مهرون جو اقرار ڪيو هو. ڏي، منهنجا ڪلها ڏس ته
ڪٽرن ڪان جا زخم آهن. انهن جتي پنهنجا ڪلها اگهاڙا ڪري ڪيس
ڏيکاريائين. اهو حال ڏسي مکڻشاه پنج سؤ مهرون سندس اڳيان
رکيون ۽ جڏهن اهڙي رسم پڪڙ لڳو ته مڪان جي چوٽ
تي چڙهي رڙيون ڪيائين "گرو لڌو، گرو لڌو." هڙ ٻاويهه
نسي گرو هليا ويا ۽ جاڪاڻ جو سندن روزگار بند ٿي ويو. ان
بعد ماڻهن جا ٽولا ٽولا سڀ گرو تيغ بهادر جي شرن ۾ اچڻ لڳا ۽
ڪيس عرض ڪيائون ته اُپديش ڏيو. فرمايائون ته "نوڪري ڪري
اڄي ڪري تي سگهي."

سنتن وٽ نام جي دولت آهي ۽ اهو ئي سڀ ڪجهه. اهو سنتن واسطي ٻار ڇا جو؟ نام جا چار لفظ ڏيڻ مشڪل آهن ڇا؟ نه، اهي ته چرخو هلائيندڙ ڇوڪري به ڏئي سگهي ٿي. ڪيترن برهمڻن ٿي جيون جي سنڀال ڪرڻ ۽ جتي رڌاون سڌاون اڳتي وڌڻ کان روڪين ٿيون انهي مدد ڪرڻ! اها آهي نوڪري جنهن لاءِ تيغ بهادر چيو. گرو انترو احسان ڪري ٿو چوي ٿو ته مون هيئن ڪيو. گرو ته ٻاٻانن، ٻهاڙن ۾ به سک سان گڏ آهي ٻر جن جي دل ۾ ميل آهي انهن کي احساس نٿو ٿئي. جيڪي دنيا جا ڪتا آهن انهن کي گرو ڇا ڪري؟ پر انهيءَ جو اهو مطلب نه ڪونهي ته گرو ڇڏي ٿو ڏئي. گرو ڇڏي اصل ڪونه ٿو جڏهن هردي ۾ نرملتا اچي ٿي تڏهن گرو گهرائي ٿو. سو فرمائين ٿا ته لنهنجي چنتا، لنهنجو فڪر مونکي آهي، ٻر تون نه پنهنجو فرض پورو ڪر. ستگرو ره لاءِ پيار پريم وڌاءِ ۽ منجهس وشواس رک.

سنشيہ چوڙ ڪرو درڙهه،
پريتي اور پرتيت سنوارا.

دنيا جون چنتائون ۽ ڪشالا ڇڏي ڏي ڇاڪاڻ ته جڏهن اسين پيدا ٿياسين تڏهن جيڪي پرالبڌ ۾ لکائي آيا آهيون سو ضرور ٿيندو، وچڏي جيترا ون گراهيون ڪاٽيون آهن، جيترا ٻيڪ پاٽيءَ جا پيتا آهن، جيترا سواس ڪڍڻا آهن اهي سڀ مقرر ٿيل آهن. جي انهيءَ حقيقت ۾ وشواس رکنداسين ته جيڪي دک اُ اهي صبر سان سهي وڃبا ۽ دک، سک روپ ٿي پوندا. تنهن ڪري تون سڀ سنسا ڇڏي گرو ره سان پيار ۽ پريم ڪر ۽ سندس چرنن ۾ پر [illegible] پريم ۽ وشواس هوندو تڏهن ڪم [illegible] ن هڪ لڙائيءَ ۾ شامل هئا.

ا [illegible] ۽ مڙس مري ويا. جڏهن

[illegible] ي رهيا هئا [illegible] لڳي

ڏسندو هوس ته ڪم ختم ٿيو پيو آهي. باباجي مهاراج جن (پرم
سنت حضور بابا جئمل سنگهه جي) آيا ۽ ڪم ڪري ويا. جي
لوهين لوچ ڏيو ته ڪم پاڻيهي پيا ٿيندا، روڪجندا ڪونه. انهن
ڪري پڄن ڪرڻو ۽ گوروءَ جي مرج ۾ رهڻو. جڏهن چاهيندو
تڏهن لوهانڪي وٺي هلندو. بس اِترو ڪافي آهي.

ٿي هس (ڏچيءَ جو ڏهڪو) گھڙائجي ٿيڻ سگھ، ڪي پنھنجو پيار
سيني مان ڪڍي فقط سنگوروءَ ڏانهن ڪرڻ جڳائي. پر اها ڳالھ
ڏاڍي اُتم آهي ۽ ڪو ورلي گورمک ڪري ٿو سگھي. گوروءَ
جو پيار وڏي دولت آهي. جيستائين پنھنجو تن، من، ڌن، گوروءَ
جي حوالي نہ ڪبو تيستائين ڪجھہ ڪونہ حاصل ٿيندو. جي سڪ
پنھنجو سڀ ڪجھہ گوروءَ کي اَرپي ڇڏي تہ پرميشور سندس
ساڻ ساڻ پيو ڦرندو.

پول پريم ٻہ سڀ جڳ پڇتا،
اچرج بات نہ ڪاهہ سوايہ.

فرمائين ٿا تہ اها تمام عجيب ڳالھ آهي، اُتم ۾ اُتم ڳالھ آهي،
تمام پياري ڳالھ آهي پر سڄي دنيا پاڳل آهي، سڀ انسان پاڳل
آهن، انهيءَ ڀي اها نعمت ڪي، جيڪا هرڪنهن جي اندر آهي،
ڪير حاصل ڪو ڪري.

ڀاگ هينڻ سڀ جڳ مايا وس،
ڀيھ نرمل گت ڪوئي نہ پايہ.

فرمائين ٿا تہ هي اُتم ڪان اُتم وستو هرڪنهن آدميءَ جي اندر
آهي پر سڄو جهان ڪوڙن ڪرمن ۾ ڦاٿو پيو آهي ۽ مَن، مايا ۽
اندرين جي وس آهي. مالڪ جي طرف اُچيئي ڪونہ ٿو. جهڙي
طرح جنهن کي بخار آهي تنهن کي مصري بہ ڪوڙي لڳندي
آهي جيترٽيڪ مصري ڪوڙي ڪانهي. ساڳي طرح جن جي
انتهڪرڻ ۾ ميل آهي انهن کي هن نرمل گت جو پتو ئي ڪونهي.
مالڪ هيءَ دولت هرڪنهن جي اندر رکي آهي، پر ٻنا ڀاڳ نہ
ٿي ملي.

جن پر ديا آد ڪرتا ڪي،
سو يهہ امرت پيوَن چاهہ.

جڏهن مالڪ جي ڌر درگاه مان حڪم اچي ٿو تڏهن انسان

ڪي پورو گرو ملي ٿو. انهيءَ جهڙو ٻيو ڀاڳ ڪونهي. انهيءَ جهڙي ٻي دولت ڪانهي. اهڙي دولت حاصل ٿئي، ٻيو ڇا ٿورو ڀاڳ آهي؟ اها دولت آهي سڀ جي اندر ليڪن وڏن ڀاڳن وارن کي نصيب ٿئي ٿي.

ڪوان لڳ موها ڪوون اس گت ڪي،
ورلي گورمک چينهت تاهه.

فرمائين ٿا ته اها نام روپي دولت سڀ کان اُتم آهي. سڀ ڪنهن جي اندر آهي پر ورلي ڪو فقير يا ڪامل مهاتما انهيءَ جو فائدو وٺي ٿو ٻيو ڪو ته نه. جهڙي طرح ڪنهن ماڻهوءَ جي گهر ۾ لکن روپيا پوريل هجن پر اهي جي ڪوئي نه ڪڍي، ته غريب ٿي رهجي ويندو. اهڙي حالت عام انسان جي آهي. فرمائين ٿا ته انهيءَ کي ڪو ورلي لهي ٿو.

بن گور چرن اور نهين ڀاوي،
اس آنند ۾ رهي سمايه.

جيڪي هن مٽيءَ جي جسم کي ڇڏي روحاني منزلن تي ويا، گروءَ کي پاڻ ۾ پرگهٽ ڪيائون انهن جو مالڪ سان پورو پيار جو ناتو ٿيو. اهڙا ڪي درلڀ مهاتمائون آهن. انهن جو هر وقت سمهندي جاڳندي، دنيا جو ڪم ڪار ڪندي، ستگروءَ جي چرنن ۾ ڌيان رهي ٿو. اهو آنند، اها لذت، جي هڪ واريءَ ملي وڃي ته دنيا جون سڀ لذتون دور ٿيو وڃن ۽ اهو نام جي آنند جو نشو هميشه چڙهيو رهي ٿو. جيئن گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”نام خماري نانڪا چڙهي رهي دن رات“

ڪيترا ماڻهو چوندا آهن ته نام ڪڏي مهل جپيون، ڪم ڪار ۾ وقت ئي ڪونه ٿو ملي. اهو انهن جي من جو بهانو آهي. گروءَ جو ڏنل نام، ڪم ڪندي به جپي سگهجي ٿو.

زالون روئي ليار ڪندي ۽ نام جپي سکهه ٿيون. نام جي ڪري ڪوبه ڪم روڪجي ڪونه ٿو. اسانکي من جي ڀاڃي ڪان ڇڏڻ گهرجي.

درشن ڪرت پنڌ سڌ ٻولي،
ڦر گهر ٻاهر سڌ ڪيا آيم.

فرمائين ٿا تہ جڏهن آتما مٿي وڃي ٿي ۽ اندر گروءَ جو درشن ڪراٽي ٿي تڏهن ٻنهجي سرار جي ڪاٻہ سڌ ڪانہ ٿي رهي. ٻوءِ دنيا جي ڪمن ڪارن جي ڪيئن ياد گهري پوندي.

اڻسي سرت پريم رنگ ڀيني،
تن ڪي گت ڪيا ڪهون سنايم.

جنجو روح اهڙيءَ طرح ٻرام جي رنگ ۾ رڱجو وڃي، انهن جي حالت ڪير سمجهي، ڪير ڄاڻي؟ جڏهن ڪرشن ڀڳوان گوپين کي سمجهائڻ لاءِ اوڌو کي موڪليو تڏهن هو گوپين کي اُپديش ڪرڻ لڳو. گوپين اوڌو کي چيو تہ وڃ، جنهن جو تون گيان اسان کي ٻڌائڻ آيو آهين اسين انجو روپ ٿي ويون آهيون. مطلب تہ اهڙن جو خيال هميشه نام ۾ لڳل رهندو، جيئن گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”اڪ پل ڪن ٻسر تون سوامي، تہ جاڻهہ برس پچاسا“

جوگ بيراگ گيان سڀ روڪي،
پيم رس ان ۾ ديکي نہ تايم.

ٻرام جي اڳيان نہ يوگ ڪجهہ ڪري سگهندو نہ ويراڳ، نہ تياڳ. گروءَ جي چرنن جي ٻرام جو درجو سڀني ساڌنائن کان مٿي آهي. انهيءَ جهڙو آنند ۽ رس ٻيو ڪنهن ۾ بہ ڪونهي.

بڙ ڀاڳي ڪوئي برلا پريمي،
تن پيم نيامت ملي اڌڪايم.

مالڪ اها نعمت هرهڪ جي اندر ۾ رکي آهي پر ڪر وڏن

پاڻ وارو الهيءَ کي پاتي! آهي هر ڪنهن ۾ اندر.

راڌا سوامي ڪهت سنائي،
يهه آرت ڪوئي گورمک گايه.

روحاني ميدان لي مٿي چڙهي مالڪ سان ملڻ، الهيءَ کي
آرتي تا چون. هاڻ سوامي جن فرمائن تا ته الهيءَ منزل تي ڪو
ورلو ڪو ڪامل، عاشق صادق چڙهي! آهي سڀ ڪنهن اندر،
هندو چاهي مسلمان، استري چاهي پرش، پر ڪو پاڻ وارن ان
جو فائدو وٺيو.

سنسنگ جا وچن - (١٠)

نام يا شبد جو نرڻيه (سار وچن - شبد ١، وچن ١٠)

نام نرڻيه ڪرڻ پائي، ڏڌا وڌ ڀيڻ ٻڌائي.

آهي طاقت جيڪا ساري دنيا کي پيدا ڪري ٿي انهيءَ کي سنت، نام يا شبد ٿا ڪوٺين. ويد انهيءَ کي ناد، رشي مني انهيءَ کي **آڪاش واڻي**، ڪرائيسٽ (حضرت عيسيٰ) انهيءَ کي Word ۽ مسلمان فقير انهيءَ کي **ڪلام الاهي**، **بانگ آسماني** يا **اسم اعظم** ٿا ڪوٺين. گورو نانڪ صاحب جن انهيءَ کي **گور باڻي** يا نام ٿا چون. اها ٻولي ناهي. ٻوليءَ کي طاقت ناهي جو مڪتي ڏئي سگهي. ٻولي هر ڪنهن قوم جي جدا جدا آهي. جيڪا طاقت مڪتي ڏئي ٿي سا سڄيءَ دنيا لاءِ (universal) ساڳي آهي. اها طاقت هندن، مسلمانن، يهودين ۽ هر قوم ۽ هر مذهب جي انسان جي اندر آهي. گورو گرنٿ صاحب، ويد، شاستر ۽ ٻين مذهبي ڪتابن ۾ انهيءَ جي مهما ڪيل آهي. پر اها طاقت خود انهن ڪتابن ۾ ڪانهي. اها طاقت توهان جي اندر آهي. هاڻ اها تمام باريڪ ۽ اونهي خيال سان سمجهڻ جهڙي ڳالهه آهي ته مڪتي ڏيڻ وارو نام، لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ نٿو اچي پر unwritten law and unspoken language يعني اڻ لکيل قانون ۽ اڻ ٻوليل ٻولي آهي. اسان جا ڪتاب جدا جدا ٻولين ۾ آهن پر اها طاقت، ترڪي، فارسي، هندي، گرمکي وغيره ٻوليءَ ۾ ناهي. انهيءَ کي لکڻ، پڙهڻ ۾ اچي نٿي سگهي. تنهن ڪري توهان کي کوجي ته جيڪو سنت يا مهاتما، اندر منزلن تي واقف هجي، انهيءَ وٽ وڃو. جڏهن هو توهان کي رستو

ڀاڳن وارو اهڙو ڪي ڀائي! آهي هر ڪنهن ۾ اندر.

راڌا سوامي ڪهت سنائي،
ڀيد آرت ڪوئي گورمک گاير.

روحاني منڊلن تي متي چڙهي مالڪ سان ملڻ، اهڙو ڪي آرمن تا چون. هاڻ سوامي جن فرمائن ٿا ته اهڙو منزل تي ڪو ورلو فقير ڪامل، عاشق صادق چڙهي! آهي سڀ ڪنهن اندر، هندو چاهي مسلمان، استري چاهي پرش، پر ڪو ڀاڳن وارن اُن جو فائدو وٺندو.

ستسنگ جا وچن - (١٠)

نام يا شبد جو نرنيہ (سار وچن - شبد ١، وچن ١٠)

نام نرنيہ ڪرون پائي، ڏڍا وڏ ڀيد بتلائي.

اُها طاقت جيڪا ساري دنيا کي پيدا ڪري ٿي انهيءَ کي سنت، نام يا شبد ٿا ڪوٺين. ويد انهيءَ کي ناد، رشي مني انهيءَ کي **آڪاش واڻي**، ڪرائيسٽ (حضرت عيسيٰ) انهيءَ کي Word ۽ مسلمان فقير انهيءَ کي **ڪلام الاهي**، بانگ آسماني يا **اسم اعظم** ٿا ڪوٺين. گورو نانڪ صاحب جن انهيءَ کي **گور باڻي** يا نام ٿا چون. اها بولي ناهي. بوليءَ کي طاقت ناهي جو مڪتي ڏيئي سگهي. بولي هر ڪنهن قوم جي جدا جدا آهي. جيڪا طاقت مڪتي ڏئي ٿي سا سڄيءَ دنيا لاءِ (universal) ساڳي آهي. اها طاقت هندن، مسلمانن، يهودين ۽ هر قوم ۽ هر مذهب جي انسانن جي اندر آهي. گورو گرنٿ صاحب، ويد، شاستر ۽ ٻين مذهبي ڪتابن ۾ انهيءَ جي مهما ڪيل آهي. پر اها طاقت خود انهن ڪتابن ۾ ڪانهي. اها طاقت توهان جي اندر آهي. هاڻ اها تمام باريڪ ۽ اونهي خيال سان سمجهڻ جهڙي ڳالهه آهي ته مڪتي ڏيڻ وارو نام، لکڻ ۽ پڙهڻ ۾ نٿو اچي پر unwritten law and unspoken language يعني اڻ لکيل قانون ۽ اڻ ٻوليل ٻولي آهي. اسان جا ڪتاب جدا جدا ٻولين ۾ آهن پر اها طاقت، ترڪي، فارسي، هندي، گرمکي وغيره ٻوليءَ ۾ ناهي. انهيءَ ڪري لکڻ، پڙهڻ ۾ اچي نٿي سگهي. تنهن ڪري توهان کي گهرجي ته جيڪر سنت يا مهاتما، اندر منزلن تي وڃڻ هجي، انهيءَ وٽ وڃو. جڏهن هو توهان کي رستو

ڏيکاريندو، توهين مٿس شڪتا ڪانهن اندر وڃي سگهندا. سچي
دنيا واسطي مالڪ جي ملڻ جو يا مڪتي حاصل ڪرڻ جو اندر
هڪ ئي قانون آهي، جو اڄ ته، پر جڏهن کان دنيا ٺهي، تڏهن
کان وٺي هلندو آيو آهي. اهو ڪنهن آدميءَ جو ٺاهيل ڪونهي
پر خود مالڪ جو ٺاهيل آهي. اسين انهيءَ ۾ ڪابه تبديلي يا
گهٽ وڌائي ڪانه ڪري سگهون. اسان سڀني کي انهيءَ قانون
انوسار ئي اندر وڃي مالڪ کي ملڻو آهي. جيڪي ڪجهه سوامي
جي مهاراج جن چئي رهيا آهن سائين ٻابا گرو نانڪ صاحب،
ڪبير صاحب، مولانا روم ۽ ٻيا سنت جيڪي مٿي کان مٿي منزل
تي پهتل آهن، اهي چون ٿا. پر جيڪي شريعت، ڏومي پنڊتن
۽ مذهبي دائري ۾ پيل آهن، مان انهن لاءِ ڪجهه ڪو چوان. جيئن
گرو نانڪ صاحب جن جي فلاسافي آهي اسين اجا انهيءَ جي
دروازي تائين به نه ويا آهيون. جيڪي پورن سنت آهن انهن
سڀني جو طريقو هڪ ئي آهي ڇاڪاڻ ته هي Natural Science
آهي ۽ انساني بنايل ڪانهي. جيڪڏهن انهيءَ فلاسافيءَ جو سڀ
جيڪي طرح اڀياس ڪن ته اڄ دنيا جي اندر ڪوبه جهڳڙو نه هجي.
پر جيڪا اندر Negative Power (ڪال شڪتي) آهي اها اڀياس
ڪرڻ نٿي ڏئي. هيٺئين نام جو ترلو ڪٿان آ.
حضور سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا ته نام ڇا آهي؟ ٻاڻ
اي جواب ڏين ٿا ته نام ان قسم جو آهي.

ورڻ ڏن آتمڪ گائون،
دوئو ڪا پيد درسائون.
ورڻ ڪهه چاهي ڪهه اڪشر،
جو بولا جاير رسنا ڪر.
لکن اور پڙهن پر آيا،
اسي بورن آتمڪ گايا.

نام ٻن قسمن جو آهي ”ورن آتمڪ ۽ ڌن آتمڪ“. جيڪو
لکي سگهجي، پڙهي سگهجي ۽ چئي سگهجي، اهو ورن آتمڪ
آهي. اهو چئن قسمن جو آهي. پرا، پسنتي، مڌما ۽ ويکري.
هڪ اهو جو وات سان چئي سگهجي، جيئن مان چئي رهيو آهيان،
ٻيو جهرڪيون ڪانو ۽ ٻيا جانور ڪن ٿا، ٽيو اسين توهين پاڻ ۾
ڳالهايون ٻولهايون ٿا. ٻيو اهو جو ڳلي اندر آهستي آهستي چئجي
ٿو، ٽيون اهو جو دل ۾ چئبو آهي، جنهن جي نه وات کي خبر
نه ڳلي کي خبر. چوٿون اهو جو يوگي ناڀي (ڌُن) ۾ ڪندا آهن.
پر جيڪو نام ستگرو ڏئي ٿو سو انهن کان پري آهي. دنيا جا
ڪتاب انهيءَ ڌن آتمڪ نام جي ساراه ڪن ٿا پر سچو نام انهن
ڪتابن ۾ نه، بلڪ توهان جي اندر آهي. جڏهن توهين اندر
چڙهندا، ڪام ڪروڌ وغيره ناس ٿي ويندا، اندر پردو کلي
پوندو ۽ روشني پيدا ٿي ويندي ۽ اوهانکي سچي شانتي اچي
ويندي. سڄي ڪائنات ۾ انسان اُتم ۾ اُتم پيدائش آهي. انهيءَ
۾ سڀ مذهب ساڳئي ويچار جا آهن. مسلمان چون ٿا انسان
اشرف المخلوقات آهي، هندو چون ٿا ته نر نارائڻي ديهه آهي.
ڇو جو مالڪ جيڪو راز انسان اندر رکيو آهي اهو ٻئي ڪنهن ۾
ڪونهي. گورو نانڪ صاحب ۽ ٻيا سنت فرمائين ٿا ته جيڪا ۾
قدرت جي رچنا ٻاهر آهي سا انسان جي اندر ۾ آهي. کروڙين
درياهه، پهاڙ وغيره ۾ اندر آهن. اهائي ڳالهه مولانا روم صاحب
فرمائين ٿا:

”اندر آن بحر و بيابان و جبال سڪته مي گردد اوهام وخيال“

جيڪي جيڪي سنت ڌر ٿائين پهتل آهن انهن سڀني جو ويچار
ساڳيو آهي. هي جيڪي جهڳڙا آهن سي سڀ قومن ۽ ڌرمن جي
اڳوانن وڌا آهن. سو فرمائين ٿا ته جيڪو نام لکيو پڙهيو ۽ ڳالهايو
وڃي انهيءَ نام کي ورن آتمڪ چئبو آهي.

لکايک هيءُ يهي ڌن کا،
بنا گور قل نهين ڪن کا.

ڪالي فرمائين ٿا ته ڌن آلمک نام، الکي، پڙهي يا ڇپي نٿو سگهجي پر ورن آلمک نام جي ڌونهي ٿي ڪر سچو سنت يا مهاتما سمجهائي سگهي ٿو، ليڪ سائي طرح، جيئن هڪ آدمي پنهنجي دل جو خيال ٻئي آدميءَ جي دل ۾ زبان رستي ٿي پهچائي ٿو. اهو سچو نام اکين ڪان مٿي چوٿين بعد ملي ٿو. هر انسان کي اکين جي پٺيان پڙ ڪپاٽ يعني مضبوط پردو لڳايل، ٻاهر ڪڍيو ويٺو آهي. ته هي سنت وٽ وڃي ٿو، ته ڪمائي ڪري ٿو، ته سندس پردو کلي ٿو. اندر اچي ٿو، اندر ۾ ٿي هلڻ وڃي ٿو. فرمائين ٿا ته جيڪو ڌن آلمک نام آهي سو هندو، مسلمان، سک، عيسائي ۽ سڀني جي اندر آهي. ٻر هي ٻاهر ٿي ٻاهر ٻيو ڦري جيڪا دولت مالڪ سندس واسطي محفوظ رکي آهي انهيءَ کي هٿ نه ٿو لائي، جهڙي طرح ڪنهن جي گهر ۾ ڪروڙ رپيا پورال هجن پر هو گولي ته ۽ مسڪين ٿي رهجي ٿو وڃي. اهو نام سڀني جي اندر آهي پر انهيءَ جو بعد ڪنهن اندر ۾ ويندو ۽ سنت ڪان ٿي ملي سگهي ٿو، جيئن ڪنهن کي ڊاڪٽر يا انجنيئر ٿيڻو هجي ته ان کي ڪنهن ڊاڪٽر يا انجنيئر وٽ ئي سکيا وٺڻ لاءِ وڃڻو پوي ٿو. اسان جا ڪتاب، قرآن، بائيبل ويد شاستر وغيره سڀ انهيءَ نام جي تعريف ڪن ٿا پر نام انهن ۾ ڪونهي. سڀ مذهب لفظن کي پڪڙي ويٺا آهن. جهڙي طرح ڪنهن ماڻهوءَ کي بک لڳي هجي ته هو واتي ”روٽي“ ”روٽي“ پڪاري ته بک ڪانه لهندس، ٻر جي روٽي کائيندو ته بک لهندس. ”الله الله“، ”رام رام“ يا ”واهگورو واهگورو“ اهي سڀ لفظ آهن، جيڪو سچو نام آهي اهو لکڻ ۾ نٿو اچي.

ملي گور نام ڌن بيدي،

سرت ڌن ڏئي سنگم پيٺي.

فرمائين ٿا ته جيڪڏهن ڪو سنت يا مهاتما، جو نام جي ڌن جي واقف هجي، روحاني منزلن ٿي ويندو هجي، جيڪڏهن

آدمي انهيءَ وٽ وڃي ته هو ڪيس ڪهڙو اُپدیش ڏيندو؟ چوندس
ته توهانجي اندر نام آهي، توهان اندر وڃ، نام کي پڪڙي انهيءَ
سان ميلاپ ڪر. هو ائين ڪونه چوندو ته توهان مذهب ڇڏ، قوم
بدلاءِ، گهر ٻار ڇڏ، پر ائين چوندو تہ گهر ٻار ۾ رهندي توهان
پنهنجي توجہ کي ڏيان شبد ڏانهن ڏي. بس اِترو ئي ڪم آهي.
جڏهن روح نام سان لڳندو تڏهن شانتي اچي ويندي.
شيخ فريد صاحب فرمائين ٿا:

”فريدا شڪر کنڊ نبات گڙ ماکيون مانجها دڌ،
سڀئي وستو مٺيان رب نہ پڄن تُد.“

کنڊ مٺي آهي، شڪر مٺي آهي، مصري مٺي آهي، گُڙ مٺو
آهي، ماکي مٺي آهي، کير مٺو آهي، پر اي مالڪ! جيڪو
توهانجي نام ۾ مٺاج آهي اهو انهن ۾ ناهي.

ايڪتا نام اور نامي،
کراوين جو ملين سوامي.

جي پورن ستگورو ملي وڃي ته سک کي نام جو ڀيد ڏئي
سندس روح کي اندر شبد يا نام سان ميلاپ ڪرائي ڇڏي.

نام ورن آتمڪ گايا،
نام ڌن آتمڪ پايا.

فرمائين ٿا ته جيڪو ڌن آتمڪ نام آهي اهو لکڻ، پڙهڻ ۽
ڳالهائڻ ۾ نٿو اچي يعني جيڪو نام لکيو، پڙهيو يا ڳالهايو وڃي،
اهو ورڻ آتمڪ آهي. نامي ڌن آتمڪ آهي، نام ورڻ آتمڪ
آهي. جيستائين اسان کي ڪو نامي نہ ملي تيستائين نام جو ڪو به
فائدو ڪونهي. جيئن طرح ”مصري، مصري“ چوڻ سان وات
مٺو نٿو ٿئي پر مصري کائڻ سان وات مٺو ٿئي ٿو، ساڳي طرح
ساري عمر ”رام رام“ ”رحيم رحيم“ يا ٻئي ڪنهن نام جو جاپ
ڪرڻ سان ڪجهہ ڪونہ ٿيندو. دنيا اکين ۾ انڌي بيٺي آهي.

۽ جيڪا ڳالهه "وڏو" آهي اهي ئي ڪم ڪرڻ ۽ حاصل ڪري.

ورڻ سي سرت مانجهو،
ٻور چڙهه گگن ڏن ساڌو.

اسان کي ورڻ آهڪ ۽ ڏن آهڪ، ٻنهي نامن کان ڪم وٺڻو آهي. ورڻ آهڪ جي وسيلي ستسنگ ڪرڻو آهي، سنتن جي صحبت ڪرڻي آهي، جنهنجو نتيجو اهو نڪرندو جو اسان جي اندر مالامال اس لهندي ويندي ۽ جيڪي شڪ شبهه آهن انهن جي ناوي ۽ نتيجاس ڪمي. جڏهن نتيجاس مان پتو پوندو ته سچ ناءِ سڀ ڪجهه اندر آهي، تڏهن ڪامل مرشد يا ستگرو ۽ کي نام جي بخشش لاءِ پرارٿنا ڪنداسين. جڏهن هو نام بخشيندا، تڏهن سندن هدايت موجب سوال صورح جو الي ۽ ٻي ڪلاڪ [illegible] لي وهنداسين. نتيجو ڪهڙو نڪرندو؟ هن ان اکين لساليٽ اسانجو ٻڌن ڳالهي لي ويندو. اهڙي گرو امرداس صاحب جن فرمايون ٿا:

"نو در لاڪي ڏاوس رهائي دسوين لڳ گهر واسا پائي"

نو دروازا بند ڪري متي اچو، اکيان (دسوين دوار ۾) پرميشور جي گهر ڳالهين وجهڻ جي ڪيتي آهي. الي جا لي رهير آهي؟

"الي انتد سبد وڄهه دن رالي گرومتي سبد سنار گهڻا"

انتد شبد، جو ڪندن برهمنڊن جي جالن جي جان آهي سو الي آهي. ساڳي سکيا گرو رامداس جن ڏني ٿا:

"نو دروازي نسوان در گهڪي، وس امرت دسوان چوليجي"

امرت وس جيڪو مکتي ڏيندڙ آهي سو هن ان اکين کان هوت نه آهي. جڏهن ان اکين کان متي وڃبو تڏهن الي آب حيات آهي، امرت آهي. ساڳي ڳالهه جدا جدا سنتن ۽ فقيرن چئي آهي. لرهمي ڪتابن ۾ نتيجاس ڪرڻ، جڏهن لرهان جي ڪرڄ ڪمل نه [illegible] لهطلي اي اڄجو.

ڌني ڌن ايڪ ڪر ڄاڻو،
سرت سي شبد پهچاڻو.

اها جيڪي ڌن وڃي رهي آهي انهيءَ جي پٺيان پٺيان وڃي ڌنيءَ ڏانهن پهچڻو آهي. جڏهن نام پائي ناميءَ ۾ ملي ٿو وڃي، ۽ خود نامي ٿيو وڃي. جهڙي طرح سمنڊ ۾ قطرو ملي سمنڊ ٿيو وڃي. ساڳئي طرح آتما پرماتما ۾ ملي پرماتما ٿيو پوي. جيڪي جيڪي مهاتمائون يا سنت، روحاني منزلن تي پهتل آهن انهن سڀني جو مت ساڳيوئي آهي يعني آتما کي پرماتما سان ملائڻ يا روح جو خدا سان وصال ڪرائڻ.

شبد اور سرت ڀئي ايڪا،
نام ڌن آتمڪ ديکا.

فرمائين ٿا ته جڏهن روح ناميءَ جو پلئه پڪڙي يعني آتما پرماتما جو پلئه پڪڙي تڏهن لساي ٿي وڃي ۽ قطرو سمنڊ ۾ ملي هڪ ٿي وڃي. پوءِ دنيا ۾ اچڻ جي ضرورت ڪهڙي؟ اهو طريقو دنيا جي سڀني سادنائن کان سولو ۽ سڌو آهي. سڄي دنيا، ٻار يا ٻڍو اهو اڀياس ڪري سگهي ٿو. گورو نانڪ صاحب، ڪبير صاحب، دادوجي، پلٽوجي، شمش تبريز، خواجه حافظ ۽ ٻيا فقير ۽ سنت اها ساڳي ڳالهه ڪن ٿا. انهيءَ کان بهتر فلاسافي اڃا معلوم نه ٿي آهي.

گورو بن اور بنا ڪرني،
ملي ڪس کو يهه رهني.

جيتوڻيڪ اهو نام سڀ ڪنهن جي اندر آهي، پر جيستائين ڪو راهه ڏيکارڻ وارو سنت يا مهاتما نه ملي، توهين انهيءَ کي اُستاد چئو يا دوست چئو، جيسين اهو نه ملي ۽ سک محنت نه ڪري، تيستائين سچي نام جي پراپتي نه ٿيندي. پر جيڪڏهن ڪير محنت ڪري پوءِ چاهي ڪهڙي به داس جو هجي، ڪهڙي

به مذهب جو هجي، انهيءَ کي نام حاصل ٿيندو. پر محنت ضرور ڪرڻي آهي ته جاڳي اسٽري هجي ڇاهي پرش. گرو اَمرداس صاحب جن ٻارهن سال سيوا ڪئي. ڀائي گيان ڇوراسي سالن جي ڄڻ اوسٽا ۾ پاڻي ڍوئيندا هئا ۽ ڪليءَ سان ٻهاري واري ٻڌي اچڻ ڪندا هئا. گرو نانڪ صاحب جن ٻارهن سال ٻڪريون ٿي سوڙيا. ڇا ڪنهن ڪرڻ هجي؟ هي نرم ۽ پيار جو مضمون آهي، گالهين جو مضمون ڪونهي.

چاهه انراڳ جس هوئي،
ناڳ بڙ گورمک سوئي.

سڀ سنگرو ۽ ڪامل فقير فرمائين ٿا ته جن کي انساني جنم ملي اندر ۾ مالڪ جي ملڻ جو چاهه لڳي ٿو، اهي وڏن ڀاڳن وارا آهن جاڳائڻ ته نام ڪان سچي دنيا ۾ دولت ڪانهي. اها دولت نه شاهه ۾ سڙي، نه پاڻيءَ ۾ ٻڏي ۽ نه ڪا ٿئي ۽ نه چور وغيره کسي سگهن. سو جيڪڏهن ڪنهن نام کي رنجور اچي ٿو ته مالڪ کي رنجور اچي ٿو. اها وڏي ۾ وڏي خوش قسمتي آهي.

نام نامي دوئِڙُ گايا،
ايڪڙي ڀيد سمجهايا.

هيٺئين حضور سوامي جي مهاراج جن فرمائين ٿا ته انسان نام ۽ ناميءَ جو ڀيد ظاهر ڪيو يعني نام ڇا آهي؟ نامي ڇا آهي؟ اَهو اَڪال پرک نامي آهي ۽ جيڪي لفظ آهن، سي نام آهن.

گورو کي موج ۾ سڀ ڪيهه،
جسي چاهين ڪرين گورمک.

انسان کي سچ ڪنهن راهي وچڻ وارو گرو آهي. گرو ۽ جي سگها اها آهي ته محنت ڪري ٻردو ڪوليو ۽ آهستي آهستي ذرو ذرو ٻوڙجي وڃو. پر ڪڏهن ڪڏهن هو معمولي حالتن (exceptional cases) ۾ سنگرو پنهنجي موج ۾ ڪنهن لي خاص مهر

[illegible] الي ڪارڻ
[illegible] دسري
[illegible] الي [illegible] امرلسر
[illegible] آئا [illegible] ڪان آزاد
[illegible] جي [illegible] مروجن
[illegible] ڪرڻ لا
[illegible] آئا آهيان [illegible] خيال اجي
[illegible] لئي
[illegible] آئا [illegible] لئي لـ
[illegible]
[illegible] مسلمان [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] آئا ڪي [illegible]
[illegible] الله [illegible]
[illegible]
[illegible] ولي [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ولي [illegible]
[illegible]
[illegible] الله ولي
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

لکي ٿب جانہ سن ڏن سي،
ڪڏهن ٿب ٿهن ڪن ٿن سي.

[illegible]

ورنا ڏن پرڀڪ دو ٿو بڻا،
داڻ اور لڪشڻ ان ڪرما.

[illegible]

داڻ ورنا آشرم جانو،
لڪشڻ ڏن ڏنبي پهچانو

[illegible]

ورنا ۽ [illegible] جڳ [illegible] بولا،
[illegible] ڏن [illegible] ڪوئي ٿولا.

[illegible] مالن ٿا ۽ دنيا ۾ بيشمار فرقن، بيشمار مذهب، لڳائن
[illegible] ي رهجي ويا آهن، پر انهن کي ورلي آهن جي ڏن آلڪ
[illegible] ام پڪڙي مالڪ سان مان لڳا ۽ پردو ڪري مالڪ جو درشن
[illegible] ن ٿا.

ورڻ جپ جپ پڇڻ پيڪي،
ملي ڪجهه قل نوين نيڪي.

سب فرمن وارن شاسترن ۽ پنهنجي پنهنجي مذهبي ڪتابن
[illegible] ي جپ ۽ پاٺ ۾ ئي مشغول آهن. ماڻ الهڪي ابو ڪرڻ لڳو
ڪرليان. ڪجهه ڪرڻ ڪان اهي چڱا ۽ سرشت ڪرم آهن پر
انهن سان مڪتي نٿي ملي. مڪتي ڏسڻ وارو نام لرهالوي
اندر آهي.

پيڻ ڏن ڪا نوهن پايا،
نام قل هاڻ نوهن آيا.

جيستائين ڏن هر [illegible] لڳي ۾ ڏن ڪي ٿا پڪڙيو وڃي
ليستائين روح مٺي مران لي ۾ چوڙهي سگهندو ۽ نه رام "ڪالسه"
سان ميلاپ ٿيندو، نه آبد ابندو، ۽ نه ڪام ڪرو ڪهتجندو ۽
نه من [illegible] وس ابندو.

ڪبهن ست سوس اور لاڪا،
ڪلي نوهن بک ان آنڪا.

ڪر سڀ ڏيها [illegible] سر فتري، ڪر هزار ڏيها. ڪي ڪنهن
[illegible] ڪي هزار ۽ ڪي لک. ڪي گرو
باڻي ۾ ها سڀ پاسه ل ڪن، ڪي عمر پوڪه پالهندا رهيا آهن
گرنٿ صاحب [illegible] آهن جي سڀني [illegible] ڏيها جن گرو و گرل
سڌن اندر هر [illegible] ڪيو آهي، پر سڀ ڏيها [illegible] ڪذنا آلم. هڪ اهڙ
صاحب هر [illegible] آهي، انهن گهٽوٽي [illegible] آهن. سوين چيرما
ڪذ ار [illegible] ۽ موج آسه سڀ [illegible] هڪ ٽي سوالن هر جواب ڏ
۽ ٻڪي بيرنن [illegible] سون ڪي اندر ۾ روشني پرگهٽ لي آ
جيالن [illegible]. [illegible]، لهندي

۽ نه هن ڳولا ڪانه ڪئي آهي ۽ هن کي اندر وڃڻ وارو
سنگرور ڪرڻ ماٺ آهي. جيڪڏهن ملي وڃيس ته هو ان جو ڀيد
ڏئيس، هي مقصد ڪري اندر وڃي، پردو کڻي پرنس ۽ مکتي
ٻي وڃيس.

ڪال نسي بت ان چيدي
مفت نر ديهه ان دي دي.

پرماڻن ڪا نه وڏي افسوس جي ڳالهه آهي! چوراسي لک
جونين جو چڪر پورو ڪري هنکي انساني سرير مليو، پر هي
اندر نه ويو. هيءُ جنم مکتي حاصل ڪرڻ لاءِ آهي پر جي
هيٺئر ناڪامياب ٿيو ته پر ڪوبه جنم مکتيءَ لاءِ نه آلس. اهڙو
قيمتي جنم، جيڪو هميشه دار بعد ملڻو آلس، انهن ائي وڃائي
ڇڏيائون. انسان جي اندر ۽ طاقتون آهن هڪ منفي (Nagative)،
اي مثبت (Positive). جيڪا Negative يعني مخالف طاقت آهي
اها هن کي اندر وڃڻ نٿي ڏئي. جي اندر نه وڃو ۽ پنهنجو ڪجهه
نه ٻڌايائون نه عمر برباد ڪري ڇڏيائون. انسان جي ڏاڍ، نه ماٺ
۽ هيءُ انسان نه ٻڌو.

ديا ڪر ست گوهراوين، ذرا نوين چت پر لاوين،
پانچ ڏن پيڇ ٻڌلاوين، سرت کي راه ڏکلاوين.

جڏهن پرماتما ڏاڍ نه سڀني دنيا ڏانهن ٿي ونئي آهي ان ڏهن
هي سنتن کي موڪليو. انهن کي سمجهه ڇڏڻ ۽ اندر چڙهو ۽ مرشد
ڪامل چئو. اهي مالڪ جا موڪليل آهن. هنن جي اچڻ جو مقصد
انسان کي سنسار سمنڊر مان ڪڍڻ آهي. هو نه ڪنهن مذهب
ناهيندا آهن. نه پراڻي کي ڏاهيندا آهن. پر پرماڻن ڏا ته پنهنجي
اندر مالڪ آهي! اهي لوڪي هين جي ملڻ جي راه ٻڌائيرن ٿا
لوڪ مقصد ڪري پردو ڪول. انهن ته ڪرڻ ٿا جون نه اندر لوڪ
اسرار وچ پر پرماڻن ٿا نه انهن لوسان ٻاهر نه هو وقت ساٿ
اڃون ۽ اندر ته هو ڪڍن منزل ٿي لوسان ڪڏ هو ڪڍاسن. ٿرڪي

وڏين مشڪلاتن مان لنگهائيندا اسون. نون نه قوم ڇڏ، نه ڌرم ڇڏ ۽ نه ٻار ٻچا ڇڏ. جيڪي به سنت ڌر ڌام ڪان آيا آهن يا ڪمائي ڪري ست لوڪ پهتا آهن سي جيتوڻيڪ جدا جدا مذهبن ۽ ملڪن ۾ پيدا ٿيا آهن تڏهن به سندن قانون ساڳيو آهي، سندن اُپديش ساڳيو آهي ۽ انهيءَ جو ڦل به ساڳيو آهي. پر جيڪي شريعت ۽ ڌرمي پابندين ۾ آهن انهن جي اها راهه ڪانهي. جڏهن سنت دنيا ۾ اچن ٿا ته هو ڪاري يا گوري، هندو يا مسلمان کي نٿا ڏسن بلڪ پرڀو کي ڏسن ٿا يا آتما کي ڏسن ٿا. هنن جي سکيا ڪهڙي آهي؟ تنهنجي اندر پنج شبد وڄي رهيا آهن جيڪي سچي شانتي ڏين ٿا، اندر هل ۽ انهن کي ٻڌ. ساڳي ڳالهه گرو نانڪ صاحب جن ۽ ٻيا سنت پڻ چون ٿا. جيئن ڪبير صاحب فرمائين ٿا:

"پنجي سبد اناحد باجي سنگي سارنگ پاڻي،
ڪبير داس تيري آرتي ڪيني نرنڪار نرباني."

وري ٻئي جي فرمائين ٿا:

"پنج سبد نرمائل باجي ڍولڪي ڇنور سنک گهن گاجي."

اهوئي داڻو جي، پلٽو جي، مولانا روم، خواجه حافظ ۽ ٻين جو طريقو آهي. فرمائين ٿا ته اها نام روپي دولت سنتن جي هٿ ۾ آهي ۽ انهن وٽان ئي ملي ٿي. جڏهن انهن وٽ وڃبو، هو فرمائيندا: اي ٻاءُ! تنهنجي اندر ۾ روح آهي، انهد شبد آهي. ٻيو ڪجهه نه ڪر، صرف پنهنجي روح کي انهيءَ سان لڳاءِ. ڪهڙو نه آسان رستو آهي! سنت نه ديس پرديس ڀٽڪائين ٿا، نه ٻرتن ۾ اٽڪائين ٿا، فقط چون ٿا ته اندر وڃ ته پتو لڳندئي.

ڏنون کي نام درساوين،
روپ اسٿان کهه گاوين.

پنج ڏنيون، انهن جو ڀيد ۽ هر هڪ ديس جي روشني ۽ آواز،

ستگرو جو نام ڏاڍو وقت ٻڌائي ٿو. نه فقط ايترو پر ستگرو اندر هر منزل ۾ به ساڻ رهندو.

سرت کا جوگ لکھاوين،
جيو نهين کون ان مانين.

سنت ڄاڻن ٿا ته روح ڪيترن ڪمن (واو) وڪار ۽ مٺا ڪرڙا ۽ ڪوڙ وٽا ڪڙا پاپ ٻڌڪ فرمائين ٿا ته تون فقط پنهنجي سرت کي شبد سان ملاءِ ته آنند اچي ٿي. پر جيون جا ڀاڳ کوٽا آهن! سنت سڀ سمجهائين ٿا، پيو ڪرڏي ڪري ٿا وڃن. اهڙيءَ ڪان وڏڪ جا ڪن؟ هر ڇون ٿا ته آهن ٿون درواڻ کي ڄڏي مٿي اچ پر انسان جي پاپن جي ميل ۽ Negative Power يعني ڪال شڪتي، مٿي چڙهڻ نٿي ڏئي. ڪبير صاحب جن به فرمائن ٿا:

"ڪبير پاپي ڀڳت نه ڀاوئي هر پوڄا نه سهائي،
ماکي چندن پرهري جهه درگند لهه جائي."

يعني جڙڪي پاپي ۽ مايا جا ڇاڙا آهن انهن کي مالڪ جي ڀڳتي نٿي وڻي، اهي سنتن جي سنگت ۾ نٿا وڃن. جهڙي طرح مک، چندن، ڪستوري ۽ مشڪ ۽ ٻين خوشبودار چيزن ڇڏي سڌو ڏسهن گند ڪچري تي ٻين ٻين ايڏي ڪري ۽ خوشبوءِ ڪين ٻري تي لڳي.

سرت لي گگن چڙهاوين،
پند پر سار بتلاوين.

فرمائن ٿا ته محسن ڪري روحاني منزلن تي چڙهه. اسين انسان ساڻ آهيون، ڪنڊ برهمنڊ، پرهم پار برهم، جتي نه وهندا اهي گرو ساڻ هوندو. جي ڌڻ ساڻ نه هجي ته سک هڪ قدم به وڌي نه سگهي.

چڙهي برهمنڊ تب پرکي،
سوس دل مڌيه ڪچهه نرکي.

سنت آنند وشواس ۾ لنا رکن ٿا مرڻ بعد مالڪ ملندو. مالڪ
چون ٿا تہ جيڏي ني مالڪ کي اندر وڃي ڏسو. جڏهن اسين
من ۾ اندرين کي روڪيون، ان اکين جي وچ ۾ ڌيان ڄمائي سمرن
ڪنداسين تڏهن هي سرا سر senseless يعني بي سڌ ٿي ويندو.
پوءِ سورج منڊل، چندرما منڊل لنگهي آڪاش تارا پد اچي ٿو.
جڏهن سهس دل ڪنول ۾ ترا پد کان پار ٿو پهچي تڏهن پورو
پهچن اچي ٿو. سڀني جي اندر امرت ارسي رهيو آهي جڏهن اهو
امرت پهچي ٿو تہ من motionless يعني استر ٿيو وڃي. اهائي
دوا رشين منين ۾ اهن مهاتمائن ۾ سنتن ڪاڍي ۾ جيڪي سنت دنيا
۾ آيا آهن، اهائي دوا ڏيندا آهن. جڏهن من اندر وڃي امرت
پيئي ٿو تڏهن وس ۾ اچيو وڃي. من وس ۾ آيو معنيٰ مالڪ
مليو. جڏهن من اندرين کي ڇاڻي ۾ آڻي امرت پيئي ٿو تڏهن
روح آزاد ٿيو وڃي.

بنڪ چڙهہ ترڪٽي ڌاوي،
سن دس دوار گت پاوي.

جڏهن انسان (نام ولي) اکين کان مٿي سنتن جي بتايل
ڪورس مرجب مشق شروع ڪندو، تڏهن پوران ترا پد ۾
پهچندو. اهيءَ کان پوءِ برهم ۾. (برهم مان سهس دل ڪنول
۾ سڄي سرشٽي پيدا ٿي آهي) اتان لنگهي پار برهم ۾ پهچندو.
اتي اچي هن کي پنهنجي پورڻ شناس ٿئي ٿي ۽ چوائو "I am
the soul" يعني مان آتما آهيان. جيستائين اتي نہ پهتو آهي
تيستائين جهڳڙو ئي جهڳڙو آهي.

مها سن جاءِ هر ڪاني،
ڀنور ۾ جا سلي باني.

پار برهم مان مهاسن ۾ اچجي ٿو ۽ ان بعد ڀنور غفا يعني
سوهنگ دس ۾ اچجي ٿو. مسلمان اهيءَ کي "اناهو" چون ٿا.
اناهو جي معنيٰ آهي "جو آئون آهين سو مان آهيان" ۽ "سوهنگ"

چاڪاڻ تہ هندي ڀاشا ۾ "سوامي" کان وڏو ڪو لفظ ڪونهي
تنهن ڪري سڀني سنتن هن کي "سوامي" "سوامي" ڪوٺيو آهي.
سوامي جي مهاراج جن هن کي "رادا سوامي" يعني روح جو
سوامي ڪوٺيو آهي. هڪ "رادا" اکر گڏڻ سان دنيا ۾ شور
مچي ويو آهي. اهو آخرين مقام آهي جتي پهچي قطرو سمنڊ ۾
ملي سمنڊ ٿيو وڃي. ڀوءِ ڪير اچي، ڪير وڃي؟ اهو حساب
سڀ ڪنهن جي اندر آهي. جيڪڏهن توهين انڪار ٿي وڃو
تہ توهان جو ٻاهرين مٽيءَ جي سرير سان تعلق ڪهڙو؟ جي ٻاهر
جا ڪن ۽ اکيون ڪامل آهن تہ ٻاهر سان تعلق آهي. پنڊ (سرير)
۽ برهمنڊ هڪ ئي آهي. مسلمان انهيءَ کي عالم صغير ۽ عالم ڪبير
ڪوٺين ٿا. اندروني حقيقت جي آري ۾ سڀني جو خيال ساڳيو
آهي پر لفظ جدا جدا ڪم آندا آئن.

ڪهو ڪيا ڪول رادا سوامي،
سنن ديهہ سمجهہ پرماني.

هاڻي جتي روح وڃي ٿو Dissolve يعني جذب ٿئي اهو آخرين
داس آهي. انهيءَ کي گهڻا سنت ۽ فقير "سوامي" "سوامي"
چوندا. اسين انهيءَ کي "رادا سوامي" يعني روح جو سوامي
چئون ٿا. هي سڀ جدا جدا نالا مهاتمائن رکيا آهن پر حقيقت ۾
هو "انامي" آهي يعني سندس ڪو نالو ڪونهي. جيڪي اندر
وڃن ٿا انهن لاءِ نالن جو جهڳڙو ئي ڪونهي چاڪاڻ تہ انهن کي
حقيقت جو پورو پتو پئجي وڃي.

سنسنگ جا وچن - (١١)

ستگورو پڄتي (سار وچن - شبد ٥، وچن ١٨)

ستگور کا نام پکارو، ستگور کو هيئري ڌارو.

هاڻي اڀياس يا ڪمائي ڪرڻ جو طريقو ٿا ٻڌائين. فرمائين ٿا ته جيڪو نام ستگورو توهان کي ڏئي ٿو انهيءَ جو سمرن ڪريو. ڇاڪاڻ ته شبد پنج آهن ۽ انهن ڪري انهن جا نالا به پنج آهن. ستگورو پنجن نامن جو سمرن ڏئي ٿو. جهڙي سنت سچ کنڊ پهتا آهن، پوءِ ڪٿي ڪوڙي ۽ قوم يا مذهب جا آهن، سڀني پنجن نامن جو سمرن ڏيئي ڏنو آهي. مسلمانن انهن شبدن جا نالا عربيءَ ۾ رکيا آهن، هندن سنسڪرت ۾ ۽ ٻين مذهب وارن پنهنجي ٻوليءَ ۾. مطلب اهو آهي ته جي انسان سمرن ڪري نرمل ٿئي ۽ شبد سان ملڻ جي لائق ٿئي. جڏهن اسين پنهن اکين جي وچ ۾ خيال جمائي سمرن ڪنداسين ته اسان جي آتما ڇهن چڪرن کي پار ڪري، سورج، چندرما ۽ تارا منڊل پار ڪري، ستگوروءَ جي نوري سروپ تائين پهچي ويندي. انهيءَ جو نالو آهي ستگوروءَ جي شيوا. اڳتي! ستگور شيوا ٻيو ڏو ڏسڻ ستگوروءَ جي شيوا ته آهي لڪر ڪو روپين پيسن سان ستگوروءَ جي شيوا ٿي سگهي ٿي. ولي، انهيءَ جي ڪمائي ڪري، ستگوروءَ جي اندر پرگهٽ ڪرڻ. نام ڪي چرن ٿا ته ستگوروءَ جو روپ اندر اچڻ پر روي هاڻو تو رجي، اصل ۾ اهو سروپ لڪو اچي ٿو لڪر وڃڻ. پر اساڻو من اچي ۽ وڃي. ستگوروءَ جو سروپ اٽل پيل آهي، اساڻو من پيو ڇڙي ٻري. جهڙي طرح جلدي ڦيل ڪاڏيءَ ۾ پيل رڻ دوڙندا لڳا ايندا آهن پر وڻ ته هڪ ئي هنڌ بيٺا آهن

۽ ريل گاڏي هلي رهي آهي. سو سمرڻ ڪري گوروءَ کي اندر ۾ پرگهٽ ڪريو. گورو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا:

"نانڪ جن ڪو ستگور مليا تن ڪا ليکا نبڙيا."

جڏهن ستگوروءَ جو سروپ اندر پرگهٽ ٿئي ٿو تڏهن ليکو نبڙي ٿو. وري گورو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا ته:

"نانڪ آپ ڇوڙ گور ماهين سماوي."

جڏهن ستگورو اندر پرگهٽ ٿئي ٿو تڏهن سمرڻ جو ڪورس پورو ٿيو، هاڻ اڳيان ڌيان جو ڪورس چالو ٿئي ٿو.

گورو ارجن صاحب جن فرمائين ٿا:

"گور ڪي مورت من مه ڌيان، گور ڪي سبد منتر من مان."

وري فرمائين ٿا:

"گور پرميسر ايڪو جاڻ جو تس ڀاوي سو پروان."

هن دنيا ۾ چار پيچ، هم وقتي (Contemporary) ڳالهيون تمام ضروري آهن. مثال طور (١) جيڪڏهن ڪو چوي ته منهنجي مقدمي جو فيصلو راجا وڪرماجيت اچي ڪري ته ڇا هو اچي ڪندو؟ هرگز نه، بلڪ وقت جو جج ئي اُن جو فيصلو ڪري سگهندو. (٢) جيڪڏهن ڪو بيمار چوي ته منهنجو علاج ڌنونتر يا لقمان حڪيم اچي ڪري ته ڇا هو ايندو؟ ڪڏهن نه. بلڪ وقت جو حڪيم يا ڊاڪٽر ئي انهيءَ جو علاج ڪندو. (٣) جيڪڏهن ڪا استري چوي ته مونکي رامچندر سان شادي ڪرڻي آهي ته ڇا هو اچي ساڻس شادي ڪندو؟ نه، هرگز نه. بلڪ ڪو وقت جو آدمي ئي اُنجو پتي بڻجندو. (٤) جيڪڏهن ڪو شاگرد چوي ته جيڪو اُستاد سؤ سال اڳ مري چڪو آهي مونکي اُن کان تعليم وٺڻي آهي ته اهو اُستاد ڪونه ايندو پر انهي شاگرد کي وقت جي ڪنهن اُستاد کان علم وٺڻو پوندو. (٥) اهڙي طرح پرماتما جي ڳولائوءَ کي وقت جي سنت مهاتما جي ڳولها ڪرڻي پوندي. پراڻين ڳالهين مان ڪجهه ورتو ڪرنهي پر اسين انهن

مهالمالن جو آسرو ولڻ چاهيون ٿا جن کي گڏ ڪري هزارين ورهيه لڳي ويا آهن. اهي پنهنجي وقت ۾ ڪري ڪيترا نه پورڻ هئا پر هيستر انهن جو آڌار ۽ آسرو وٺڻ سان ڪجهه نه ڪرڻ حاصل ٿيندو.

ستگور کا ڪرو ڀروسا،
ڦر ڪرو نه ڪڇ افسوسا.

جڏهن اسين سمرڻ ڪري هڪ واري ستگوروءَ کي اندر پرگهٽ ڪنداسين ته هوءَ هر وقت اسان سان گڏ پيو ڦرندو ۽ اسان جي هر هڪ سوال جو جواب پيو ڏيندو. هيءَ پدوي تمام اُتم آهي. سمجهه ۾ آيو؟ گرو امرداس صاحب جن فرمايو ٿا:

"جيون جنني سمه جس پالتي، راکي ندر مجهار.
اتر باهر مک دي گراس، کن کن پرچار.
تيون ستگورو گرو سک راکتا، هر پريت پيار."

اندر وچي جڏهن اسين پالڪي ستگوروءَ جي گود ۾ چڙهون ٿا ته پوءِ اسان لاءِ ڪو ڪم نه رهيو. ڇاڪاڻ ته اتي ستگوروءَ جي ذميواري آهي. اساڪي ڏرڌام پهچائڻ سندس جوابداري آهي. جڏهن اسين لڪيمت واري نراڻ ۾ وڃاسين تڏهن اتي واٽ جي وارن جي جوابداري آهي ته اسان کي منزل مقصود تي پهچائين. پر گروءَ جي گود ڏانهن پهچڻ ڪا ٿوري ڳالهه ناهي! هيءَ تمام اوچي پدوي آهي، سو جن ستگوروءَ کي اندر پرگهٽ ڪيو، سمجهو ته انهن جنم مرڻ کان ڇٽا آزاد ڪيو. هاڻي ستگورو ذميوار آهي ۽ اتي سندس ڏيوٽي آهي. هو پالڻهار ولي وٺندو.

ستگور توهه چن چن پوسين،
هنگتا تيري سپ وڏ ڪوسين.

هاڻي، سک جي هر وقت سنڀال ڪرڻ ستگوروءَ جو ڪم آهي نه جيڪو ... اهي نه ٿي، ڪروڌي نه ٿي ۽ نه ٻين ٻين ڪرڻ

۾ وڃي ٿي. ستگرو ڪهڙي بيماريءَ جي دوا آهي؟ اسانجي سنڪلپ وڪلپ جي دور ڪرڻ جي. اسانکي عيبن ۽ پاپن کان ڇڏائڻ جي! هو ستسنگ جي وسيلي اسانجي هرهڪ بيماريءَ جو علاج ڪري ٿو. اسانجي اندر جيڪي شڪ ۽ سنديهه آهن انهنجو ستسنگ ذريعي جواب ملي ٿو. ستسنگ اهو تيرٿ آهي جنهن ۾ اشنان ڪرڻ سان جنمن جنمن جا پاپ ناس ٿي وڃن ٿا. ستسنگ جي مقابلي ۾ دنيا ۾ ٻيو ڪو تيرٿ ڪونهي. ستگرو نام ڏيئي ڪڏهن به غافل ڪونه رهي. جيڪي ستسنگي لڙائيءَ (جنگ جي ميدان) ۾ مرن ٿا ستگرو انهن جي ٻه پوري سنڀال ڪري ٿو. ستگرو پنهنجو ٻوجهه سکن تي نٿو وجهي پر پنهنجو ٻاڻ ڪمائي کائي ٿو. اهڙو مقبل جو ستگرو ڇا مهانگو آهي؟

تو ڪر ان چرڻن ڌوشين،
ستگور سي مت ڪر روسين.

ستگروءَ جي ڀاڻي ۾ رهڻ سک جو ڌرم آهي. گورو گرنت صاحب ۾ جڳهه جڳهه تي تمام زور سان چيل آهي ته اي سک! ستگروءَ جي ڀاڻي ۾ رهه. جيڪڏهن اسين ستگروءَ جي ڀاڻي ۾ رهون ته ڪوبه دک نه ايندو. جي ڪنهن هليو وڃي ته به ستگروءَ جو ڀاڻو، جي ڌن هليو وڃي ته به سندس ڀاڻو ۽ جي بيماري اچي ته به ستگروءَ جي مرضي. راضي رکي ته به سندس موج.

شيخ سعدي صاحب چون ٿا:

"چو روئي نگر دد خدنگ قضا، سپر نيست مر بنده را جز رضاء."

جڏهن سندس ڀاڻوئي ٺيڪ آهي ۽ مٺڙو ڪونهي پوءِ ڇو نه پيار سان ٻوڙيون؟ جيڪڏهن سندس ڀاڻي تي راضي رهجي ته باقي چنتا ڇا جي؟ ڇاڪاڻ ته جڏهن اسين پيدا ٿيون ٿا تڏهن کان اميري غريبي، بيماري تندرستي، دک سک لکائي آيا آهيون ۽ اهو اسانکي ضرور ملڻو آهي. پوءِ "هاءِ هاءِ" ڇا جي؟ تنهن

ڪري سوامي جن فرمائين ٿا تہ ستگوروءَ ۾ پريم، وڏائي ۽ حسن
سان ڀرپور تہ ڪيترا دنيا ڏٺو ويو آهي تہ جيڪڏهن مشڪي ۾
جيئہ تہ اڻي تہ چئون، چڱو گوروءَ کي، اڄي پنت پيار لڳو، چاڪ
تہ لڳو، ٻلڪ مري ويو تہ چئو چڱو ستگوروءَ کي، پنا پيو ڪر
ڪم ٻوڙو تہ لڳو تہ چئو چڱو ستگوروءَ کي. مک ۽ ستگوروءَ
جو ڀاڳ ۾ ٿالو، پنت ڏکيون کي قدرسيہ ڪرڻ پنا مشڪا ڦتي
ڪرڻ ٻا اهڙن خواهشون پوريون ڪرڻ ڪرڻي. اهو ٿالو ٻلڪل
ٻرالو آهي.

ستگور گت اپ سن موسي،
ڪهي جات نہ رنچڪ مڏون سي.

ستگوروءَ ۽ اسان جي وچ جو ڪو ٿالو آهي اهو تمام اچو آهي.
ستگورو جيڪا اسان کي بخشش ڪري ٿو ان جو بيان زبان سان
ڪو ڪري سگهجي. ستگورو اسان لئي جيڪا دنيا ڪرڻ چاهي ٿو
اڄ وڄان ڪرڻ لاءِ پورا اڪر ٿي ڪرڻون اها وڏي ۽ وڏي اوکي
آهي. ستگورو ڪوڙو ڪر احسان ڪري سو اڳيان هلي فرمائين ٿا.

دسوين ۾ ڪيلهچي نو سي،
ڦر ايڪ ڪري نوهہ دوسي.

لڳن دروازن ۾ اڳيان آهي، دوسيہ آهي. اسين اڳيان ۽ دوسيہ
۾ پيا آهيون. اهو ستگوروءَ جو فرض آهي تہ اسان کي لڳن
دروازن مان ڪڍي، ڏهين گليءَ ۾ وٺي هلي. ستگوروءَ جو
اسان مان ڏهين پتي ڏيڻ جو ٿالو ناهي. اسين ڪروڙين جنمن کان
هن دنيا کي پنهنجو معبود سمجهي ٿاٿي ويٺا آهيون، ۽ ستگورو
الهيءَ دنيا کان جڏائي اسان کي نام سان ملائي ٿو، گويا دوسيہ مان
ڪڍي وحدانيت ۾ آڻي ٿو ۽ چوي ٿو تہ اي پيارا! ڏس لڳن
ڪروڙين جنمن کان جن دنيا ۾ ڪوڙو، پتنگ، ڪتو، ٻلو،
ڪڏهہ ليندو آيو آهين، اسين لوڪي نام جي سمرڻ وسيلي، اندر

وڃڻ جو رستو ڏيکاريون ٿا، تون سمرن ڪري هن سرير کي ڇڏي اندر وڃ ۽ سچ سان ميلاپ ڪر. ڇا اهو تورو اُپڪار آهي؟ ستگوروءَ کان سواءِ، هن دنيا ۾ اسان جو ڪوبه دوست يا رشتيدار ڪونهي.

شبد رس توهه پلاوين،
جم پوُرسي ڦير بچاوين.

جڏهن توهين ستگوروءَ جي سکيا موجب سورج، چندرما ۽ تارا منڊل پار ڪندا تڏهن ترٿا پد ۾ ايندا. هاڻي اڳيان ڏرڌام پهچائڻ ستگوروءَ جو ڪم آهي. جڏهن توهين نام روپي جهاز ۾ ويٺا، جنهن جو ملاح يا ڪپتان پورو گورو آهي ته پوءِ توهان کي ڪجهه ڪرڻو ڪونه آهي. ستگورو ذميوار آهي. هو ڇوڙي تو تہ شبد کي پڪڙيو. جڏهن اوهين ڪندا توهان جي Will Power (اڇا شڪتي) تمام مضبوط ٿيندي. جيئن جيئن سک پڃن سمرن ڪري تو تيئن ستگورو هن ڏاهن وڌيڪ ڌيان ڏئي ٿو. سو اسان جو ستگوروءَ سان اهو ناتو آهي. سوال آهي تہ ستگورو وڌيڪ ڇا ٿو ڪري. فرشتا ڇڏو يا جمدوت ڇڏو، اُهي سيني جي موت وقت اچن ٿا. پر جيڪو نَوَ دروازا خالي ڪري ستگوروءَ جي اندرئين سروپ تائين پهتل آهي انجي موت وقت ستگورو پاڻ ايندو ڪيس ۽ ساڻ وٺي ويندو. جيڪڏهن جمدوتن سان ئي وڃڻو پوي تہ پوءِ ستگوروءَ جي ڪهڙي ضرورت؟ موت جو وقت تمام ڏکيو ٿيندو آهي. انوقت ڪير ساڻ نٿو هلي سگهي پر ستگورو ساڻ هلي ٿو ۽ سيني مصيبتن ۽ ڪشٽن کان بچائي ٿو. سيني جي ڪرتوتن جا چوپڙا ڌرمراءِ جي ڪچهريءَ ۾ پيش ٿين ٿا. پر ستسنگيءَ کي ڌرمراءِ وٽ وڃڻو ئي نٿو پوي. ڇاڪاڻ تہ ستگورو هن جا چوپڙا ساڙي ٿو ڇڏي. اهڙا گهڻيئي واقعا ٿيندا رهيا آهن جن جي دهرائڻ جي ضرورت ڪانهي. سو فرمائين ٿا تہ جيڪڏهن سک پوري طرح نام جي ڪمائي ڪري تہ ستگورو هنکي جمدوتن جي حوالي

ستسنگ جا وچن - (١٢)

مهما شبد سروپ ستگوروءَ جي

(سار وچن - شبد ٩، وچن ٩)

ڏن سن ڪر من سمجهائي.

جڏهن اسين سڀني ڌرمن، قومن ۽ سڄي دنيا جي ڌرمي ڪتابن کي خيال سان پڙهي ۽ ويچار ڪريون ٿا ته پتو پوندو ته انسان ۽ اڪال پرکس جي وچ ۾ جيڪڏهن ڪو پردو يا رڪاوٽ آهي ته فقط من جي آهي. پردي کي هٽائڻ ته مالڪ سامهون آهي. جڏهن ته ڪو مالڪ سان مليو آهي ته پنهنجي اندر ئي مليو آهي، نه ٻاهر. جڏهن مالڪ انسان کي پيدا ڪيو تڏهن سندس اکين جي پٺيان پردو لڳائي من کي ٻاهر ڪڍي ڇڏيو. هي سڄي عمر ٻاهر ئي ٻاهر رهيو ۽ ڪالڇ پيٽ، عيش وعشرت ۽ وشيه وڪارن ۾ پنهنجي عمر برباد ڪري ڇڏي. ساري عمر دنيا جي ڏنڌي ۾ وڃائي ڇڏي ۽ پنهنجي من کي قابو ۾ نه رکي جا دولت، مالڪ هن جي اندر رکي آهي ان جو ڪو به فائدو نه ورتو. رشين منين جوڳين پيغمبرن من کي قابو ڪرڻ لاءِ ڪيترن نمونن جا اُپاءَ ڪيا پر من کي قابو ڪري نه سگهيا. سڀئي وڏا شاستر ڪرڻ پڙهڻ جو مقصد ڇا آهي؟ من کي قابو ڪرڻ ۽ پردو هٽائي مالڪ کي ملڻ. پر اهي وشي مني پيغمبر اُن ڪري به من کي وس نه ڪري سگهيا.

وارث چئي ويندو جو نيڪا ڪار بندا سڀ هو! يعني ته فقط چار ئي ويد پڙهيل هو پر انهن جي معنيٰ ۽ ارٿ نه ڪري سگهيا ۽ من کي وس نه ڪري سگهيو. وشوامتر سٺ هزار

۽ اهڪار نيد ٿيو وڃن.

اهو نام يا ڌن، چاهي ان کي ناد چئو يا آڪاش باڻي چئو يا اسم اعظم چئو. سيني لاء هڪ ۽ ساڳيو آهي. انسان جا ڪتاب (ڌرمي) جدا جدا آهن پر نام جهڙون سان مڪتي ملندي، سڄي جهان لاء هڪ ئي آهي. جڏهن من ڌن جي اندر ۽ ليترا، تڏهن اندر روشني پرڪهڻ لڳي ٿي، پردو کلي ٿو ۽ مالڪ سان وصال ٿئي ٿو. نام سڄي جهان جي ڏوهن جو ڇوٽڪارو آهي. سڀ وند شاستر ۽ ٻيا ڪتاب الهي جي مهما ڪن ٿا. پهنجي اندر وڃڻ لاء پڙهيل يا اڻ پڙهيل هيڪ جو سوال ئي ڪونهي. من کي ڪابو ڪرڻ لاء جيڪڏهن ڪا دوا آهي ته فقط شبد ڌن ئي آهي. سڀ اهاڻي دوا وانددا آيا آهن ۽ الهيء جي مهما ڪندا آيا آهن. هاڻي حضور سوامي جي مهاراج جن الهيء نام جي تعريف ڪن ٿا. فرمائن ٿا ته جيڪي مهاتما، اسلام ۽ ٻين مذهبن جا اشر سڳڪند يعني مقام حق پهتا ۽ جمر مرڻ کان مڪتي حاصل ڪيائون، الهيء دوا سان. مولانا روم، شمس تبريز، خواجه حافظ ۽ ٻيا جيڪي ڪامل فقير ٿيا آهن، سي الهي دوا يعني نام يا ڌن جي مهما ڪن ٿا. اهو نام يا ڌن ذريعي من کي وس ڪرڻ ۽ مالڪ کي ملڻ جو طريقو، انسان جو ٺاهيل نه آهي اهو انشور جو ئي رچيل يا بنايل آهي. سڄڻ کان ولي هلندو اچي ٿو، اڄ جو نه آهي. جڏهن جڏهن دنيا الهي طرفئي کي وسري ٿي وڃي، تڏهن تڏهن اهو مالڪ (سڳڪند مان) ڪنهن مهاتما کي ڪنهن نه ڪنهن مذهب ۾ موڪلي ٿو پوء الهيء مهاتما جهڙن ڪڏهن ٻه، ڪڏهن چار، ڪڏهن ڏهه پيڙهيون هلي آخر گمت ٿيو وڃن. نام سيني لاء هڪ ۽ ساڳيو آهي، اهو Material (مادو) نه آهي. اهو نه سنسڪرت آهي، نه عربي، نه فارسي، نه ترڪي، نه گورمکي نه ڪنهن ٻي ٻوليء ۾ آهي. اهو اکر يا لفظ نه آهي. جي لفظ نه آهي ته ڪنهن ڪتاب ۾ به نه آهي.

ڪيترن ورن جو رائو آهي ته ابياسي ڪنهن اوتار يا ڪنهن مهاتما جي تصوير ۾ پنهنجو ڌيان لڳائي، ڌيان اندر ڪٺي ويندا آهن ۽ اندر ۾ اندر انهيءَ کي اشنان ڪرائيندا آهن، لٺڪ لڳائيندا آهن ۽ مالها پائيندا آهن. اهڙيءَ طرح جنهن تصوير کي تڪيندا آهن ان جو عڪس (Reflection) سندن اندر اچي ويندو آهي. ڪيترا ڪرشن ڀڳوان جي تصوير رکندا آهن ۽ ان جو ڌيان ڪندا آهن. ڪي گورو نانڪ صاحب جن جي تصوير جو ڌيان ڪندا آهن. جڏهن انهن کان پڇبو آهي ته اندر ڪرشن ڀڳوان يا گورو نانڪ صاحب جن جو درشن ٿيندو ٿو؟ هو چوندا آهن، ها، اندر درشن ٿئي ٿو. مان چوندو آهيان ته ڪالهه پڇو ته مهنجو درس ڪهڙو آهي؟ مورتي ڪڏهن ورلي ڳالهائيندا؟ هو پڇي مورتي ڳالهائيندا آهن ته ڪوبه جواب نٿو ملي. ڇو؟ ڇاڪاڻ ته تصوير Lifeless (بي جان) آهي. جيئن ڪنهن بتيءَ ڏانهن ٻه چار منٽ ڏسي، اکيون بند ڪبيون آهن ته اندر ان جو Reflection (عڪس) اچي ويندو آهي يا سورج ڏانهن هڪ منٽ نهاري اکيون بند ڪبيون آهن ته اندر سورج نظر ايندو آهي. ٻئي طرح تصوير جي ڌيان ڪرڻ سان ان تصوير جو Reflection يعني عڪس اندر اچي وڃي ٿو، جو ديکو آهي. جيڪي مهاتمائون گذري ويا آهن سي توهان جي مدد نٿا ڪري سگهن. جيڪڏهن ڪنهن سڪول ماستر کي گذر ڪئي ڏهه سال ٿي ويا هجن اهو هاڻي اسانجي ٻارن کي اچي پڙهائي سگهندو ڇا؟ جي ڪم چوي ته مان پنهنجي منڊي جو سڪو اڪبر بادشاه کان ڪرائڻ ٿو چاهيان، اهو ٿي سگهندو. ڇا؟ جيڪڏهن ڪا عورت چئي ته مونکي راجا وڪرماجيت سان شادي ڪري اولاد کپندو آهي ته وڪرماجيت اچي اولاد پيدا نه ڪندو. اولاد پيدا ڪرڻ واسطي اڄ جي زندهه هستيءَ جي ـس آهي. جن مهاتمائن کي گذريل هزارين ورهيه ٿي ويا آهن هاڻي نٿا اچي سگهن. مان ته انهن کي چوان ته ...ٿن انهن پنهنجي اندر ويندا تڏهن توهان کي اهي

ڳالهائون جنهن جنهن منزل تي وڃنا آهن، اتي ملندا. لوڪ بي فائدي انهن جي ٽيڪ ونئي وڃنا آهن! جيڪڏهن هيترا ان ورهين کانپوءِ بہ هنن جو مالڪ سان ميلاپ نہ ٿيو ۽ هتي ڪين پڙن وانگر ڦرندو پيو تہ مالڪ جي پڙڻ ڪرڻ جو فائدو ڪهڙو؟

پنڊت پڙهہ پڙهہ ويد بڪاني،
وديا بل سڀ جائي.

وڏا پڙهي پڙهي پنڊت ٿڪجي پيا پر من قابوءِ ۾ نہ آڻي سگهيا. سؤ سؤ پوٿہ گرنٿ صاحب جا گرنٿين پاٺا پر من قابوءُ نہ ڪري سگهيا. ملن ڪان پڇي ڏسو سؤ سؤ دفعا قرآن شريف جي تلاوت ڪيائون پر من وس نہ ڪري سگهيا.

بڌ چتر تا ڪام نہ آوي،
عالم رهي پچتائي.

عالم ۽ فاضل بہ ڪوششون ڪري ٿڪا پر من وس ۾ نہ آڻ. هو من ۽ اندريہ جي زور سان من کي وس ڪرڻ چاهين ٿا پر من ۽ اندريون محدود آهن تنهن ڪري هار کائي ويا. هي مضمون ڪنهن خاص قوم يا مذهب لاءِ ناهي بلڪ سڄي دنيا لاءِ آهي، ڇاڪاڻ من جي وس ڪرڻ جو مضمون آهي.

اور عمل ڪا دخل نهين هيءِ،
عمل شبد لوُ لائي.

من کي وس ڪرڻ لاءِ ڪابہ ڪارگر دوا ناهي. اگر آهي تہ شبد، آڪاش باڻي يا ناد. جيستائين من هن جو سواد نٿو وٺي تيستائين وس ۾ نٿو اچي، ڇاڪاڻ تہ من ڪروڙن جنمن کان لذت جو عاشق آهي ۽ نام يا شبد کان بهتر ٻي ڪابہ لذت ڪانهي. جنهن وقت من شبد جي لذت ورتي (انساني جسم ۾ من ۽ روح جي گنڍ بندل آهي) انهيءَ وقت وس ۾ اچيو وڃي ۽ روح آزاد ٿي پنهنجي گهر ڏانهن موٽڻ شروع ڪريٿو. روح کي روڪڻ

وارو من ئي نه آهي؛ من (Material) مادي جو عاشق آهي ۽ اندرين جي وس آهي. اندرين کي عيش عشرت گهرجي. جڏهن من وس ۾ اچي ٿو تڏهن اندريون سهڻيون ٿين ۽ دنيا مان ڪنائي آجو وڃي. ساڳي ڳالهه مهاتما وجيه چند فرمائين ٿا:

”من موسا ٻيڪل ٿيا ٻي پارا هري نار.“

اهي جڏهن من روپي ڪڙي ٽار وڃي پارو پيئو، اندر امرت جي لذت روڃي ٿي. تڏهن ٻيڪل ٿي پيو ٽهڪي ٿي وارو. جيڪي ٻه مهاتمائن اوچ پد تي پهتا آهن اهائي راهه ٿا ٻڌائين ته پهچي اندر ۾ ڪوجهيو. ٻر جي اسين اندر ۾ ڪرجهنداسين ته مالڪ جو تصور ڪرڻو ٻر اساڻجي من جو تصور آهي.

گور ملي جب ڌن کا پيڏي،
شش برهم ڌر آئي.

جڏهن گرو روحاني منڊل تي رهڻ وارو، شبد جي ڪمائي وارو، شبد سروپي شبد ابياسي گرو ملي وڃي ۽ سکه ٻه ٻرو عاشق هجي ۽ گرو ۾ ٿلهه ٻرهه ۽ ادب هجيس، پوءِ ڇا ٿئي ٿو؟ اڳتي فرمائين ٿا:

سرت شبد کي هوئي ڪمائي،
تب من کچ ٺهرائي.

تڏهن اهو سکه پنهنجو ابياس ڪري من ۽ روح کي شبد، نام يا اسم اعظم سان جوڙي اوپر اڳالي ٿو. الهي امرت کي ٻيئي سنڌس من وس اچي وڃي ٿو. اها هڪ ئي دوا سڀني جهان واسطي آهي ۽ سڀ هي اندر آهي. سڀئي وشين ملن ۽ سنتن من کي وس ڪرڻ لاءِ اها دوا ڏني ۽ مسلمان فقيرن به اهائي دوا ڏني. من کي وس ڪرڻ لاءِ اهي ئي ڪا دوا دنيا ۾ آهيئي ڪانه.

حرص حوس سي هاٿ نه آوي،
تن من ديهو چڙهائي.

فرمائين ٿا ته هي پريم، پيار ۽ عشق جو مضمون آهي. حرص ۽ هوس جو مضمون ناهي. وڏيائي ۽ ايذيءَ جو مضمون ناهي، چترائيءَ جو مضمون ناهي بلڪ قربانيءَ جو مضمون آهي. جيڪو سچي پيار ۽ سچي شوق سان (ڪمائي ڪري) اندر ويٺو ان کي وستو پراپت ٿئي ٿي. اسين دنيا کي ڏوکو ڏيئي خوش ڪري سگهون ٿا پر جيڪو مالڪ اندر ويٺو آهي ان کي ڏوکو ڏيڻ ناممڪن آهي. جيستائين هي سڀو ٿي اندر نٿو وڃي تيستائين ڪجهه به حاصل نٿو ڪري سگهي، شمس تبريز صاحب فرمائين ٿا:

"آن پادشاه اعظم در بسته بود محکم،
پوشيده دلق آدم امروز بردر آمد."

ڪل مالڪ انسان جي اندر، اکين جي پنيان سڀ خزانا ۽ پاڻ کي رکي، مضبوط ڪلف لڳائي ڇڏيو آهي ۽ انسان کي ٻاهر ڪڍي ڇڏيو آهي. پوءِ پاڻ ئي ستگور يا مرشد بڻجي اهو ڪلف کولڻ واسطي اچي ٿو. اڳتي فرمائين ٿا:

"خاموش پنج نوبت بشنو ز آسماني،
کان آسمان بيرون زان هفت اوشش امد."
"هفتم فلک نوبت پنج باشي،
چون خيمه شش جهت بسرکنده باشي."

اهو مالڪ شبد روپ ۾ تهڄي اندر ۾ آهي. جڏهن توهان ڇهن چڪرن کي پار ڪري ستين آسمان تي چڙهندا، الهي ٻهران بانگ يعني ڌن شروع ٿيندي. سچ کنڊ تائين پنج نوبتون يا پنج شبد مڪمل ٿين ٿا. مولوي روم صاحب فرمائين ٿا ته تهڄي اندر هر وقت ڌنيون وڃي رهيون آهن. پرده کول ۽ اندر وڃ، ڏس ۽ ٻڌ. فقيرن جو اپديش سڄي دنيا لاءِ هڪ ۽ ساڳيو آهي. قدرتي آهي ۽ هرهڪ جي اندر آهي. ڪنهن انسان جو Design (تجويز) ڪيل ناهي پر مالڪ پاڻ Design ڪيو آهي.

بواهو سي اور ڪپٽي جن ڪو،
نيڪ نہ ڏن پتيائي.

هاڻي فرمائين ٿا تہ جن جي اندر حرص ۽ حوس آهي، لالچ آهي ۽ هردم ميل سان پريو پيو آهي انهن لاءِ دروازو ڪڏاهين نہ کلندو. اهو مالڪ اهڙن کي اندر گهڙڻ نٿو ڏئي. همن جي اتهڪرڻ پر دنيا جون خواهشون هونديون آهن جڏهن اهي اندر گهڙندا آهن تڏهن سندس خواهشون کين ٻاهر ڪيڇي آڻينديون آهن. جيستائين شبد لاءِ پورو پيار نہ هوندو، هو قبول نہ ڪندو. اُتي سچو قانون آهي، سچو انصاف آهي ۽ سچو انتظام آهي.

پهر ڏن هي ڏر لوڪ اڏر ڪي،
ڪوئي پڪڙي سنت سپاهي.

فرمائين ٿا تہ اها طاقت (شبد) ڪل عالم جي اندر آهي. چاهي هندو، چاهي مسلمان، سک، عيسائي، يهودي يا ٻيو قوم، سڀ جي اندر آهي. ليڪن انهي حالت هوندي بہ ڪو ورلو سورمو مهاتما انهي ڏن کي پڪڙي ٿو. من ۽ اندرين سان لڙائي ڪري، لس من قربان ڪري اُتي پهچي ٿو. شبد ڏن هر ڪنهن اندر آهي پر ان کي پهچڻ لاءِ ڪافي محنت، سچي شوق ۽ پرام جي ضرورت آهي. جن هڪ واري ان کي پڪڙيو انهن جي ڪيڙي اوستا هوندي آهي سو اڳيان فرمائين ٿا:

من ڪو مار ڪرين اسواري،
گگن ڪوٽ وهم ليئن گورائي.

جڏهن مهاتمائن ڏن جي لذت وٺندا آهن تڏهن من کي قيد ڪري، من تي سواري ڪندا آهن. آتما جيڪا مالڪ جي انش آهي اها جڏهن من کان آزاد ٿيئي تہ سندس رخ مٿي روحاني منزلن ڏانهن ٿي ٿو. سڀ کان پهران سندس دل ڪنول يعني ... الله جي پهچي ٿي، پوءِ پرهم جي ديس پر، جنهن کي هندو

مهاتما نـرڪٽي ۽ مسلمان فقير مقامـ ڪوٺين ٿا. اهڙي طرح اجا
بہ اڳتي وڌنـدي رهيتي. ڇاڪاڻ تہ هاڻي روح آزاد آهي ۽
جيئن قطرو سمنڊ جو عاشق آهي تيئن روح بہ پنهنجي اصل گهر
(سچ کنڊ) جـو عاشق آهي. الـي هن کي پهچڻو آهي ۽ ضرور
پهچڻو آهي.

ڪـاڻي سن پار ميدانـا،
مـها سن ناڪا پـر مانا.

هاڻي آتما، سن يعني لاهوت استان ۾ پهچي وڃي ٿي جنهن
قلع (سچکنڊ) جي هوءَ عاشق آهي، سن انهي قلع جي ڪاهي آهي.
اڳيان بـرهم جي چوٽـي مهاسن جنهن جو ناڪو پار برهم آهي سو
اچيٿو. مسلمان فقير ان کـي مقام هوُ چون ٿا، اسين مهاسن چئون
ٿا. لفظن جو فرق آهي. هنن جا لفظ عربي آهن، اسانجا سنسڪرت،
راهہ هڪ آهي ۽ منزل بہ هڪ ئي آهي.

پنور گـڦا ڪا ڦاٽڪ توڙا،
شيش محل ستگور دکلائي.

اڳتي پنور غفا يعني سوهنگ يعني انـاهوُ جو ديس اچيٿو.
انهي کان اڳتي ڪل مالڪ جو صدر گاهہ آهي، لخت آهي، ديس
آهي. پنور غفا ان جو ڦاٽڪ آهي. روح انهيءَ سمنڊ (ڪل مالڪ)
جـو قطرو آهـي. جيستائين اسانجو روح الـي نتو پهچي، سچي
مڪتي نٿي ملي. جنم مرڻ کان ڇوٽڪارو نٿو ٿئي. انهي استان کي
سچ کنڊ يعني مقام حق چئجي ٿو. انهيءَ جو مالڪ جنهن کي اسين
ستنام يا ست پرش چئون ٿا اهو اسانجو ستگور آهي. اُتان ئي
سنت هتي ايندا آهن ۽ ڪروڙن جيون کي ساڻ وٺي ويندا آهن
۽ انت ۾ اُتيئي سمائجي ويندا آهن.

اد پيت ليلا عجب وهان کي،
ڪرن ڪرن سورج درسائي.

هاڻي حضور سوامي جي مهاراج فرمائين ٿا تہ انهي ديس ۽ ان

۽ برهمڻ جو آهي. دنيا ۽ مايا جي مرڪڻ جو ڪونهي. ساري جهان لاءِ هڪ ئي آهي ۽ سڀ کان اوچو آهي. هر ڪنهن جي اندر مالڪ مڪمل سامان رکيو آهي، چاهي ڪهڙي به قوم، مذهب يا ديس جو هجي. مهاتما ڀيکا صاحب فرمائين ٿا:

”ڀيکا ڀوکا ڪوئي نهين سڀ کي گنڙي لعل،
گرهه کول جانت نهين تاتي ڀئي ڪنگال.“

گورو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

”سڀ گهٽ ميرا سائيان، سڃي سيج نه ڪوءِ،
بلهاري واگهٽ کي، جا گهٽ پرگهٽ هوءِ.“

جنهن مٺش جسم پاڻي اندر جو دروازو کوليو، وڏائي انهيءَ جي آهي.

يه ايلا ڪڇ عجب ڀيچ کي،
اُلٽ پلٽ ڪوئي گورمک پائي.

اسين مذهبن جي پنيان پئي هڪ ٻئي ۾ لڙي مري رهيا آهيون. اسانجي روح جو رخ اندر جي خزانن ڏانهن ڪونهي. جڏهن پاڻ سان ڪو گورو ملي وڃي ۽ سک اڀياس ڪري متي چڙهي ته هن کي اندر جي ڪيفيت معلوم ٿئي. هي فقيرن جو مضمون آهي، سولي ڳالهه ناهي. جيستائين پنهنجو چاهه هن دنيا مان هٽائي، مالڪ ۾ نٿو لڳائجي تيستائين اهو مالڪ نٿو ملي.

ڪها لگ برنون پيٿ اگاڌا،
جو ڪوئي لاوي سن سماڌا.

هاڻي فرمائين ٿا ته انهيءَ ديس جي ڪيتري مهما ڪجي! جيڪڏهن ڪنهن کي اتي جي ڪيفيت معلوم ڪرڻي هجي ته هو پار برهم جي ديش ۾ چڙهي وڃي. اسانجي روح تي استول، سوکيم ۽ ڪارڻ، اهي ٽي شرير، پنج تت، پنجويهه پرڪتيون، ٽي گڻ، من ۽ ٻڌي، (اهي) پردا چڙهيل آهن. پر جڏهن هيءَ آتما پار برهم

۾ پيچيدي آهي ننڍين اکين سڀ پردا مٿانئس اهي ويندا آهن
پوءِ هنگي پنهنجي اصلي اوستا جو پتو پوندو آهي ؟ چولندي
آهي ته مان آتما آهيان. ان کان اڳ پتو لڳي نٿو سگهي. جهڙي
طرح ڪنهن لئمپ يا بتيءَ تي ڍڪ وجهه ڪپڙي جا ته، وڌيڪ ته،
ان جي روشني ڍڪجي ويندي. ان کي جيئن ڪمري ۾ رکو ته
انڌارو ئي انڌارو رهندو. جيتوڻيڪ ان ۾ اندر روشني آهي پر
ڪپڙي جي تهن ڪري ڍڪجي وئي آهي. اهڙي طرح انسان
کي ۽ پنهنجي هستيءَ جو پتو ناهي ته هو ڪهڙي چيز آهي! هتي
هيءَ سورج طرف نهاري نٿو سگهي پر اندر هنجو پنهنجو پرڪاش
هزارن سورجن جي برابر آهي. هيءَ اشرف المخلوقات آهي. انسان
ڪا معمولي چيز ناهي. مٿس جيڪي پردا آهن انهن جي ڪري
هن کي پنهنجي قيمت جي خبر ڪانهي!

سمجهه بوجهه گونگي گڙ کائي.

دوالين ٿا ته گونگي آدميءَ کي مٺائي کارائي، ان جي لذت
پڇجي ته هو ان لذت جو ڪهڙو بيان ڪندو؟ اهڙي طرح اندر
جيڪي نظارا ڏٺا آهن، اهو ڇا ٻڌائي سگهندو؟ ڇاڪاڻ ته انهن جو
نمونو ٻاهرين دنيا ۾ آهي ئي ڪونه.

سائين ڳالهه پيڪا صاحب چون ٿا:

”پيڪا ٻاٻي اگر ڪي ڪهن سون به ناهين،
جو ڄاڻي سو ڪهي نه، ڪهي سو ڄاڻي ناهين.“

جن لذت نه ورلي آهي، ورلو آهيئي ٿا وڃن.

اکٿ اکهه ڪي بات نرالي،
ڪيونڪر ڪهون بنائي.

هاڻي دوالين ٿا ته هيءَ ڳالهه اکٿ آهي، ٻڌائي نٿي سگهجي.
ناقابل آهي. انهي ٻولي کي ڪاٿي ته بيان ۾ جا اچي. ٻاهرين
...ٻا ۾ انسان انهي کي پنهنجي دل جو خيال پنهنجي ٻوليءَ ۾

ٻڌائيندو آهي ته آئي ٻولي ۾ ڪاڻي. ڪمائيءَ سان اهڙا چيز
ملي ٿي، مفت نه.

راڌا سوامي راز ڇپي ڪو،
پرگهٽ ڪر سرسائي.

فرمائين ٿا ته جيڪو مالڪ جو ڀيد آهي انهيءَ جو ذرو اشارو ڏنو آهي. جيڪي ڪوجهي آهن، سي اندر وڃي ڏسن. اشارو ڪافي آهي زياده چوڻ جي ضرورت ناهي.

سنتن جا وچن - (١٣)

گورو ۽ نام ڀڳتي

(سار وچن- شبد ١٦، وچن ١٩)

گـور ڪيون نـہ سـمهار،
تـيرا نـر تـن بيتا ڀـرم ۾،
دارا سـت ڀـروار،
لڳين سنگ ڪيون ڪوئي.

سڀ دنيا ۾ قومون ٺاهڻ واسطي نه ايندا آهن نڪي مذهب ٺاهڻ واسطي ايندا آهن ٻالڪ جيون کي هن ديس مان ڪڍڻ ايندا آهن. قومون ۽ مذهب نه انهيءَ لهڻا پيا آهن. چوراسي لک جونين جي جيل مان جيڪڏهن ڪو نڪرڻ جو رستو آهي ته منش جنم. جيڪڏهن مڪتي ملڻي آهي ته انهيءَ جنم ۾. سڄي دنيا مالڪ کي وساري ويٺي آهي. ڪنهن کي به پنهنجي ديس جي خبر ناهي. سڀ اسانجي واسطي مل ۽ مؤتر جي ڍهه ڍاري اچن ٿا، لندا ۽ چڙهي پهن ٿا، ڪيترن کي انهن ڳولن جا ڪشٽ ٻساڻ ٿي هموار ڪن ٿا، انهيءَ لاءِ ته اسين پنهنجي ديس واپس پهچون. اسانجو ديس سچ کنڊ آهي جتي نه موت آهي، نه دک، نه تڪليف. تنهن ڪانسواءِ سڀ جڏهن اچن ٿا تڏهن نه رڳو انسان کي هن دنيا جي جيل مان ڪڍن ٿا پر پشن، پکين، جيوتن، درختن وغيره کي به آزاد ڪن ٿا. گورو گرنٿ صاحب جي باڻي چئي ٿي:

"ٻنؤ ٻرنت مگد ڪر ناري، ٻاهن پار اُتاري."
(راڳ بلاول محلا ٥)

جيڪي بہ سنت ٿي ويا آهن انهن جي ٻاڻي پڙهي ڏسو. تلسي داس جن بہ فرمائين ٿا، "جڏهن سنت پيدا ڪن ٿا تڏهن جيڪر ڪيڙو سندن پير هيٺان اچي مري ٿو، ان کي بہ منش جنم ملي ٿو. اهڙي طرح جيڪو بہ جيو جنت ساڻن ٽڪر کائي مري ٿو انهيءَ کي منش جنم ملي ٿو. جي ڪنهن گانءِ يا مينهن جو کير پيتائون تہ ان کي بہ منش جنم ملي ٿو. ڪنهن وڻ جو ڦل کاڌائون تہ انکي بہ منش جنم ملي ٿو. جيڪڏهن ڪيتيءَ جي سبزي کاڌائون تہ ان کي بہ منش جنم ملي ٿو. جنهن جانور تي سواري ڪيائون انکي بہ منش جنم مليو." ڪيڏي وڏي ديا آهي! هونءَ تہ سڀني جوڻين ۾ ايڇ جوڻ درخت جي آهي. جڏهن جيو درخت جي جوڻ جي سزا ڀوڳي چڪن ٿا تڏهن ڪيڙن جي جوڻ ۾ وڃن ٿا. جڏهن ڪيڙن جي جوڻ سزا ڀوڳي پوري ڪن ٿا تڏهن پکين جي جوڻ ۾ اچن ٿا تنهن ڪانپوءِ پشن جي جوڻ ۾. اهڙي طرح جڏهن ايڪ جنم پشن جا ڀوڳي پورا ٿا ڪن تڏهن منش جي جنم جو وارو اچي ٿو.

جيئن مون اڳ عرض ڪيو آهي تہ سنت نہ فقط انسان کي فائدو پهچائين ٿا پر سڀني جوڻين کي فائدو پهچائين ٿا. جن جون آتمائون اندر ويون آهن اهي ٿورو گهڻو سنتن جي گتيءَ کي ڄاڻن ٿا. باقي جيڪي اندر نہ ويا آهن، اهي تہ سنتن کي منش بہ نٿا سمجهن. جي منش سمجهن ها تہ منصور کي سوريءَ تي چاڙهين ها؟ گورو نانڪ صاحب جن کان چڪي پيهائن ها؟ گورو تيغ بهادر جن جو سر وڍائن ها؟ تنهن هوندي بہ سنت ڪجهہ نٿا چون. هنن کي خبر آهي تہ دنيا جا جيو پليل آهن. جهڙي طرح ڪنهن ڊپٽي ڪمشنر کي جي ننڍا ننڍا ٻار گاريون ڏين تہ هو سزا ڪونہ ڏيندن ڇاڪاڻ تہ هو سمجهي ٿو تہ ٻار نادان آهن. سنت ڪهڙو اُپديش ڏين ٿا؟ هو فرمائين ٿا تہ هي ديس توهان جو ديس ڪونهي، هي ڪال ۽ مايا جو ديس آهي. هي گهور

توهان جو لساهي. توهين پنهنجي گهر ۾ جتي سدا سک آهي.
هتي گهر ۾ سکي ناهي. ڪنهن کي قرض جو ڏک آهي، ڪنهن
کي بيماريءَ ڏکي ڪيو آهي، ڪنهن کي مقدمي ڏکي ڪيو آهي،
ڪنهن کي بدناميءَ جو ڏک آهي. ڪنهن کي غريبيءَ جو ڏک
آهي ته ڪنهن کي پٽ مان ڏک آهي، ڪنهن کي ڪؤڙو،
ڪنهن کي ڪوڙو ڏک لڳو پيو آهي. ان جو اهو مطلب
ڪونهي ته گهر ٻار ڇڏي ڏنو آهي، بلڪ اوهين ٻه رهندي
ڪم ڪاج ڪندي، الله پڌرو ڪونه آهي ۽ مالڪ کي ملڻو آهي.
منش جنم پائي هن جو ڏوهه آهي ته ڪنهن اهڙي سنت مهاتما
وٽ وڃي جيڪو خود روحاني ميدان ۾ وڌيو هجي. جڏهن
اهڙي سنت وٽ ويندو ته اهو چوندس، ”اي بابا تنهنجي الله
نام آهي. پياز مان پنهنجي روح کي ان سان جوڙي ملاءِ.“

تنهن ڪالمواءِ سنت ڪنهن کان به ڪجهه به نه وٺندا آهن انهن
کي حڪم آهي ..... ڪهڙو؟ کيتي ڪريو، دڪانداري ڪريو،
نوڪري ڪريو يا ڪو ٻيو ڪم ڪريو. جيڪڏهن اسان کي
اهڙو سنت جو ٽڪر ملي وڃي ۽ اسين هن مان فائدو نه وٺون
ته ڪيترو نه افسوس آهي! هو فرمائين ٿا، ”ڏس پيارا! پٽ
ڏيٺرون، ماءُ پيءُ، ڀيڻ ڀاءُ ماما ڀڻيون، ناڻيون ڏوهٽا، سڀ
رشتيدار لڳا آهن! هن پنهنجي مطلب واسطي توسان پيار لڳايو
آهي جڏهن موت اچيتو ڏهن ڪير به ساٿ نه ٿو ڏئي. جنهن شرير
۾ تون ويٺو آهين اهو به ساٿ نٿو ڏئي. جيڪڏهن ساٿ هلڻ وارو
ڪير آهي ته سنگورو! جيڪو هتي به ساٿ آهي ۽ اتي به. ٻيو
تنهنجا رشتيدار، ساٿ هلڻ ته پري رهيو پر تنهنجو رستو روڪي
بيٺا آهن. تنهن ڪري تون انهن سڀني مان پيار ۽ موهه ڪڍي،
گوروءَ کان اپديش وٺي، پنهنجي الله وڃ.“

ڪيون نهين ڪرت بچار
جگ مٿيا يه هيءَ سهي.

من هي ٻڙا موه رهاڪر پيار،
ڇوٽــي ڪيسي جــار سي.

ستت فرمائين ٿا ته اي پرش! تون دنيا ۾ اچي پاٽيهي چـار
وڃائي اُن ۾ ڦاسي ويو آهين. جڏهن هن دنيا جي ڪابه چيز ساڻ
نٿي هلي تـه پيار ڪنهن سان ڪجي؟ ڪنهن شيءِ جو نالو ونشو
جيڪا ساڻ هلندي هجي؟ ڪابه نه. جڏهن شرير ئي ساڻ نٿو هلي
تـه شرير جي سامان جو ڪهڙو سوال آهي! سڀ هي شرير ڇڏي
هليا ويا، اسين بـه خالي ڪري ويندا سين. جڏهن مـوت وقت
جمدوت اچن ٿـا تـه هو چون ٿا تـه خالي ڪر! تون ستنام جي
سمندر جو قطرو آهين پر تو انهي واهگوروءَ جو پيار، انهيءَ مالڪ
جي دوستي ڇڏي من سان دوستي رکي آهي. تنهنجو روح من
جي تابع آهي. تـون چيتن آهين باقي جيڪو سامان آهي سو جـڙ
آهي، مٽيا آهي. اهو زهڻ وارو ناهي. اهو ڪيترا دفعا ٿهي ٿو
ڪيترا دفعا ڍهيٿو. وڃار ڪري ڏس! من به جڙ آهي اندرون
۽ جڙ آهن شرير ۽ جڙ آهي. تون چيتن هوندي بـه جڙ سان محبت
رکي ويٺو آهين! ڪيتري نه بيوقوفي آهي.

اسان ۾ واهگوروءَ جي وچ ۾ اگر ڪو پردو آهي ته من. جيڪڏهن
من کي ماري ڇڏجي، ڪڙو ڪري ڇڏجي ته واهگورو ملي وڃي.
من روح کان ئي طاقت وٺـي ڪيس ئي تباهه ڪري رهيو آهي.
توهان وڻن تي امر بيل چڙهيل ڏٺي هوندي انهيءَ جي پـاڙ نـه
ٿيندي آهي. اها وڻ مـان طاقت ڪڍندي آهي، وڻ تي ڦهلجي
وڻ کي ئي تباهه ڪندي آهي. تو پاڻ ئي من کي پنهنجو مالڪ
ڪيو آهي، پوءِ توکي ڇڏائي ڪير؟ هن دنيا کي نه ڪير پنهنجي
ڪري سگهيو آهي نه ڪري سگهندو. ستت چون ٿا ته تون بيشڪ
اُن ۾ رهه پر چاڪاڻ ته اها سات نـه ڏيندي تنهن ڪري انهيءَ
جي دوستي ڇڏي ستگوروءَ سان دوستي رکــ. جڏهن تـون
هن جي ستسنگ ۾ ويندين تڏهن هو اهو اُپديش ڏيندو ته تنهنجي

مَن ھي بڙا موه رھاڪر پيار، چوٿـــي ڪيسي جـاز سي.

سنت فرمائين ٿا تہ اي پرش! تون دنيا ۾ اچي پاٽيھي جـار وڃائي اَن ۾ ڦاسي ويو آھين. جڏھن ھن دنيا جي ڪابہ چيز ساڻ نٿي ھلي تہ پيار ڪنھن سان ڪجي؟ ڪنھن شيءِ جـو نالو وٺـو جيڪا ساڻ ھلندي ھجي؟ ڪابہ نہ. جڏھن شرير ئي ساڻ نٿو ھلي تہ شرير جي سامانن جو ڪوڙو سوال آھي! سڀ ھي شرير ڇڏي ھليا ويا، اسين بہ خالي ڪري ويندا سين. جڏھن موت وقت جمدوت اچن ٿـا تہ ھو چون ٿا تہ خالي ڪر! تون ستنام جي سمندر جو قطرو آھين پر تو انھي واھگوروءَ جو پيار، انھيءَ مالڪ جي دوستي ڇڏي مَن سان دوستي رکي آھي. تنھنجو روح مَن جي تابع آھي. تـون چيتن آھين باقي جيڪو سامان آھي سو جـڙ آھي، مٽيا آھي. اھو رھڻ وارو ناھي. اھو ڪيترا دفعا ٿيو ھي تو ڪيترا دفعا ڏٺيئو. ويچار ڪري ڏس! مَن بہ جڙ آھي اندريون بہ جڙ آھن شرير بہ جڙ آھي. تون چيتن ھوندي بہ جڙ سان محبت رکي ويٺو آھين! ڪيتري نہ بيوقوفي آھي.

اسان ۽ واھگوروءَ جي وچ ۾ اگر ڪو پردو آھي تہ مَن. جيڪڏھن مَن کي ماري ڇڏجي، ڪڙو ڪري ڇڏجي تہ واھگورو ملي وڃي. مَن روح کان ئي طاقت وٺـي ڪيس ئي تباھہ ڪري رھيو آھي. تو ھان وٽن ئي امر بيل ڇڙھيل ڏٺي ھوندي انھيءَ جي پاڙ نـہ ٿيندي آھي. اھا وڻ مان طاقت ڪڍندي آھي، وڻ تي ڦھلجي وڻ کي ئي تباھہ ڪندي آھي. تو پاڻ ئي مَن کي پنھنجو مالڪ ڪيو آھي، پوءِ توکي بچائي ڪير؟ ھن دنيا کي نہ ڪير پنھنجي ڪري سگھيو آھي نہ ڪري سگھندو. سنت چون ٿا تہ تون بيشڪ اَن ۾ رھہ پر چاڪاڻ تہ اھا ساٿ نـہ ڏيندي تنھن ڪري انھيءَ جي دوستي ڇڏي ستگوروءَ سان دوستي رکـ. جڏھن تـون ھن جي ستسنگ ۾ ويندين تڏھن ھو اھو اُپديش ڏيندو تہ تنھنجي

ٻيرسنگهه، رڪبيلسنگهه راجپوت راجائون سندس شش هئا. روداس جي چمار هئا، راجا پيپو ۽ وڏا وڏا کتري سندس شش هئا. نانڪ جهڙا هڪ هر آهي! ٿهڪري جنهن ۾ قوم يا مذهب جو مهاتما ملي وڃي جو روحاني ميدان ۾ وڌندو هجي، الهيءَ کي ڏارڻ ۾ دير نه ڪرڻ گهرجي. پورو گورو نه ڪنهن کان پيو ڪرڏي ولندو آهي، نه ڪو ٻار ڇڏائيندو آهي ۽ نه مذهب يا قوم ڇڏائيندو آهي.

مئڄ نهارو پيو،
جو ڪرهين سو سڀ ڀلا.

جڏهن گورو ملندو، هو ڇا چوندو؟ ”نانڪ واهي ٽون دوارڻ کي خالي ڪري، اکين کان متي چڙهو ۽ اندر ڪندن برهمنڊن کي ڏسو.“ اها ڪمائي ڪرڻ، باقي جيڪي دک يا سک توهان جي پرالبڌ موجب اچن انهن کي پيار سان پرکيو. مالڪ اوهان کي دکي رکي، اميري ڏئي يا دردو پيک منگائي، تندرستي ڏئي يا بيماري، عزت ڏئي يا بدنامي، اسانکي هر حالت ۾ خوش رهڻ کپي ۽ شڪر ڪرڻ کپي.

تيري پت ملين،
من چنچل گهاتا گهي.

تو مالين لالا اي پيارا! نام تنهنجي اندر آهي. گورو اندر وڃڻ جي راهه ٻڌائي ٿو تنهن کانسواءِ هو اهين ڪونه ٿو چوي ته تون اندر اڪيلو وڃ باڪ هو تو سان گڏ هلي ٿو. پوءِ ڀه تون اندر ڇو نٿو وڃين، وڏو افسوس آهي! ان مان معلوم ٿئي ٿو ته تو من سان دوستي رکي آهي ۽ من جو ٿئي جيو ڇڏين ٿو. پوءِ اڙڪي ڇڏائي ڪيئن؟

تون نوين جائين پيئق،
پڙم جال مين ڦنس رها.

فرمائين ٿا ته جنهن من سان تو دوستي رکي آهي اهوئي تنهنجو دشمن آهي. ان سان تو رات ڏينهن پيار لڳايو آهي. جيڪو دشمن سان پيار ڪري، ان جو ڀلاءُ ڪيئن ٿئي؟ من لوڪي خوب چار ۾ ڦاسايو آهي. ڪهڙي چار؟ ”چوريون، نگيون، زناڪاري، وشيه وڪار ۽ اندرين جا سواد. من انهن سان تنهنجي مت پليت ڪئي آهي.

ياد ڪر وشواس،
گورو بن اور نه دوسرا.

ڏس پيارا! هن دنيا ۾ ڪير به تنهنجو سچو مترُ ناهي. نه ماءُ، نه پيءُ، نه پٽ، نه ڀاءُ نه ڪو ٻيو. جڏهن موت اچيتو تڏهن ڪير ساڻ ڪونه ٿو هلي. دنيا ۾ اگر ڪير اسانجو همدرد دوست آهي ته گورو آهي. اهو هتي به ساڻ آهي ۽ جڏهن موت اچي ٿو تڏهن به اڳيان اچي ٻوڪهت ٿئي ٿو. فرمائين ٿا ته تون ڪروڙن جنمن کان هن دنيا ۾ قيد پئي رهيو آهين ۽ بيشمار جم ڏنڊ ۾ وهندين. اهو مالڪ تنهنجي اندر آهي پر جيستائين گورو راهه نٿو ڏسي، ڪير به اندر نٿو وڃي سگهي. تنهنڪري تون فقط گوروءَ سان پيار رک. هنجي هدايت موجب ڪمائي ڪري اندر پردو کول ۽ مالڪ کي ٻوڪهت ڪر.

گورو ڪا گهاٽ نهار،
سرت بانڌ نج شبد ۾.

گوروءَ جو روپ فقط منش روپ ناهي بلڪ شبد روپ به آهي. ڇاڪاڻ ته اسين منش آهيون، اسان کي اپديش ڏيڻ واسطي هن پڻ منش روپ ڌارڻ ڪيو آهي. هي منش روپ ته ڪجهه وقت آهي! سيئي هتي اچي پائين ٿا ۽ لاهين ٿا. هن دنيا ۾ ستگوروءَ جو روپ استول آهي، سهس دل ڪنول ۾ سوکيم آهي ۽ ٻرهم ۾ ڪارڻ آهي. جڏهن پار ٻرهم ۾ وينداسين ته گوروءَ جو روپ شبد

فرمائين ٿا ته جنهن من سان تو دوستي رکي آهي اهوئي
تنهنجو دشمن آهي. ان سان تو رات ڏينهن پيار لڳايو آهي. جيڪو
دشمن سان پيار ڪري، ان جو بچاءُ ڪيئن ٿئي؟ من توکي خوب
چار ۾ ڦاسايو آهي. ڪهڙي چار؟ ڇو رازن، نگهون، زناڪاري،
وشيه وڪار ۽ اندرين جا سواد. من انهن سان تنهنجي مٽي پليت
ڪئي آهي.

ياڻي ڪر وشواس،
گور بن اور نه دوسرا.

ڏس پيارا! هن دنيا ۾ ڪير به تنهنجو سچو مترُ ناهي. نه ماءُ،
نه پيءُ، نه ڀيڻ، نه ڀاءُ نه ڪو ٻيو. جڏهن موت اچيتو تڏهن
ڪير ساٿ ڪونه ٿو هلي. دنيا ۾ اگر ڪير اسانجو همدرد دوست
آهي ته گورو آهي. اهو هتي به ساٿ آهي ۽ جڏهن موت اچي
ٿو تڏهن به اڳيان اچي پرگهٽ ٿئي ٿو. فرمائين ٿا ته تون ڪروڙن
جنمن کان هن دنيا ۾ قيد پئي رهيو آهين ۽ بيشمار جنم قيد ۾
رهندين. اهو مالڪ تنهنجي اندر آهي پر جيستائين گورو راهه
نٿو ڏسي، ڪير به اندر نٿو وڃي سگهي. تنهنڪري تون فقط
گوروءَ سان پيار رک. هنجي هدايت موجب ڪمائي ڪري
اندر پهچو ڪول ۽ مالڪ کي پرگهٽ ڪر.

گورو ڪا گهاٽ نهار،
سرت باند نج شبد ۾.

گوروءَ جو روپ فقط منش روپ ناهي بلڪ شبد روپ به
آهي. چاڪاڻ ته اسين منش آهيون، اسان کي اپديش ڏيڻ واسطي
هن پڻ منش روپ ڌارڻ ڪيو آهي. هي منش روپ نه ڪهڙو
آهي! سيبئي هتي اچي پائين ٿا ۽ لاهين ٿا. هن دنيا ۾ ستگوروءَ
جو روپ استول آهي، سهس دل ڪنول ۾ سوکيم آهي ۽ برهم
۾ ڪارڻ آهي. جڏهن پار برهم ۾ وڃبو ته گوروءَ جو روپ شبد

آهي. جنهن ٻاس جي گياني اڪيالهندو لڌهن پتر ٻڌائو نه
گرو ڪهڙي مدد ٿو ڪري! ٻڌائيندو نه ته ٻڌو ٻڌائو، نه
ڪو ڪارڻ ڏيندو. تنهن ڪري آتما کي شبد سان جوڙڻو آهي، ٻيو
ڪجهه نه ڪرڻو. جيئن جيئن آتما کي شبد سان جوڙينداسين، پردو
کلي پوندو.

شبد بنا ڪوئي ناهين،
جو ڪاڍي اِس ڦند سي.

ڪل عالم واسطي مڪتيءَ جي راهه هڪ ئي آهي. هر ڪنهن
مذهب جي ڪتاب جي بنياد ۾ هڪ ئي اصول موجود آهي.
ڪهڙو؟ شبد سان آتما کي جوڙڻو ۽ ملائڻو. ويد انهيءَ شبد کي
ناد ڪوٺين ٿا ۽ رشي مني آڪاش ٻاڻي. مسلمان اُنهن ان کي
ڪلمو ۽ ٻانگ آسماني چون ٿا. گرو نانڪ صاحب جن ان کي
گرو ٻاڻي، ڪيرتن يا سچ ڪوٺين ٿا. حضرت عيسيٰ (Christ)
ان کي ورڊ (Word) چون ٿا. سڀ ٻڌائين ٿا ته ڪجهه به نه
پڙهو، تنهن ڪري آتما کي شبد سان جوڙ. جيڪڏهن سڀني هن
اصول کي قبول ڪيو ته ڪوبه جهيڙو پيدا ٿي نه ٿئي. هن اصول
تي هلڻ سان سڄي دنيا ۾ شانتي قائم رهي سگهي ٿي. هر هڪ انسان
جي اندر وچ ۾ آئي نر ڌاري. شبد لکڻ، پڙهڻ ۽ چوڻ ۾ نٿو اچي
اهو Unwritten law & unspoken langauage آهي. سڀ ڪتاب
ان جي مهما ڪن ٿا. پر هو ڪتابن ۾ ڪونهي، انسان جي اندر
آهي. جنهن کي ٻڌڻ لاءِ اندر ويهڻ ڪرڻ ملندو. چوراسيءَ جي
چڪر جي جيل خاني مان ڪڍي، مالڪ جي گهر پهچائڻ جو اگر
ڪو ذريعو آهي ته شبد.

تاتي شبد ڪماءِ،
ڪولو گور ڪنجي پڪڙ.

ٻڌايون ٿا ته شبد جي دولت انسان جي اندر آهي. گروءَ
کان ڪنجي يعني سچي گهر وڃڻ جي راهه وٺي ۽ محنت ڪري

اندر پرڊو ڪوليو. توهان جي اندر ڪل مالڪ وسئو آهي، ٻاهر وڃڻ جي ضرورت ئي ناهي. سڄي جهان ۾ جيڪڏهن ڪا اُتم ۾ اُتم جوڻ آهي ته انسان جي جوڻ آهي. قرآن مجيد اندر لکيل آهي ته جڏهن خدا انسان جو بت تيار ڪيو ته سڀ ڪان پهريان فرشتن هن کي سجدو ڪيو. اهو ئي ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا:

”اس ديهي ڪو سمرهه ديو،
سو ديهي ڀج هري ڪي سيو.“

هي انسان پاڻ ايترو اُتم ٿي اچي جي شيوا ڪريٿو. نامديو جي فرمائين ٿا:

”پيرو پوت سيتلا ڌاري،
کر باهن اوچار اڌاوي.
سيو سيو ڪر تي جونر ڌياوي،
ٻرو چڙهي، ٻورو ڀمڪاوي.
مها مائي ڪي پوجا ڪري،
نر سي نار هوئي اوتري.“

پيرو پوتن جو بادشاه آهي. جيڪو آدمي انهيءَ جي پوجا ڪندو، هو ان کي ڇا بڻائيندو؟ ”پوتنا“، ”سيتلا“ جنهن کي ماتا ڪونيندا آهيو. انهيءَ جو واهن (سواري) ڪوتو آهي. جيڪو انهيءَ جي پوچا ڪندو تنهن کي ڪوتو بڻائيندي. ڪوتو ڀجي، ٻيو خاڪ اُڏائيندو. شو وٽ ڇا آهي؟ ”ٻلد (ٻيل) يا ٻورو“ جيڪو انهيءَ جي پوجا ڪندو، هو ان کي ڇا بڻائيندو ”ٻلد“. مها مائي يعني شڪتيءَ جي جيڪو پوجا ڪندو اهو مرد مان استريءَ جي جوڻ وٺندو، يعني جنهن سان پيار ڪندا، اهو توهانکي پاڻ جهڙو بڻائيندو. جي نام سان پيار ڪندا ته توهان کي هن دنيا ۾ واپس آڻڻ واري ڪابه طاقت ڪانهي. فرمائين ٿا ته اها دولت (نام) توهان جي اندر آهي. گوروءَ کان ڪنجي وٺي پرڊو کولي اندر چڙهو. ساڳي ڳالهه گورو اَنگد صاحب جن فرمائين ٿا:

ٿا آهن. اهو ور

سعر جڳهه ڪري ماڪ کان روح ور لا آهي. اهو ور
... انسان کي ڪلوپنل جنم جي يادگيري ۽ پوري ! مالا جي
... جهر کي اولاد جنمن جي شعر هولدي آهي پر جلهن ڪهو
... آهي ۽ سڀ وسوري ويندو آلس. سو اهي ور ولي حال
... لڳائي آهي. لـ لـ جوون کي عشن دليا مان ولي وڃڻ
... اهو مشڪل ڪري ٿي ها. پر هر ڳالهه نوڙڻ لڳا ڇاهين. جهڪي
... ۽ وسواس سان ولي وڃڻ ٿا الين جو پردو ڪولي ڇڏي ٿا.
... ڪو لـ اچي ان جي مرضي ! جيڪو من جو جيو مٽي لـو سو
... روه جو جهر ۽ موهيندو، اهو ڪورو من کي ڇا ڏلي ؟

من مت جوڙي لـاهين،
ڪوروڪودوش لڳاوهين.

من جي محبت، من جو اظهار لـ هي چلي لٿو اهو جوپٿو لـ
مولڪي وانگر سال لـام وراي ليا آهن، الدر چلنگ لـ لـ ڏلي
آلم. چلنگ لـ ڏسي ۽ ڪيئن اچي ؟ مولڪي ان لمر جوون
ڪيهي چلون اچن ليون. اهڙو ڪان جلهن اچڻ لو لـ اڃان اي
ڪيترو وقت لـا وهو لـ جوون ٿا اڻ ڪلاڪ ! ڪي جوون ٿا مهو
ڪلاڪ ! اهو ماندو ڇا ؟ ڪلاڪ پر لـ من اي لٿو نڪي. مرمالن
ٿا لـ اسرس اهي ! ظلطي ۽ سڄي پيهڇي، الزام ڪوروه لي !
ڪرڻ ڇا ٿيرجي ؟ انرلس اڻ ڪلاڪ، اهو ڪلاڪ، اهڙي طرح
ڏاري ڏيري لڳن جو وقت وڃائي، لس ادالي ڪلاڪن ٿالس
اڃائيا آهي.

ڪـورجـو ڪهين ايـاڻ،
اس جـرمـن پالـدي ٿيين.

ستڪورو ڏئي ٿا ۽ لوه شهد سان پيار ڪر. الدي وهدي،
، جاڳندي، ڪاليندي پهندي سمرن ڪر. پيهچي ڪم جو ڪر
سان لـ ڪر. عڻ اهڙي سان ڪم ڪر، من حالي لو رهي، اڻ
ڪ ٿام جپ. ڳالهه ووٽي اڃاليندي، جهاز و اپاري اڳاليندي

۽ ٻيا ڪم ڪندي سمرڻ ڪري سگهون ٿيون. دڪاندار دڪان تي وڻي وٺي سمرڻ ڪري سگهي ٿو. ڪسان هر هلائي ٿو، سندس مـن خالـي آهـي، سمرڻ ڪري سگهيٿو. جهنگل پاڻـي (ضروري حاجت لاءِ) ويندي من خالي هوندو آهي، ان وقت بہ سمرڻ ڪري سگهجي ٿو. جيڪڏهن اهڙي طرح سمرڻ ڪبو رهيو تہ من ڪيئن ڪونہ اندر ويندو؟ قصور اسانجو پنهنجو آهي الزام گوروءَ تي لڳائيندا آهيون. وڏي افسوس جي ڳالهہ آهي. جيڪو اُپاءُ گورو ٻتائي ٿو تہ توهين سڀ محبتون ڇڏي فقط شبد ۽ گوروءَ سان محبت ڪريو، اهو اسين ڪريون نٿا. پوءِ ملندو ڇا؟ هڪ زال هڪڙو ٻڪر ۽ هڪ ٻاندر گهر ۾ پاليا هئا. هڪ ڏينهن هن گهر ۾ ڏايو پرام سان سٺو ڪاڏو ناهيو ۽ ٻزار ۾ وڃي ڏڏ وٺڻ. ٻاندر ڇا ڪيو جو هٿن سان پنهنجي ٺوڙي کولي سڀ ڪاڏو کاڏائين. پوءِ ٻڪر جي ٺوڙي کولي ڇڏيائين ۽ هاڻ ڪي واپس ٻڌي ڇڏيائين. مائي جڏهن واپس آئي تہ ڏٺائين تہ ڪاڏو سڀ ختم آهي ۽ ٻڪر جي ٺوڙي کلي پيئي آهي ۽ گهمي ڦري پيو. لڳي ٻڪر کي مارڻ! ڪو آدمي اهو تماشو ڏسي رهيو هو. تنهن چيس تہ هي ٻڪر اي قصور آهي، سڄو قصور هن ٻاندر ٻاي مانس جو آهي. اهڙي طرح هـي من پنهنجو قصور ٻئي تي مڙهيندو آهي ۽ ڪنهن بہ طرح سان اندر وڃڻ نہ ڏيندو آهي. جڏهن سک، گوروءَ جي حڪم مطابق وشين ۽ وڪارن جي محبت ڇڏي، هلندي چلندي، هر وقت پنهنجو خيال آنترمک رکندو تڏهن من قابوءَ ۾ اچي ويندو، مالڪ ملي ويندو پر سک ائين نٿو!

ڪيون ڪر هوئي نباهہ،
جم ڏکي ڪاوت ڦري.

فرمائين ٿا تہ هي من جو چيو مڃي ٿو ۽ گوروءَ جي صلاح ڏانهن ڌيان نٿو ڏئي. من هن ڪـي وشيءَ وڪارن ڏانهن گهليو وڃي. جڏهن من جي چٽي ۾ اچي چورون، ٺڳيون، وبچار ۽ ٻيا ڪوتا

سڀني جو رستو ساڳيو ئي هو. وري اهڙن ڪن جي اچڻ ۽ نه
ٻالي ٻڌائڻ نه ته رستو جيڪو چئو ته اهو ڪيڏو آهي؟ نه انهن
وٽ جواب لئي ڪوئي. جڏهن سڀ سنت ۽ مهاتمائون نام جي
ڪمائي ڪري اندر ويا آهن تڏهن انهن ڪيئن مڃيو نه (نام
ڪالسراء) ڪر ٻيو رستو آهي.

ڪوٽن ڪريءِ اپاءِ،
ينڪ سگريءِ سي آوي.
سنت دواريءِ جايءِ،
نامڪو گهر تب پاوي.

ڪرو ڙلين ڪئي اپاءَ ڪريو پر ٻيهڙي اصل ڪير وڃڻ لاءِ ٻيا
سنتن جي ڪوڙ اپاءَ ڪارگر نه ليکيندا. جڏهن سنتن وٽ ويندا
تڏهن ئي راهه ملندي:

پلٽو پيم هيءِ پران،
پر آد سيتي آو انت.
سنت سنيهي نام هيءِ،
نام سنيهي سنت.

پلٽو صاحب جن ارمالح لا نه ٻجاڙيءَ جي در ٿالهن اهولي
رستو آهي ٻيو ڪونه ڪوائي.

نامڪي ري پرتاپ سي،
پيي آن ڪيءِ آن.

نو مالحن لا نه نام جي پرتاپ سان انسان "ڪڪه ٻيو" ليو اري.
ٻلي شاه نرمالحن لا:

"هن مڻي هوکيا هور دا هورو."

جڏهن انسان نام جي وسيلي سڀ ڄڙهي ٿو تڏهن "ڪڪه ٻير"
ليو ٻري يعني هر ٻه ٽرالو ليو ٻري.

پيي آن کيءَ آن ٻڙي کي،
پاون پڙون گا.
کا ٻپورا تل تيل،
قول سنگم بکتا مهنگا.

فرمائين ٿا رواجي تيل ڪڍو آهي روپئي جو ٻه ٽي سير ملي ٿو پر جڏهن انهيءَ ۾ گل وجهجن ٿا ته اُن کي ڦليل چئجي ٿو ۽ پوءِ مهانگو وڪامي ٿو. ساڳي طرح جڏهن اِنسان سنتن جي شرن وٺي ٿو ۽ ڪمائي ڪري ٿو تڏهن ان جو قدر ٿئي ٿو. هزارن پاپي، ڪامي ڪروڌي، چور ۽ ٺڳ، جڏهن سنتن جي شرن ۾ آيا تڏهن انهن جو قدر ٿيڻ شروع ٿيو.

سنت هين ٻڙي ديال،
آپ سم موکو ڪينها.
جيسي پرنگي ڪيٽ،
سچا ڪيچ ايسي ديئها.

فرمائين ٿا ته ڏسو سنتن جي ديا! انهن مونکي پنهنجو روپ بڻائي ڇڏيو. ڪهڙي مهانما چيو آهي:

” پارس اور سنت مين بڙو انترو جان،
وه لوها ڪنچن ڪري وه ڪرلي آپ سمان. “

پارس لوهه کي سون بڻائي ٿو پر پارس نٿو بڻائي سگهي. ليڪن سنت پارس يعني پنهنجو روپ بڻائي ڇڏين ٿا. جهڙي طرح گهرانري ڪيئين کي ٻڪڙي ڪٺي اڇندي آهي ۽ بيهوش ڪري ڇڏيندي آهي، پوءِ انکي پنهنجي توجهه ۽ خيال سان طاقت ڏيئي ان جي چوڌاري ڦيرا ڏئي ٻڻ ٻڻ جو آواز ڪندي آهي، نتيجو اهو نڪرندو آهي جو هنکي پنهنجو روپ بڻائي ڇڏيندي آهي يعني اهو ڪيئون ڀي گهرانري ٿي پوندو آهي، ساڳي طرح سنت اِنسان کي نام ڏيئي پنهنجو روپ بڻائي ٿا ڇڏين.

رائي ڪٿا سمير آجيا گج چڙھائي،
تلسي ھوئيگا ريب سرن ڪي ٻنج بڙائي.

پاڳوس ۾ ھڪ پراڻي ڪٿا آھي. ھڪ دفعي ھڪ ڪمزور
ٻڪري ڪنھن جھنگل ۾ رھندي ھئي. شمر الهيء جهنگل جو راجا
ھو. ھن ان ٻڪريء تي دٻا آڻي ڪمس آزاد ڪري ڇڏيو ۽ ٻڌي
جيڪي ھاٿي رھندا ھئا الهڪي چيو ته جڏھن پاڻي پيئڻ وڃو
تڏھن ھن ٻڪريء کي ٻه پاڻ سان ولي وڃي پاڻي پياري اچو،
ھوء ھڪ ھاٿيء تي چڙھي پاڻي پي ايندي ھئي. اھو سڀ
پرتاپ شرن وٺڻ جو آھي. اھڙي طرح سنتن جي شرن وٺڻ سان،
انسان ڪٺي مان ٻچاءُ ۽ رسد مان تلسي ٻعني لهج ڪتيء مان سنسه
ٻچو پوي.

پلٽو جاتن نيچ مين،
سب اوگن ڪي ڪان.
نام ڪي رب پرتاب سي،
پيي آن ڪي آن.

فرمائين ٿا ته مان سنتن جي ڪرپا سان لهج مان اوچ تي پيو
آھيان. مانا پاڇو آھي. اھا ساڃ لعي ھلي، بلڪ اوڳڻ جي کاڻ
آھي. سنتن جي سنگت ۾ انسان جي ڪايا پلٽجو وڃي.

بڙا ھويه تيته پوجئي،
سنتن ڪيا بچار،
سنتن ڪيا بچار،
گيان ڪا ديپڪ ليئيا،
ديوتا تيلنس ڪوٽ نظر،
سب ڪو چيلها.

سنتن جو اھو واچار آھي ته الهيء کي پوڄيو جيڪو سڀني کان

اُن ۾ اوچ آهي. فرمائين ٿا تہ اچو ڳولا ڪريون. هاڻي سڄي سرشٽيءَ ۾ ٽيٽيهہ ڪروڙ ديوتائون آهن. انهن ۾ ڪير اوچ آهي؟ اڳيان هلي ٻڌائين ٿا:

سب ڪا کنڌن ڪيا،
ڪوچ ڪي تين نڪارا.
تينون مين دوئي صحيح،
مڪت ڪا ايڪ دوارا.

ٽيٽيهہ ڪروڙن مان ٽي چونڊي ڪڍيا ويا، برهما، وشنو، شو. وري انهن مان ٻہ. آخر ان ٻن مان هڪ يعني وشنو. وشنو جي مڪتي سڀني مڪتين کان وڏي آهي ۽ اها وشنوءَ جي هٿ ۾ آهي.

هرڪو ليا نڪار بهر،
تن منتر بچارا.
هر هين گن ڪي بيچ،
سنت هي گن سي نيارا.

پوءِ ڏٺو ويو تہ وشنوءَ جا ٽي گڻ آهن. "رجو، ستو، تمو". هڪ طاقت پيدا ڪري ٿي، ٻي پالي ٿي ۽ ٽين ناس ڪري ٿي. فرمائين ٿا تہ هري بہ ٽن گڻن ۾ آئل آهي ليڪن سنت ٽي آهن جيڪي انهن ٽن گڻن کان مٿي آهن.

پلٽو پرٿمي سنت جن،
دوجي هين ڪرتار.
پڙا هويہ تيهہ پوجئي،
سنتن ڪيا بچار.

پلٽو صاحب چون فرمائين ٿا تہ پوڄڻ جي لائق فقط سنت ۽ اڪال پرکہ يعني واهگرو آهي.

رام سميپي سنتن هين،
وي جو ڪرين سو هوي.

اوماڻهن لاءِ سنت اِي پرميشور جي لڳ رهن ٿا. مولانا
روم صاحب به ساڳي ڳالهه ٿو ڪري:

"هر ڪه خواهد هم نشيني با خدا،
گو نشيند اندر حضور اوليا."

يعني جيڪو پرميشور کي يا خدا کي ملڻ چاهي اُنهيءَ کي
گهرجي ته پهرين اوليا الله يعني سنتن کي ملي.

وي جو ڪرين سو هوي،
حڪم ڏين ان کي صاحب.
سنت ڪهين سوئي ڪرين،
رام نا ڪرتي بانٽ.

پرميشور سنتن جي چئي ۾ آهي. هو ڪڏهن به هنن جي چئي
کان ٻاهر ناهي وڃي. هن کي سنتن جي چئي کان ٻاهر وڃڻ لاءِ
ڪراهي. جيڪڏهن سنتن جي چئي کان مالڪ ٻاهر وڃي ته ڪوبه
جيوَ مالڪ کي ملي نه سگهي. مالڪ جيڪڏهن ڪنهن کي ملندو
نه گروءَ جي معرفت ئي ملندو. جي انسان گروءَ کي نه
ڳڏجندو ته مالڪ کي به نه ڳڏجي سگهندو.

رام کي گهر ڪسي بيچ،
ڪام سب سنتن ڪرتي.
ديوتا تيلتس ڪوٽ،
سنت سي سب هي ڊرتي.

ڪيترن ماڻهن کي ليڪچرن ۾ هسٽيريا جي بيماري لڳندي
آهي. ان جي دماغ تي اثر پوڻ ڪري نتيجو اهو نڪرندو آهي
جو اهي ماڻهو حيران ٿيڻ لڳا ڪندا رهن آهن. ٻهراڙي علائقن ۾

انهيءَ کي ”اوپرا“ چوندا آهن. اسانجي علائقي ۾ انهيءَ کي ڀُوت
چوندا آهن. جڏهن نام مليل جي واجهو جمدوت بہ نٿو اچي
سگهي تہ پوءِ ڀُوت پريت کي هن جي واجهو اچڻ جي ڪهڙي
مجال آهي؟ جنکي اهسا بيماري هوندي آهي تن لاءِ بہ سمجهہ
آدمي جهاڙ ڦوڪ وارا گهرائيندا آهن جي اچي واس ڌوپ جو دونهون
ڏيندا آهن ۽ جهاڙ ڦوڪ ڪندا آهن. نام مليل جي واجهو ڪوبہ
ڀوت بلا جن نٿو اچي سگهي. سنتن جي ستسنگين کان ڏاهو ٿائن کي
ڇا ونڃو آهي؟ هو ستسنگيءَ (نام مليل) کان پري کان ئي
ڀڄن ٿا.

رائي پربت ڪرين،
ڪرين پربت کو رائي.
رام کي گهر کي بيچ،
قدرت هيءَ سنت دهائي.

پڇائيو تہ سنت رائيءَ (ننڍڙو ڪڻو) کي پربت ڪيئن ٿا ڪن.
هڪ ستسنگي - حضور! گنهگار پاپين کي پنهنجي گلي ٿا لڳائين.
مهاراج جي - نہ ٺيڪ ناهي.
ٻيو ستسنگي - روح کي سچکنڊ ٿا پهچائين.
مهاراج جي - اهو بہ ٺيڪ ناهي.
ٽيون ستسنگي. حضور! توهان جا راز توهين ڄاڻو.
مهاراج جي - اها تہ سيني کي ڄاڻ آهي. ٺيڪ جواب گهرجي.
بس! ڪير جواب ڏئي ٿو؟ ٻڌو، من کي ماري تمام باريڪ
ڪري اک منجهان لنگهائڻو آهي. هيءَ جيڪا اک جي پتلي
آهي انهيءَ ۾ وجود، اڳيان سڀ ڪجهہ موجود آهي. ڪروڙين
پهاڙ، ڪروڙين ديس انهيءَ ۾ آهن. جڏهن آتما اندر ويندي تہ
انهيءَ اک جي پتليءَ مان لنگهي ويندي. اها جيڪا پتلي آهي سا
تمام باريڪ ۽ ننڍي آهي پر انهيءَ مان سڄو جهان ڏسڻ ۾ اچي ٿو. اهو
سنتن جوئي ڪم آهي جو هو رائيءَ کي پربت ڪن ٿا. پرميشور

جي گهر ۾ جا ڪاروائي ٿي رهي آهي اها سڀ ٿي ڪن ٿا، جي مرضي ۾ آن تہ ڪنهن کي وٺي وڃن، جي وٽن نہ ڪنهن کي ڇڏي وڃن.

پلٽو گهر مين رام ڪي،
اور نہ ڪرتا ڪوي.
رام سميپي سلت هين،
وي جو ڪرين سو هوي.

جڏهن گورو گوبند سنگهہ صاحب مالوي وٽا لڏهن اچي ڪٺڪ ڪرڻ ليندي هئي، جو ۽ ڇٽا ليندا هئا. اتي ميهن ڪرڻ پولد و هر لڏين ڪري سچو ڄاڻڻو اياڙ هو. اتي جي ماڻهن گورو جن جي تمام چڱي سيوا ڪئي. اتهي ۽ تراز ترم جي سرداڙ جو ٽالو دلا هو. هڪ ڏينهن ڪنهن ميدان ۾ لنگهہ آڪ جا وڻ هئا. انهن ڏانهن اشارو ڪري گورو صاحب دلي کي چيو تہ ڀائي دلا، ڏس! ڪوڙا نہ ٻيٺا اب اڳا پيا آهن. دلي جواب ڏنو تہ جي آڪ آهن. گورو صاحب چيس تہ لون چئہ تہ هي آلب آهن. دلي چيو تہ مان هيڪي الب ڪيئن چوان جڏهن آهن ئي آڪ؟ وري هڪ اتي هڪ ڪالي ۽ (جهنگلي ٻوٽي جو نسر) ٽالي ۾ اوٺا لڳل هئا. گورو صاحب انهن ڏانهن اشارو ڪري چيو تہ ڪوڙي تہ سهڻي ڪٺڪ پئي آهي! دلي چيو تہ ڪالي آهي! گورو صاحب چيس تہ اون چئہ تہ ڪٺڪ آهي! دلي چيو تہ مان انهن ڪيئن چوان؟ هي ۽ ڪالي آهي! تڏهن ئي گورو صاحب چيس تہ ڏاڍي غلطي ڪئي اٿئي! جيڪڏهن تون چئين ها تہ هتي ڪٺڪون ٿي هجن ها، الب ۾ هجن ها. ۾ هاڻي تہ، تنهنجي مرضي ڪان پوءِ هيس الب ۾ ٿيندا، ڪٺڪون نہ ٿيندئون ۽ ٽيرون وهندئون. اڄ الي وڃي ڏسو! پلٽو صاحب جن فرمائين ٿا تہ مالڪ جي گهر جي ڪاروبار سڀ ٿي هلائين ٿا ۽ هو جيڪي چاهين سو ڪري سگهن ٿا.

سنت نہ چاهين مڪت کو
نوين پدارت چار.

ڌرم، ارٿ، ڪام ۽ موڪش! اهي چار پدارٿ آهن. سنتن کي انهن جي چاهنا ڪانهي.

نوين پدارت چار،
مڪت سنتن کي چيري.
رڌ، سڌ پر ٿوڪين،
سورگ کي آس نہ هيري.

فرمائين ٿا تہ رڌيون سڌيون من جون طاقتون آهن. سنت انهن کي ٺوڪاري ٿا ڇڏين. سنتن جي پٺيان انهن کان گهڻو مٿي آهي. سرڳ کي تہ هو لهارن بہ ڪونہ ٿا چاهين تہ سرڳ بہ "نام" ڪونهي ۽ سچي خوشي ڪانهي. اهي جا سک ڀوڳي وري جنم مرڻ ۾ اچڻو پوندو. سرڳ فرسٽ ڪلاس جي گاڏي وانگر آهي جڏهن منزل مقصود جي اسٽيشن آئي تہ ان گاڏي مان لهڻو ئي پوندو.

تيرت ڪرهن، نہ برت،
نهين ڪڇ من ۾ اڇا.
پنيم تيج پرتاپ،
سنت کو لڳئ انڇا.

سنت نہ تيرٿ ڪندا آهن نہ ڪو ورت رکندا آهن ۽ نہ ڪو سنتن ۾ انهن لاءِ چاهہ ئي آهي، ڇاڪاڻ تہ جيترا بہ تيرٿ آهن سنتن جي پرتاپ سان ئي اٿيا آهن. اهي سنتن جي ڪرامتي پوتر تين ٿا. سنت رات ڏينهن نام جي ڪمائي ڪن ٿا، نام جو دان ڏين ٿا ۽ نام جو اپڪار ڪن ٿا. تنهن هوندي بہ هو پنهنجو بوجو انهي ڪنهن تي نہ ٿا وجهن ۽ پاڻ ئي ڪڍن ٿا. هاڻي، انهن کان اتم ۽ اوچ ڪير ٿي سگهيٿو؟ ڪير بہ نہ. هنن جو پاپ ۽ پنج سان

واسطر؟ هر جيکي کن لا لهن بر کاب اپا ل تا رکن.
کري سس اوح بر اوق آهن.

نا چاهين بنکنت،
نہ آوا گون نوارا.
سات سورگ آبورگ،
تج سم ناهہ بچارا.

سس ا ولکنسہ لا گورن ل مکي تا گورن . هر الهن کي تا سمجهن.

پلہو چاهيئ هر يکت،
ائنسا متا همار.
سلت نہ چاهين مکت کو،
نهين پدارت چار.

هؤ مالک کان اهو لي مکن تا ل اي مالک! اسالکي لون لي گهرجين. جيکذهن مالک ملي وجي لہ پوء ٻيو چا گهرجي؟
”کجهہ بہ ل.“

ذن آذيئ جو گگن کي،
سو ميرا گور ديو.
سو ميرا گور ديو،
سيوا مٿن کرهون واکي.
شبد بر هيئ غلطان،
اوستا ايسي حا کي.

فرمالدن لا لہ جيکو شبد ذه ٻذارالي ۽ شبد ذن ٻاڪ ٻلالدو جي سر لي سچو سکوروو آهي. سرامي جن بہ الهن لي چون تا:
”کورو سرلي جو شبد سلهوي،
شبد بسا دوسر اهن سيکي.“

نس دن دسا اروڙ،
لڳيءَ نا بوک پياسا.
گيان ڀوم کي بيچ،
چلت هي اُلٽي سواسا.

فرمائين ٿا ته هو نام جي سواد وٺڻ ۾ اهڙو غلطان آهن جو کين بک ۽ اُڃ جو خيال ئي نه ٿو اچي. روٽي کاڌي اٿن يا نه، اها هنن کي سمک ئي ڪانهي. رات ڏينهن هنن جو خيال اندر ئي لڳل آهي. پوءِ کين روٽي ڪيئن ياد پوندي؟ سنتن کي ته مٿي ئي چڙهڻو آهي. ڪائنات ۽ پيٽ جو خيال اچيئي لڏهن ٿو جڏهن آتما سرير ۾ وائي آهي. دنيا کي اندر وڃي مٿي چڙهڻو ئي ڪونهي. هنن جو رستو ئي اُلٽو آهي.

ترڪيا سيتي اتيت سوڏ،
ٿر سهج سماڌي.
ڀجن تيل کي ڌار،
ساڌنا نرمل ساڌي.

سنت سهنس دل ڪنول جي پرواهه نٿا ڪن ۽ برهم جي به پرواهه نٿا ڪن. هو سهج سماڌيءَ مان تي سچ کنڊ ۾ وڃن ٿا. جڏهن هڪ واريءَ سهج سماڌي پراپت ٿيئي ته پوءِ ان کان جدا نٿو ٿجي. اها تيل جي ڌارا وانگر آهي جا ٽٽي نٿي. هن دنيا ۾ استول مايا آهي جا اندر وڃڻ نٿي ڏئي، ٽريا پد ۾ سوکيم مايا آهي اُتي ڪجهه آرام آهي. برهم ۾ وري ڪارڻ مايا آهي. جڏهن پار برهم ۾ پهچبو ته اُتي ورتي، تيل جي ڌارا وانگر اڪنڊ ٿيو وڃي. جڏهن سچ کنڊ ۾ پهچبو ته اُتي سهج سماڌي آهي. ڏيان سچيءَ معنيٰ ۾ هڪ ٽڪ اُتيئي لڳي ٿو.

پلٽو تن من وارئي،
ملي جو انسا ڪوءِ.

نس دن دسا اروڙ،
لڳيءَ نا بوک پياسا.
گيان پوم کي بيچ،
چلت هي اُلٽي سواسا.

فرمائين ٿا ته هو انهن جي سواد وٺڻ ۾ اهڙو غلطان آهن جو کين بک ۽ اُڄ جو خيال ئي نه ٿو اچي. روٽي کاڌي اٿن يا نه، اها همن کي سمجهه ئي ڪانهي. رات ڏينهن همن جو خيال اندر ئي لڳل آهي. پوءِ کين روٽي ڪيئن ياد پوندي؟ سنتن کي ته مٿي ئي چڙهڻو آهي. کائڻ ۽ پيئڻ جو خيال اچيئي لڌهن ٿو جڏهن آتما سرير ۾ واپس آهي. دنيا کي اندر وڃي مٿي چڙهڻو ئي ڪونهي. همن جو رستو ئي اُلٽو آهي.

تريا سيئي اتيت سوڌ،
فرسهج سماڌي.
پجن تيل کي ڌار،
ساڌنا نرمل ساڌي.

سنت سهس دل ڪنول جي پرواه نٿا ڪن ۽ برهم جي به پرواه نٿا ڪن. هوُ سهج سماڌيءَ مان ئي سچ کنڊ ۾ وڃن ٿا. جڏهن هڪ واريءَ سهج سماڌي پراپت ٿيئي ته پوءِ ان کان جدا نٿو ٿجي. اها تيل جي ڌارا وانگر آهي جا ٽٽي نٿي. هن دنيا ۾ استول مايا آهي جا اندر وڃڻ نٿي ڏئي، ترايا پد ۾ سوکيم مايا آهي اُتي ڪجهه آرام آهي. برهم ۾ وري ڪارڻ مايا آهي. جڏهن پار برهم ۾ پهچبو ته اتي وڃي، تيل جي ڌارا وانگر اکنڊ ٿيو وڃي. جڏهن سچ کنڊ ۾ پهچبو ته اتي سهج سماڌي آهي. ڏيان سچيءَ معنيٰ ۾ هڪ ٽڪ اتيئي لڳي ٿو.

پلٽو تن من وارئي،
ملي جو اُئسا ڪوءِ.

اندا هوءِ نيڪ،
ٻڌ کا پت جو کاوءِ.
مليا گر کي باس،
بانس ٻر نهين سماوءِ.

فرمائين ٿا تہ جيڪي وڻ، چندن جي ويجهو هوندا آهن انهن ۾ چندن جي خوشبوءِ اچي ويندي آهي يعني چندن ٿي ويندا پر ٻر نسر جو وڻ ۽ بانس جو وڻ اهي ٻئي اهڙائي رهندا آهن يعني چندن نہ ٿيندا آهن. ساڳي طرح جيڪي آدمي وشيہ وڪارن ۾ ڦاٿا آهن، سي آندر ڪونہ چڙهي سگهندا ۽ نڪو ڏن ڏئي سگهندا. پوءِ اهي ڪيئن طرح چندن يعني سنت ٿيندا.

پلٽو پارس ڪريا ڪريءِ،
جو لوها کوٽا هوئہ.
ستگور سڀڪو ديت هين،
ليتا ناهين ڪوئہ.

جيڪڏهن لوهہ ئي کوٽو آهي تہ پارس جو ڪهڙو ڏوهہ؟ سو جيڪڏهن سک جو هردو ملين آهي تہ گرو ڇا ڪندو؟ بس اِترو ئي ڪافي آهي. رادا سوامي.

ستسنگ جا وچن - (١٥)

پوڄيه ٽلسي صاحب جي گهٽ رامائڻ مان
ڀيد ڀيد ۽ پرڀمت جو

سورٺا: سرت ٻند سنڌ ملاپ،
آپ آڌر چڙه چاکيا.
پاڪا پور پيان پيڪ،
پيان گور ست لکا.

ٽلسي صاحب جن چون ٿا ته منهنجي آتما يا روح جو ڦڙو الهيءَ مالڪ جي سمنڊ ۾ مليو آهي. منهنجو مالڪ سان ميلاپ ٿيو آهي. ڪنهن جي ڪرپا سان؟ مرشد ڪامل جي، پوري ستگروءَ جي. اندر ڏسان ٿو سڀ ٿي آوازن کي ٻڌان ٿو. ٻڌيءَ ۽ ودنيا ال سان ڪوبه سنبنڌ ناهي. لکو ڪتابن ۽ پوٿين ۾ پڙهيو ناهي پر اهو ٿو پڌاپار جيڪي ڀاڳ ڏنو آهي.

ست سرت سمجهه سهار ساڌو،
نرگن نت نين رهو.
ڏن ڏڏڪ ڏير گنير مراي،
مرم مگ مارگ ڪهو.

هاڻي سمجهائي ٿو ته ڪهڙي رستي اندر وڃي. سڀ ڪنهن پورن پنهنجي خيال کي اکين جي پٺيان ڪٺو ڪيو. اهو ته معمولي آدمي به ڄاڻي ٿو. جڏهن سرير مان سرت سميٽجي اکين رستي آئي، وجود خالي ٿي ويو ۽ پوءِ سرير اهڙي طرح ٿئي ڄڻ ته ڪو جيئرو پراڻو مردو.

گرو نانڪ صاحب جن فرمائين ٿا:

"نَو دَر ٺاڪي ڏاوت رهائي،
ڏسوان ٻج گهر واسا پائي.
اُتي اَنهد شبد وڄي ڏن راتي،
گرمتي شبد سڻاوڻيا.

هندو چاهي مسلمان فقير ۽ ٻين مذهبن جا سنت جيڪي ٻه اندر ويا آهن ته انهيءَ رستي تان. سڀني جي راهه هڪ آهي. جنهن وقت آتما ڇهه چڪر ڇڏي، وجود خالي ڪري سنئين آسمان ڏي ڀڄي وڃي، اها شبد ڌن جنهن کي مون "مرلي" ڪوٺيو آهي انهيءَ جي لذت ۽ سواد پائي، من کي ڇڏي ڏئي. آتما آزاد ٿي وڃي. اِهائي دوا آهي جنهنجو بيان ڪامل فقيرن ڪيو آهي.

سرِ سيل ليل اپيل پيليءِ،
ڪيل ڪل ڪل لکم پريءِ.
نت نيم پريم پيار پيهه ڪر،
سرت سچ پل پل پريءِ.

اکين کان مٿي چڙهڻ مشڪل ڪونهي. اها قدرتي راهه آهي. اَڄ جي ڪانهي. جڏهن کان وٺي دنيا ٺهي تڏهن کان وٺي آهي. ان واسطي فقط پاڪ ۽ پوتر زندگيءَ ۽ اڀياس جي ضرورت آهي. جيڪڏهن هردو نرمل آهي ته آتما هڪدم اندر هلي ٿي وڃي. آتما اندر وڃڻ واسطي نيڪ اخلاق هجڻ ضروري آهي. آتما انهيءَ پرتم جي عاشق آهي انهيءَ ڪري ننڊ ۾ چاهي جاڳندي هلندي چلندي، اٿندي وهندي، انهيءَ مالڪ جو ڌيان يا يادگيري هجڻ گهرجي. "دست ٻه ڪار دل ٻه يار"

ڏر گگن دور اپور پرکيءِ،
پکر پت پيهو پيهو ڪريءِ.

جيڪا ڳالهه سمجهه کان اڳي رهي آهي اها سالڪ آسماني آهي، ڪلام الاهي آهي ۽ انسان واسطي واٽ آهي، نور آهي. انهيءَ کي پڪڙي انهيءَ جي ڄاڻ ڄاڻ وڃڻ آهي. انهيءَ ۾ ڪشش آهي اها انسان کي ڪشش ڪري اڳي وٺي ٿي وڌي ڄاڻ پاڻ اڳي ٿي سمجهي سگهجي.

سالڪ مرشد انسان اندر آهي، چاهي هندو ٿي اندر وڃو چاهي مسلمان ٿي اندر وڃو. سالڪ ڪنهن خاص لباس جو دروازو کولهي. هُو سدائين جاڳي ٿو. اسين ٻڌڻ ڪريون ٿا هو لٽو ڪري. جڏهن دروازو کڙڪائيندا ته هو اوهانجو پردو کولي ڇڏيندو.

سر ساڌ سن سدا ر جاڳو،
ڏيان ڌر جب تر ٿوا.
جهون روپ ريکه نه پيکه ڪايا،
من نه مايا تن جوا.

هميشه آتما برهم ڏس کي ڇڏي پاربرهم يعني سڀ انسان اڳي آئي. اتي مالسرور يا امرلس آهي جهنجهڪي وڃي ٿي گنگا جمنا ۽ سرسوتيءَ جو سنگم يا پرياڳ ۽ ترويڻي ڪوٺين ٿا. پاڻ ۾ گنگا جمنا ۽ سرسوتي جتي ملن ٿيون اها ترويڻي آهي، پر گنگا جمنا ۽ سرسوتيءَ مان سنتن جو مطلب، رجو، ستو ۽ تمو، آهي ٽي گڻ آهن. جتي اهي ٽيئي گڏجي ڌارائون ملي هڪ ٿين ٿيون اها ترويڻي آهي. ڪبير صاحب چيو آهي.

”ساچا امرلس ڪالوسا ماهين“

جيئن امرلس ۾ سنان ڪندي مکتي ملي ٿي اها اندر آهي. اها ڪنهن جي ڳالهه آهي؟ تنهن ڳالهه اها آهي جي. يعني جڏهن سڀ امرلس جو سنان ۽ ڪرڻ وڌو وڃو ٿو. ان کي مالسرور ڪوٺيو يا امرلس. مسلمان فقير هن کي ”حوض ڪوثر“ ڪري ڪوٺيو آهي. انهيءَ ۾ سنان ڪرڻ سان پنج تت، پنجن پرڪرتيون،

ٿي ڳيا، اَسٿول سوکيم ۽ ڪارڻ ٽئي شريرَ، مَن مايا، مطلب تہ جيترا اسان جي آتما تي پردا آهن اهي سڀ لهي ويا. سڀ گناہ ناس ٿي ويا. ٻاهرئين پاڻيءَ کي طاقت ڪانهي جو پاڻ ۾ جي ميل لاهي سگهي! آتِي پهچڻ سان نہ روپ آهي نہ رنگ، نہ ديهہ، نہ مَن نہ مايا، دنيا ۾ اهڙي ڪا چيز ناهي جنهنجو مثال ڏئي سمجهائي سگهجي. هيءَ دنيا جڙ (Material) آهي ۽ هوءَ جڙ نہ آهي هتي آتما يا روح جو خيال هڪ اُڪ لڳي ٿو. انهيءَ ڪان هيٺ مَن مايا جو راڄ آهي. ڪڏهن ڏهہ ڏينهن خيال اندر لڳو ڪڏهن لڳوئي نہ. هتي آتما جي ڌارا پاڻيءَ وانگر پتلي ۽ چِٽي ڄڻ آهي پر اُتي تيل وانگر هڪ تار آهي. پار برهم ۾ نہ مَن آهي نہ مايا، نہ پيو نہ جوان. تنهن ڪري اُتي نہ مايا دوکو ڏئي سگهي ٿي نہ مَن.

الي انت مول اتول ڪنولا،
ڦول ڦر ڏر ڏسئِي.
ٿلسي ٿار نهار سورت،
سئل ست مت مَن بسئِي.

انهيءَ تلاءَ ۾ هڪ ڪنول آهي جنهن جي جي ڪيفيت زبان بيان نٿي ڪري سگهي. جڏهن گورو رامداس صاحب جن اَمرتسر جو تلاءُ ٺهرايو تڏهن انهيءَ ڪنول جو نقل بہ ٺهرايائون پر اُن ۾ اها طاقت (Power) نٿي اچي سگهي. انهيءَ ڪنول جي ڪيفيت ئي عجيب آهي انهيءَ کي ڏسڻ سان گيان اچيٿو تہ مان آتما آهيان ۽ انهيءَ مالڪ جي سمنڊ جو قطرو آهيان. اِتي پهچي ان ڪ... پهچي شناس ٿئيٿي تہ تہ برهم ۽ پار برهم جا چڪر ٿيٿي لڳائي. گورو نانڪ ديوجن قاضي رڪن دان کي مڪي ۾ اُپديش ڏنو آهي. هن رست تہ اي رڪن دان! هيءُ وجود اَمرتسر يا آب حيات جو حوض آهي جنهن ۾ هڪ اَچل ڪنول آهي. اتي پهچي روح يا آتما ۾ گيان پيدا ٿئيٿو تہ مونکي سچکنڊ وڃڻو آهي

۽ اهڙيءَ طرح آتما سچکنڊ ڏانهن وڃڻ جي عاشق ٿئي ٿي ۽ منجهس سچکنڊ وڃڻ جي زبردست خواهش پيدا ٿئي ٿي.

هيءَ تن سين سچين سندر،
ساچ سرت پئي پيئي چلي.
گر گون گوڏ گهار مارگ،
چڙهت گڙه گگنا گلي.

جهڙيءَ طرح استري سٺا سٺا وستر پائي، هار سينگار ڪري خوشبوءِ لڳائي، پنهنجي پتيءَ کي پيار سان ملڻ وڃي ٿي، اهڙيءَ طرح منهنجي آتما، عشق، پريم، برهه، وئراڳ، وزاڪت سان پنهنجي پتيءَ اڪال پرک سان ملڻ لاءِ روحاني منزلن جو سفر ڪري ٿي. رستي ۾ ڇا ٿي ڏسي؟ بيشمار پهاڙ، اڻ ڳڻيا درياهه، سمنڊ، باغ بهار وغيره. آتما انهن سڀني کي پار ڪندي مٿي وڃي ٿي. انهيءَ مضمون کي مولانا روم صاحب هيئن بيان ڪن ٿا.

”چون شوي محو ڪمالم با ثواب،
لا ابد بيني آفتاب نيم شب.“

جيڪڏهن تون اڌ رات جو سورج ڏسڻ گهرين ته مولانا صاحب جي پيروي ڪر، ۽ جيڪڏهن ٿو ڏسڻ ته مولوي صاحب ضرور سڀ ڳالهيون ته توسان ڳالهيون ڪرڻ. ڪڏهن سورج به اندر ڏسڻ ۾ آيو آهي؟ باوا فرمائين ٿا:

”جز روحان پاڪ اورا شرق ني،
در طلوعش روز وشب را فرق ني.“

اها حالت پورن آتمائن جي آهي. انهيءَ ديش ۾ نه رات آهي نه ڏينهن، اتي روشني ئي روشني آهي. اڳتي هلي فرمائين ٿا:

”اندر آن سرو بستان وجمال،
ڪه مي گردد اوهام وخيال.“

رستي ۾ بيشمار جهنگل، پهاڙ، درياهه ۽ سمنڊ اچن ٿا جن کي ڏسي روح ڦيرن ۾ پئجيو وڃي ۽ سمجهي ٿو ته شاهد وهم آهي.

"اين بيابان در بيابان هائي او،
همچو اندر بحر بيڪ ڪنار مؤ."

هيءَ سڄي دنيا انهيءَ (ترڪتي جي) ميدان ۾ اهڙي طرح آهي جهڙي طرح سمنڊ ۾ هڪ وار؟ هي پڻ مثل انهيءَ وچنا اڳيان ڪجهه حيثيت نٿو رکي.

"ترد بان هاهست پنهان در جهان،
پا بپاي تا عنان آسمان."

هر هڪ انسان جي اندر شبد جي ڌنڪ لڳل آهي ۽ هر هڪ منزل تي وڃڻ جو رستو موجود آهي. جيڪي سنت يا فقير اندر ويا آهن اهو ئي خيال ظاهر ڪن ٿا. سوامي جن به فرمائين ٿا:-

"شبد شبد پوڙي پي چڙهه ڪر،
پهنچو سچ کنڊ ست نام."

افسوس آهي ته اسين هنن جون لکيون پيار سان نٿا ڏسون. هر هڪ انسان پنهنجي مذهبي ڪتابن ۾ قيد ٿيو پيو آهي. جيڪي ڪجهه آهي سو اندر آهي نه ٻاهر. جيستائين سڀني سنتن مهاتمائن جون لکيون پيار سان نٿيون پڙهجن، اها ڪيفيت نٿي اچي.

جهين تال تت پت پار پريتم،
پرس پد آگي الي.
گهت گهور سور سهار سن ڪي،
سنت سلتا جس ملي.

سنت تلسي صاحب جن چون ٿا ته اهڙي طرح شوق ۽ پريم سان منهنجي آتما برهم ۽ پار برهم مان ٿيندي امرلسر جو سير ڪندي سچکنڊ ۾ پهتي ۽ مالڪ ۾ لو لين ٿي ويئي. سلتا معنيٰ ندي. جهڙي طرح ندي جهنگان، پهاڙن ۽ ميدانن کي چيرنيندي وڃي سمنڊ جي گود ۾ آرام ٿي ڪري، اهڙي طرح منهنجي آتما به انهيءَ مالڪ جي گود ۾ آرام پيئي ڪري.

جب لاٽ گهاٽ بيراڳ ڪينوا،
مين جل ڪنول ڪلي.
الي انس سنت سوار اپنا،
خلق لک سپنا چلي.

ٻرمانن لا لـ جيستالن آلا لراڪيءَ ۽ هٿي لعني ٻرهر، ٻارابرهر ٽالي وٽي هٿي ليستالن مان سمجهندو هوس ته وراٿ لي سب ڪجهه آهي ۽ جو ڪجهه آهي سو اهرلي آهي. انهيءَ ڪان ٻرهان ابر ڪجهه ڪرائي. مان انهيءَ لي اهڙي طرح عاشق هوس جيئن ٻهرو گل لي ۽ مڇلي پاڻيءَ لي. هاڻي جڏهن آلا سڪند جو سمندو ڏٺو ته ٻتو ٻيو ته هي سڀ سنسار سپنو آهي ۽ ناسولنس آهي. ٻر اها سمجهه ڏر ڏام ٻيڃي ٻوءِ آئي ۽ گرووناڪ صاحب، ٻلتو صاحب، شمس لبريز ۽ ٻيا مهاتمائون انهن لي چولدا آئا آهن.

اس سار پار سمچار سورت،
سمجهه جگ جگ جلي.
گور گيان ڏيان ٻر مان ٻد بن،
ٻنڪ تلسي ٻئه ٻلي.

جڏهن مان انهيءَ ڪل مالڪ جي ديس ۾ ٻهچي واس لڏهن ٻتو ٻيو ته هي جولو نا سرنو ڪار ڪروڙ ۾ جلندو ۽ ٻهندو آبو هي ۽ ٻلي ! ٻهچي ٻيو. جيستائين اسين هن ديس ۾ آهيون تيستائين اسين ئي ٻيندو لو اچي. انهي تلسي صاحب جن ٻرمانن ٿو ڏهن ٻهرو سڪورو مليو ۽ آندو جي واه ڏيکارنالن لڏهن ٻنهن ۽ سنتر مان ٻار ٻيس.

ستسنگ جا وچن - (١٦)

سمرن جو انگ

(ڪبير صاحب جي ساکي سنگره مان)

سمرن سي سک هوت هئي،
سمرن سي دک جاءِ.
ڪهه ڪبير سمرن ڪئي،
سائين ماهين سماءِ.

ٻڌو! سنت ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا تہ سڀڪي دنيا پنهنجي پنهنجي ڪم جو سمرن ٿي ڪري. زالون پنهنجي ڪم جو سمرن ڪن ٿيون تہ سندن گهر ۾ اٽو، مرچ مصالح آهن يا نہ. ڪهڙي شيءِ موجود آهي ۽ ڪهڙي گهرائڻي آهي، صبوح جو رسوئي ڪرڻي آهي وغيره وغيره. زميندار پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري تہ فلاڻي کيت ۾ هر ڪيڙڻو آهي، اڄ ڪٽي وڃڻو آهي، چارو ڪير آڻيندو؟ وغيره. دڪاندار پنهنجي دڪان جو سمرن ڪري ٿو تہ فلاڻي شيءِ بمبئي مان گهرائڻي آهي، فلاڻي ڪلڪتي مان. هيءَ جنس مهانگي ٿي وئي آهي ۽ هيءَ جنس سستي ٿي وئي آهي. ڪلارڪ وري پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري. سڪول ماستر پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري. سڀاڻي فلاڻي ڪلاس کي پڙهائڻو آهي ۽ هي پڙهائڻو آهي. ليکيدار پنهنجي ڪم جو سمرن ڪري ٿو تہ هيترو ڪم آهي، هيترو ٿي ويو آهي ۽ هيترو باقي آهي ۽ اهو هيترن وڌيڪ مزورن لڳائڻ سان پورو ٿي ويندو. قاعدو آهي تہ جنهن شيءِ جو سمرن ڪبو آهي

جب ٿان گهاٽ ٻيڙات ڪيئوا،
ميڙن جل ڪڏولا ڪلي.
الي انس سنگ سهار ايڏا،
خلق لک سپنا جلي.

درمائين ڀا لہ جيستائين آلما ڪراڙڪي ۽ هيءَ يعني ٻرهم، پارٻرهم ڪالين واڻي هئي ليستائين مان سمجهندو هوس ته وراٽ ئي سڀ ڪجهه آهي ۽ جو ڪجهه آهي سو اهوئي آهي. الهيءَ ڪان پوءِ پاڻ اهو ڪجهه ڪراهي. مان الهيءَ اي اهڙي طرح عاشق هوس جيئن ڀورو گل تي ۽ مڇلي پاڻيءَ تي. هاڻي جڏهن آلما سڳڪن جو سمندر ڏٺو ته پتو پيو ته هي سڄو سنسار سپنو آهي ۽ ناسونت آهي. پر اها سمجهه ڏرڏام پنهنجي پرم آئي ۽ گرو نانڪ صاحب، پلٽو صاحب، شمس تبريز ۽ ٻيا مهاتمائون الهن اي چولدا آيا آهن.

اس سار پار سمهار سورت،
سمجهه جگ جگ جلي.
گور گيان ڏيان پر مان پد بن،
پنڪ تاسي پنم پلي.

جڏهن مان اهيءَ ڪل مالڪ جي داس ۾ پهچي واس ڪڍهن پتو پيو ته هي چولو يا سرير ڪار ڪروڙ ۾ جلندو ۽ پڄندو آهر آهي ۽ جلي ۽ پچي پيو. جيستائين اسين هن داس ۾ آهيون ليستائين اهين ئي ليندو لو اچي. اڄڻي للسي صاحب جن درمائين لا ته جڏهن پورو ستگورو ملو ۽ آندر جي واڻ ڏسڪارپائين تڏهن ئي هن پڙ ساگر مان پار پيس.

سنسنگ جا وچن - (١٦)

سمرن جو انگ

(ڪبير صاحب جي ساکي سنگره مان)

سمرن سي سک هوت هئي،
سمرن سي دک جاي.
ڪهہ ڪبير سمرن ڪئي.
سائين ماهين سماي.

پرم سنت ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا تہ سڀ دنيا پنهنجي پنهنجي ڪم جو سمرن ٿي ڪري. زالون پنهنجي ڪم جو سمرن ڪن ٿيون تہ سڄڻ گهر ۾ اٽو، مرچ مصالح آهن يا نہ. ڪهڙي شيءِ موجود آهي ۽ ڪهڙي گهرائڻي آهي، صبوح جو رسوئي ڪرڻي آهي وغيره وغيره. زميندار پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري تہ فلاڻي کيت ۾ هر ڪاهڻو آهي، اڄ ڪٽي وڍڻو آهي، چارو ڪير آڻيندو؟ وغيره. دڪاندار پنهنجي دڪان جو سمرن ڪري ٿو تہ فلاڻي شيءِ بمبئي مان گهرائڻي آهي، فلاڻي ڪلڪتي مان. هيءَ جنس مهانگي ٿي وئي آهي ۽ هيءَ جنس سستي ٿي وئي آهي. ڪلارڪ وري پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري. سڪول ماستر پنهنجي ڪم جو سمرن ٿو ڪري. سڀاڻي فلاڻي ڪلاس کي پڙهائڻو آهي ۽ هي پڙهائڻو آهي. ٺيڪيدار پنهنجي ڪم جو سمرن ڪري ٿو تہ هيترو ڪم آهي، هيترو ٿي ويو آهي ۽ هيترو باقي آهي ۽ اهو هيترن وڌيڪ مزورن لڳائڻ سان پورو ٿي ويندو. قاعدو آهي تہ جنهن شيءِ جو سمرن ڪبو تنهن

شيءِ جي شڪل ساڳيون اچي بيهندي. "جيهڙو سمرڻ تيهڙو
ڏيان" يعني جهڙي شيءِ جو سمرڻ ڪبو اهڙيءَ جو روپ ٿي وڃبو
۽ اهڙيءَ ۾ سمائجي وڃي آپي اچو پوندو. "جيان آسا تيان واسا."

ستگرو فرمائين ٿا ته اي انسان! توکي سمرڻ جي عادت وجهڻي
آهي، ڪڙو ته سڀو ٿئي جيڪو تون دنيا جو سمرڻ ڇڏي نام جو
سمرڻ ڪرائين. نام جي سمرڻ ڪري حرص گهٽجن ٿا ۽ سک
پراپت ٿئي ٿو. تنهن ڪري ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته
جيڪڏهن سائين جو سمرڻ ڪندا ته سائينءَ ۾ سمائجي ويندا پر
جي دنيا جو سمرڻ ڪندا ته دنيا ۾ ڦاسندا رهندا ۽ وري وري
هن دنيا ۾ ئي جنم وٺڻو پوندو. اصل ته سمرڻ هر روز ئي ڪلاڪ
ڪرڻ گهرجي پر جيڪڏهن ڪم ٻڌرائين هڪ ڪلاڪ ڪري ۽
آهستي آهستي وڌائيندو وڃي. سمرڻ ڪرڻ جي اصلي مراد
اها آهي ته اٿندي ساهه ڪڍندي ۽ جي اندر سمجهي ڪنهن ته ڪاميابي
حاصل ٿيندي. ڪامل مهاتمائن سمرڻ کان هڪ منٽ به خالي ٿيا
رهن. دنيا جا ڪم هٿن پيرن سان ڪرڻا آهن. من هميشه خالي
آهي. اهڙيءَ ڪري فرمائين ٿا ته هٿن پيرن سان ڪم ڪريو ۽
من سان مالڪ جو سمرڻ ڪريو. جيڪڏهن انسان اندري مضبوط
ڪري ته جهڙي طرح ڪبوتر جو ڪالتو پالجي پيو هلندو آهي
تيئن هو رڳو سمهندي جاڳندي سمرڻ ڪندو رهندو.

راجا رانا راو رنڪ،
بڙا جو سمري نام،
ڪهه ڪبير بڙون بڙا،
جو سمري نهڪام.

فرمائين ٿا ته غريب هجي چاهي راجا هجي جيڪو نام جو
سمرڻ ٿو ڪري اهو سڀني کان وڏو آهي. اهڙيءَ جا ڏاڍ ڀاڳ آهن.
اهڙيءَ جي نسبت مليل آهي. پر سمرڻ ۽ سمرڻ ۾ فرق آهي.

سڀئي دنيا من ۾ ڪامنا رکي سمرن ڪري ٿي. ڪو پٽ چاهي ٿو، ڪو ڌن چاهي ٿو، ڪو ڪجهه، ڪو ڪجهه. سڀ کان اُتم اهو آهي جنهن کي ڪا به ڪامنا ڪانهي. جيڪو دنيا جا سڀ پدارٿ ٿو گهري تنهن کي جي اُهي ملي ويا ته باقي (سندس سمرن مان) رهيو ڇا؟ ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته جيڪو ڪامنا ڪانسواءِ سمرن ٿو ڪري اهو سڀني کان وڏو آهي.

هڪ دفعي سير ڪندي اڪبر بادشاه کي جڏهن اڃ لڳي تڏهن هڪ زميندار جي ڪرهه تي هليو ويو. زميندار کيس سوار سمجهي گهوڙو ٻڌو ۽ کيس ڪجهه کائڻ لاءِ ڏنو. اڪبر جڏهن آسائش وٺي رواڻو ٿيو تڏهن چيائينس ته ڏس چوڌري! مان بادشاه آهيان ڪڏهن به ڪو ڪم پوئي ته مون وٽ هليو اچج. زميندار چيو منهنجو ڪهڙو ڪم پوندو؟ ڀل ته مون ڏانئي ڇڏي آهي. ڪجهه سمي بعد زميندار کي ڪو ڪم اچي پيو. جڏهن بادشاه وٽ پهتو تڏهن ڏٺائين ته هو نماز پيو پڙهي ۽ هٿ کڻي پيو دعا گهري. نماز بعد چوڌريءَ بادشاه کان پڇيو ته ڇا ڪري رهيا هئا؟ بادشاه فرمايو ته خدا کان اهو گهري رهيو هوس ته منهنجو ملڪ ڪم ٿئي، منهنجي راڄ ۾ امن رهي، وغيره وغيره. زميندار چيس ته مان هاڻي وڃان ٿو. بادشاه پڇيس ڇو؟ چيائينس ته مان به انهيءَ کان ڇو نه گهران جنهن کان تون گهري رهيو آهين. مطلب ڳالهه جو اهو آهي ته سڀئي دنيا ڪامنا رکي سمرن ٿي ڪري پر پورو فائدو انهيءَ کي ملي ٿو جيڪو نشڪام سمرن ڪري ٿو.

نر ناري سڀ نرڪ هئي،
جب لگ ديهه سڪام.
ڪهه ڪبير سوئي پيو ڪر،
جو سمرئي نهڪام.

جيڪڏهن استريءَ واسطي سمرن ڪيو ته پٽن ڏيڻ لاءِ سمرن

ڪير نه آهي ماءِ ويندا ٻر آهي ساڻ ٻ هلڻ لئي ڪري ٿا. زال
نه ٻچا ۽ ٻيهجو سرتر نه ساڻ نٿو هلي اره الون جي ڳوڙها مان
دالدو ڪوڙو؟ ڪبير صاحب جن فرمائن ٿا نه مالڪ کان اها شيءِ
گهرو جا ساڻ هلي. اها شيءِ ڪوڙي آهي؟ "ياڻ مالڪ". نه
ٻيو مالڪ کان مالڪ لئي گهرو. گرو ڪرلتي صاحب ۽ ڪبير
صاحب جن فرمائن ٿا:

"ڪيا مالڪون ڪي ٿير نه وهائي،
دڪيس لين چليو جڳ جالي."

دڪ پير ميالما چوي ٿو:

"چيزي ڪه زوال دارد از خدا مخواه"

پيار ۽ پريم سان مالڪ جي نام جو سمرن ڪريو. جيڪي اوهان
سان ساڻ هلندو. باقي ناسوٽ شين ڳوڙها مان ڪوڙو دالدو؟

دک ۾ سمرن سڀ ڪريں،
سک ۾ ڪري نه ڪويہ.
جو سک ۾ سمرن ڪري،
تو دک ڪاهي هويہ.

جڏهن ڪر دکه يا ڪشت اچيٿو تڏهن سڀڪو سمرن ڪري ٿو
۽ جيڪڏهن پريم سان هر وقت سمرن ڪجي ته دکه ايندو ئي
ڪونه. دکه اچڻ تڏهن ٿو جڏهن انسان پاپ ۾ ٻڏي ٿو ۽
مالڪ کي وساري ٿو. سمرن ڪارڻ آتما کي شانتي ٿي ملي.
سمرن ڪارڻ اندر شڪتي (Will Power) مضبوط ٿي ٿئي. سمرن
ڪرڻ سان ردّ ۽ سڌيون ۽ الدورلي شڪتيون حاصل ٿي ٿيون.
جيڪڏهن ڪا مصيبت اچي ته سامهون اچي ٿي وڃي ته سمرن ڪرڻ
وارو الهيءَ جي پرواه نٿو ڪري ڇاڪاڻ ته سمرن ڪرڻ ڪري
سندس دل مضبوط رهي ٿي. چنتا دور ڪرڻ جو جيڪڏهن ڪو
اپاءُ آهي ته اهو سمرن آهي. مالڪ جو سمرن ڪرڻ سان سڀ

چنتائون دور ٿي وڃن ٿيون. هڪ دفعي موسيٰ نالي مهاتما کي
اچي ايمان ٿيو ته مان ٿي مالڪ جو پيارو آهيان. سو خدا کي
عرض ڪيائين ته مون کان به وڌيڪ ڪو پيارو اٿيئي ته ٻڌاءِ؟
خدا چيس ته اي موسيٰ! منهنجا پيارا گهڻيئي آهن، انسان ته ڇڏ
پر پسون ۽ پکي به. هو ڏس! سامهون جهنگل ۾ فلاڻي وڻ تي
هڪ پکي ويٺو آهي تنهن سان وڃي گڏج. موسيٰ عرض ڪيو ته
مونکي پکيءَ جي ٻولي ڪانه ٿي اچي. خدا چيس ته توکي هن
جي ٻولي سمجهڻ جي طاقت اچي ويندي. موسيٰ انهيءَ پکيءَ
وٽ ويو ۽ پڇيائينس ڪهڙو حال اٿيئي؟ پکيءَ جواب ڏنس ته
مون توسان ڳالهائڻ ته نٿي چاهيو پر چاڪاڻ ته منهنجي پياري
جو موڪليل آهين تنهنڪري توکي جواب ڏيان ٿو. "مالڪ جو
سمرن ڪري رهيو آهيان ۽ سمرن مان مونکي فرصت ڪانهي."
موسيٰ پڇيس ته توکي ڪا تڪليف ته ڪانهي؟ پکيءَ چيس ته
تون ڇا ڪندين؟ موسيٰ چيس ته ٿي سگهندو ته اها تنهنجي
دور ڪندس. پکيءَ چيس ته سامهون جيڪو پاڻيءَ جو چشمو
آهي سو هتي نزديڪ ڪٽي اچ. چاڪاڻ ته جڏهن مان اٿي پاڻي
پيئڻ تو وڃان ته سمرن ۾ رنڊڪ ٿي پوي. اهو ٻڌي موسيٰ
حيران ٿي ويو.

ساڳي ڳالهه گورو امرداس صاحب جن فرمائين ٿا:

"اڪ پل کن وسرهه تُو سوامي، جانئو ٻرس پچاس"

هڪ منٽ به مالڪ جي سمرن کان پري نه رهو. پوءِ توهان
کي نه چنتا ستائيندي ۽ نڪو ڏک، ڏچو ايندو. خيال جي
ايڪاگرتا (Concentration) لاءِ دنيا گهڻيئي اپاءَ ڪيا آهن. ڪي
ٻاهرون مٽي ڪري ٿا بيهن، ڪي ڪنڌن تي سمهيو پون، ڪي
وچ پاڻيءَ ۾ بيهي ٿا رهن، ڪي پراڻاياما ٿا ڪن، ڪي چيٽ جي
گرميءَ ۾ پنهنجي چوڌاري باهه ٻاري ٿا وهن، پر سچي ڪاميابي
ڪنهنکي به نٿي ملي. چاڪاڻ ته هي سڀ ٻاهريون طريقا آهن پر

سمرن جو طريقو ٻيو ٻولي طريقو آهي ۽ سوائي ۾ سوار آهي. گهڻو
ڪرڻ ڇڏيو آهي، اسان اڄ ڪرڻ ڇڏيا آهن ۽ لکر ڪم ڪار
ڇڏيو آهي.

سک ۾ سمرن نا ڪيا،
دک ۾ ڪيا ياد.
ڪهه ڪبير تا داس ڪي،
ڪون سني فرياد.

ڪبير صاحب جن فرمائن ٿا ته انسان، سک جي وقت سمرن
ڪرڻ ڪوڙو آهي پر جڏهن ڪو دک اچي پوندس يا بيماري لڳي
لڳيس يا ڪنهن مصيبت ۾ ڦاسي، تڏهن سمرن ڪري ٿو.
الوي وقت هن جي دانهن ڪير ٻڌندو؟

سمرن ڪي سد يون ڪرو،
جيسي ڪامي ڪام.
ايڪ پلڪ وسري نهين،
نس دن آٺون جام.

جيڪڏهن ڪنهن استريءَ سان ڪنهن پرش جو پريم ٿي وڃي
آندي وسندي، سمهندي جاڳندي الوي استريءَ جي
شڪل سندس ساڀيون رهي ٿي. اهڙي طرح جيڪڏهن
جو سمرن ڪرڻ ته ڪيڏو نه سٺو!

سمرن ڪي سد يون ڪرو،
جيون گاگر پنهار.
هالي ڏولي سرت مين،
ڪهي ڪبير بچار.

صاحب جن فرمائن ٿا ته اهي ناهي ته نرمان دنيا جا ڪم
ڇڏي سمرن ڪرڻ. زالون جڏهن پاڻي ڀرڻ وينديون آهن

تڏهن سندن مٿن تي مٽڪا هوندا آهن، زمين هيٺ مٿي هوندي آهي، پاڻ ۾ ڳالهيون ٻوليون ٻه ڪنديون وينديون آهن پر سندن خيال مٽڪن ۾ هوندو آهي. ساڳي طرح دنيا جا سڀ ڪم ٻه ڪندا رهو پر سمرن نه ڇڏيو.

سمرن ڪي سڌ يون ڪرو،
جيون سرپي سڌ ماڻهه.
ڪهه ڪبيرا چارا چرت،
بسرت ڪبهون ناڻهه.

جڏهن وڇڙي واري ڳئون کي چارڻ وٺي وڃبو آهي تڏهن جيتوڻيڪ هوءَ ڪاهه پيئي چرندي آهي پر سندس خيال وڇڙي ۾ هوندو آهي. ساڳي طرح دنيا جا ڪم ڪندا رهو ليڪن خيال مالڪ ۾ رکو. پوءِ توهان کي ڪوبه گهاٽو نه پوندو.

سمرن ڪي سڌ يون ڪرو،
جيسي دام ڪنگال.
ڪهه ڪبير بسري نهين،
پل پل ليهه سمهال.

جهڙي طرح سان ڪنگال آدمي پئسو پئسو پئي دولت ڪٺي ڪري ٿو ۽ هر وقت اهوئي حساب ڪندو رهي ٿو ته اڄ هيترا روپيا آهن، سڀاڻي هيترا ٿيندا، اهڙي طرح رات ڏينهن سٽي پيا جاڳندي هن کي رپين جو فڪر آهي، اهڙي طرح اسانکي مالڪ جي نام جو فڪر هئڻ گهرجي،

سمرن سي من لائيئي،
جيسي ناد ڪرنگ،
ڪهه ڪبير بسري نهين،
پران تجي تيهه سنگ.

هرڻ کي ڦاسائيندڙ شڪاري جهنگل ۾ وڃي هڪ قسم جو باجو وڄائيندا آهن. اوسي پاسي جا هرڻ جڏهن اهو باجي جو آواز ٻڌندا آهن تڏهن مستيءَ ۾ اچي هليا ايندا آهن ۽ شڪاري کين پڪڙي وٺندا آهن. ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته جيتوڻيڪ هرڻ کي سمجهه هوندي آهي ته مونکي پڪڙائي وٺندو تڏهن به هو بي اختيار ٿيڻ جو سر وڃي اهو باجي تي رکندو آهي. اهڙي طرح جڏهن سمرڻ جو رس اچي ٿو تہ من بي اختيار اندر هليو وڃي ٿو ۽ جي من اندر هليو ويو ته آتما پاڻ کان پاڻهي روحاني منڊلن تي چڙهندو ويندي.

سمرن سي من لائيئي،
جئسي ديپ پتنگ.
پران تجئي ڇن ايڪ مين،
جرت نہ موڙئي انگ.

پتنگ جڏهن ڏيئي جي جوت کي ڏسي ٿو تڏهن بي اختيار ٿيو وڃي ۽ پرام ۾ اچي جوت ڏانهن ڏوڪيو وڃي. هو جلي وڃي ٿو پر پٺيان نٿو هٽي. سچي اپاسيءَ جو اهڙيسي ڏور آهي! ڪريءَ ۾ هجي چاهي آهريءَ ۾، بيماريءَ ۾ هجي چاهي تندرستيءَ ۾، سمهندي جاڳندي، اٿندي ويهندي سمرڻ ڪندو رهي.

سمرن سي من لائيئي،
جئسي ڪيٽ ڀرنگ.
ڪبير بسرئي آپ ڪو،
هوئي جائي تيهہ رنگ.

ڪيرتري پاڻران ڪنڌون ڪٺي اچيءَ کي پنڌوش ڪري ڇڏيندي آهي. پوءِ پنهنجو خيال ان ڏانهن ڏيندي آهي. جيڪڏهن هن اهو خيال جهٽيو ته پاڻ ڪيرتري ٿي پوندو آهي ۽ ڪيرتري کيس

پاڻ سان وٺي ويندي آهي. اهڙي طرح جيڪڏهن توهين مالڪ
جي نام جو سمرڻ ڪندا ته مالڪ ۾ سمائجي ويندا! مالڪ جو
روپ ٿي ويندا. جيڪو خدا جي نور ۾ مليو نور ٿي ويو اهو
رواجي انسان ناهي. جنهنجو ڌيان ڪبو تنهنجو روپ ٿي پئبو....
حضرت بايزيد بسطامي ۾ خدا جي ڌيان ۾ پنهنجو پاڻ کي ايتري
قدر ڀلايو ويو جو جڏهن پنهنجي وجود ڏانهن نگاه ڪيائين تڏهن
سواءِ خدا جي ٻيو ڪجهه به نظر نه آيس. سو مستيءَ جي حالت ۾
اچي، چوڻ لڳو، "من خدائم، من خدائم، من خدا". سندس
مريد جي ان وقت اتي ويٺا هئا اهو ڪلمو ٻڌي من ۾ چوڻ
لڳا ته اڄ اسانجي پير کي ڇا ٿي ويو آهي جو هڙيون ڳالهيون
ٿو ڪري. جڏهن ڪين پنهنجي پير سان ڳالهين ڪرڻ جو موقعو
مليو تڏهن عرض ڪيائون، "يا حضرت! توهين فرمائيندا آهيو ته
رب وجود ۾ نٿو اچي پر هاڻ توهين فرمايو ٿا ته "مان ئي رب
آهيان" ڇا توهين وجود ۾ نه آهيو؟" بايزيد جن فرمايو ته اهو
ٻئي ڪنهن چيو هوندو، مون ڪونه چيو آهي. جيڪڏهن هن
ڪانپوءِ چوان ته شريعت جو ڏنڊ وجهجو. مريدن چيو چڱو. ٽن ڇئن
ڏينهن ڪانپوءِ وري اهائي ڳالهه ٿي ۽ هو چوڻ لڳو، "من خدائم،
من خدائم، من خدا." جڏهن مريدن اهو ٻڌو تڏهن ڪيترن تلوارون
۽ ڇريون ڪڍي کيس قتل ڪرڻ چاهيو. مثنويءَ ۾ لکيل آهي ته
جن مريدن هن جي سر تي وار ڪيو انهن جو خود سر ڪٽجي
ويو، جن هن جي هٿن تي وار ڪيو تن جا هٿ ڪپجي و
مطلب ته جن پير جي جنهن عضوي تي وار ڪيو اهوئي عضوو
سندن ڪپجي ويو. ليڪن پير صاحب مست هاٿيءَ جيان جهومندي
چئي رهيو هو، "من خدائم، من خدائم، من خدا" باقي جن مريدن
ڪجهه به نه ڪيو، اهي سڀ ڪجهه ڏسي حيران ٿي ويا. وري
جڏهن پير سان ڳالهه ٻولهه ڪرڻ جو موقعو مليس تڏهن عرض
ڪيائون، "يا حضرت! توهانکي قتل ڪندڙ مريد پاڻ قتل ٿي ويا
پر توهان تي تلوار جو اثر به نه ٿيو. اهو ڪيئن؟" هن ڪلندي

چيو، ”جيڪو ربّ کي ياد ڪري ٿو اهو ياڻ ربّ جو روپ ٿيو وڃي ٿو. ڪنهن جي قتل ڪرڻ سان قتل ٿي نٿو سگهي.“ اهڙو ئي واقعو السي صاحب، جي ستارا جي گاديءَ جا مالڪ هئا، انهن سان ٿيو هو. گوٿ راماڻا ۾ ۽ انهي ٿيو، ”رهين ري ٻڌاءِ ڏاڍي درساڻين ....“.

سمرن سي من لائيئي،
جئسي پاني مين،
پران تجئي پل ٻيڙئي،
ست ڪبير ڪهه دين.

مالڪ جي نام جو سمرن اندر پيار سان ڪرڻ کپي جيئن مڇي پاڻيءَ جو سمرن ڪري ٿي. جيڪڏهن ڪنهن پاڻيءَ کان جدا ڪيو وڃي ته هڪ منٽ ۾ مري وڃي. اهڙي طرح جيڪڏهن مالڪ جي نام کان جدا ٿيڻ ته مري وڃي! اسالڪي مالڪ جي سمرن جو اهڙو ئي شوق هئڻ کپي.

سمرن سرت لڳاءِ ڪي،
مکه تي ڪڇو نه بول.
باهر کي پٽ ديئه ڪي،
انتر کي پٽ کول.

جڏهن سمرن جي لڏس يا سواد اچي ٿو، تڏهن انهيءَ ساري ۾ ٻاهر ڀال ۾ ڪڍڻ ته گهرجي. جاڳڻ ته اها اثر ۽ اثر دولت آهي جنهن جي هن دنيا کي ڪاه برڪت ناهي، لکر ڪر دنيا انهيءَ جو ماڻ ڏئي سگهي ٿي. انهيءَ جي قيمت مالڪ ٿي ڏئي سگهي ٿو. ٻاهران اکيون بند ڪري اندران پردو کراسو. جڏهن اندر جون اکيون کوليندا تڏهن نام برکت ٿيندو.

مالا ڦيرت من خوشي،
تاتي ڪڇو نه هوءِ.

من مالا کي ڦير ڏي،
گهٽ اجياري هوءِ.

ھاڻي ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته مالها ڦيرڻ جي ضرورت ڪانهي. جيڪڏهن هٿ مالها ڦيريندو رهي ۽ خيال ڪٿي اندر ويندو؟ جي خيال اندر لڳ ويو ته باقي ڦيرڻ ڇا؟ من جي ئي مالها ڦيرائو، ڪاٺ جي مالها جي ضرورت ڪانهي. جڏهن من هر وقت پرڀو سمرن ڪندو تڏهن اندر جو پردو کلي پوندو ۽ مڪمل (Concentration) ڌيان حاصل ٿيندو.

مالا ڦيرت جگ گيا،
ڦرا نه من ڪا ڦير.
ڪر ڪا منڪا ڊار دي،
من ڪا منڪا ڦير.

ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته مالها ڦيريندي ساري عمر گذري وئي پر اندر ڪجهه نه ڪيو. نه آتما اندر وئي، نه پردو کليو، نه شانتي آئي. تنهن ڪري ڪاٺ جي داڻن جي مالها ڇڏي، من جي مالها ڦيرائو ته روح اندر هلندو ويندو.

اجپا سمرن گهٽ بکي،
ديکها سرجنهار.
تاهي سي من لگ رها،
کهي ڪبير بچار.

نام جو سمرن ڪندي هٿ پير سمهي ٿا پون، انتري اندر جو سڀئي شرير جي چيتن سٽا کلي ٿي اکين جي پٺيان اچي ٿي. جڏهن اندر جو پردو کلندو، روح مست ٿي ويندو. تارن سورج، پورڻ چندرما ڏسڻ ۾ ايندا، پوءِ ڌن اڀري ۾ ايندي. اهڙي نموني اجپاجاپ آهي، جنهن کي جپڻ جي ضرورت ئي ڪانهي.

انهيءَ سان پنهنجو ڏاڍو جوڙي ڇڏيو يعني سرمد کي انهيءَ ۾
اڪيلو ڪري ڇڏيو.

ڪبير مالا من هي ڪي،
اور سنساري ڀيک؛
مالا ڦيري هري ملين،
تو گلي رهٽ ڪي ديکھ.

ٻڌائين ٿا ته سمرڻ اهو آهي جنهن ۾ پيار ۽ محبت هجي.
جي فقط مالها ڦيرڻ سان ايشور ملي ته کرهٽ جي ٽار جون ڪنگرارون
۽ مالها وانگر ڦري رهيون آهن پر انهن جي ڦرڻ سان ڪوبه
فائدو نه ٿيندو. ڇوته لڪن هڪ مشين ٺاهي آهي جنهن جو
هڪ چڪر ڦيرائڻ نه ٽره ٻائيهه هزار چڪر ڦرندي. جيئن لوڪ
مندرن ۾ هڪ منتر لکي ان ۾ وجهي، انهيءَ چڪر کي ڦيرائيندا
آهن. ۽ ڏهه دفعا چڪر ڦيرائڻ ته سمجهندا ته ٻه هزار دفعا نام
جو جاپ ٿيو! انهيءَ مان ڇا ٿيندو؟ جيڪڏهن انهيءَ طرح
جپيندو رهجي ته شانتي حاصل ٿيڻ گهرجي پر شانتي اچڻ بدران
ڪيترا هندو وري انهن جون گرامون لاهي انهيءَ لاءِ رام جو
نالو لکي پاڻيءَ ۾ وجهندا آهن! انهن کان پڇو ته رام لوهاڻي جي
اندر آهي. اندر ڪڏهن ورائي ڪونه ته رام ملندو ڪيئن؟
يوريا هميشه سنان ڪندا آهن. هڪ دفعي هڪ يوروپيئن ڪابل ۾
واو جتي ذاتي ڏٺو هئي. ٻڌيءَ لي جڏهن سنان ڪرڻ ويو ته
سنان ڪرڻ لي دل نه ٿيس. هن هڪ ٻئي ڪٺي ٻڌيءَ ۾ اڇليو ۽
چيائين، "ڪنڪر اشنان سو منڪر اشنان" ۽ واپس موٽڻ لڳو.
رستي تي هڪ ٻيو يوروپيو ڪڏيس جنهن پڇيس ته ٻالي اشنان
ڪري آئين؟ جواب ڏنائين: "ڪنڪر اشنان سو منڪر اشنان."
تنهن تي ٻئي اڙولي ڪس ٻاڪر پاڻي جهر، "لور اشنان سو مرو
اشنان."

ڪبير مالا ڪاٺ ڪي،
بهوت جتن ڪا ڦير.
مالا سواس اُسواس ڪي،
جا ۾ گانٺ نہ ميرُ.

ڪاٺ جي داڻن جي مالها ڦيرائيندي جڏهن ڳنڍ ايندي آهي، تڏهن انهيءَ کي ڦيٽ ڪرڻو پوندو آهي. ڪبير صاحب چئي فرمائين ٿا تہ ڇو نہ اندر سواس سواس جي مالها ڦيرايو جنهن کي نہ ڳنڍ اچي ۽ نہ ڦيٽ ڪرڻ جي ضرورت پوي.

مالا موسي لڙ پڙي،
ڪا ڦيرت هو موءِ.
من ڪي مالا ڦيرلي،
گور سي ميلا هوءِ.
ڪيا ڪري انگري گڻي،
من ڌاري ڇهون اور.
جيهہ ڦيري سائين ملي،
سو پئيا ڪاٺ ڪٺور.

روح جڏهن ڇڙهيٽي ڪونہ ٿو تڏهن خالي آڱرين ڳڻڻ مان ڪهڙو فائدو؟ توهين هٿن سان آڱرين ڳڻي رهيا آهيو، پر توهان جو من ڪٿي اُڏي هنڌ ڦري رهيو آهي. انهيءَ مان ڪجهہ فائدو ڪونہ ٿيندو. من جي هڪ هنڌ ٻيهڻ سان ئي مالڪ ملندو، جڏهن من نرمل ئي ڪونہ ٿيو آهي تہ هڪ هنڌ ڪيئن ٻيهندو؟ اهڙي سمرڻ مان ڪجهہ بہ فائدو نہ ٿيندو.

مالا ڦيري ڪها پئيو،
هرديہ گانٺ نهين کويہ.
گور چرنن چت راچئي،

ٻو اوراپور دويہ،
باهر ڪيا ڏڪلائيئي،
انتر جيٺي نام،
ڪيا مهولا خلق سڀ،
پڙا ڏني سي ڪام،

بچاڙيءَ جو ڪبير صاحب جن فرمائين ٿا ته اللهجو واسطو مالڪ
سان آهي ۽ رام ۽ مالڪ جو ٻي جيٺو آهي. دنيا کي ڏيکاري ماڻ
ڪٻڙو ٿاڏو؟ اللهجي رام جوڳ جي حڪ انسان کي ڄبر آهي اي
مالڪ کي ڄبر آهي (ته اسين ڪيترو رام تا جيهڙو.) واڌا سرامي.

سنڌي ڪتابن جي لسٽ

ڪتاب جو نالو	ليکڪ
١. سار وچن نثر	حضور سوامي جي مهاراج
٢. پرمارٿي پتر	بابا جيمل سنگهه جي مهاراج جن جا حضور مهاراج بابا ساون سنگهه جن ڏانهن لکيل خط
٣. پرمارٿي ساکيون	حضور مهاراج ساون سنگهه جن جون ستسنگ ۾ ٻڌايل ساکيون
٤. سنتن جي سکيا	حضور مهاراج ساون سنگهه جن جا ستسنگ
٥. گورمت سار	حضور مهاراج ساون سنگهه جن جي پستڪ گورمت سڌانت جو ديباچو
٦. آتمڪ وگيان	سردار بهادر مهاراج جگت سنگهه جن جا ستسنگ ۽ خط
٧. سنتگورن جي سکيا ڀاڱو ١-٢-٣-٤	شري ايڪراج پوري
٨. روحاني گل ڦل	سردار بهادر مهاراج جگت سنگهه
٩. سنت مت درشن ڀاڱو ١-٢	حضور مهاراج چرن سنگهه جن جا ستسنگ ۽ چٺين جا جواب
١٠. سنت مارگ	حضور مهاراج چرن سنگهه جن دوارا سنت مت جي وياکيا
١١. ستسنگ ١ کان ١١	حضور مهاراج چرن سنگهه جن جا ستسنگ
١٢. سنتن جي باڻي	مختلف سنتن جون باڻيون
١٣. ونتي ۽ پرارٿنا جا شبد	مختلف سنتن جي باڻيءَ مان شبد
١٤. روحاني گلدستو	سردار بهادر مهاراج جگت سنگهه جن جا چونڊ وچن
١٥. روحاني ڊائري ڀاڱو ١-٢-٣	راءِ صاحب منشي رام
١٦. اندر جو آواز	ڪرنل سانڊرس
١٧. هنسا هيرا موتي چگنا	ڊاڪٽر ڪرپا سنگهه نارنگ
١٨. ڌرتيءَ تي سرڳ	ديوان دريائي لعل ڪپور

ملڻ جا هنڌ :-

مٿيان لکيل ڪتاب سنڌي، هندي، ۽ پنجابيءَ ۾ ڊيرا پبليڪيشن (بڪ اسٽال) بياس ۽ سڀني ستسنگ سينٽرن مان ملي سگهن ٿا.